This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

Publications de la Société historique et archéologique dans ...

Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap

Digitized by Google

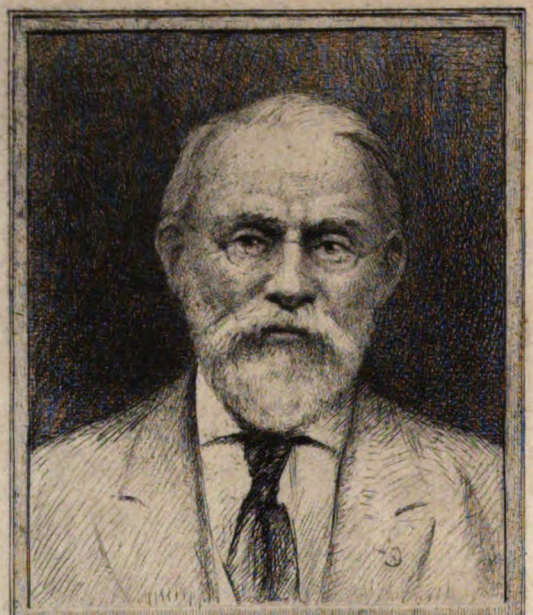

SILAS WRIGHT DUNNING
BEQUEST
UNIVERSITY OF MICHIGAN
GENERAL LIBRARY

Digitized by Google

DH
801
.L7
S6

Digitized by Google

Digitized by Google

PUBLICATIONS

DE LA SOCIÉTÉ

HISTORIQUE ET ARCHÉOLOGIQUE

DANS

LE DUCHÉ DE LIMBOURG.

TOME XXXVII.

NOUVELLE SÉRIE,

TOME XVII.

Vis unita major.

1901.

MAESTRICHT,
LEITER-NYPELS.
1901.

Digitized by Google

Digitized by Google

GESCHIEDENIS

DER

voormalige Heerlijkheid VLYTINGEN,

Hoofdbank der elf Banken van St. Servaas,

DOOR

WILLEM SIMENON,

Leeraar der Geschiedenis aan het Seminarie van St. Truiden.

VOORBERICHT.

Dit werk werd geschreven uit liefde voor Vlytingen, mijn geboortedorp.

Aan Vlytingen dan ook zij het opgedragen;

Aan mijne dierbare moeder, tot nagedachtenis mijns vaders;

Aan den eerbiedwaardigen herder der Parochie, mijn leermeester en geleider, als hulde van innigen dank voor onvergeldbare diensten;

Aan mijne vroegere medeburgers, als dankbetuiging voor de warme toegenegenheid, die zij algemeen mijnen betreurden vader toedroegen.

* * *

Als bronnen werden de volgende archieven en handschriften benuttigd:

A. *Op het Parochie-Archief:*

1. „Registerboek der alde ende weytvermaerde ende glorieuse pastorie van Vleytingen", door Thomas Moers, pastoor (1660 – 1686).
2. „Registrum fundationum ecclesiae de Vleytingen", door Jan Van Hees, pastoor. (1686—1703).
3. „Register der Landen, Erven, Renten, Erfpachten, Chynsen, etc., toebehorende aen 't fabryck of gelucht en aen de

Digitized by Google

Armetafel of Heiligen Gheest der Parochiale Kercke van St. Albanus, binne Vleytingen . . .", door Simon van Segenbroeck, schepen van Vlytingen en rentmeester des kapittels. 1776.

4. Doop-, Sterf- en Trouw-Registers der Parochie van af 1747 tot op onze dagen, behalve 1798 tot 1803, 4 boeken en 3 liassen.

B. *Op het Rijksarchief te Hasselt:*

1. Rolle Registers, 1460—1796, 26 deelen.
2. Ghichtregisters, 1506—1796, 15 deelen.
3. Crimineele Rolle, 1752—1796, 3 deelen.
4. Testamenten, voornamelijk geschreven door Thomas Moers en Jan Van Hees, 1643—1679.
5. Testamenten geschreven door pastoor Vanderborght, 1597—1612.
6. Verscheidene akten, 1647—1796, 10 deelen.
7. Gemeenterekeningen, 1775—1793.
8. „Annotitie van den op en afset der landerijen onder Vleitingen, Laeffelt en Elligt", beginnende met den jare 1787, — en Schatcedulen van 1787 tot 1793.
9. „Sommier van den generalen aenbreng der Landerijen, gronden en erven, onder Vleytingen, Laeffelt en Elligt gelegen", einde der XVIIIe eeuw.
10. „Specificatie der Renten dewelcke jaerlyckx moeten betaelt worden door de gemeynte van Vlytingen" — alsook quittantien dier betalingen, 1758—1795.

C. *Op het Rijks-Archief te Maastricht:*

1. Acta Capituli ecclesiae collegiatae S. Servatii", (Raadsbesluiten van het Kapittel), 1486—1784, 8 deelen.
2. „Variorum", handschrift van L. J. Brandts, kanunnik van St. Servaas, 1693—1752, 10 deelen (1 en 4 ontbreken).
3. „Apotheca liberae imperialis ecclesiae S. Servatii, ordine alphabetico disposita", XVIIIe eeuw, 6 deelen.
4. Cartularium ecclesiae collegiatae S. Servatii Trajecti ad Mosam, XVIe of XVIIe eeuw, 3 deelen.
5. „Collectanea", verzameling van allerhande geschriften, XVIe en XVIIe eeuw, 3 deelen.

Digitized by Google

6. Cynsregister van het kapittel van S. Servaas te Vlytingen, in 1378.
7. „Descriptiones terrarum ecclesiae Sancti Servatii Trajectensis, leodiensis diocesis apud fleytinges .... 1435".
8. „Status terrarum R. R. et Nobilium D. D. insignis ecclesiae collegialis S. Servatii, Trajecti ad Mosam, in dominio suo de Vleytingen, Elcht et Lauffelt" de annis 1649—1650.
9. Kadastrale Legger van Vlytingen, 1767.
10. „Register van Tousten onder Vleitingen en Hees, toebehoorende het Z. E. en Edel Capittel van S. Servaas, binnen Maastricht", 1780.

* * *

Het is mij aangenaam hier openlijk mijnen dank te kunnen betuigen aan den Heer Van Neuss, rijksarchivaris te Hasselt, aan den Heer Flament, rijksarchivaris in Limburg, en aan den Heer Doppler, commies-chartermeester op het Rijks-Archief te Maastricht, voor de uitmuntende vriendelijkheid en de onvermoeide dienstvaardigheid, waarmede zij mijne opzoekingen hebben begunstigd.

St. Truiden, 21 Juni, feest van den H. Albanus, 1901.

Digitized by Google

EERSTE HOOFDSTUK.

PLAATSBESCHRIJVING.

Vlytingen is een Limburgsch dorp, nagenoeg in het Zuid-Oosten der Provincie, tusschen Tongeren en Maastricht gelegen. Het grenst ten N. aan Rosmeer, Hees en Veldwezelt; ten O. aan Veldwezelt en Oud-Vroenhoven; ten Z. aan Oud-Vroenhoven, Riempst en Herderen, en ten W. aan Herderen en Groote-Spauwen. De tegenwoordige omschrijving der gemeente werd nauwkeurig bepaald en afgemeten den 19 frimaire jaar XIII (9 december 1804), door den landmeter van het Departement der Neder-Maas, in het bijwezen van Christiaan Verjans, als meier van Vlytingen.

§ I. Schrijfwijze.

Niet altijd werd de naam van ons dorp volgens de huidige wijze geschreven. Zoo vinden wij: in 1079 (brief van Hendrik van Verduin, bisschop van Luik) Fletingen, en Fleytingen, — in 1139 (brief van Paus Innocentius II) Fletengis, (1) — in 1225 Fletingis, (2) — in 1340 (3) en 1345 (4) Fleytingis, — in 1376 Vleytinghen, (5) — in 1381 Fleytyghis, Fletyngis, Fletinghen en

(1) de Borman, Notice sur un cartulaire de S. Servais, bl. 16.

(2) Ibid. bl. 33.

(3) Cynsregister der landen van St. Servaas: rijksarchief Maastricht.

(4) de Borman, ut supra bl. 62.

(5) Publications de la Société historique et archéologique dans le duché de Limbourg VI p. 576. — Kortheidshalve noemen wij ze: Publications de Maastricht.

Digitized by Google

Fletinghes (1), — in 1381 Vleytincgen (2), — omstreeks 1400 Vleytinghen (3), — in 1585 Vletinghen (4), — in 1600, 1613, 1624, Vleytinghen (5).

§ II. Naamafleiding.

Volgens de overlevering komt het woord Vlytingen van *Vliet*, dat stroom of rivier beteekent. Vroeger zou aldaar eene rivier voorbij gestroomd hebben, die zich bij Maastricht in de Maas wierp. Ongelukkigerwijze wordt in de oude geschriften enkel melding gemaakt van eene „waterzouwe" en ten anderen de ligging van Vlytingen, dicht bij de Maas, en kort bij de scheidingslijn van Maas- en Scheldekom (Herderen), maakt het bestaan eener rivier of zelfs eener iets beduidende beek onmogelijk.

Eene andere naamafleiding wordt door de Corswarem gegeven (6). Vlytingen is samengesteld uit *Vlyt* en *ingen* (veld) en beteekent dus een veld waar de vruchten vroeg rijpen (terre hative), gelijk ook het gehucht *Ellicht* (van *eilen* of *ijlen* = zich spoeden), in tegenstelling met *Laeffelt*, dat samengesteld uit *Laef*, *laf* en *veld*, een veld aanduidt waar de vruchten later rijpen (terre tardive). Maar gelijk, om de eerste uitlegging mogelijk te maken, de goede God eene rivier langs Vlytingen had moeten laten vloeien, zoo ook moest Hij, om aan deze tweede naamafleiding eenigen schijn van waarheid te geven, eene mildere zon over Vlytingen dan over Laeffelt laten schijnen of wel Vlytingen beter tegen den guren noordenwind bevrijden. Noch het een noch het ander is gebeurd en nooit, naar ons weten, heeft een Vlytingsche boer het verschil van vroegen of laten oogst tusschen Vlytingen en Laeffelt bespeurd. Van den anderen kant, komt het ons als zeker voor, dat Vlytingen lang voor Laeffelt bestaan heeft en het dus zijnen naam

(1) Cynsregister, ut supra.

(2) Relief fait à la salle de Curange: Bulletin de la société scientifique et littéraire du Limbourg, VI, p. 155.

(3) Annales de la Société *historique et archéologique* de Maastricht, I, p. 170.

(4) Visiet van den Aartsdiaken: archief van het bisdom Luik.

(5) Ibid.

(6) Bulletin de la Société scientifique et littéraire du Limbourg (1863), tome VI, p. 155

Digitized by Google

droeg alvorens eene vergelijking van vroeg of laat rijpen mogelijk was. Ook de oudste melding van Laeffelt is *Lancfelt* en beteekent heel iets anders dan *Laf-feld.*

Wij meenen echter de volgende naamafleiding te mogen geven. Ofschoon men in de oudste melding in 1079 *Fletingen* schrijft, zoo meenen wij nochtans dat de schrijfwijze van 1381, *Fletinghen* juister is (1) en dat in den vorm van 1079 en in de andere de uitgang *en* eene samentrekking is voor *hem*, *heim* (2). Aanleiding tot deze gedachte geeft dit feit, dat men reeds in 1340 twee straten van Vlytingen noemt *ophem* en *nederheim* (later *eerhem*) (3) en voor 1500 eene andere *overhem*. Wijl dus de uitgang *hem* reeds zoo vroeg en zoo menigvuldig in Vlytingen voorkomt, meenen wij te mogen denken, dat Vlytingen in de oudste tijden geschreven geweest is *Fletinghem*, en dus bestaat uit drie deelen. *Flet — ing (inga)-hem (heim)* (4). *Flet* is de wortel van eenen persoonsnaam; het beteekent, gelijk ook *flad*, reinheid, glans, en bevindt zich als uitgang in de namen *albofledis*, *ansfledis*, *ermenfleda*. Evenwel waar *Flet* eenen naam begint, kan het best eene verbastering zijn van *Flod* (= *Hlod.*), alzoo *Fledrad* = *Flothard* = *Chlotar* (5).

Ing beteekent familie (6), of nog meermalen duidt het enkel eene bezitting aan en is om zoo te zeggen een vorm van den genitief (7). *Heim* beteekent huis en wordt aldus nog in de volkstaal te Vlytingen gebezigd (8). Vlytingen beteekent dus de woning van Flet of van zijne familie. Wie was nu deze Flet? Indien wij met

---

(1) Bachiene, Vaderlandsche geographie, V^e deel bl. 969, zegt insgelijks: »welks naam eigenlijk Vleitighem of Vleitigheim zou moeten geschreven worden".

(2) Dusdanig feit heeft Förstemann, Altdeutches Namenbuch, II, bl. 712, ook elders aangestipt: »in Schwaben ist — ingheim jetz öfters zu — ingen geworden.

(3) Cynsregister der landen van St. Servaas.

(4) Mochten wij *ingen* hier niet aanzien als samengetrokken voor inga-heim, dan zou nog onze naamafleiding niet merkelijk veranderen. *Ingen* als uitgang heeft gevormd: 1° namen van volkeren (Thuringen), — 2° namen van dynastieën (Merovingen), — 3° namen van familiën die hunnen naam aan hunne verblijfplaats gelaten hebben: (zie Kurth, Frontière linguistique en Belgique I, p. 301). Fletingen zou dus beteekenen: plaats waar de familie van Flet gewoond heeft.

(5) Förstemann, Personennamen, I, in voce Fled. (oude uitgaaf.)

(6) Kurth, Frontière linguistique en Belgique I, p. 300.

(7) Ibid. bl. 308.

(8) Ibid. bl. 256.

Digitized by Google

Förstemann mogen aannemen, dat Flet verwant is met Hlod (een gansch frankische naam), dan was deze Flet waarschijnlijk een frankische krijger, die de plaats van den Belgo-Romeinschen boer heeft ingenomen (1) en zijnen naam aan deze plaats heeft gelaten (2). Ten anderen de uitgang heim, die zeker teruggevonden wordt in eerhem, (in 1340 nederheim), ophem, en overhem, is een geheel frankische uitgang (3) en duidt zelfs het tijdstip van hooger gemelde bezitneming aan, namelijk tusschen de V^e^ en X^e^ eeuw (4).

§ III. Gehuchten.

Vlytingen telt twee gehuchten: Laeffelt en Ellicht, reeds van oudsher vermeld. De oudste schrijfwijze van Laeffelt is Lancfelt in 1311 en 1340 (5), daarna Laufelt (6) in 1381 alsook in 1439 (7), Lauffelt in 1600 en Laeffelt in 1728 (8). Ongetwijfeld is de oudste schrijfwijze Lancfelt (hetzelfde als het fransche Longchamps) de beste. Kan men niet met recht een lang veld die streek noemen, welke zich van Herderen tot Maastricht uitstrekt en waarvan Laeffelt het middenpunt is? Dit gehucht, waarvan de naam in de geschiedenis bekend is, ter oorzake van den slag van Laeffelt (2 Juli 1747) (9),

---

(1) In 1900 heeft men nog overblijfselen eener Romeinsche villa of hoeve tusschen Vlijtingen en Laeffelt ontdekt.

(2) Over deze bezitneming zegt Pirenne, Histoire de Belgique, p. 11. »A travers les pâturages solitaires des Menapiens, les Francs s'avancèrent sans éprouver de résistance. Les rares paysans Belgo-Romains qu'ils rencontrèrent attardés dans cette région ouverte et depuis longtemps destinée à l'invasion, furent massacrés ou réduits en esclavage. Avec chaque progrès de la conquête allait de pair la prise de possession du sol par le peuple. Maints villages flamands ont retenu à travers les siècles, à peine altéré par le suffixe inghem, le nom du guerrier qui y a jadis établi le siège de sa famille." cfr. Kurth, Origines de la civilisation moderne, 2e édit. II, p. 59.

(3) Kurth, Frontière linguistique, I, p. 529.

(4) Ibidem.

(5) Cynsregister der landen van St. Servaas.

(6) Ibid. — Publications de Maastricht XXVII, p. 391.

(7) De Borman, Cartulaire de S. Servais bl. 81.

(8) Bezoek der Aartsdiakenen in 1600 en 1728.

(9) Bachiene in zijne Vaderlandsche geographie, V, bl. 969 zegt: Laeffelt was voor den tyd dezer bataille genoegzaam niet bekend geweest, zelfs niet by naam, en ter dezer oorzake werd die naam in de eerste relaasen zo gebrekkig en verschillende uitgedrukt. In 't relaas der Engelschen las men Val, in dat der Nederlanders Label, en, dat der Franschen Laveld.

Digitized by Google

ligt op eene hoogte tusschen Vroenhoven en Vlytingen en was vroeger bijna even uitgestrekt en bevolkt als hedendaags. Eenige huizen tegen de gemeente Veldwezelt en de parochie Kesselt gelegen, worden nu wel eens Klein-Laeffelt genoemd; die benaming echter komt nooit in de oude oorkonden voor (1).

Het tweede gehucht, Ellicht, ligt tusschen Vlytingen en Groote-Spauwen. In verschillende schrijfwijzen ontmoet men zijnen naam; zoo vindt men in 1345 Elc (2), in 1439 Elct (3), in 1505 (4) en 1600 (5) Elcht, in 1658 Elkt (6), ja zelfs eens in het verslag van het bezoek van den aartsdiaken in 1712 draagt het den naam van Gelijck. De oorsprong van dezen naam is ons geheel en al onbekend. Voorheen was zijne bevolking ongeveer het dubbel van hedendaags. Evenmin als Klein-Laeffelt, is Klein-Ellicht in de geschiedenis bekend.

§ IV. Oppervlakte.

Het grondgebied der gemeente telt 883 hectaren, 50 aren en 46 centiaren (ongeveer 1067 bunder), waarvan 20 hectaren 98 aren en 90 centiaren voor de wegen en 29 aren 30 centiaren voor de beken of zouwen. Vóór de Fransche omwenteling telde Vlytingen 1037 bunder bouwland, nu 1041, zoodat de oppervlakte sedert de oude tijden weinig veranderd is.

§ V. Bevolking.

In het algemeen is de bevolking van Vlytingen in vroegere eeuwen niet hooger geklommen dan tot 600 inwoners. Ter oorzake van besmettelijke ziekten was nochtans dit getal soms merkelijk gedaald. Onder anderen in 1624 waren er voor Vlytingen, Laeffelt,

---

(1) De schrijfwijze Lauwfeld, die men in deze eeuw nog al eens bezigde, komt, bij ons weten, nooit voor in de oude geschriften.

(2) De Borman. bl. 81.

(3) Ib d. bl. 62.

(4) Schepenregisters van dat jaar.

(5) Bezoek van den Aarstdiaken.

(6) Ibidem.

Digitized by Google

Hees en Ellicht maar 375 communicanten (1) (want in 1623 waren er 70 sterfgevallen geweest), ja zelfs, zoo men aan eene overlevering geloof moet hechten, dan zou eens (wanneer?) Vlytingen en Hees door de pest uitgeroeid zijn, zoodat in Hees maar 3 man en in Vlytingen maar 10 meer overbleven. Van toen af ook zouden Vlytingen en Hees maar eene parochie meer gevormd hebben (2).

In 1658 telde men 500 communicanten (met Hees, Laeffelt en Ellicht) — in 1660, 540, — in 1712, 600 (3).

In 1826 was de bevolking van Vlytingen 951, — in 1841, 1004, — in 1851, 1021, — in 1888, 1243, — in 1889, 1257, — in 1891, 1168, — in 1892, 1167, — in 1893, 1175, — in 1897, 1221, — in 1898, 1231 (4), — in 1900, 1246.

§ VI. Ligging.

De huizen van het dorp liggen nog al tamelijk aaneengesloten zooals men uit het hierbijgevoegd plan kan zien (5).

§ VII. Straten.

Rondom het dorp loopt eene grootendeels holle straat, die reeds van in 1500 den naam „omloop" draagt. Het is de steeg, die achter de kerk voor de vrije katholieke school doorgaat op Hees aan, en dan op het einde der Erhemmerstraat aan (dat gedeelte wordt tegenwoordig genoemd „Beemdjes weg"), dan over de Erhemmerstraat tot aan den weg die van den Heeser-molen komt, vervolgens gelijkloopig met de Kattenstraat op Herderen aan over de Smisstraat tot bijna aan den hedendaagschen kiezelweg. Van daar ging de „omloop" over de Ophemmerstraat, naar de Kerkstraat en zoo naar Rosmeer langs den windmolen. Een gedeelte van den

(1) Bezoek van den Aartsdiaken in 1624.

(2) De Z.E.H. Deken Leenaerts had deze overlevering vernomen uit den mond der weduwe Willem Cleuren; deze kende ze van haren oom Georgius Meertens, priester, die zeide ze in een oud register gelezen te hebben.

(3) Bezoek van den Aartsdiaken in die jaren.

(4) Exposé de la situation administrative du Limbourg, voor die jaren.

(5) Zie bladz. 12.

Digitized by Google

GROND TEEKENINGE

van het Dorp ofte hooft-bank VLEITINGEN,

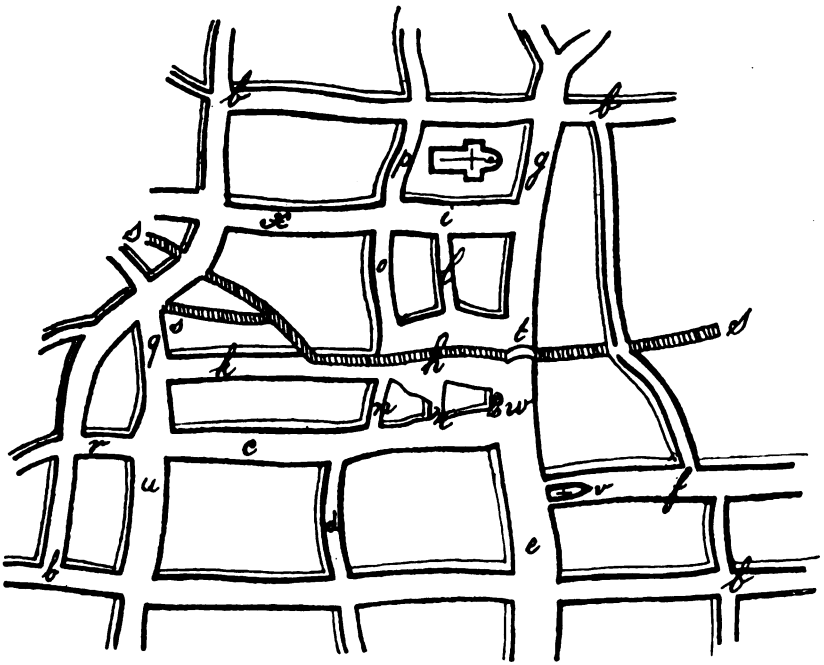

onder de bestiringe van den wel eedele en eerwaerden heer Vanderstraten de Waillet, Rijproost, anno 1779.

a de kerke
bb den omloop
c de opmeerstraet
d de vosse steege
e de smidt-straet
f de ermerstraet
g de caubergerstraet
h de meer
i de kerkstraet
k de joodesteege
l de kerksteege
m de kindsstraet
n den voetpadt van de opmeerstraet naer de meer
o de moolestraet
p het kerkgat
q de claeskens steege
r het boove gat
s de waetersouw
t de brugge
u de boove straet
v de capelle
w de meerpoel
x de overhemstraet

Digitized by Google

omloop op het einde der Ophemmerstraat langs den kiezelweg bestaat thans niet meer.

In het midden van het dorp bevindt zich het dorpsplein, dat van ouds den naam van Meer (ook Mheer, Mhere, en Mere geschreven) draagt. Het was vroeger veel grooter dan nu: de gemeenteschool met haren aanhang alsook het soort van park en de hof, die zich tot aan de melkerij uitstrekt, insgelijks de tuinen voor de huizen gelegen, vormden alle maar een plein, dat in geheel zijne lengte doorsneden werd, gelijk nu nog, door eene waterzouw. De Meer was verbonden met de Kerkstraat door de Kerksteeg en de Molenstraat, met de Ophemmerstraat door de Kindsstraat, nu de Kindssteeg, en door een voetpad, nu afgeschaft.

Op de meer stond nog tegen 1500 een windmolen, die waarschijnlijk de ban-molen was. Immers vindt men in geschriften van dien tijd: „Op die meere aen die weytmolen — De weytmolenplaets tot Fleitingen op en van den merren gelegen, toebehoerende den proest van S. Servaes."

Als deze molen moest verpacht worden, werd zulks in de kerk aangekondigd. Zoo vinden wij den 30 Aug. 1639: „Na proclamatie „gedaen in de kerk en intimatie gedaen aen Peterken Smolders „en haere dochter, soo is de wintmoelen verbleven aen Engel „Euven in naem der Eerw. H.H. van St. Servaes, mits betaelen „die somme van vier hondert gulden bb." (1).

Zeker was deze plaats, tusschen de huizen, niet gunstig voor een windmolen gelegen. Ook zal ze niet lang bestaan hebben.

De voornaamste straten des dorps zijn nu nog gelijk vroeger de *Ophemmerstraat* (ook *Opmeerstraat* geschreven), de *Erhemmestraat* (2), de *Kerkstraat* en de *Smisstraat*, die ze aan malkander verbindt. Hetgeen men nu de Kerkstraat noemt, droeg vroeger twee namen: 1° de *Kerkstraat* van aan de Smisstraat tot aan de kerk, 2° de *Overhemstraat* voor het andere gedeelte op Ellicht

(1) Buiten dezen windmolen bevonden er zich nog twee andere op het grondgebied Vlytingen: eene daar waar de huidige zich verheft; zoo vinden wij rond 1500: »het weghsken dat van Elcht nae die weytmolen geyt." De andere windmolen bevond zich tusschen Laeffelt en Vroenhoven op den hoek van de Heggestraat in het Kleinveld. Deze molen bestond niet meer kort na 1500.

(2) De benaming Ophem en Eerhem (voor Nederhem) is zeer oud (1340) en beteekent huis van boven en huis dat lager ligt (Op-heim en Neder-heim).

Digitized by Google

aan. In het verslag eener visitatie gedaan in het dorp van Vlytingen ter oorzake van de verwoestingen, die het dorp geleden had in de jaren 1579 - 1585, vinden wij het getal woonhuizen voor elke straat, zoodat wij daaruit de lengte en de bevolking voor iedere straat nagenoeg kunnen opmaken. In de Ophemmerstraat stonden toen 24 huizen; in Eerhem (de Erhemmerstraat) 16, gelijk ook in de Kerkstraat. Op de Meer 13, en op den Hovel, (nu nog heuvel genoemd, is het gedeelte der Smisstraat tusschen de Ophemmerstraat en de Meer), 5. Dat maakte voor het dorp Vlytingen, de gehuchten niet inbegrepen, 74 huizen, of liever in deze omstandigheid de puinhoopen ervan.

Buiten deze vier straten zijn er nog andere binnenwegen van ouds reeds vermeld. Alzoo de *Jodensteeg*, tusschen de Ophemmerstraat en de Kerkstraat, reeds genoemd in 1500; *het Kergat*, tusschen de Kerkstraat en den omloop; de *Caubergerstraat*, of de verlenging van de Smisstraat, te beginnen van de Meer en zoo op Rosmeer; de *Vosse-steeg*, vroeger genoemd Wouteringhe steeg, tusschen de Ophemmerstraat en den omloop; dan op het uiteinde van de Ophemmerstraat, drie straten waarvan de namen niet meer bekend zijn: de *Boove-straat* van de Ophemmerstraat naar den omloop en zoo door naar Riempst, het *Boove-gat* of de verlenging van de Ophemmerstraat tot aan den omloop, de *Claeskensteeg* van de Ophemmerstraat naar den omloop, langs het einde der Jodensteeg en zoo naar Ellicht.

In Ellicht en Laeffelt is, om zoo te zeggen, maar eene straat die nochtans in Laeffelt twee namen draagt, de *Bovenstraat*, van den kant van Vlytingen, en de *Dorpstraat* naar Maastricht.

§ VIII. Plaatsnamen.

In het veld rondom het dorp zijn de oude plaatsnamen nog bijna alle bewaard. Zoo vond ik reeds vóór 1500 in de registers:

Achter den laeckhuef te Elcht, — op Tapsbuerch op die Elchter zoe (zouw), — het Grammen Eyckxen, nu enkel onder den naam van eiksken bekend, — het Radt, — boven dat Mercxken in het Herderenveld, — de Halwyen (Allewijzouw), — de Elderberg, — boven Heuvelsmeer (nu Vogelsmeer), — de Spauwerstraat, — de Lippenbergh, — de Waterzouwe voor Hees, die van de Lippen

Digitized by Google

komt, — het Eremmervelt, — de Hellen tusschen den Weeraert en de heerlijkheid Kestelt, — boven den Aufferbergh, of Lauffelderbergh (nu Aderberg), — de Ketterstraat (Kattestraat), — de Goltacker, — het Boeslant, — de Riempster dael, — de Diefwegh van Spauwen naar Riempst, — de Heylige Hage (1).

(1) Van twee dezer plaatsnamen, nu nog bekend, kunnen wij eenen geschiedkundigen oorsprong aanduiden: Het Rad en de heilige Haag.

Het Rad (vroeger algemeen geschreven het Radt) is het veld tusschen het eiksken en de gemeente Groote-Spauwen. Ongetwijfeld wordt die plek alzoo genoemd, omdat aldaar vroeger het rad stond waarop de veroordeelden geradbraakt werden. Dit blijkt uit een stuk, dat wij hier letterlijk overschrijven. Om het te begrijpen, dient men zich te herinneren, dat de veroordeelden enkel op de limieten van het dorp hunne straf ondergingen. »Overmits (voor) Raets, L. Bouwens en Velen, schepenen »der hoofdbank Vlytingen, op den elfden December 1655 comparerende Jan Thys, »oudt omtrent tusschen sestich en twee (62) jaeren, Willem Gilissen, oock daerom»trent oudt, Jan Muermans, oudt omtrent 71 jaeren, Heyn (Hendrik) Reyners, oock »van denselven ouderdom, Ghys Gilissen, omtrent 70, Gerart Schreurs 69, ingese»tenen van Vlytingen hebben t' s men getuyght ende geattesteert, ten versoecke van »de Eerw. Heeren Deken en Kapittel van St. Servaes, hoe dat hen wel kennelick »(bekend) is ende respectieve gesien hebben, dat omtrent geleden de t' sestich jaeren, »die van Spauwen hebben wil'en raebraecken (radbraken) ent hooft afhauwen Willem »Moores, misdadiger, omtrent het grammen eyckxken, daer eenen steen light, geene »reynsteen wesende, maer een stuck van een kruys, ende dat de Heeren van S. Ser»vaes gecomen sijn, als Rijproost was de H. Canonick Bocholt, ende heeft de justitie »van Spauwen, met de misdadigen ende gemeente haer van voorsegde plaetste moeten »vertrecken, ende hunne executie gedaen op de pae'en van Spauwen, ende derwaers »gevaeren het Radt; daervan zij, declaranten, presenteren op den d.ch van heden »den stacke te thonen van het radt, daer den voornoemde Willem is worden geëxe»cuteert. Voerders verclaeren dat die justitie van de hoofdbanck van Vlijtingen, toe»behoorende den Eerw. Heeren van S. Servaes, omtrent de voornoemde plaetse, te »weten vijff of zes schreyen (schreden) van de galg van Spauwen, en daer die van »Spauwen Willem Moores geëxecuteert hadden, hebben die van Vlytinghen tweemael »executie gedaen, te weten, twee misdadige vrouwen verbrandt, alles met gedoogen »en zonder oppositie van die van Spauwen; presenteren allen 'tgene voorsegd is met »eede te bevestigen, soo noodigh, consenterende hiervan acte gemaeckt te worden »ende ten registre gestelt te worden ad perpetuam rei memoriam".

De Heilige Haag ontleent haren naam aan eene kerkelijke plechtigheid. In een geschrift van Joannes van Hees pastoor (1686—1703), vinden wij dat men op den derden kruisdag de processie begon te Vlytingen en dan naar Hees ging waar de Hoogmis gezongen werd. Dan bij het terugkomen, half weg tusschen Hees en Vlytingen (dus omtrent de heilige Haag), gaf de pastoor den zegen en men bad een »Onze Vader«, opdat God de vruchten der aarde zou zegenen, waarna die van Hees huiswaarts keerden.

Digitized by Google

Een weg die vroeger vermaard was, maar die nu slechts gedeeltelijk meer bestaat, is de oude Steenstraat, alzoo genoemd omdat zij, ten tijde der Romeinsche beheersching gemaakt, met steenen bedekt was. Sedert het aanleggen der groote baan van Tongeren naar Maastricht is een groot gedeelte der oude Steenstraat niet meer in gebruik; nochtans is het gemakkelijk haren loop te volgen. Aan Riempst, bij de halt van de tram, loopt zij een weinig van dezen kant der baan, hol en met boomen beplant. Zij nadert allengskens de baan, loopt er over en komt weer terug, daar waar het voetpad, dat de verlenging uitmaakt der Heuckelomstraat, uitkomt. Hier is zij weer begaanbaar en wordt genoemd de oude Steenstraat, ook de oude Romeinsche kasseide; zij verwijdert zich van den Steenweg en loopt tusschen de tramhalten van Laeffelt en Vroenhoven over de baan van Tongeren naar Lanaeken. Daaromtrent liep de Heggestraat, daar stond de windmolen en wat verder naar Maastricht was eene tombe of romeinsche begraafplaats.

Nabij de Steenstraat was vroeger de galg of de plaats waar de veroordeelden gestraft werden. Deze plaats bevond zich daar waar hedendaags de oude Steenstraat weer begint. In eene discussie over de limieten van Vlytingen met die van Vroenhoven in 1648 zien wij, dat de overheden en ingezetenen van beide heerlijkheden die limieten nagingen, „te beginnen op die Steenstraet, „daer die juridictie van Vlytingen aen Riempst paelt ende begint „te raecken die van den Vroenhove..... sijn sij saemenderhandt „afgegaen van de plaetse voornoemt, regt aeff die Steenstraet tot „de plaetse van 't gerichte van Vlytingen; hier staende las den „voorsegde Bronckhorst uyt den byvanck (1) van den Vroenhove, „dat sij van daer moesten afdaelen tot de weytmoelen, enz."

Daar stond in latere tijden enkel de galg, maar vroeger bevond er zich ook het rad; zoo vinden wij in een vonnis van 1537: „Item alsoe den heer syne houchheit (hoogheid) en justicie ge„halden heeft mit Jan Nouwen van Heze, derselve nae vonisse „van schepenen van Heze gewesen (veroordeeld) is, ijser en stael „door synen hals, ende daer nae op eyn raet in de locht off tus-

(1) De Byvanck was de limietbeschrijving van het dorp, waar de grenzen heel nauwkeurig in aangeduid waren.

Digitized by Google

„schen hielmel (hemel) ende erde te richten, gelyck dat all geschiet „is, op den VII[d] dach oustmaend in 't vuurs. (voornoemd) jaer, „bij de Steenstraete op gheen syde Lauffel (van genen kant Laef-„felt), ter plaetssen daer dat van alts gewoenlyck is te ge-schieden."

Buiten deze plaats en de plaats op de grenzen van Spauwen, werden ook soms terechtstellingen gedaan op de limieten van Riempst. Daarom wordt nog de weg, die langs de Zandkuil op Riempst aangaat, soms nog genoemd, *„het lang helle staaf"*, omdat boven aan die straat bij de grenzen van Riempst de staf stond waaraan de „lang Heile" (lange Helena, een vrouw waarschijnlijk van tooverij beschuldigd), gebonden geweest is om levendig verbrand te worden (1).

Sommige oude plaatsnamen zijn nu in het geheel niet meer bekend; en ware het niet, dat men ze in de oude akten nauwkeurig aangeduid vond, dan zou men ze niet meer te recht kunnen brengen; zoo bijvoorbeeld: *het Poepelerken of Tauben cruys.* Als men gelezen heeft: „de Molenstraet (2) van het Poepelerken of Tauben cruys naer Kesselt, — vuer erhem de weg die van den huefen (de hoven) gheyt nae dat Poepelerken, — Aen den Poepelerken, in den boyem waer die waeterzouw, die onder den Ausserbergh (aderberg) coemt, gheyt", — dan weet men oogenblikkelijk, dat aldus de plaats genoemd wordt in den Laeffelterbodem, waar nu nog een kruis staat. Van *Tauben Kruis* kennen wij den oorsprong met zekerheid. In 1499 hadden Dierik Kempeneers en Lieben, zoon van Liepken Clepers, ter dood gebracht eenen zekeren Tauben Corenmerx en daarom werden zij veroordeeld, onder anderen: „soe sullen diese twe veurges. persoenen „hantdegers, 't samenderhandt doen setten eyn ghemeyn huefflijck „steynen cruys, 6 vuet lanck boven der erden, luttel meer of min,

---

(1) De overlevering, die altoos de geschiedkundige gebeurtenissen meer dramatisch tracht te maken, voegt er bij dat de veroordeelde, 's morgens bij het opstaan, zeide: »ik geloof dat het vandaag zal heet worden«. Inderdaad 's middags werd zij verbrand.

(2) Er waren drie molenstraten in Vlytingen. Deze die naar den molen van Hees »op de Weeraert« gaat — de tweede, van de Meer naar de Kerkstraat — en de derde, boven den Goudakker, van de Heuckelom-straat naar den windmolen achter Laeffelt.

Digitized by Google

„en dat suelen sij hantdegers doen setten *veur Erhem aent popelerken*, „doe men Tricht geit" (1).

§ IX. Gebouwen.

Over de merkwaardige gebouwen van vroegere of moderne tijden valt er niet heel veel te zeggen. — De oude kerk bevond zich omtrent op dezelfde plaats als de hedendaagsche. Betrekkelijk de oude kerk schreef de ZeerEerw. Heer Leenaerts pastoor-deken (1863—1878) in zijn register: „Daar ik nooit de oude kerk gezien heb en er nooit eene beschrijving van heb kunnen vinden, is het mij onmogelijk te weten in welken stijl zij gebouwd was; nogtans volgens de inlichtingen die men mij gegeven heeft, heb ik kunnen opmaken, dat zij zeer oud was en dat zij voorwerpen bezat die men zeker nu met zorg zou bewaren". Dank aan de verslagen der bezoeken van den Aartsdiaken van Haspengouw in de kerk van Vlytingen, gehouden in de jaren 1613, 1624, 1658 en 1712, kunnen wij nopens de oude kerk wat meer bijzonderheden aanduiden.

Dat het gebouw zeer oud moet geweest zijn, valt niet te betwijfelen, aangezien men nooit van het vernietigen of het herbouwen der kerk in de oude oorkonden eenig gewag vindt. Wel is zij door de soldaten geplunderd geworden, en meer dan eens: toch vindt men niet dat het krijgsvolk ooit het gebouw zelf door brand of anderszins zou omvergeworpen hebben. Nochtans zou zulk feit niet ongeboekt gebleven zijn en zeker zou in de Acta Capituli S. Servatii, die wij bezitten van af 1486, melding gemaakt worden van het herbouwen der kerk, hetgeen het kapittel voor een groot gedeelte zeker moest bekostigen. Of nu de kerk vóór 1486 nooit is vernield geworden, weten wij niet; zeker bestond zij in 1381, wijl alsdan het Kapittel van Maastricht er sommige herstellingswerken aan doen moest. Mochten wij dus ten opzichte van den bouwtrant der oude kerk eene gissing maken, dan zouden wij eenige reden hebben om te denken dat zij in Romaanschen stijl,

(1) Dat kruis ziet men nog hedendaags op denzelfden weg die naar Maastricht leidt.

Digitized by Google

gelijk het koor van S. Servaas zelf, zou opgetrokken geweest zijn (1).

Er waren drie beuken. De ingang was op zijde, langs den rechter zijbeuk. De toren stond, onafhankelijk van de kerk, op het westelijk uiteinde. Het koor was afgesloten door een soort hek. Aan den linkerkant stond het altaar van St. Albanus, rechts dat van St. Nikolaas. Het H. Sacrament werd bewaard niet op het altaar, maar aan den Evangeliekant, in den muur aan de noordzijde. Aan denzelfden kant ook, een weinig achter het altaar stond een beeld van den patroon der Parochie. St. Albanus had ook, gelijk wij gezegd hebben, een altaar aan den Evangeliekant, bij den ingang van het koor, maar dat altaar was zelfs niet gewijd en het beeld dat er stond, ofschoon grooter dan het voorgaande, was niet het minste versierd. Dit alles blijkt uit het bezoek van den H. Jamar, pastoor van Eijmael en deken van het Concilie van Maastricht, gehouden in 1624. Twee en dertig jaren later, in het verslag van eene visitatie door den Landdeken, Ant. Heuninx, den 24 Juli 1656, vinden wij eenige veranderingen of nadere bijzonderheden. Zoo werd alsdan het H. Sacrament niet meer bewaard in den muur langs het altaar, maar wel in een houten Tabernakel, in het midden van het Hoog-altaar geplaatst. — Er bevonden zich vier klokken in den toren. De grootste behoorde toe aan de gemeente, de tweede was de ban-klok der Heeren van S. Servaas en de twee andere hoorden toe aan de gemeente. De vloer der kerk was van onder aan balken vastgemaakt. Op de muren van het schip (2) bevonden zich verschillige oude beelden of schilderingen, zeer onbetamelijk,

---

(1) Het valt niet te betwijfelen, dat de kanunniken van St. Servaas, in het bouwen der kerk, op het soort van bouwtrant zullen gelet hebben, en dat indien zulks is voorgevallen tusschen de X° eeuw, de gebezigde bouwtrant waarschijnlijk de Romaansche is geweest. Dit was reeds geschreven, toen wij in deel II der Bulletin de la société scientifique et littéraire du Limbourg, bladz. 850, eene mededeeling lazen, volgens welke het koor der kerk een heel eigenaardig model van Romaanschen bouwtrant was, zoodat Mgr. Van Bommel dit oude koor in de nieuwe kerk wilde bewaren. Ongelukkigerwijze werd aan dit verzoek niet voldaan en het kunstwerk met het overige afgebroken.

(2) »In parietibus navis« zegt het verslag. Deze muren van het schip kan men zich opperbest voorstellen als men de kerk van Romaanschen bouwtrant veronderstelt. De pilaren dier kerken zijn immers dikwijls echte muren.

Digitized by Google

zoodat zij eerder deden lachen dan wel tot Godsvrucht opwekten; de landdeken besloot dan ook dat de muren moesten gewit worden om die schilderingen te doen verdwijnen. — Het kerkhof was met eene aarden gracht omgeven. — In 1712 (26 Augustus) vindt de aartsdiaken Clercx, dat de kerk goed gebouwd is en zich in goeden staat bevindt. Het altaar aan den Evangeliekant was nog altijd ongewijd. Aan den kant van het Epistel bevond zich de sacristie. Van de vier klokken waren er twee gebarsten, de banklok en eene andere, de gemeente toebehoorende. Deze oude kerk werd afgebroken in 1844 en de hedendaagsche gebouwd in 1845—1846.

De pastorie heeft niet altijd op hare huidige plaats gestaan. In de XVe eeuw stond ze, hetgeen ons wel vreemd voorkomt, op het einde van de Ophemmerstraat, alsdan genoemd „Claeskensgat." Zoo vinden wij in 1540: „die pastorye in ophemstraet boeven aen 't inde geleegen", en de beschrijving van een huis gelegen „in ophem op claeskensgaet" reinende „te herderen waert die pastory."

Deze plaats zoo ver van de kerk was zeker voor de woning des pastoors minder geschikt. Ook elf jaren later, in 1551, vinden wij reeds de pastorie op de tegenwoordige plaats. In eene akte van dat jaar leest men de beschrijving van een goed „gelegen op de „straet die van de merre nae kaldenberg geyt en kumpt metter „heudde (met het hoofd) nae Roesmer uyt op die pastory." Het was deze pastorie, gelegen op den hoek der Kerkstraat en der Caubergstraat, die den 30 September 1677 door Duitsche soldaten afgebrand werd. Reeds honderd jaren vroeger had zij het onaangenaam bezoek van het krijgsvolk ontvangen en in 1579 werd de pastorie van Vlytingen op de Kerkstraat „noch bevonden 't huysch „te staen, maer voerhuysch en cameren dureen geslaeghen en seer „geschadicht, die pordt (poort) metten backhuysch ghans aef, is „geschiet by Madrico volck" (1).

De nieuwe pastorie werd gebouwd in 1687 door den pastoor Joannes Van Hees. Waarschijnlijk werd zij in 1747 bij den slag van Laeffelt erg beschadigd, zoo niet teenemaal afgebrand. Zij werd weer hersteld of opgebouwd, totdat in 1868, onder het be-

(1) Madrico, waarschijnlijk een Spaansch bevelhebber, die met zijn leger te Vlytingen vertoefde ter gelegenheid van het beleg van Maastricht door den Prins van Parma in 1579.

Digitized by Google

stuur van den Heer Deken Lenaerts (1863—1878) en den Burgemeester H. Heckelers (1861—1877), de huidige de oude vervangen heeft.

Eene kapelanie heeft enkel bestaan in het begin van deze eeuw. Langs de kerk gelegen, van den kant van Rosmeer, werd zij bij het bouwen der nieuwe kerk afgebroken, omdat zij het gezicht daarvan belemmerde.

De gemeenteschool met de aanhangende gebouwen dagteekent van 1856, de vrije aangenomen school van 1883.

De kapel van Laeffelt, eene eenvoudige bidplaats in 1857, is, dank aan de edelmoedigheid der familiën Heckelers en Coenegrachts, als kapel opgebouwd in 1881. De Zusters van Maria uit het Moederhuis van Landen wijden zich toe in de er naast staande school aan de opvoeding der jeugd sedert 1874, na vooreerst in Vlytingen zelf gedurende zes jaren werkzaam geweest te zijn.

Het Klooster der Visitatie in Laeffelt bestaat sedert 1880.

Een der oudste nu nog bestaande gebouwen van het dorp is voorzeker de hoeve, nu bewoond door de familiën Kellens-Meertens en Meertens-Jeurissen.

De deur des huizes, die nu nog gelijk vroeger gesloten is met een sluitboom, die dwars door de dikke muren henenschuift, is versierd boven in het gespan met eenen adelsteen, dagteekenend van 1600, die nagenoeg het wapen der stad Stavelot draagt. Ook boven de ingangspoort is een dergelijke steen van het jaartal 1658, met wapens versierd, die wij tot nu nog niet tot hunne afkomst hebben kunnen terugwijzen.

Een oud gebouw, dat nu maar enkel meer in de Vlytingsche overlevering bestaat, was het „Blockhuis". Dit huis dat ook dikwijls kasteel en toren genoemd werd, stond in den „Daelhof" (1) langs de Meer en hoorde toe aan het kapittel van S. Servaas. Het was een vierkantig gebouw van 23 voet elke zijde, en was verbonden met de Meer door eenen weg, 8 voet breed en 9 roeden en $13^1/_2$ voet (2) lang. (3) In het Blockhuis was eene *gedingkamer*, waar

(1) De »Daelhof« was in vroegere eeuwen een hof van een bunder oppervlakte, komende tot aan de Waterzouw, die van de Meer onder de Smisstraat doorgaat. In 1690 werd deze hof verkocht voor 65 gulden de roede.

(2) De roede, als lengtemaat, deed 16 voet.

(3) Variorum, tomus IX, fol. 129.

Digitized by Google

het gerecht zetelde; ook berustte er de *komp* of kist, waarin de gemeente-archieven bewaard werden. In 1581 was het tevens ook bewoond door den rijproost, Christiaan Bocholt. In 1610 werd het verhuurd aan kanunnik Petrus Curtius voor twaalf vat rogge per jaar. Omstreeks 1674 verbleef er de schout Paludanus, want het kapittel moest aan zijne weduwe bevel geven van of wel het kasteel of den toren *(castrum vel turrim)* te verlaten of wel eenen borg te stellen (1). Van 1677 tot 1688 verbleven er de pastoors Moers en Van Hees. In 1688 werd het Blockhuis voor zes jaren verhuurd aan den rijproost van Eyl, zoodat nochtans alle kanunniken er vrijen toegang moesten hebben (2). In 1714 werd in het Blockhuis eene woning gemaakt voor den kapelaan (pro primissario) en den schoolmeester (3). In 1747, bij den slag van Laeffelt, onderging het Blockhuis het lot van vele andere huizen in Vlytingen en in 1758 werden de nog overgebleven Sichensche steenen door het kapittel aan de gemeente Hees geschonken, om er eene kapelanie mede te bouwen.

(1) Acta Capituli, 28 Nov. 1674.
(2) Ibid. 12 Martii 1688.
(3) Acta Capituli, 16 Nov. 1714.

Digitized by Google

TWEEDE HOOFDSTUK.

DE GEESTELIJKHEID VAN VLYTINGEN.

§ I. Oorsprong der Parochie.

Dat de bewoners der streek, die zich langs de voormalige Romeinsche heirbaan tusschen Tongeren en Maastricht uitstrekt, zeer vroegtijdig de weldaden der geloofsverkondiging genoten hebben, valt niet te betwijfelen. Die heilige Bisschoppen, waarvan Tongeren en vooral Maastricht eene fiere en tevens dankbare herinnering bewaren, Maternus en Servatius, Monulphus en Gondulphus, Amandus en Remaclus, en vooral Lambertus — de Vlytingsche overlevering duidt den weg nog aan, dien de H. Bisschop volgde van Maastricht naar Wintershoven (1) — zijn als zoovele apostelen geweest, die zeker het licht van het Evangelie over onze Zuid-Limburgsche heuvelen en dalen hebben doen schijnen.

Wanneer is nu echter de parochie tot stand gekomen, wanneer is de eerste kerk van Vlytingen gewijd geworden? Dit is een duister vraagstuk, waarover de oude oorkonden weinig licht verspreiden, maar waaraan wij nochtans eene, zoo niet zekere, toch ons dunkens, hoogst waarschijnlijke oplossing willen geven.

Ziehier ons gedacht: de wijding der kerk van Vlytingen is in

(1) Die weg is de huidige Spauwerstraat, die van Maastricht komt.

Digitized by Google

nauwe betrekking met de tegenwoordigheid van den H. Willibrordus in onze streken in het begin der VIIIe eeuw.

Aanleiding tot deze denkwijze geven ons de volgende beweegredenen:

1. Men moet aan eene bijzondere omstandigheid toeschrijven, dat de kerk van Vlytingen aan den H. Albanus is toegewijd en dat deze van onheuglijke tijden af als patroon vereerd is geweest. Het Romeinsch Martelaarsboek meldt twee heiligen van dien naam, beiden martelaars; de eerste, te Verulam in Engeland in 303, onder de vervolging van Diocletianus; de andere, te Mainz in Duitschland omstreeks 404. Zeker zijn het geen Heiligen, die van ouds overal in de kerk eenen zekeren eeredienst hadden en aan wie kerken toegewijd waren, zooals de Apostelen of de H. Joannes Baptista of de H. Stephanus. Ook zijn het geene heiligen die in ons land geleefd hebben, zooals de H. Servatius en de H. Lambertus. Dienvolgens is het noodig dat wij eene betrekking zoeken tusschen den H. Albanus van Engeland of dien van Mainz en de wijding der kerk van Vlytingen.

2. Die betrekking moet gezocht worden omstreeks het begin der VIIIe eeuw. Gelijk wij reeds hooger schreven, is het dorp ontstaan en heeft het zijnen naam ontvangen tusschen de V^e en de X^e eeuw. Ten anderen, reeds omstreeks 1075, werd Hees van Vlytingen afgescheiden en werd er de kerk door Hendrik van Verduin, bisschop van Luik, gewijd. Nu, het is zeker niet na ettelijke jaren, maar eerder na eene of meer eeuwen bestaans dat de parochie van Vlytingen, te groot geworden zijnde, deze splitsing heeft gevergd. Ook was het niet meer mogelijk in de X^e, IXe of zelfs niet meer op het einde der VIIIe eeuw, onder Karel den Grooten, dat een frankisch krijger, aan de poorten van Maastricht, eenen Belgo-Romeinschen boer verdreef en zijne plaats innam. Zoodat in het begin der VIIIe eeuw het dorp reeds eene zekere bevolking telde, die het Roomsch geloof beleed.

3. Die betrekking van Vlytingen met den H. Albanus van Engeland, niet met dien van Mainz, wordt gevonden in het begin der VIIIe eeuw. Alsdan was het toenmalige bisdom Maastricht getuige van de Apostolische werken der H.H. Wiro en Plechelmus, († in het midden der VIIIe eeuw), van den H. Switbertus († 707) en voornamelijk van den H. Willibrordus († 739).

Digitized by Google

Deze laatste bezocht de H. Harlindis te Aldeneyck en verbleef soms in de omstreken van Susteren; daarbij Maastricht lag ongetwijfeld op den weg van Utrecht, bisschopszetel van den H. Willibrordus, naar Epternach in Luxemburg, waar deze Heilige een klooster stichtte en waar hij vermoedelijk stierf in 739 (1). Al deze Heiligen waren afkomstig uit Engeland en zeker bewaarden zij hier te lande nog den eeredienst van den H. Albanus, den proto-martelaar van Engeland. Gelijk de Roomsche kerk Stephanus vereerde, zoo ook mocht Engeland op Albanus roemen. Ook tusschen al de abten der Engelsche kloosters bekleedde, van af 1164, de abt van het St. Albanus-klooster de eerste plaats (2). Zou men dus niet mogen zeggen, dat de wijding der kerk van Vlytingen aan den H. Albanus het gevolg geweest is van de geloofsverkondiging van den H. Willibrordus en van zijne gezellen?

Heeft de H. Willibrordus zelf de kerk van Vlytingen gewijd? Zeker zouden wij dit volgaarne met eene licht te begrijpen fierheid nederschrijven; maar die fierheid zou geen bewijs zijn, te meer daar Maastricht met zijnen bisschopszetel maar een uur van Vlytingen verwijderd is, en dat men dus minder goed de tusschenkomst eens vreemden kan begrijpen (3). Of wel was hij, die de kerk gesticht heeft, zelf een gezel van Willibrordus, of misschien een bekeerling die met het Geloof ook den eeredienst van Engelands eersten martelaar had ontvangen?

Men kan zeker tegen 't voorafgaande inbrengen, dat de kerk van Vlytingen toegewijd is, niet aan Engelands eersten martelaar, maar aan den H. Albanus van Mainz. En deze opwerping komt, bij het eerste inzien, gegrond voor. Immers in Vlytingen viert men den H. Albanus den 21en Juni gelijk te Mainz, terwijl die van Engeland enkel den 22en Juni in het Martelaarsboek voor-

(1) Hierover raadplege men: Jos. Habets, Geschiedenis van het bisdom Roermond. I, bl. 230.

(2) Paus Adrianus IV schreef in 1164: »Sicut B. Albanus protomartyr est Anglorum, ita et abbas sui monasterii sedem primam habet in parlamento«. Buttler, Vie des Pères et des Martyrs. IX, p. 73.

(3) Nochtans verbleven de bisschoppen niet altijd te Maastricht. Onder anderen, St. Lambertus (667—707) heeft het geloof verkondigd in de verste streken van zijn land en zeven jaren in ballingschap doorgebracht. St. Hubertus (707—727) heeft het geloof verkondigd in Brabant en in de Ardennen en vertrok in 721 voor goed naar Luik.

Digitized by Google

komt. Nochtans is de verwisseling van *eenen* dag op verre na geen zeldzaam feit — hedendaagsche Bollandisten hebben ons dit nog bevestigd — en, wat meer is, ook de H. Albanus van Engeland wordt in sommige streken den 21en Juni gevierd (1).

Dat men ook niet zegge, dat de eeredienst van den H. Albanus ons van Namen is overgekomen. Want die eeredienst dateert enkel van het begin der XIe eeuw, en in het midden dier eeuw werd Vlytingen reeds moederkerk, en ten anderen een Bollandist, Janning, maakt de opmerking dat het zelfs niet zeker is dat Namen, dat nu den H. Albanus van Mainz als patroon der kathedraal en des Bisdoms erkent, dit van den beginne gedaan heeft (2).

Dat men ook niet geloove met een hedendaagsch schrijver (3), dat de H. Albanus van Mainz te Keulen en te Luik in de middeleeuwen vereerd werd. In Keulen meende men de relikwieën te bezitten van den H. Albanus van Engeland, en het bestaan dezer meening wordt door onbetwistbare oorkonden bevestigd (4); en daarbij de schrijver, die gewag maakt van het altaar van den H. Albanus in de vroegere St. Pieterskerk te Luik, zegt niet van welken Albanus hij spreekt (5).

---

(1) »Colitur etiam S. Albanus martyr XXI Junii Gnesnae, Posnaniae, Wladislaviae, Cracoviae, et dicitur in Anglia sub Diocletiano passus«. Acta Sanctorum, tomus Vus Junii p. 127. Auctore Henschenio.

(2) »Sed neque ausim affirmare primum praedictae ecclesiae (namurcensis) patronum fuisse S. Albanum Moguntinum, quin potius dixerim quod S. Willibrordus, natione Anglus, ... Namurco transiens, praedictam hujus loci ecclesiam dedicaverit in honorem Sti. Albani protomartyris Angliae«. Acta Sanctorum, ibid. p. 1031.

(3) Aigret, Histoire de l'église et du chapitre de St. Aubin, à Namur, p. 646.

(4) In Keulen meende men, dat de H. Germanus het lichaam van den H. Albanus van Engeland naar Rome had overgebracht en dat daarna de keizerin Theophania het aan Keulen had geschonken. De naam echter was veranderd geworden in Albinus, omdat men te Mainz, waar het lichaam eenen dag gerust had, eene verwarring vreesde tusschen twee heiligen, die beiden Albanus heetten. Dat dit in de XIVe, XVe en XVIe eeuw de openbare meening in Keulen was, blijkt uit zekere oorkonden (Acta Sanctorum. ibid. 148, 149). Nochtans besluit Henschenius dat die meening valsch was en dat de H. Albinus een Roomsch martelaar is. Enkel bewijst dit feit, dat de naam van den H. Albanus van Engeland ten minste reeds in de XIIIe eeuw te Keulen bekend was.

(5) Bovengemelde schrijver duidt als oorkonde aan: Jean d'Outremeuse, II, p. 654, die zegt dat St. Hubert begraven was geworden »devant l'alteit où fut son sépulcre esleus, c'on dist de Sains Albin«.

Digitized by Google

Eindelijk dat men ook geen bewijs zoeke in de oude voorstelling van het beeld des Heiligen te Vlytingen. Vroeger werd de H. Albanus verbeeld het hoofd in zijne handen dragende en in Mainz bestaat de legende, dat de H. Martelaar inderdaad na zijne onthoofding het hoofd in de handen heeft genomen en nog eenige woorden tot het volk heeft gesproken. Vele martelaren, die onthoofd werden, zijn alzoo verbeeld geworden en die voorstelling, verre van op een echt feit te berusten, heeft zelf aan de legende het bestaan gegeven (1). Ten anderen de oudste voorstelling van den H. Albanus te Vlytingen (2) geeft ons eerder een bewijs, dat men daar vroeger den H. Albanus van Engeland vereerde. Immers de H. Albanus is den marteldood gestorven, omdat hij eenen priester in zijn huis verborgen hield en dat hij zelf, om den priester beter te bevrijden, dezes gewaad had aangetrokken. Dit gewaad, waarin hij den marteldood stierf, wordt in de oudste oorkonden nauwkeurig aangeduid (3); het werd *caracalla* genaamd en was een lang zwart kleed met eene kap (4). Dat kleed werd nog vereerd in 1314 en het bloed des Martelaars scheen er nog zoo rood op, als was het pas vergoten (5). Welnu met dat kleed, waarop de aandacht der middeleeuwen getrokken was, is de H. Albanus van Vlytingen afgebeeld.

§ II. De Parochie. Rechten en Plichten der Pastoors.

Vlytingen was eene geheele en moederkerk (ecclesia integra et matrix) en had onder haar de kapel van Hees.

Onder het bestuur van het bisdom Luik behoorde Vlytingen tot het aartsdiakonaat van Haspengouw en tot het Concilie of de

---

(1) Acta Sanctorum, tomus V^us Junii bl. 75 (leven van S. Albanus van Mainz.)

(2) Eene vaan, die wel tot de XVIIe eeuw schijnt te behooren.

(3) Ex hist. Bedae I—6 et 7. »Sanctus se Albanus, pro hospite et magistro suo, ipsius habitu, id est *caracalla, (vestis quadam cum cuculla)*, qua vestiebatur, indutus, militibus exhibuit atque ad judicem vinctus perductus est«. Acta Sanctorum, tomus V^us Junii, bl. 128.

(4) Ducange, Glossarium, etc. (in voce caracalla), spreekt uitdrukkelijk van dit kleed van den H. Albanus.

(5) Ducange, ibidem, en Buttler, Vie des Pères et des Martyrs, IX, p. 68.

Digitized by Google

Land-dekanij van Maastricht (1). Nochtans daar het dorp onder tijdelijk opzicht gansch van het kapittel van S. Servaas afhing, gebeurde het wel eens dat dit laatste op de rechten van den Bisschop en van zijnen vertegenwoordiger, den Aartsdiaken van Haspengouw, inbreuk maakte. Zelfs in 1699 durfden de Heeren van S. Servaas beweren, dat de kerken der elf banken niet aan den Bisschop onderworpen waren. Ook ontving de schout van Vlytingen den last het bezoek van den aartsdiaken in de kerk van Vlytingen te beletten. Deze, te dien tijde Michael Clerx, bood zich aan den 2den Mei 1699. De pastoor was afwezig en de kerk gesloten. Bij de terugkomst van den pastoor werd de kerk geopend, maar de schout had de sleutels der sakristie doen wegnemen en weigerde ze te geven. Er volgde een proces uit dat, voor den Nuntius begonnen, herroepen werd den 28 Sept. 1901, omdat het kapittel zijne dwaling inzag. Ook mocht den 14en October de Aartsdiaken de kerk bezoeken (2).

De pastoors werden benoemd door den Aartsdiaken van Haspengouw, op voorstel van het kapittel van St. Servaas. Dit laatste als groote en kleine tiendheffer was verplicht tot het onderhoud van het hoogaltaar, van het schip der kerk en van de tiendklok.

Ook moest het aan den pastoor uit de tienden eene behoorlijke competentie geven. Nochtans gebeurde het wel eens, dat de Aartsdiaken die plichten aan het kapittel moest herinneren, ja zelfs op de tienden de hand leggen, zooals gebeurde in het jaar 1381 (3).

De competentie van den pastoor, dat is het deel dat hij uit de tienden trok, beliep in den beginne 48 vat rogge en 48 vat wintergerst. Deze competentie werd gansch afgeschaft in 1464 (4) en als zij kort daarna weer hersteld werd, beliep zij enkel 48 vat

(1) Vlijtingen bleef onder het dekenaat Maastricht tot 1840. Van 1840 tot 1850 was het onder Bilsen.

(2) Zie: Daris, Histoire du diocèse et de la principauté de Liége pendant le XIIIe siècle, tome II p. 359, met eenige wijzingen van het verslag van den Aartsdiaken. (Archieven van het Bisdom).

(3) Die Aartsdiaken was Petrus de Selve de Montericco, bisschop van Pampelune en kardinaal-priester van den titel der H. Anastasia (niet de H. Athanasius gelijk Habets schrijft in zijne geschiedenis van het Bisdom Roermond Ie deel bl. 281). Het Cijnsregister van het kapittel van St. Servaas te Vlytingen in de XIVe eeuw bevat eene copie van dit stuk.

(4) Apotheca Servatiana, tomus VI, fol. 489.

Digitized by Google

rogge. Eindelijk den 5 Februari 1644 bracht het Kapittel de competentie op twee paren, dat is 48 vat rogge en 48 vat haver, „aensiende die armoede van die pastorye van Vlytinghen."

Nochtans bezat de pastorie van Vlytingen vele goederen, die door den pastoor Thomas Moers (1668—1686) opgenoemd worden: „een woenhoef groot een boender achter de kerk, — een woenhoef van acht roeden, in de Joodensteeg gelegen en genoemd de pastoorsweide, — item eenen graeshoef aen het eynde van die Oppemerstraet ende is die plaetse van die alde pastorye gelaeten tot den dienst eens jaergetyts voor Eustachius de Frens (?), — item 7 roeden aen Laeffelt gelaeten in 1501 (22 Aug.) door Willem Stassen aen den pastoor, - item het $^1/_3$ van 4 roeden (met het gelucht en den arme), — item 15 groet roeden aen Wynantswye of de Zeven trappen gelegen, daer den weg van Vlytingen naer Heukelom doorgaet, — item 6 groote roeden op Busselkensgracht, — item 25 roeden in den Riempsterdael, — item 3 roeden in den Riempsterdael, — item 9 roeden achter Willem Cleuren hoef, — item 2 roeden 4 cleyn op de Tongersche straet, - item 11 roeden tusschen Elcht en Vlytingen, — item $1^1/_2$ roede, legatum Domini Lamberti ex Spauwen, canonici St. Servatii, ter sijde naer Heerderen boven Elcht tegen Reyner Scolls huys ende hoef, — item 18 roeden 8 cleyn op de Spauwerstraet, — item 16 roeden tusschen Roosmer en Ellicht, en de voetpad van Roosmer naer Elcht gaet aen een hoeft door dit stuck, — item 3 roeden lants aan de Lippensouwe, — item 3 roeden lants onder Roesmer, — item 2 roeden gelegen in een half boender lants onder Roesmer, (ex defectu solutionis, pastori pars sua assignata), item 4 roeden onder Hese, — item nog twee roeden niet verre van het voorschreven stuck in het Noppenvelt, — item nog 3 roeden in het Noppenvelt, — item nog $1^1/_2$ roede in het Noppenvelt, — item 3 roeden aen den Heserberg, — item $1^1/_2$ roede op Eerhemerberg, — item onder Kestelt het derde deel (met gelucht en armen), van 32 roeden, — item $31^1/_2$ groote roeden tusschen Wylre en Montenaeken aen de Steenstraet en Mettekens souwe, — item 4 roeden op de Smisstraet, — item 6 roeden op den Panisacker..." —

Al deze landen mocht de pastoor los en vrij bebouwen, behalve den last van een of twee jaargetijden. Zelfs was hij niet gehouden de tienden er van te betalen aan het kapittel, ofschoon dit laatste

Digitized by Google

voornamelijk in 1660 en 1661 verscheidene malen, maar te vergeefs, den pastoor er toe wilde verplichten. Thomas Moers zegt daarvan: „Oom dese oorsaek moest ik uytstaen eenen grooten storm van „het kapittels weghen, maer mynen rugge, die wat breet is, cost „het wel verdraegen ende dit is soe gebleven ende niemand en „maent mij meer".

Daarenboven had de pastoor nog verscheidene erfpachten, die te samen beliepen voor Vlytingen: 105 vat rogge en 10 kop, 4 vat tarwe, 12 capuyn, 89½ alden groet, 10 botdreger, 24 denieren „swaer gelt" en 54 brabantsche denieren; voor Hees: 23½ vat rogge, 1½ vat tarwe, 8 capuyn, 20 alde groet en 40 brabantsche denieren (1). Deze erfpachten droegen ook weinig lasten: enkel vinden wij 1½ vat rogge voor het jaargetijde van Christiaen Bouwens, pastoor van Vlytingen (1617—1640) en 8 vat rogge van de erfgenamen van Hylke (Helena) Reiners voor het Onze Lieve Vrouwe Lof (gesticht den 8 December 1493).

Vervolgens trok de pastoor ook nog van den kerkeraad en het armenbestuur. „Van alden gebruyck soe wordt bevonden dat die „heeren pastoiren sijn verobligeert opsicht te draeghen voor die „fabricke die stom is ende voor die arme ledekens christi ende „hunne patrimoniele tafel waer toe die heeren pastoiren ook „stricto „juramento" sijn toe verobligeert ende ghebonden. — Oom dat „die heeren pastoiren soe veel te beter hunne devoir soude doen „om alles te halten in sijne ployen, soe is dat hij heeft uyt het „gelucht van die kerke van Vlytingen:

„Jaerlix vier vat rogge — 2 potten wijns te Paeschen met „een copstuck om soevel neerstigher te sijn om het chrisma te „besorgen — een pont was met Lichtmis".

Van de armentafel had de pastoor 4 vat rogge en Hees betaalde voor zijne kapel en armentafel gelijk Vlytingen.

Daarbij had de pastoor den halven offer, die geschiedt buiten den dienst der H. Mis zoo in Vlytingen als in Hees; maar Thomas Moers klaagt dat hij in Vlytingen nog niets gezien had; „in Hese „echter sedert hij de kerk had doen renoveren ende die kiste doen

(1) De waarde dier munten veranderde volgens tijd en plaats: in de 16e eeuw, was »een alde groet« wat meer dan 2 stuiver, een »botdreger« wat meer dan een stuiver, een »brabantsche denier«, 1/4 stuiver, een »denier« swaer gelt, een halve stuiver (?) . . Twintig stuivers deden een gulden.

Digitized by Google

„sluyten, waerin die offer soo koren als gelt wierd ingeworpen, soo „had hij alle jaer een wenigh gehadt en gedeelt met het ge„lucht". — De offerande die op het autaar mocht geschieden onder het H. Sacrificie was gansch voor den pastoor. Insgelijks de vruchten die op het kerkhof zouden wassen „maer voor deses „tyt (1660) de kerkhoef van Vleytinghen soe door den wint als „door die moetwillighe soldaeten is van alle sijne fruitboomen „berooft. — De kerkhoef van Hese is nue verciert met eenen „noetenboom staende aen eenen hoeck achter O. L. V. Capelle „ende ook eenen perenboom dewelcke begint te vergaen".

Voor 't doopen ontving de pastoor enkel eenige vergoeding na Paschen en Pinksteren; dan kreeg hij van gegoede menschen eenen pot wijn of eenen brabantschen gulden voor het eerste kind. Vóór 1660 bestond ook het gebruik dat de pastoors de doopmaaltijden bijwoonden; daar echter hun gezag er door geleden had, was zulks door Thomas Moers afgeschaft geworden: „felix „quem faciunt aliena pocula cautum". Bij hunnen kerkgang, gaven welhebbende vrouwen eenen witten penning, zijnde een halve schelling of vijf stuivers; de armen gaven eenige oortjes. Voor het trouwen gaven de gegoede lieden eenen patacon of vier brabantsche guldens. Als de pastoor eenen kranke ging bedienen, vond hij gewoonlijk eenen penning. Bij armen moest hij dien penning laten liggen, nooit mocht hij hem eischen. Voor het begraven van welhebbende inwoners ontving hij een patacon; voor de armen niets, zelfs niet uit de armentafel. Voor de begrafenis der kleine kinderen met eene Engelenmis gaf men een brabantschen gulden; maar zonder deze mis, betaalde men niets, omdat vroeger de kinderen zonder pastoor of koster begraven werden (1).

Uit al deze bijzonderheden kan men afleiden, dat de pastoors van Vlytingen over hunne inkomsten niet te klagen hadden en dat Thomas Moers wel met eenig recht aan zijn boek den titel geeft: „Registerboek der alde ende weytvermaerde ende glorieuse pastorie van Vlytingen en Hese." Nochtans valt er op te merken, dat die giften in Vlytingen gelijk elders niet zonder reden aan den pastoor gedaan werden en dat men bewezen diensten wilde

(1) Al deze bijzonderheden zijn getrokken uit »het Registerboek der alde ende weytvermaerde ende glorieuse pastorie van Vlytinge en Hese« door Thomas Moers.

Digitized by Google

erkennen met iets aan den pastoor te schenken, of wel onrechtstreeks kerk en armen bevoordeeligen.

De pastoor van Vlytingen had ook zielenlast over de inwoners van Hees en ofschoon dezen reeds in 1079 de toelating bekomen hadden om eenen priester te hebben, die bij hen in hunne kerk den goddelijken dienst zou verrichten, zien wij nochtans dat zij weinig of niet van die toelating gebruik gemaakt hebben. Daarom lazen de pastoors van Vlytingen tot in het begin der XVIIe eeuw twee H. Missen 's Zondags, eene te Vlytingen en eene te Hees. Maar tegen dien tijd werd de toelating der binatie teruggetrokken; toen werd er maar eene H. Mis meer gelezen te Vlytingen, waarin ook de inwoners van Hees moesten tegenwoordig zijn. Dit kon echter niet lang duren en in 1663 had Pastoor Moers reeds raad gevonden. Met toelating van het kapittel bracht elke communicant van Vlytingen en Hees jaarlijks rond St. Andries vier stuivers, en daarvan werden 21 patacons aan de Minderbroeders gegeven die daarom des Zondags de vroegmis om half zeven of acht uren kwamen lezen; de hoogmis werd te tien uren door den pastoor gezongen. Nochtans reeds in 1686 werd die jaarlijksche betaling van 4 stuivers niet geregeld meer gedaan; voornamelijk kwamen er de inwoners van Hees tegen op, zeggende, en met reden, dat zij er weinig voordeel in hadden. Daarom ook besloot J. Van Hees, pastoor (1686 -1703), dat op drie malen, de vroegmis eens in Hees zou gelezen worden (1).

Buiten deze werden andere diensten in de kerk van Hees door den Pastoor zelf verricht, zooals omtrent Paschen, om aan zieke en oude menschen het vervullen van den Paaschplicht gemakkelijker te maken; — den tweeden der kruisdagen, zooals wij hiervoren reeds gezegd hebben (2); — bij de jaarlijksche processie van het H. Sacrament, die te Hees plaats had den tweeden Zondag na H. Sacramentsdag; — bij het feest der kerkwijding op den tweeden Zondag van September; — op St. Quintinus-dag of den 31^en October; — eindelijk te Kerstmis, als wanneer de tweede hoogmis of de dageraadsmis te Hees gezongen werd (3).

---

(1) Registrum fundationum ecclesiae de Vlytingen (Van Hees).
(2) Bladzijde 15.
(3) Registrum fundationum ut supra.

Digitized by Google

Zoo bleven de Minderbroeders den Pastoor des Zondags helpen tot in het begin der XVIIIe eeuw. Reeds in 1699 ontving J. Van Hees 100 gulden van het kapittel om een gewonen hulppriester te nemen. Den 23 Juni 1739 werden door den Bisschop van Luik de beneficiën van St. Nikolaas-altaar en Onze Lieve Vrouwe-altaar te Hees vereenigd met de pastorie, opdat de Pastoor zich altijd op eene bestendige wijze in zijn ambt zou kunnen doen bijstaan. Ook Thomas Moers had er voor gezorgd. Niet alleen had hij aan Paulus Reggers, onderdiaken, een bunder land vermaakt, opdat hij zou kunnen gewijd worden, maar later nog schonk hij hem een bunder en 18 roeden „ad opus fundationis et erectionis altaris B. M. V. (1) et in supplementum Cappelaniae et Primissariae." Deze Paulus Reggers werd dus kapelaan en woonde te Vlytingen in zijn eigen huis. De gemeente van Hees bouwde dan zelf een huis en schonk den kapelaan nog 80 gulden. Ook hadden zij in 1715 als eersten kapelaan in Hees wonende Christiaan Willems, daarna Vryens, later pastoor te Canne, en in 1723 Henricus Ulenaers (2).

Op het einde dier eeuw nochtans, ten tijde der Fransche omwenteling, vinden wij weer een Minderbroeder-Recollet, Groenendaels, als kapelaan te Hees.

§ III. Andere Beneficiën.

Buiten de pastorie waren er nog andere beneficiën in Vlytingen. In een „Registrum absentiarum" van 1553 (3) vinden wij: „Vleytingen ecclesia. Altare Sancti Nicolai. Item S. Barbarae et Mariae Magdalene. Item S. Marie. — In een „pouillé" van het Bisdom Luik van 1558 (4) vinden wij: Fletinghen et Heeze, ecclesia, valet LX modios. Altare Nicolai valet VIII modios. — A. Marie in Heeze, v. XIII modios. Matricularia perpetua, v. IIII modios. — A. Marie

(1) Zou dit eene nieuwe fundatie geweest zijn of wel de herstelling der fundatie van O. L. V. te Hees, waarvan de vruchten verloren waren?

(2) Dit alles in tomus IX Variorum, fol. 233 et seq.

(3) Dit Register berustend op het Aartsbisschoppelijk Archief te Mechelen, is deels gepubliceerd geworden door J. Habets, Geschiedenis van het Bisdom Roermond I deel, bl. 415 et seq.

(4) Zie: Analectes pour servir à l'histoire ecclésiastique de la Belgique. Tome I, p. 467.

Digitized by Google

valet XIII aissinos siliginis mensurae Trajectensis et IIII griffones". In deze twee stukken die bijna gelijktijdig opgemaakt zijn, vinden wij dus reeds een verschil, namelijk het autaar der H.H. Barbara en Maria Magdalena wordt niet meer genoemd in 1558, tenzij het laatste A. Marie hetzelfde beduiden mocht. Wat er ook van zij, in 1624 bestonden nog enkel de drie volgende:

1. Het beneficie van St. Nikolaas-Altaar, ter begeving van den Pastoor. De Rector ervan was gehouden tot eene veertiendaagsche Mis en trok er in 1712 rond de vijftien vat koren van; zoodat van 1558 tot 1712 de opbrengst van 64 vat (VIII mud) tot 15 verminderd was (1). In 1660 was rector van dit altaar de Heer Robertus Slabba, pastoor van Lantremange. Hij had dit beneficie bekomen na den dood van zekeren Hadelinus, kanonik van St. Servaas, „jure devoluto", omdat de Pastoor Hubert van Sichen zijn recht van collatie niet had gadegeslagen. Daar de pastoor de veertiendaagsche mis las, alsook de plechtige mis op St. Nikolaasdag zong, ontving hij ook de 15 vat rogge. Nochtans wilde de pastoor van Lantremange Thomas Moers naar beliefte voldoen. „Maar," zegt deze laatste, „ick stelde hem den voet bij den stock „ende oock presenteerde hem recht ende, via facti, dede ick mij „betaelen door deze naervolgende persoenen ende liet het hem „aensien" (2). — Deze Robertus Slabba resigneerde het beneficie in de handen van den Paus ten gunste van zekeren Robert Constantin, die er den 20 Aug. 1665 in bezit van gesteld werd. Den 7 Nov. 1675 echter legde deze het beneficie neder in de handen van Thomas Moers, die het vergaf aan Henricus Carlier, geestelijke, toen te Luik verblijvende (3). Vroeger waren nog rector van dat autaar geweest Conrardus Salen in 1613 en N. Thomen van Tongeren in 1624 (4).

2. Het beneficie van O. L. V. altaar te Hees. — Volgens den pouillé van 1558 bracht dit op 13 mud of meer dan 100 vat. Thomas Moers schatte het vroeger op 40 vaten rogge, maar, zegt hij, „die rectoren door hunne onachtzaamheid en die pastoiren

(1) Bezoek van den Aartsdiaken Clercx den 26 Aug. 1712. (Archieven van het Bisdom Luik).

(2) Registerboek van Thomas Moers.

(3) Ibidem.

(4) Bezoeken van den Aartsdiaken.

Digitized by Google

„door hunne quade obsichtichheit hebben ze laeten verliesen soe „dat nue den altaer niet en is geciert, niet en heeft uit syne „fondatie of ten minste seer wenich." Hij heeft getracht die goederen terug te vinden. Hij bediende het beneficie ook, maar in plaats van eene wekelijksche mis, zooals de oude stichting bedroeg, heeft hij van 1660 alle veertien dagen mis gelezen aan het autaar van O. L. V., zijnde 26 missen per jaar, behalve de mis op Onbevlekte-Ontvangenisdag. Voor hem hadden de rectoren 't eerst eene veertiendaagsche mis gelezen, en daarna hunnen dienst gansch verwaarloosd (1). Alleen de volgende rectoren van dit autaar zijn ons bekend: in 1613 Petrus Curtius; in 1624 N. Thomen van Tongeren; in 1658 Joannes Lemaistre (2); in 1659 Erardus Collon; in 1662 Adolphus de Lhonneux (3); in 1686 Paulus Reggers (4).

Deze laatste had het beneficie van den Pastoor Van Hees ontvangen, omdat hij, na vele opzoekingen, niets over het bestaan van den vroegeren rector had kunnen vinden.

3. De kosterie, die een geestelijk beneficie was, maar zonder verzekerde opbrengst. De koster had enkel van elke familie jaarlijks twee brooden, in den oogst eene schoof koren of tarwe en van sommige gegoede familiën eieren met Paschen (5). Zijne plichten werden hem van Kapittelswege verklaard in 1764 als volgt: „1. De geestelijke custer is gehouden te reguleeren, stellen en opdragen de horlogie, deselve op sijnen tijd te smeren, mits hem daertoe van wegen de gemeente de noodige olie of boomolie gefourneert werde; 2. Gehouden tijdelijk de kerke te keiren of te doen keiren en daertoe te fourneeren de noodige besemen; — 3. het kerkelijk lijnwaed te wasschen of doen wasschen op sijne kosten; — 4. De noodige keersen of wijn uit de stad te halen: daervoor trekt hij van de fabriek 16 vaten rogge; — 5. Hij is gehouden tot gerief der gemeente school te houden en daarvoor het ordinair maend- of kopgeld te trekken — en voor de arme kinderen uit de arme tafel 5 vaet rogge" (6). Als kosters van

(1) Registerboek van Thomas Moers.
(2) Bezoeken van den Aartsdiaken.
(3) Registerboek van Thomas Moers.
(4) Registrum fundationum van Van Hees.
(5) Bezoeken van den Aartsdiaken.
(6) Acta Capituli S. Servatii 29 Oct. 1764.

Digitized by Google

Vlytingen hebben wij gevonden: in 1624 Gregorius Gantius, het ambt bedienende door Petrus Gantius (1); in 1658 Mathias Tans pastoor te Zepperen, het ambt van koster te Vlytingen bedienende door Jan Gantius (2); in 1739 H. Ulenaers, kapelaan te Hees, die als koster van Vlytingen rond de 207 guldens trok, geteld als volgt:

58 vat rogge aan 30 stuiver het vat	=	87 g.
30 „ tarwe „ 40 „ „ „	=	60 „
2 groote brooden van elke familie		60 „
Totaal		207 g. (3);

in 1764 Franciscus Wyckmans, priester, die dezen post bleef behouden tot aan de Fransche omwenteling, als hij, weigerende den eed af te leggen gelijk de andere priesters, verdreven werd (4). In 1738 nam ook het kapittel Vrind Coenegrachts aan als onderkoster en schoolmeester (5).

§ IV. Kerkfabriek en Armentafel.

Alvorens de geschiedenis der Pastoors van Vlytingen te beginnen zeggen wij nog een woord van het Gelucht (Luminare) en de Armen-Tafel of H. Geest-Tafel (mensa S. Spiritus). Zoo noemde men vroeger den Kerkeraad en het Armenbureel. Beiden waren bestierd door raadsleden, alstoen momber genoemd. Er was maar een momber voor het Gelucht, en een voor de H. Geest-Tafel; jaarlijks werd een ander genoemd; jaarlijks ook moest de momber zijne rekening aflezen voor de gemeente en voornamelijk voor den pastoor, die in beide besturen de eerste plaats had. Als mombers van het Gelucht vonden wij in 1658 Paulus Nelissen van Laeffelt en in 1624 Joannes Symens; als mombers van de Armen, Hubertus Heckelers in 1658 en in 1624 Joannes Arnoldi.

In 1658 bezaten het Gelucht en de H. Geest-Tafel elk 100 vat rogge, maar in 1703 was deze opbrengst gedaald tot 80 vat.

(1) Bezoek van den Aartsdiaken 1624.
(2) Bezoek van den Aartsdiaken 1658.
(3) Variorum, tomus IX fol. 233 et seq.
(4) Acta Capituli S. Servatii 29 Oct. 1764.
(5) Ibid. 17 Oct. 1738.

Digitized by Google

Hees had ook zijn gelucht, dat in 1658 nog 85 vat rogge jaarlijks optrok en zijne H. Geest-Tafel van 30 vat rogge (1). Dat men zich niet verwondere over de geringheid dezer opbrengsten: ook de uitgaven van de Armentafel en van de Kerkfabriek waren niet groot. Uit de verdeeling der goederen in Vlytingen kan men besluiten dat er niet veel arme menschen geweest zijn, en wat de kerkfabriek betreft, ziehier zijne uitgaven in 1663. Buiten den miswijn en het waslicht moest zij betalen: 14 vat rogge aan den koster, 4 vat aan den pastoor, 5 gulden voor de H. Olie, 8 gulden aan de Paters om de Passie te prediken, en 2 gulden om beelden te dragen in de processie. Dan een cyns van 1 g. 2 st. te Veldweselt en een andere van $1^1/_2$ cop rogge op den Alden-Biessen: dit was de geheele rekening van de kerkfabriek (2).

§ IV. Pastoors van Vlytingen.

Korte levensschets.

Adelardus (1079). Deze is de eerste pastoor wiens naam ons door de oude oorkonden ter kennis gebracht wordt. Hij wordt vermeld in eenen brief van Hendrik van Verduin, bisschop van Luik. Wijl deze brief het oudste stuk is betrekkelijk de geschiedenis van Vlytingen en wijl hij tevens eenige merkwaardige bijzonderheden oplevert, laten wij er hier de vertaling van volgen (3): „In den naam der heilige Drijvuldigheid. Aan alle geloovigen zoo toekomende als tegenwoordige zij bekend, dat ik, Henricus, door de gratie Gods bisschop van Luik, indachtig zijnde dat zij, die zich beoefenen de verdeelden tot eenheid weder te roepen, kinderen Gods genoemd worden en zijn, getracht heb de broeders (kanunniken) der kerk van S. Servaas te Maastricht en der kerk van St. Martinus te Luik (4), in geschil ter oorzake der kerk van

(1) Bezoeken der Aartsdiaken in 1624, 1658 en 1703.

(2) Variorum, IX, fol. 201.

(3) Het origineel berust te Luik op 's Lands Archief. De inhoud ervan is uitgegeven door J. G. Schoonbroodt: Cartulaire de St. Martin, N°. 1. (Liège, Desoer 1871).

(4) Toen Eracle in 965 de kerk van St. Martinus stichtte, gaf hij onder anderen aan deze kerk drie mansen in Hees (tres mansos in villa de Hese). Deze drie mansen vormden later het St. Martenshof te Hees, aan de kerk van St. Martinus

Digitized by Google

Hees, die zich aan de moederkerk van Vlytingen niet wilde onderwerpen, tot eendracht en eensgezindheid terug te brengen. Den storm der tweedracht dus gestild hebbende, heb ik tot bevestiging des herstelden vredes aan de kerk, die ik te Hees gewijd heb, gegeven de tienden van vier mansen (1) bosch aan S. Martinuskerk toebehoorende en in het hof van Kannen (Canne) alle recht betalende, met de toelating van Livecon, proost, van de broeders van S. Maarten, en van den beschermer (advocatus) Adelardus en op aanvraag van Hugo, proost van S. Servaas. Aan Adelardus. priester der kerk van Vlytingen, en aan zijne opvolgers heb ik verleend, dat alle inwoners van Hees hem jaarlijks 's woensdags na Paschen elk een denier zouden geven: dit omdat het hun toegelaten is eenen priester te hebben om den kerkelijken dienst te verrichten op de feestdagen der Geboorte, Verrijzenis en Hemelvaart onzes Heeren, op Sinxen en de voornaamste feestdagen der Heiligen die een eigen officie hebben, op de Vigiliën der Heiligen, elken dag van den Vasten, op de Quatertemperdagen en op alle Vrijdagen van het jaar. De inwoners van Hees hebben jegens de kerk van Vlytingen geene andere verplichtingen dan er de volks-synode bij te wonen (2) en er hunne kinderen ten doop te brengen. Dat hij, die zich zou verstouten deze verordening te overtreden, niet twijfele dat hij zich aan de eeuwige vermaledijding

---

te Luik toebehoorende. Dit feit doet ons begrijpen hoe de kanunniken van St Martinus hier tusschenkomen. (Zie Ernst. histoire du Limbourg VI, p. 94). Het zijn de tienden dezer drie mansen (van waar komt de vierde?), die Hendrik van Verduin aan de kerk van Hees schenkt.

(1) De mansus was eene uitgestrektheid van 12 bunders. Uit dit stuk blijkt, dat reeds in 1079, vroeger dan Pirenne (Le livre de Guillaume de Ryckel LV) en Wauters (Table chronologique t. VI p. LX) het verondersteld hadden, de mansus niet meer uitsluitelijk *hoeve* maar ook eene zekere uitgestrektheid gronds beteekende (quattuor mansorum praedii silvestris).

(2) Schoonbroodt, het woord Synodum verwisselend met Synaxim, heeft hierdoor de paaschcommunie verstaan. Nooit nochtans heeft »Synodus« deze beteekenis. Hier wordt gewag gemaakt van het volks-synode, ook send-gerecht genoemd, hetwelk de aartsdiaken op zijne rondreis in iedere parochie vergaderde. Daar werden de rekeningen der kerk, der armentafel en der vrome instellingen nagezien; daar ook moesten de openbare zondaars verschijnen om eene boete voor hun wanbedrijf te ontvangen. Men raadplege hierover: J. Habets, Geschiedenis van het bisdom Roermond. I deel bl. 265.

Digitized by Google

blootstelt, tenzij hij tot inkeer kome en het gedane ongelijk herstelle. Dit is geschied in het jaar der menschwording onzes Heeren MLXXIX (Indictie II) onder het keizerschap van Hendrik IV en in het vijfde jaar van mijn bestuur. Als getuigen waren tegenwoordig, van de priesters: Hugo, proost van S. Servaas, Godescalcus, aartsdiaken, Liveko, proost van S. Marten, Dodekinus, deken van S. Servaas, Wolkerus, deken van S. Marten, Adelardus, priester der kerk van Vlytingen; van de leeken: Adelbertus, beschermer, Reimboldus de Jesseram, Adelbertus de Berge, Adelardus de Hese.

Meer is ons van Adelardus niet bekend. Nopens de pastoors van Vlytingen in de XIIe en XIIIe eeuw ontbreken ons alle oorkonden. In de XIVe eeuw vinden wij:

NICOLAUS KERSELER (1302—1310). Zijn naam wordt vermeld in twee schepenbrieven van het kapittel van S. Servaas (1), waaruit blijkt, dat hij een huis bezat in de Breedestraat te Maastricht en dus misschien wel uit deze stad geboortig was.

JOANNES genaamd *Progenies*, (1316) komt voor in zijne hoedanigheid van pastoor van Vlytingen als getuige bij een verkoop van grond den 13 Maart 1316 (2).

PETRUS (1345). Deze pastoor komt voor als getuige bij eene verpanding door Lambert van Kestel tot profijt van Jan van Molenarken, deken van S. Servaas (3).

Op het einde dier eeuw, 7 December 1381, vinden wij ook nog gewag gemaakt (4) van eenen brief gericht tot den pastoor van Vlytingen (presbitero de Fletinghen) door den aartsdiaken van Haspengouw. Door dezen brief werd arrest gelegd op de tienden, die het kapittel toekwamen, en verbod gedaan aan allen, op straf van excommunicatie en eene boete van 200 goudguldens, tot verder order iets aan het kapittel te betalen, omdat de mombers der kerk, Ludovicus Poelbaerts en Joannes Corenmerke, aan den aartsdiaken geklaagd hadden, dat het kapittel, ondanks herhaald verzoek, de

---

(1) Dr Doppler, Schepenbrieven van het kapittel van S. Servaes, 1e Aflevering, bl. 35 en 54.

(2) Publications de la Société historique et archéologique de Limbourg, II, p. 356.

(3) De Borman, Notice sur un cartulaire de St. Servais de Maastricht, p. 61.

(4) Cijnsregister van het kapittel van S. Servaas te Vlytingen.

Digitized by Google

noodzakelijke herstellingen aan de kerk van Vlytingen verwaarloosde te doen. De pastoor moest dit vonnis aan de belanghebbenden bekend maken op straf van zelf in den ban geslagen te worden en ontheven te worden van het uitoefenen van zijn priesterlijk ambt. — Het kapittel van S. Servaas onderwierp zich en de zaak werd in der minne door den aartsdiaken bijgelegd. Het kapittel moest het dak van het schip der kerk herstellen, er vensters in zetten, de banklok (1) bezorgen alsook al de ornamenten voor het hoogaltaar, en jaarlijks twee waskeersen van een pond geven. De Vlytingenaren van hunnen kant moesten voor den kelk zorgen; enkel tot O. L. V. Hemelvaart zouden zij er eenen van het kapittel te leen ontvangen.

De naam van den pastoor van Vlytingen is ons echter niet met zekerheid bekend. Misschien was het wel een der twee geestelijken Arnoldus de Fletinghes en Joannes de Lancfelt, die de parochie vertegenwoordigden in de overeenkomst met het kapittel.

Het begin der XVe eeuw moet, volgens een schrijven van Pastoor Moers (1660—1686) (2), een droeve tijd geweest zijn voor de kerk van Vlytingen. Gedurende omtrent 64 jaren verbleven de pastoors niet in hunne parochie. Tegen 1400 was de Proost der Collegiale kerk van Fosses (3) pastoor van Vlytingen. Hij stond zijn pastoraat af aan een zijner bloedverwanten, die daarna deken van S. Gudula te Brussel geworden zijnde, het op zijne beurt aan een zijner vrienden overgaf. Deze werd deken der St. Paulus' kerk te Luik. Tusschen hem en den schatbewaarder van het kapittel van St. Servaas te Maastricht ontstond bij geval een twist, ter oorzake van een erfdeel. Deze laatste legde de hand op de competentie van den pastoor van Vlytingen. De twist eindigde met de afschafling van het ambt van schatbewaarder; maar tevens werd ook de competentie des pastoors ingetrokken. Het gevolg daarvan was, dat van af 1464 de wekelijksche missen in Vlytingen niet meer gelezen werden. Ook werden de geloovigen niet meer onderwezen

(1) De banklok was die, welke men luidde om het volk tot de gerechtelijke vergaderingen te roepen, of om het de besluiten der overheid aan te kondigen.

(2) Apotheca Servatiana, tomus VI, fol. 489.

(3) Fosses eene kleine stad der tegenwoordige provincie Namen. Omstreeks 650 werd er door de zorgen der H. Gertrudis eene abdij gesticht, waar het lichaam van den H. Martelaar Foillianus bewaard werd.

Digitized by Google

en opdat die droeve toestand aan het kapittel niet onbekend zou blijven, wierpen de pastoors de kandelaars en den wijn weg en lieten de verantwoordelijkheid van den toestand aan het kapittel over (1).

Deze toestand bleef echter niet lang duren. In 1476 vinden wij weer eenen pastoor JAN GRONSELS, gewoonlijk enkel genoemd „Heer Jan." Hij stierf rond 1530, na dus gedurende meer dan vijftig jaren de parochie bestuurd te hebben (2). Van verscheidene zijner opvolgers is ons enkel de naam bekend.

DANIELS van 1530 tot 18 April 1558 (3).

HENRICUS VAN EIJNDHOVEN volgt hem op, maar geeft weldra zijn ontslag en wordt den 18 Maart 1560 vervangen door

ADRIAAN HEYTHMERS (1560—1579). Reeds onder zijnen voorganger bediende hij de plaats van pastoor (4). Men spreekt nog van hem in eene „Visitatie gedaen in het dorp van Vlytingen (5)", ter gelegenheid der verwoestingen van de jaren 1579—1583. Nevens de pastorie „item dat huysch daer her Adriaen der pastoer zelegher uitgestorven is, is myts den vrybuters van Diest (6) ghans aefgebrandt, alsoe dat het brouwershuysch noch daerop staende is bleven." Na hem komt

ADAM PEETERS van Ruckelingen, die den 25 Augustus 1583 zijn ontslag geeft en van pastorie verandert met

WILLEM BERTRANDI (1583 1584), die de parochie bestuurt tot den 22 Juni 1584 (7).

NATALIS DIERIX (Theodrici) (1584—1588). Deze verbleef maar weinig in de parochie, zóodat in 1584 reeds de inwoners klaagden

---

(1) In de Apotheca Servatiana t. VI, fol. 389, waaruit dit schrijven getrokken is, wordt nochtans aangestipt dat het verhaal van Pastoor Moers niet in alle punten juist is. Onder anderen het schatbewaardersambt werd in 1478 niet door het kapittel maar wel door den Paus afgeschaft. Nochtans zal dit verhaal grootendeels wel met de waarheid overeenstemmen.

(2) Vlytingen, Rolle Registers 1, 2, 3, 4 (1460—1545).

(3) Acta Capituli, 18 April 1558.

(4) Acta Capituli, 18 Maart 1560.

(5) Rolleregister N° 7, 1585.

(6) Men noemde vrijbuters (franc-pillard) de soldaten der Spaansche garnizoenen die overal plunderden. Daris, Histoire de la principauté de Liège: XVI° siècle, p. 466.

(7) Acta Capituli, 25 Aug. 1583.

Digitized by Google

dat zij noch pastoor noch onderpastoor hadden. Het kapittel verwittigde hem dus, dat hij binnen de acht dagen voor den kerkelijken dienst in Vlytingen zou zorgen, zoo niet zou hij van zijn ambt beroofd worden (1).

Cornelius Crom (1588—1600), ook soms aangehaald als Cornelius Cron Peeters van Bommel. Deze pastoor moet niet in de allerbeste betrekkingen met het kapittel geleefd hebben. Reeds toen hij in 1588 als pastoor voorgesteld werd, beval het kapittel een onderzoek of de pastorie ook wel feitelijk vakant was en reeds in 1589 (12 Mei) besloot het kapittel zijne afzetting te vragen. Hetzelfde jaar (29 Nov.) vroeg hem het kapittel, dat hij de geleende ornamenten zou teruggeven. In 1590 nieuw besluit van het kapittel om de afstelling van den Pastoor te vragen aan den Raad van Brabant; en dit viel licht te begrijpen, want de pastoor had den vorigen rijproost beschuldigd van diefstal en hem een verkwister genoemd. In 1592 werd de rijproost met drie kanunniken belast een onderzoek in te stellen over hetgeen het kapittel noemde „de buitensporigheden van den pastoor van Vlytingen." De pastoor verdedigde zich echter en zond het kapittel eenen brief in naam der gansche gemeente; het kapittel antwoordde, dat de brief als dusdanig niet kon aanzien worden, tenzij hij door al de ingezetenen onderteekend werd. In 1593 werd den rijproost de zorg opgedragen den pastoor te Luik aan te klagen en hem te beschuldigen, namelijk van het oproer dat in Vlytingen verwekt was geworden. Eindelijk in 1594 (22 Juli) werd er door het kapittel besloten den pastoor van Vlytingen in de „Lantscrone" (2) op te sluiten. Of deze beslissing echter ten uitvoer gebracht werd, staat niet geboekt in de „Acta Capituli." In 1600 zien wij nog dat de rijproosten alle stukken verzamelen, die tegen den pastoor Cornelius Cron eenig bezwaar konden inbrengen, totdat den 13 Mei van dat jaar de pastoor onvoorziens te Maastricht stierf. Twee kanunniken moesten den inventaris maken der meubels van den overleden pastoor; maar toen deze afgevaardigden hunnen plicht vervulden met het doel de registers en geheimen, de kerk of het

(1) Acta Capituli, 19 Juli 1584.

(2) De »lantscrone« was eene gevangenis, die zich te Maastricht in de Groote Staat bevond. (De Borman, Cartulaire de St. Servais, 48).

Digitized by Google

armenbestuur van Vlytingen rakende, uit de handen der erfgenamen te redden, werden zij overvallen door Hildernisse, vicehoogschout te Maastricht, die hen het sterfhuis uitjoeg. Tegen dit geweld protesteerden zij en dit verzet werd den Hoogschout aangezegd, maar hij antwoordde er niet op. In 1601 (5 October) kwam het kapittel slechts in het bezit der registers (1).

EGIDIUS A MOLENDINO (Van der Molen) (1601—1602) afkomstig, uit Haspengouw, werd den 14 Juni 1601 den aartsdiaken als pastoor voorgesteld en ook als dusdanig benoemd. Maar had zijn voorganger moeielijkheden met de heeren van St. Servaas, deze was in dezelfde betrekkingen met zijne onderhoorigen. Reeds den 31 October 1601 moest het kapittel aan de Vlytingenaren bevelen zich aan hunnen pastoor te onderwerpen. Dit bevel werd vernieuwd den 9 November en tevens werd de koster, over wiens gedrag de pastoor bijzonder geklaagd had, voor het kapittel gedaagd. Dit alles te vergeefs, want den 1 Juli 1602 moest de rijproost den pastoor in bezit van zijn ambt stellen. Hetzelfde jaar, in November, richtten de inwoners van Vlytingen een smeekschrift tot de kanunniken van S. Servaas om eenen bekwamen pastoor te bekomen, „bijzonder nu dat er vele ziekten waren." Zij willen zich onderwerpen aan het advies van den Landdeken en den Aartsdiaken, „die eendrachtelijk verklaren, dat Heer Gielis onbekwaem is, aengesien dat sij liever sterven souden, sonder berichtinghe dan denselve daertoe te employeren." Het kapittel antwoordde dat de Vlytingenaren zich eerst moesten onderwerpen en dat men dan hun verzoek zou in aanmerking nemen. Zij deden zulks, vroegen zelfs vergiffenis, er voorzichtigheidshalve bijvoegende: „sonder nogtans Heer Gielis bequaem te verklaeren." Ook stemde het kapittel in hunne vraag toe in December 1602 en benoemde den pastoor als evangeliezanger in S. Servaas, den 18 Juni 1603, op voorwaarde dat hij in het zingen van het Evangelie zich naar de zangwijze der kerk zou regelen en dat hij er zich op toeleggen zou om duidelijk en met kennis te zingen. Deze voorwaarden kan men best uitleggen, als men in aanmerking neemt, dat de oude

(1) Acta Capituli passim. 1 Juli, 8 Juli 1588 – 12 Mei, 29 Nov. 1589 – 23 Mei, 1 Juni 1590 – 5 April 1591—27 Januari, 9 Maart 1595—10 December 1593 – 22 Juli 1594 – 7 Februari, 13 Mei, 18 Mei 1600—5 October 1601.

Digitized by Google

pastoor van vreemde en Waalsche afkomst was. Het volgend jaar (1604) moest hij nog eenige buitensporigheden in Wijck begaan hebben, waarover inkwest des kapittels volgde. Hij stierf den 25 Februari 1643 (1).

PETRUS VANDERBORCHT (1603—1617). Weinig weten wij van dezen pastoor. Het eerste bezoek van den Landdeken, gedaan in naam van den Aartsdiaken, waarvan wij het verslag bezitten, heeft betrekking op zijn bestuur, maar strekt niet zeer tot zijn lof: „Het dak en de vloer der kerk vroegen groote herstellingen; het dak van den toren moest vernieuwd worden, de doopvont in slot gebracht en het kerkhof met nieuwe muren omgeven; een soort van tent (aedicula), aan den eenen of den anderen bewoner toebehoorende, stond in de kerk en moest weggenomen worden; de linkerzijbeuk was enkel met stroo gedekt enz." (2). In een volgend bezoek mocht echter de Aartsdiaken wat meer tevredenheid toonen.

CHRISTIAAN BOUWENS (1617—1640). Hij was uit eene der voornaamste familiën van Maastricht geboren. Zijn vader, Jan Bouwens, was ontvanger van het kapittel van S. Servaas aldaar; zijne moeder heette Anna Creyten. Hij was bachalaureus in de H. Godgeleerdheid. Den 6 October 1606 werd hij rector van S. Laurent's Altaar (2e fundatie) en in 1608 van S. Servaasaltaar in S. Servaaskerk. In 1617 werd hij pastoor van Vlytingen. Hij schreef twee werken: 1. Romani imperii symmetria cum humano corpore, sive initium, progressus, status et finis imperii, ad finem usque mundi comparata ad hominis membra, aetates et planetas. Leodii Ouwerx 1629, in 8°. — 2. Arcana linguae teutonicae ex cujus proprietate, principia finesque mundi corporei divina et naturalia secundum numerorum et operis primorum dierum ordinem eruuntur. Leodii, Ouwerx 1629. Dit werk is opgedragen aan Winand van Gelder, deken en aan de kanunniken van S. Servaas. Uit den titel dezer twee werken, waarvan het eerste heel eigenaardige opzoekingen bevat over het Romeinsch keizerrijk en het andere over de geheimen der Nederlandsche taal, kan men de wijsgeerige strekking van den

(1) Acta Capituli, 12 Juni, 14 Juni 1600—31 Oct. 9 Nov. 1601—1 Juli, 16 Oct., 4 Nov. 1602—18 Juni 1603,—6 Maart 1604. Zie ook: Nécrologe de la Confrérie des Chapelains de St. Servais de Dr Doppler, Maastricht 1897, p. 28.

(2) Bezoek van den Landdeken in 1613.

Digitized by Google

geest des schrijvers afleiden. Hij stierf op Sint Hieronymusdag, (30 September) 1640 (1).

MATHIAS HUSTIN (1641—1642). Den 26 Juni 1641 werd deze den aartsdiaken voor de openstaande plaats voorgesteld (2). Hij was geboren te Emael en had schitterende studiën aan de Universiteit van Leuven afgelegd. Op meer dan 200 studenten had hij de twaalfde plaats bekomen. In Vlytingen bleef hij ternauwernood één jaar als pastoor. In 1642 werd hij pastoor van Glons genoemd, welke parochie hij als een waar voorbeeld van priesterlijke deugden gedurende 43 jaren bestierde. Hij stierf er den 16 Augustus 1685 (3).

HUBERTUS VAN SICHEN (1642—1660) werd den 14 Maart 1642 den Aartsdiaken voor de pastorie van Vlytingen aanbevolen. Niet veel is ons over zijn bestuur bekend. Enkel weten wij door de geschriften van zijnen opvolger, dat hij dikwijls afwezig is geweest ter oorzake van den oorlog (4) en ook om wille zijner parochianen. Tegen wil en dank van de gemeente had hij Paters Augustijnen en Predikheeren aangenomen om te prediken en ook om te bedelen, zoodat de pastoor door de gemeente gehaat werd, dat men meermalen bij nacht door het huis van den pastoor geschoten heeft en dat hij de pastorie heeft moeten verlaten (5).

THOMAS MOERS (1660—1686). Deze pastoor werd geboren te Maastricht den 6 Januari 1631. Hij bracht zijne kinderjaren te Tongeren door, leerde daarna latijn in zijne geboortestad en studeerde nog acht jaren te Leuven. In 1657 ging hij naar Hamont en kwam in 1660 (1 Augustus) te Vlytingen als pastoor. Hij heeft hier slechte tijden beleefd; ook schrijft hij in zijn parochieregister: „als ick, heer Thomas Moers te Vlytinghe comen was oom te resideeren, soe vont ick qualic venster oft deure, quade en alde wanden, het tack viel in den hoef, was verwoest door soldaeten en quaeden tijt, ende lange absentie van Heer

(1) Deze levensbeschrijving vonden wij grootendeels in Dr Doppler's reeds vermeld werk, bl. 87.

(2) Acta Capituli 26 Juni 1641.

(3) Handschrift der pastorie van Glons, geschreven door Beauduin Le Blanc, pastoor van Glons (1747—1769), f. 11.

(4) Het laatste gedeelte van den dertigjarigen oorlog.

(5) Registerboek van Thomas Moers.

Digitized by Google

Hubert van Sichen pastoor, ende daer toe groete quellinghe die de hollansse staeten onze gemeynte aendede, attenterende die souvereyniteit van deze dorpen ende elf bancken" (1).

Nochtans schijnt hij door zijne kennis en zijn karakter bestand geweest te zijn om aan deze moeielijkheden het hoofd te bieden. Ten bewijze zijner bekwaamheid dient enkel dit aangestipt, dat hij herhaalde malen en ten laatste den 7 October 1677 door het kapittel naar Brussel gezonden werd om de rechten der dorpen Vlytingen, Hees en Mechelen te verdedigen (2). Ook bestuurde hij zijne parochie met kennis en ijver. Hij zocht al de landen op, kerk, pastorie of armen toebehoorende, en zorgde dat alle beneficiën vergeven en bediend werden. Dat hij hierin bijzondere tegenkantingen ontmoette, is niet te verwonderen. Onder anderen had hij de statiën der Augustijnen en der Dominicanen afgeschaft en liet enkel aan de Minderbroeders toe in zijne parochie te komen prediken en bedelen, omdat, zegde hij, zij dit van allen tijd gedaan hadden, omdat zij door de ketters (3) vele statiën verloren hadden en omdat zij armer waren dan de anderen. Aan de Dominicanen van Tongeren antwoordde hij „dat de parochie beter zonder religieusen was dan de pastoor zonder vrede, dat, als hij het gansche jaar door preekte, hij zulks ook wel op sommige zon- en feestdagen kon doen, dat die religieusen maar zaken predikten die de boeren behaagden en dat daarom de sermonen van den pastoor, ofschoon beter en meer verstaanbaar, afgekeurd werden enz." — Met de Paters Augustijnen ging het minder gemakkelijk. Bij de komst van den pastoor had hem de gemeente gevraagd om geene Paters meer te laten komen, hetgeen hij hun beloofd had en ook uitvoerde. Bij de eerste gelegenheid liet hij aan de Augustijnen weten, dat hij zich tegen hunne komst verzette en dat hij zonder oorlof van den bisschop en zonder toestemming der gemeente niemand mocht aannemen. De Paters Augustijnen trachtten dan goede vrienden te verwerven, die voor hen bij den pastoor zouden ten beste spreken. De pastoor ontving

(1) Zie verder derde hoofdstuk, eerste deel.

(2) Acta Capituli 6 Oct. 1677.

(3) Het protestantismus had voornamelijk in Holland gansche provinciën aan het waarachtig geloof onttrokken.

Digitized by Google

deze vrienden heel goed, maar schreef aan de Paters eenen brief dien hij „spijtig" noemt en die inderdaad van gepeperden inhoud was. Die brief werd naar het kapittel gestuurd en in volle vergadering voorgelezen. De pastoor verhaalt er zelf het gevolg van: „Daer en tussen den heere Deken, dewelke veerder wilde reyken „als den staf van S. Servaes reyckde, begost mij te overgaen, „quantsyse dat mij niet toe een stont die religieusen te corripieren, „ende meynde my tenemael te rijden in het sant; maer ick beefde „als den thoren van Libanus ende seyde stoutelick dat die pastoers „geen gaense en hoeyde, dat sy wel iemand in sulcke occasie „costen corripieren ende dat die pastoers een wenigh hebben van „bisschop's authoriteyt gelick sy hebben een groet deel van die „lasten des bisschops, ende dat is soe gebleven tot noch toe ende „ich en hoere niet meer van de Paters Augustijnen" (1).

Dat de pastoor zich toch ook aan de overheid wist te onderwerpen, bewijst het volgende: in 1674 bestond er een geschil tusschen hem en het kapittel nopens eene begraafplaats aan de linkerzijde van het koor. De pastoor beweerde dat het kapittel hierin niets te zeggen had. Dit laatste had daarom de hand gelegd op het deel der tienden, den pastoor toekomende voor de jaren 1672 en 1673. De pastoor beriep zich bij den Aartsdiaken die hem gelijk gaf, zoodat de luiksche goederen in de elf banken en van den anderen kant alle goederen die het kapittel op Luiksch gebied bezat gearresteerd werden. Beide partijen konden misschien nog lang in twist blijven; maar de pastoor gaf toe en verontschuldigde zich bij het kapittel zeggende dat hij dezes recht niet gekend had. Ook werd het geschil weldra geslecht; maar de pastoor moest zich herinneren dat „buiten het gezag en de bediening der sacramenten hij geheel en gansch van het kapittel afhing" (2).

Pastoor Moers werd den 30 September 1677 uit zijne woning verdreven door Duitsche soldaten (3), die ook de Pastorie in brand

---

(1) Registerboek van Thomas Moers.

(2) Acta Capituli 3 Aug. 1674.

(3) Deze plunderingen geschiedden gedurende den oorlog van Lodewijk XIV tegen Holland (1672 – 1678). Vijf jaren lang werd ons land en bijzonder nog het land van Luik door vreemde legers overvallen. In September 1677 bevond zich een Hollandsch

Digitized by Google

staken. Hij moest zijnen intrek nemen op het Blockhuis in den Daalhof, waar hij stierf in 1686 (1).

JOANNES VAN HEES (1686—1703). Deze pastoor, evenals zijn voorganger geboortig uit Maastricht, kwam in de parochie den 15 November 1686. Hij was zes jaar onderpastoor geweest in S. Jan te Maastricht. Den 24 October 1686 werd hij door het kapittel als pastoor van Vlytingen gekozen en den 9 November door den aartsdiaken benoemd. Onmiddellijk nam hij het besluit eene nieuwe pastorie op te bouwen, hetgeen niet uiterst aan de inwoners behaagde; maar hunne klachten over de slechte tijden werden enkel door den pastoor als koppigheid aanzien. Voornamelijk kwamen de inwoners van Hees er tegen op, zeggende dat zij bijzondere lasten, bijzondere justitie en bijzondere kerk hadden en bijgevolg niet verplicht waren te zorgen voor eene pastorie in Vlytingen. Hierin echter hebben zij van de Heeren van S. Servaas ongelijk gekregen. Den 3 April 1686 zijn zij met den schout Raets en de voorname ingezetenen van Vlytingen op het Blockhuis, waar de pastoor vertoefde, gekomen en hebben den pastoor 300 gulden aangeboden, indien hij zich zelf met het opbouwen eener pastorie wilde gelasten. Dit heeft hij ook na eenig aarzelen aangenomen, op voorwaarde dat de gemeente het stroo zou geven voor het dak alsook de noodzakelijke vrachten zou doen en werklieden (de pastoor noemt ze „keuters") sturen om de fundamenten te graven en de ambachtslieden te dienen. Ondanks deze overeenkomst beklaagt er zich de pastoor nochtans over groote moeielijkheden te hebben gehad gedurende het opbouwen der pastorie: „groete opstinaetheyt met onbeleeftheyt heb ick in hun bevonden".

Hij zelf heeft ons eenige inlichtingen over dit bouwen nagelaten: „De steenmetselaars syn geweest Meester Willem Tans van Booler (2) met syn twee soonen en de knechten. — De tim-

---

leger te Hasselt, een Fransch leger te Maastricht en een Duitsch leger te Reckheim. Indien de pastoor Van Hees zich niet bedriegt, is het waarschijnlijk dit laatste, aangevoerd door den baron de Spaen, dat de pastorie van Vlytingen in brand stak. (Daris, Hist. de la principauté, XVIIe siècle II, p. 85).

(1) Registrum fundationum van Jan Van Hees.

(2) Booler, thans Bolré geschreven, gehucht der gemeente Sichen—Sussen—Bolré.

Digitized by Google

merlyden syn geweest meester Ghys Bierts, meester Willem Bierts, ygelyck met eenen knecht. Daarby heb ik voor het washuysken ende hetgeene dat aen daghheuren verdient moest werden tot timmerman gehadt meester Sebastiaan Gelen. — Den schrijnenwerker is geweest meester Lenaert Ramaekers op den Grooten Gracht (Maestricht) denwelcken tot het werk heeft gesonden syne twee soonen. — Den smidt voor sommigh grof werck is geweest hier van Vleitingen meester Ruyters, voor de meerresten is geweest meester Pieter Van der Netten, smidt van Maestricht, wonende in de Smidtstraet. — De leemplackers ende witters syn geweest Houb Ernens en Balduin Pieters van Vleitinghen. — De strooydeckers syn geweest Ghys Simens van Vleytingen ende Jan Meertens van Hees. — Den glaesmaecker is geweest myn swaeger Jaspar Tans tot Maestricht. Den 21 April 1687 naermiddagh omtrent dry uren is den eersten steen geleyt deur myn Heer Van Eyl, Ryproost van Vleitinghen, canonick ende Scholaster van S. Servaes".

„Den 20 Mey hebben die steenmetselaers op de schouwe gestelt eenen mey, soe dat als doen de rompe van het huys met den kelder onder de keucken was volmaeckt."

Hij beschrijft eindelijk zijne pastorie als zij gereed was: „Het huys met alle het binnenwerck, met solder van eycke plancken, met deuren, vinsters, met belegsel van eene kaemer aen de weide van Christiaen Van Herf met eycke plancken ende daer onder zaevel, met de keucken beleidt met bricken, de kaemer aen den hof met steenen beleidt ende voorts alle werk is gedaan ende volmaeckt geweest in Julio ende den 11 van Augustus heb ick mijne wooninghe daer in genoemen ende den geheelen tijt dat het huys getimmert wiert tot dat het dack daer op was hadde het noyt geregent en was altijd geweest eenen stercken sonnenschijn, soe dat het huys noch taemelyck gedroeght waer" (1).

Buiten hetgeen wij nog hierboven (2) van dezen pastoor schreven, is ons niets anders bekend. Hij had den graad van Bachalaureus in de H. Godgeleerdheid en stierf omstreeks 1703.

MATHIAS MICHIELS (1703—1738). Geene bijzondere feiten kunnen

(1) Registrum fundationum ecclesiae de Vlytingen door J. Van Hees.
(2) Zie § II.

Digitized by Google

wij uit dezes leven vermelden. Enkel blijkt uit het verslag van het bezoek van den Aartsdiaken Clercx, gedaan den 26 Augustus 1712, dat hij zijne parochie goed bestuurde en voornamelijk de kerk in goeden staat onderhield (1).

JOANNES WIJCKMANS (1738—1756). Gelijk wij hooger verhaald hebben (2), werden op aanvraag van dezen pastoor de beneficiën van St. Nicolaas' Altaar te Vlytingen en O. L. V. Altaar te Hees vereenigd door den Bisschop van Luik. Echter daar de pastoor de toestemming van het kapittel niet gevraagd had, deed dit ook zijn recht gelden en verbood den pastoor de opbrengst dezer beneficiën in te trekken. Ja zelfs werd hij tot driemaal toe te Maastricht gedaagd en daarbij nog berispt, omdat hij zich niet geschaamd had op de markt te Maastricht eenen kleinhandel van peren te drijven. (3) Misschien was dit enkel eene list van den pastoor, die aan het kapittel wilde toonen in welken ellendigen geldelijken toestand hij verkeerde. Ook verleende hem het kapittel, na zijne onderwerping gezien en zijn smeekschrift gelezen te hebben, eene jaarlijksche toelage van 100 gulden (4).

Gedurende het pastoorschap van Joannes Wyckmans werd den 2 July 1747 de vermaarde slag van Laeffelt geleverd. Gansch het dorp werd verwoest en bijna heelemaal afgebrand. Ook werd de kerk van al hare schatten beroofd (5). Daarom richtte de pastoor tot Lodewijk XV, koning van Frankrijk, een verzoekschrift om vergoeding voor de door de kerk geleden schade. Dit verzoekschrift werd den 5 September 1747 ingewilligd door den Franschen Koning, die aan zijn rentmeester Moreau de Sechelles last gaf aan den pastoor van Vlytingen uit te tellen 1800 pond (6) om andere gewijde vaten en ornamenten te koopen (7) en 600 pond tot eigen behoef van den pastoor (8).

---

(1) Bezoek van den Aartsdiaken, 26 Aug. 1712.

(2) Zie § III.

(3) Acta Capituli S. Servatii, 17 October 1738.

(4) Ibid. 15 Febr. 1740.

(5) Volgens een uittreksel uit het doopregister van Rosmeer, begonnen den 6 Juli 1745 door Joannes Anthonius Notté, pastoor dier plaats.

(6) Het fransch pond bedroeg nagenoeg een frank (98 centimen). Zie Recueil de Tables Numériques. Gelin. Namen 1882.

(7) Met dit geld werd onder anderen de hedendaags nog gebruikte monstrans aangekocht, die om wille van hare afkomst, nog eene leliebloem op den voet draagt.

(8) Variorum tomus IX fol. 175.

Digitized by Google

Met betrekking tot den slag van Laeffelt en pastoor Wyckmans verhaalt de overlevering ook, dat deze eens de H. Mis las onder eene tent op het Vogelsmeer langs de Spauwerstraat en tusschen de aanwezigen een misdienaar zocht; daarom zei hij in 't latijn eenige woorden der Misgebeden, waarop een der omstanders aanstonds ook in 't latijn antwoordde, alzoo te kennen gevende dat hij de H. Mis kon dienen (1).

Van af Januari 1755 tot op het einde van Juli 1756 werd de parochie tijdelijk bediend door zekeren Heer E. Mancel, die gedurende dien tijd de doop-, trouw- en sterfregisters invulde en onderteekende.

JOANNES FRANCISCUS BERREWAER (1756—1773). Door besluit van het kapittel van 14 Augustus 1756 werd deze, alsdan kapelaan der parochiekerk van St. Catharina te Maastricht, als pastoor van Vlytingen benoemd. In het begin van 1757 trad hij in functie en bediende de parochie tot zijnen dood, die voorviel in de maand September 1773. Hij werd begraven in de kerk voor het altaar van O. L. V. (2).

PETRUS HECHTERMANS (1774—1803), werd te Maastricht rond 1783 geboren. Zijne moeder Cecilia Moll, weduwe van Jan Hechtermans, woonde te Maastricht op de Markt, onder de parochie van St. Catharina. Zij stierf aldaar den 29 December 1774 en werd den 31 dierzelfde maand te Vlytingen in het koor der kerk aan den epistelkant begraven (3). De pastoor trad in bezit van zijn ambt op St. Jansdag, 24 Juni 1774. Lang mocht hij nochtans niet in vrede zijne bediening waarnemen.

Op het einde van 1792 rukten de Franschen België binnen en de zegepraal van Jemmappes (6 November) schonk hun ons land. Wel is waar werden zij het volgend jaar te Neerwinden verslagen, maar in 1794, na den slag van Fleurus, viel ons land voor goed onder Frankrijks dwingelandij. Nooit beleefden onze voorouders ongelukkiger tijden. De kerken werden geplunderd en gesloten, de kloosterlingen en priesters verjaagd of

(1) Deze overlevering is ons door den kleinzoon van den misdienaar verhaald geworden.

(2) Registrum defunctorum, geschreven door P. Hechtermans.

(3) Ibidem.

Digitized by Google

in ballingschap gezonden, het uitoefenen van den Godsdienst, het bedienen en ontvangen der Sacramenten als een wanbedrijf verboden en gestraft, de burgers door allerlei belastingen bestolen en gekweld, en dit alles in naam der vrijheid, broederlijkheid en gelijkheid.

Op het einde van 1794 werd Maastricht en de omliggende streken aan Frankrijk onderworpen. Of pastoor Hechtermans bij de aankomst der Franschen gevlucht was gelijk zoo vele anderen en in 1795 weer terugkwam, weten wij niet; nochtans denken wij van neen, wijl de doop-, trouw- en sterfregisters gedurende die jaren bestendig en eigenhandig door den pastoor ingevuld zijn. In 1796 staat onze pastoor op de tabel der bevolking van het canton Millen, tot hetwelk ons dorp behoorde: P. Hechtermans, oud 60 jaren, aangekomen te Vlytingen in 1774.

Het volgend jaar, 10 Mei 1797, begon het Fransch bestuur zich in onze streken met den Godsdienst te bemoeien. Aan de priesters werd de eed gevraagd dat zij de algemeenheid der fransche burgers als overheid erkennen en zich aan de wetten der Republiek zouden onderwerpen. Datzelfde jaar nog, 5 September, wilde men de priesters verplichten den eed van haat aan het koningdom af te leggen. In eensgezindheid met hunnen bisschop, Prins de Mean, alsdan voortvluchtig in Duitschland (1), weigerden de meeste priesters van het bischdom Luik en bijzonder die van het departement der Neder-Maas dien eed van haat aan het koningdom te doen (2). Ook Pastoor Hechtermans legde dien eed niet af (3). Door een

(1) Ofschoon de Rougrave, vicaris-generaal, toegelaten had den eed te doen, in dien zin dat men beloofde nooit tot het herstellen der monarchie mede te helpen, ondersteunde nochtans de bisschop de niet-zweerders, wier gedrag ook later door den Paus werd goedgekeurd.

(2) Op de 1423 priesters van het departement der Neder-Maas waren er maar 252 die den eed aflegden.

(3) De overlevering verhaalt, dat de Pastoor van op den predikstoel den eed had afgekeurd en zelfs aan zijne parochianen den last had gegeven hem zelven uit de parochie weg te jagen, indien hij ooit den eed deed. Daarna beging hij die fout; de parochianen gehoorzaamden tot het einde toe en joegen hunnen herder weg. Ofschoon die legende, nochtans algemeen aangenomen, ons reeds verdacht voorkwam, — een man die zoo zijne voorzorgen nam was minder aan dien val blootgesteld, — vonden wij ons nochtans blij verrast toen, door officieele en onbetwistbare oorkonden, de gedachtenis van den Vlytingschen herder ons ongeschonden voorkwam.

Digitized by Google

besluit van 6 Oct. 1797 werden de niet-zweerders van de inkomsten hunner pastorie beroofd en twintig dagen later werden zelfs hunne pastorieën en kerken in beslag genomen. In eene lijst der geestelijkheid, die het bestuur den 8 November 1797 gevraagd had en die hem in ons departement den 2 April 1798 (14 Germinal an VI) toekwam, staat vermeld: Hechtermans Pieter, 63 jaren, pastoor, heeft den eed niet afgelegd. Ook van dien tijd af houdt de pastoor op zijne parochieregisters in te vullen. Reeds in 1796 had de republiek haar visa in die registers geteekend: „Ce jourd'huy le 9 Thermidor l'an 4me (1) de la République française une et indivisible est clos et arrêté le Registre de Batême de la Cure de Vleytingen. (Was geteekend) Herpens, secretaire du commissaire; pour l'agent municipal de la dite commune, Paquay président." Daarna zijn de doop-, sterf- en trouwakten nog ingeschreven tot in het begin van 1798.

Alsdan ook stuurde de republiek hare afgezanten om den inventaris der kerkmeubels op te maken. Reeds in November van het vorige jaar werden de klokken door het fransch beheer weggehaald en de overlevering verhaalt, dat van de vier klokken er twee door de Franschen gestolen werden; eene werd in den grond gedolven en de vierde mocht ten dienste der gemeente in den toren blijven (2). Gelijk met de klokken, zoo gebeurde het ook met de kerkmeubels; de geloovigen droegen ze meestal weg en verborgen ze in hun huis en het plaatselijk bestuur, medeplichtig met de inwoners en gewoonlijk ongunstig gestemd jegens de vreemde dwingelandij, verklaarde dat vele voorwerpen der kerk eigenlijk gestolen waren. Den 4 Februari kregen de ontvangers der belastingen het bevel de pastorieën der niet-zweerders te verhuren. Den 10 Februarij mochten de kerken weer geopend worden, maar vier ingezetenen moesten zich voor de kerksieraden borg stellen en geen niet-zweerder mocht er den dienst verrichten. Deze toelating werd echter den 3 Mei ingetrokken. Den 1sten September werd besloten, dat al de kerkmeubels in de kantonhoofdplaats zouden verkocht worden, maar volgens nieuw besluit

(1) 27 Julij 1796.

(2) In het Fransch archief te Maastricht hebben wij eenen brief gevonden van 14 floréal an VII (2 Mei 1799) waardoor Verjans, maire, eene klok vroeg voor de uurklok, hetgeen hem toegestaan werd.

Digitized by Google

van 7 November moest deze verkoop in elk dorp plaats hebben. Gewoonlijk werd alles door de bewoners aan geringe prijzen ingekocht en later aan de kerken teruggeschonken. Wat hiervan te Vlytingen gebeurd is, is ons noch door de overlevering noch door de officieele bescheiden ter kennis gekomen.

Den 4 November 1798 verscheen het vermaard decreet (14 brumaire an VII), waardoor 1040 priesters van het departement der Neder-Maas tot de ballingschap veroordeeld werden (1). Ook Hechtermans, pastoor, bevond zich eervol tusschen dit getal. Op eene lijst, gemaakt den 27 Mei 1799 (8 prairial an VII), lijst der afwezigen, prijkt zijn naam nogmaals: Hechtermans, pastoor, Vlytingen, verbannen door besluit van 14 brumaire, vluchtend. Of onze pastoor nu inderdaad het land verlaten had, of wel gelijk zoovele anderen zich bij een der inwoners verborgen hield en alzoo in het geheim de H. Sacramenten toediende, weten wij niet. Wel hebben wij uit geloofbare bron vernomen, dat op Kerstnacht van een dier jaren in de winning Schols te Ellicht, thans bewoond door den heer Boelen-Nelissen, drie priesters elk drie missen gelezen hebben.

Op het einde van 1799 werd het Directoire door Bonaparte omvergeworpen en te dier gelegenheid aan de priesters, die nog in het land waren, toegelaten weer hunne bediening waar te nemen, indien de gemeentebesturen verklaarden, dat sedert de wet nopens den kerkelijken dienst zij hun ambt niet meer uitgeoefend hadden en zij zich onberispelijk gedragen hadden. Dit „certificaat van goed gedrag" werd door de meeste besturen zonder de minste moeielijkheid aan de pastoors die het vroegen afgeleverd. Den 28 Dec. 1799 werd hun een eed van getrouwheid aan de Grondwet gevraagd en daar velen weigerden, werd hun nog eens de openbare bediening van hun ambt ontzegd. Wat hiervan in Vlytingen gebeurde, zijn wij niet te weten gekomen. Eindelijk werd in de maanden Augustus en September 1801 door het concordaat de vrede tusschen Frankrijk en de Kerk gesloten.

Van af 27 Mei 1799 is ons niets meer nopens het bestuur der Parochie door Pastoor Hechtermans bekend. Volgens Daris (2)

(1) De gansche lijst der veroordeelde priesters staat gedrukt bij Daris, Histoire de la principauté et du diocèse de Liège, 1724—1852, tome IV, p. 120.

(2) Daris' bovenaangehaald werk, bl. 149.

Digitized by Google

gaf hij zijn ontslag in 1803 en ging hij in zijne geboortestad zijne laatste dagen doorbrengen. In 1806 (5 Febr.) schreef hem de prefect van het departement om de registers en titels der kerk aan zijnen opvolger te overhandigen. De gewezen pastoor stuurde vier registers.

ANTONIUS REYNERS (1803—1812). Op eene lijst der priesters van het departement der Neder-Maas, gedagteekend van 20 germinal an XII (9 April 1804), vonden wij: Debattice, pastoor van Vlytingen, trekt van het Staatsbestuur 800 frank en heeft een huis tot zijne beschikking, zoodat volgens deze lijst pastoor Reyners slechts na dien datum in 't bezit der pastorie zou gekomen zijn. Deze pastoor was geboren te Meeuwen in de Kempen (1) den 4 September 1732. Van af September 1787 kwam hij als pastoor te Rosmeer. In den tijd der omwenteling weigerde hij den eed af te leggen, hetgeen hij aan zijnen bisschop liet weten (2). Ook stond hij nevens pastoor Hechtermans aangehaald in het dekreet van verbanning (4 Nov. 1798). In de ergste dagen schuilde hij op de winning van Hubert Willems, op de Schevestraat te Rosmeer. Later, den 9 April 1799, stuurde hij eenen brief tot het bestuur van het departement, waarin hij verklaarde, dat hij zijne bediening niet meer uitoefende en dienvolgens vroeg om onder het toezicht der gemeente te Rosmeer te mogen blijven. Den 11 Juni daarna stuurde hij eenen tweeden brief, waarin hij verder zegt dat hij 66 jaar oud is, dat hij gansch versleten is, dat bij den inval der Oostenrijkers alles geplunderd en verbrand is geworden, en dat alzoo ook de registers van den burgerlijken stand verloren zijn geraakt. Daarbij was een getuigschrift der gemeente dat de pastoor wezenlijk van zijne bediening had afgezien en een onberispelijk gedrag leidde. Wijl omstreeks 1803 Rosmeer bij de Parochie Vlytingen en Hees als hulpkapel gevoegd werd, werd Reyners alsdan pastoor van Vlytingen benoemd, welke bediening hij uitoefende tot aan zijn dood, den 11 Juni 1812.

MATHIAS LEENAERTS (4 Nov. 1812 — 2 Mei 1829), geboortig

---

(1) Daarom werd hij bij het volk ook soms wel »de kempenaar« genoemd.

(2) In een schrijven van 18 Mei 1800 aan bisschop de Mean gericht, teekent hij: »non juratus«.

Digitized by Google

uit Sussen, ook vroeger tot de ballingschap veroordeeld, werd kapelaan te Rosmeer omstreeks 27 Sept. 1803. Na den dood van Reyners werd hij pastoor genoemd, ofschoon de parochie pogingen had aangewend om den kapelaan Vandooren als pastoor te hebben. Onder zijn bestuur, tusschen 1815 en 1819, werd de kleine klok gegoten, zooals het opschrift meldt:

Mathias Leenaerts, pastoor, Joannes Schols, peter, Isabella Heckelers, paate, Petrus Heckelers, burgemeester, Joannes Verjans, onderburgermeester. — Leenaerts stierf den 2 Mei 1829 in den ouderdom van 64 jaar.

JOANNES MICHAEL HECHTERMANS (1829—10 Juli 1838) was geboortig uit Bilsen; zijne ouders waren Egidius Hechtermans en Maria Agnes Plessers. Van 1816 tot 1829 was hij kapelaan te Rosmeer. In Mei 1829 werd hij pastoor van Vlytingen, waar hij stierf den 10 Juli 1838. Hij werd begraven op het kerkhof, langs den ingang der oude kerk, daar waar nu nog zijn grafsteen staat met het opschrift:

reCorDatIonI J. heChtermans
qUI 9 annIs hUJUs oVIlIs
pastor oblIt 10 JULII.

Hij was slechts 49 jaar oud.

JOANNES HENRICUS MARTIN (1838—1863), geboren te 's Heeren-Elderen den 31 October 1806, kapelaan te Wimmertingen, daarna pastoor te Herderen, werd pastoor benoemd te Vlytingen den 30 Juli 1838. Aan dezes bestuur of aan zijne machtige bemiddeling heeft Vlytingen veel te danken. In de jaren 1840 en 41 werd de toren gebouwd, die als het ware door zijne verhevenheid Vlytingens aanstaande verheffing voorspelde. De jaren 1845 en 1846 werden aan het bouwen der kerk besteed en hunne herinnering door twee uitmuntende jaarschriften bewaard:

zeLo ConCorDI CIVes atqUe aUspICe CoeLo
eXtrUXere pII teCta saCrata Deo.

dat is: Met algemeenen ijver en onder de bescherming des hemels hebben de vrome burgers dit gewijde dak voor God gebouwd.

Digitized by Google

CAELESTES PAVIDA CINGUNT ALTARIA TURBA
TU QUOQUE DIVA PAVENS ATRIA REGIS ADI.

dat is: de hemelingen omringen het altaar in eene bevende schaar: dat u ook eene heilige vrees bevange als gij het goddelijk paleis des konings binnentreedt.

Deze nieuwe kerk, misschien niet onberispelijk volgens de huidige maar toen onbegrepen vereischten der bouwkunst, is nochtans een luisterrijke tempel den Heere waardig. In den zomer van 1847 werd zij door Mgr. Van Bommel, zaliger gedachtenis, plechtig ingewijd. In het jaar 1849 (19 Juni) werd Vlytingen tot dekenij verheven, en den 13 April 1850 werd Martin deken genoemd. In een schrijven van 22 Juli duidt de toenmalige Bisschop de redenen aan van deze verheffing: de uitgestrektheid der parochie, de schoone groote kerk, de kapelanie en voornamelijk de bestendige ijver die den pastoor bezielde, alsook de vroomheid der inwoners om in alle goede werken bij te dragen. Ook hoopte Zijne Hoogwaardigheid, dat Vlytingen zich immer waardig zou toonen van den rang, waartoe het verheven werd en dat tusschen al de parochiën van het dekanaat het immer zijnen naam „Vlytingen = vlijtige menschen" zou verwezenlijken.

Aan deken Martin wordt ook nog door de dankbare overlevering toegeschreven het aanleggen van den grooten weg op Riempst en Bilsen langs Vlytingen, het inrichten der harmonie, die verleden jaar (1900) eene halve eeuw bestaans herdacht en te dier gelegenheid als Koninklijke Harmonie erkend werd. Ook spreekt men nu nog in Vlytingen van den luister der godsdienstplechtigheden onder het bestuur van Martin en bijzonder van de schitterende verlichting des torens op 13 Mei 1855, ter gelegenheid van de verklaring der Onbevlekte Ontvangenis van Maria als geloofspunt. God zal hem van dien ijver voor den luister van Zijn huis reeds rekening gehouden hebben en in Vlytingen zal zijn naam in zegen blijven. Hij verliet de parochie in 1863 en stierf den 5 Februari 1870 in den ouderdom van 63 jaar.

WILLEM ARNOLDUS LENAERTS (1863—1878). Een verdienstelijk man mocht ook te rechte de opvolger van Martin genoemd worden. Reeds als leeraar aan de normaalschool van St. Truiden onderscheidde hij zich, zoodat hem in 1844 het bestuur dier school opgedragen werd. Dat hij zich van zijne taak op uitmun-

Digitized by Google

tende wijze kweet, bewijst het gezegde van den beroemden Binterim, die na zijne reis door België verklaarde, dat terwijl overal in België de methode van onderwijs veel te wenschen overliet „de normaalschool van St. Truiden volmaakt op de hoogte was en met Duitschland mocht wedijveren." Ook schreef hij te dien tijde verscheidene verdienstelijke werken, die nu nog niet zonder nut geraadpleegd worden, onder anderen eenen leergang van opvoedkunde.

Na een zoo werkzaam bestuur verlangde de Z. E. H. Lenaerts eenen meer rustigen werkkring en werd eerst pastoor benoemd te Mielen-boven-Aelst in 1851 en in October 1863 pastoor-deken te Vlytingen. Onder zijn bestuur werd de nieuwe pastorie gebouwd alsook de groote klok gegoten volgens het opschrift:

UNI DEO SUB TUTELA ST. ALBANI M.
PATRINO P. MAURISSEN, MATRINA A. M. LIESENS CONSECROR

Regente Parochiam W. A. Lenaerts, communitatem R. H. Heckelers, sumptibus parochianorum me fudit S. Van Aerschodt.
Lovanii 1873.

Ook mogen wij aanhalen dat de Z. E. H. Lenaerts zich als pastoor-deken van Vlytingen op de geschiedenis zijner parochie toelegde. In 1865 stuurde hij naar het Bisdom een historisch verslag over de parochie Vlytingen van 1802 tot 1865.

Voor het opmaken van dit verslag heeft hij vooral de toenmalige overlevering geraadpleegd en ongelukkigerwijze is hij er soms door verleid geworden. Zoo verhaalt hij onder anderen ten onrechte dat Pastoor Hechtermans den eed van getrouwheid aan de Fransche republiek had afgelegd (2). Ook verhaalt hij dat reeds onder voormelden pastoor de Vlytingenaren eene nieuwe kerk

---

(1) Meer bijzonderheden over het leven van den Z.E.H. Lenaerts als bestuurder der Normaalschool vindt men in »de Herinnering aan het 50jarig jubelfeest der Normaalschool. St. Truiden 1893.

(2) Wonder is het hoe die nochtans valsche overlevering voet gevonden heeft. Ook deken Martin, in antwoord op de vragen der conferentiën van 1860, bevestigde hetzelfde. Hij voegt er zelfs bij: cum magna populi indignatione; ast grex postea sese submisit et officia divina religiose frequentavit, excepta una familia quae infecta errore stevenistarum permansit, non frequentavit officia divina et tantum in extremis conversa est.

Digitized by Google

vroegen en hierover met den pastoor in oneenigheid waren. Daarbij nam de pastoor niet dan met de grootste moeielijkheid de kinderen aan tot de eerste Communie en gewoonlijk moesten deze tot 16 à 17 jaar wachten. Reyners, opvolger van Hechtermans, was integendeel volgens de overlevering in de beste betrekking met zijne parochianen. Was zijn voorganger kloek en strijdzuchtig, zoo was deze zwak en vreesachtig (1).

Daarna volgen eenige bijzonderheden over Mathias Leenaerts — over kapelaan Swennen, die volgens de overlevering 20.000 fr. achter het hoogaltaar verborgen had tot opbouwing der nieuwe kerk maar ze later terugtrok, omdat hij moeilijkheden met de inwoners had, — over Michael Hechtermans en het bouwen der kapelanie.

Eindelijk zegt hij over Martin: „Wijl het niet past iemand lof toe te zwaaien zoolang hij nog leeft, en wijl het nog minder behoort dat ik iets in het gedrag van mijnen voorganger afkeure, bepaal ik mij met de voornaamste feiten van zijn lang bestuur aan te stippen:

Den 13 Sept. 1838 werd het broederschap van den scapulier ingericht.

Den 16 November 1841 verleende Paus Gregorius XVI aan de kerk van Vlytingen vier volle aflaten.

Den 30 Maart 1849 werd de kruisweg opgericht door den E. P. F. Xaverius Frydal, vicaris van het klooster van Reckheim.

Den 29 Maart 1859 werd de toelating gegeven om het broederschap der H. Familie op te richten en den 14 April daaropvolgende werd dit broederschap bij het aartsbroederschap van Luik aangesloten.

In April 1862 kwamen de P. P. Redemptoristen eene missie geven te Vlytingen en te dier gelegenheid werd de kapel op het kerkhof gebouwd en het missiekruis er geplant. De gebroeders Louis en Christiaan Cleuren hadden daarvoor 730 fr. gegeven (2).

---

(1) Of deze overlevering geheel en gansch met de waarheid strookt, zouden wij niet durven beweren, te meer daar in Rosmeer Reyners aanzien was als een geleerde, maar niet als een vriendelijk man.

(2) Het missiekruis nochtans is van 1849, volgens het jaarschrift:

IN VIRTUTE CRUCIS DOMINI
JESU CHRISTI SURREXI.

Digitized by Google

In 1842 heeft men den nieuwen toren opgebouwd en het volgende jaar is men begonnen met het bouwen der kerk".

In 1878, voorziende dat de naderende schoolstrijd sterkere krachten en jongeren ijver zou vergen, gaf de Z. E. H. Lenaerts om gezondheidsredenen zijn ontslag en bracht zijne laatste levensdagen door te Maaseyck, in het klooster der Ursulinen, waar hij stierf den 7 Nov. 1880.

De Z. E. H. JOANNES STORDEUR, oud-professor der collegiën van St. Truiden en Hoei en der Normaalscholen van St. Truiden en St. Roch en oud-pastoor van St. Lambrechts-Herck en Lummen volgde hem op in October 1878 en bestiert nu reeds de parochie sedert ongeveer 23 jaren.

§ VI. ANDERE PRIESTERS IN VLYTINGEN WERKZAAM.

Onder de andere priesters, die in Vlytingen tot het heil der zielen gearbeid hebben, kunnen wij aanstippen:

1686. PAULUS REGGERS, kapelaan, in zijn eigen huis wonende. De pastoor Thomas Moers had hem een bunder lands vermaakt opdat hij zou kunnen priester gewijd worden. Daarenboven werd hem nog een bunder en 18 roeden geschonken door pastoor Van Hees, als uitvoerder van het testament zijns voorgangers.

Daarna bouwde de gemeente Hees een huis voor den kapelaan en gaf hem nog jaarlijks 80 gulden. Dienvolgens gingen de andere kapelaans in Hees hun verblijf vestigen.

1715. CHRISTIAAN WILLEMS.

VRYENS, later pastoor te Canne.

1721. HENRICUS ULENAERS.

Evenals zijne voorgangers, verbleef deze in Hees, maar bediende tevens de plaats van geestelijken koster te Vlytingen.

1764. FRANCISCUS WYCKMANS, geestelijke koster, die terzelfder tijd ook met het onderricht der jeugd belast was.

GEORGIUS MEERTENS, geboren den 23 Jan. 1739 en gestorven den 19 Augustus 1825. Hij woonde te Vlytingen in zijn eigen huis in de Opperhemstraat. Zijn grafsteen ligt voor de kapel op het kerkhof.

GROENENDAELS, minderbroeder, verrichtte alsdan den dienst als kapelaan te Hees.

Digitized by Google

Deze drie laatsten, Wyckmans, Meertens en Groenendaals werden evenals hun pastoor ten tijde der Fransche omwenteling tot de ballingschap veroordeeld.

Onder het Fransche beheer werd Rosmeer nog bij de Parochie gevoegd, zoodat de pastoors van Rosmeer den naam droegen van kapelaan van Vlytingen, maar toch eigenlijk het pastoreel ambt waarnamen.

Zoo vinden wij:

MATHIAS LEENAERTS, kapelaan van Vlytingen te Rosmeer (1803—1812), later pastoor te Vlytingen. Terzelfder tijd was ook kapelaan in Vlytingen

ANDREAS VANDOOREN van Hoelbeek, dien de inwoners na den dood van Reyners (1812) als pastoor vroegen, maar die in 1819 te Gellick genoemd werd, waar hij stierf in 1850.

FRANCISCUS DEHAAN (1816—1819) was hulpkapelaan in Hees. In 1819 werd hij pastoor te Achel.

R. PAQUAY (1812—1816) was kapelaan te Rosmeer.

HECHTERMANS, later pastoor te Vlytingen, was kapelaan van 1816 tot 1829.

JOANNES MEERS, kapelaan omsteeks 1827, bedient de parochie van 3 Februari tot 4 Juni 1829.

M. SWENNEN, neef van Andreas Vandooren, was kapelaan van 1835 tot 1847, als hij hulppriester te Gellick werd.

In 1835 (15 November) werd Rosmeer weer een onafhankelijke Parochie. Ook in 1842 werd Hees, dat van den beginne altijd aan Vlytingen onderhoorig was geweest, voor goed van de Moederkerk afgescheiden.

Toen men hetzelfde jaar de parochie Kesselt oprichtte, was er ook spraak Laeffelt van Vlytingen te scheiden om het bij Kesselt te voegen.

Maar de inwoners van Kesselt wilden hunne kerk niet tusschen de twee gehuchten bouwen en de familie Heckelers, wier hoofd toen Burgemeester was, gebruikte al haren invloed om bij de parochie harer voorvaderen te blijven.

JACOBUS KELLENS, geboren te Bilsen den 8 October 1796, werd kapelaan benoemd te Vlytingen den 29 Juni 1844 en verplaatst naar Heers den 20 Mei 1856. De vloer van het koor der tegenwoordige kerk werd door zijne bemiddeling gelegd.

Digitized by Google

HUBERTUS PETRUS VANDENBOORN, geboren te St. Truiden den 11 April 1824, werd kapelaan benoemd te Vlytingen den 20 Mei 1856, waar hij verbleef tot in 1872.

LAENEN (1872—1875), later pastoor te Moelingen en te Waltwilder, en nu te Tongerloo (abdij).

SMIDT (1875—1879), later pastoor te Kerkhoven en te Vroenhoven, tegenwoordig te Lettelen (Utrecht).

W. VANDENBERG (1879—1882), nu supprior in de abdij van 't Park (Leuven).

C. GUBBELS (1882—1885), later kapelaan te Bilsen, pastoor te Engelmanshoven en nu te Molenbeersel.

S. BOUVEROUX (1885—1889), later kapelaan te Coursel, nu pastoor te Wimmertingen.

JAC. THEUNEN (1889—1891) is in de Congregatie des Allerheiligsten Verlossers getreden.

H. BOVENS (1891—1893), later pastoor te Cuttecoven, nu te Lanaye.

H. MOERS (1893—1897), nu te Maeseyck.

J. JEHAES (1897—1899), nu te Reckheim.

N. CREMERS (1899—).

Digitized by Google

DERDE HOOFDSTUK.

WERELDLIJKE OVERHEDEN.

Om dit onderwerp volkomen en met orde te behandelen achten wij 't noodig het verleden in twee tijdstippen te verdeelen: De oude regeeringsvorm of de eeuwen die de Fransche Omwenteling voorafgaan en het modern tijdvak of de negentiende eeuw. Voor de geschiedenis der vroegere tijden moeten wij twee vragen beantwoorden: 1. Aan welken heer hoorde Vlytingen toe? 2. Hoe werd Vlytingen toen bestuurd? Zoo zullen wij dit gedeelte onzer beschrijving in drie deelen behandelen: 1. Heeren van Vlytingen. 2. Bestuur van Vlytingen. 3. Modern tijdvak.

A. Heeren van Vlytingen.

Vlytingen vormde met Hees, Sluizen, Koninxheim, Grootloon, Zepperen, Mechelen aan de Maas, Bernau, Tweebergen (1), Heeren-Keer en Berg (2), de elf banken van S. Servaas en behoorde sedert onheuglijke tijden aan het kapittel van S. Servaas-kerk te Maastricht. Men noemde deze dorpen ook „*Vrije Rijksheerlijkheden*", omdat zij onmiddellijk door de keizers van het Duitsch Rijk aan

(1) Deze bank ook Ter Schoole genoemd, lag in de huidige stad Maastricht nabij S. Servaaskerk.

(2) Deze twee laatste dorpen behooren sedert 1839 aan Holland.

Digitized by Google

de kerk van S. Servaas geschonken waren en rechtstreeks van dit Rijk releveerden of in leen waren uitgegeven. Wanneer echter deze schenking heeft plaats gehad, is door geene oorkonden bepaald en blijft gansch in de geheimen dier duistere tijden verborgen.

Enkel zou men naar den ouderdom van Vlytingen zelf kunnen vragen om te weten, wanneer deze schenking mogelijk zou kunnen geweest zijn.

De oudste melding van Vlytingen is van 1079 (1). Nochthans is het onbetwistbaar dat Vlytingen lang voor dien tijd bestaan heeft. In 965 (2) wordt Hees reeds genoemd als afzonderlijk dorp. Ook is het zeker dat deze vruchtbare streek, tusschen twee oude steden gelegen, nabij de Romeinsche heirbaan, niet kon onbewoond blijven. Daarom denken wij aan Vlytingen het gezegde van Kurth (3) te mogen toepassen, dat de meeste dorpen die links en rechts langs de Romeinsche wegen liggen, aan het aanleggen dier banen hun bestaan te danken hebben. Langs die groote wegen werden villa's, soort van pachthoeven, gesticht die later tot dorpen aangroeiden (4).

Van den anderen kant werd de kerk van S. Servaas in de laatste helft der zesde eeuw door den H. Monulphus gebouwd. Misschien ook werd kort daarna in de zevende eeuw de abdij van S. Servaas gesticht; zeker bestond deze in 870, want zij wordt alsdan in het verdrag van Meersen in het deel van Karel den Kalen aangehaald (5). In het begin der elfde eeuw (6) werd de abdij in een kapittel van kanunniken veranderd.

Heeft Vlytingen nu reeds aan de abdij of wel enkel aan het kapittel toebehoord? Heeft het misschien vroeger nog deelgemaakt van het graafschap Maastricht onder het bestuur van den graaf

---

(1) Brief van Hendrik van Verduin nopens de rechten der kerk van Vlytingen over die van Hees (zie bl. 37).

(2) Stichting van St. Martinuskerk te Luik door Eracle (Ernst hist. du Limbourg VI, p. 94).

(3) Clovis par God. Kurth. Tours 1896. pages 2 et 3.

(4) Zie over het ontstaan van Vlytingen, bl. 8 en 9.

(5) Pertz, Monum. germ. Hist. I, p. 215 — Miraeus, Op. dipl. I. 29. 30. — Publications de Maastricht. III, p. 94.

(6) De laatste melding der abdij vonden wij in 993. (Publ. Maastr. III, p. 49) en de eerste van het kapittel in 1051 (Cartulaire de St. Servais: De Borman. p. 7).

Digitized by Google

Albuinus (1)? Op deze vragen kunnen wij onmogelijk antwoorden. Enkel is het zeker, dat reeds in 1079 Vlytingen aan S. Servaas toebehoorde, wijl Hugo, proost, en Dodekinus, deken van gezegd kapittel, getuigen zijn bij den brief door Hendrik van Verduin nopens de kerk van Vlytingen gegeven. Ook bestond deze betrekking waarschijnlijk reeds vroeger, wijl het kapittel reeds in 1062 Hees bezat en het te leen gaf aan Otto, markgraaf van Thuringen en diens vrouw Adela, die hunne bezittingen te Weert en te Thiel aan het kapittel vermaakt hadden (2).

Moesten wij aan een schrijven van Willem Fexhius, deken van S. Servaas (1634—1637), geloof hechten, dan zou Vlytingen een dier dorpen of kasteelen zijn, die aan den bisschopszetel van Tongeren toebehoorden en door den H. Domitianus (± 558), met toestemming van het concilie van Orleans (549), aan den bisschopsstoel van Maastricht verbonden zijn geworden (3).

De eerste oorkonde, waarin Vlytingen als bezitting van het kapittel van St. Servaas genoemd wordt, is een brief van paus Innocentius II van 31 Maart 1139, waarin deze Paus al de goederen van het kapittel opnoemt en het in zijne bezittingen bevestigt (4). Nochtans zou deze bezitting in den loop der tijden niet ongestoord blijven.

Reeds in 1146 wilde de graaf van Loon, Lodewijk I, de Vlytingenaren dwingen om zijne drie algemeene vergaderingen of voogdgedingen (placita generalia) op den Dousberg (Dulceberg) (5) bij te wonen. Hiertegen verklaarde Keizer Conrad III (6), dat de graaf van Loon geen het minste gezag had over Vlytingen, gelijk hij ook niets te zeggen had over Niel (7), Koninxheim en Meche-

(1) Deze Albuinus wordt genoemd als graaf van Maastricht in een brief van Lodewijk-het-Kind in 908, waarbij hij aan den bisschop Stephanus van Luik het recht van tol en munt schenkt (Public. Maastr. III, p. 46. — Chapeaville II, p. 67).

(3) Dit schrijven met critieke aanteekeningen van Dr Doppler is gedrukt in de Public. Maastricht, XXXIV, p. 301 et seq.

(2) Cartulaire de S. Servais de Borman, p. 8 en 9.

(4) Ibidem bl. 16, 17 en 18.

(5) De Dousberg is een heuvel tusschen Veldwezelt en Maastricht gelegen. Doen ons deze vergaderingen niet aan de MALBERGEN van Karel den Grooten denken? (zie: de Borman, Le château de Curange, bl. 11).

(6) In de charters wordt hij genoemd Conrad II, roomsch koning.

(7) Later Grootloon genoemd.

Digitized by Google

len (1), dorpen die het kapittel van St. Servaas in het graafschap Loon bezat (2). Negentien jaren later (1165) moest Frederik I (met den Rossen Baard) dit besluit tegen den graaf van Loon vernieuwen (3).

In het jaar 1204 werd de stad Maastricht met al hare onderhoorigheden, zoo binnen als buiten de stad, alsook de kerk van St. Servaas in haar geheel (cum integritate) door den Roomschen Koning Philips II te leen gegeven aan Hendrik I, hertog van Lotharingen en Brabant (4). Hierdoor werd nochtans Vlytingen noch eene der andere elf banken bij Brabant ingelijfd. Vlytingen was niet afhankelijk van de Stad Maastricht en was ook niet begrepen in de benaming *„in haar geheel"*, zooals uit hetgeen volgt genoegzaam zal blijken (5).

Te dien tijde bestond er een twist in het kapittel zelf van S. Servaas betrekkelijk de bezitting der elf banken. Behoorden zij toe aan het kapittel of aan den Proost alleen? Dit geschil werd in 1232 geslecht. De Proost Otto behield enkel voor zich Mechelen

---

(1) Mechelen: zoo verstaat men gemeenlijk de benoeming »Magglis«, die men in het oorspronkelijke aantreft.

(2) Miraeus. IV, p. 203. — Wauters, II, p. 264. — de Borman, Cartulaire de S. Servais. 18. — Daris, Hist. de Looz 414. — Cartularium Capit. S. Servatii II fol. 21. Daris, Notices XIII, p. 49. — Apotheca Servatiana I, fol. 3.

(3) Wauters, II, p. 756. — Böhmer. A. I. S. p. 115.

(4) Butkens, Troph. Brab. IV, p. 55. — Daris, Notices XIII, p. 19.

(5) Daris (Notices XIII, p. 49) is van een ander gedacht. Nochtans denken wij het onze te mogen volhouden. De elf banken zouden in het handvest van Philips II enkel aangeduid zijn door de woorden: »ecclesiam S. Servatii cum omni integritate«. Deze uitdrukking schijnt ons gansch oneigen om elf dorpen aan te duiden die geen deel der kerk zijn, maar waarover de kanunniken enkel het tijdelijk gezag voeren. Waarom zou de keizer voor deze dorpen dezelfde uitdrukking niet gebezigd hebben als voor Maastricht: »cum omnibus justitiis suis et appendiciis intra civitatem et extra civitatem«. — Als in 1214 Frederik II deze te leen-geving van Maastricht bevestigde, zegt hij: »contulimus in foedum trajectum cum villis et rebus omnibus ad trajectum attinentibus«. En hetzelfde jaar in een verdrag tusschen Hendrik I, hertog van Brabant, en Lodewijk III, graaf van Loon, wordt aan den Hertog toegewezen: cum omnibus villis et appendiciis *quae spectant ad Trajectum;* videlicet Volne, Montenacke, Wilre, Linculne, — dus geene der elf banken. — Het handvest, door den hertog den 12 Maart 1204 gegeven, raakt enkel S. Servaaskerk en niet de dorpen. — Eindelijk al wat proost of kapittel doet nopens de elf banken, b.v. in 1225 en 1232 werd enkel door Keizers en Pausen, maar niet door de Hertogen van Brab. goedgekeurd. (Mantelius, Hist. Loss. IV—168).

Digitized by Google

en Tweebergen; de andere, waaronder Vlytingen, werden het kapittel toegewezen, behoudens dat de Proost de helft der emolumenten van de rechtspraak zou hebben (1). Reeds in 1225 had de Proost, ten voordeele van het kapittel, afstand gedaan van de tienden van Vlytingen, alsook van het recht om er den pastoor te benoemen (2). Dit verdrag werd hetzelfde jaar goedgekeurd door den keizer Frederik II (3), door Paus Gregorius IX in 1237, door Innocentius (3) in 1284 en door Clemens IV in 1265 (4). Nergens echter komt de Hertog van Brabant als gezaghebbende voor.

In 1314 nam Jan III, hertog van Lotharingen, Brabant en Limburg, de dorpen Vlytingen, Laeffelt, Ellicht en Hees onder zijne bijzondere bescherming. Tevens gaf hij last aan al zijne gerechtsdienaren in de omliggende landen, namelijk Limburg, Daelhem, Wassemberg en Maastricht, de inwoners der dorpen te beschermen, hen te bevrijden van allen inval en verdrukking, voornamelijk ten tijde van oorlog, als die dorpen zelfs niet gehouden zijn soldaten te herbergen, en deze vrijheden zelfs gewapenderhand te verdedigen.

Om echter deze bescherming te genieten, moesten de Vlytingenaren zekere sommen aan den Hertog betalen en zich van wapens voorzien om den Hertog bij te staan. Tot uitvoering dezer verordening werden mannen in Vlytingen gekozen, die door den Schout en de Schepenen van Maastricht moesten geholpen worden (5). Hierdoor echter wilde de Hertog zich de bezitting dier dorpen niet aanmatigen. Hij maakt integendeel een duidelijk onderscheid tusschen zijne inwoners van Maastricht (nostros oppidanos) en de Vlytingenaren (incolas Villarum de Vleytingen, de Laeffelt, de Elligh). Waarschijnlijk hadden de ingezetenen dier dorpen, om wille dier beroerde tijden, uit eigen beweging, de beschermende tusschenkomst des hertogen gevraagd en hem geld en soldaten beloofd. Ook was wellicht deze overeenkomst niet ten eeuwigen

(1) Miraeus, IV, p. 543. — de Borman, Cartulaire de S. S. 36.

(2) Apotheca Servatiana I, fol. 8. — de Borman, C. de S. S. 33. — Wauters, III, p. 651.

(3) de Borman, C. de S. S. 36. — Public. Maestricht III, p. 76. — Wauters, IV, p. 624.

(4) De Souvereyniteit der XI bancken. Mscr. Archief te Hasselt (Vlytingen Procès 1790 — 1795. n°. 62).

(5) Cartularium S. Servatii II, p. 95. — Wauters, VIII, p. 578. — Publications Maastricht VIII, p. 578. — Apotheca Servatiana I, p. 20.

Digitized by Google

tijde gesloten, maar enkel in afwachting van betere dagen, die nochtans niet spoedig aanbraken (1).

Deze brieven van Jan III, bevestigd nadien door Wenceslas en Joanna in 1356 en door Antonius in 1407, moesten nochtans het kapittel in zijne bezitting gestoord hebben. Daarom vroeg het aan de schepenen van Vlytingen in 1361 onder eede eene plechtige verklaring, dat Vlytingen en Hees met de gehuchten Laeffelt en Ellicht van onheuglijke tijden af aan Deken en kapittel van S. Servaas toebehoord hadden en nu nog toebehoorden, dat gezegd kapittel in die dorpen altijd schout, schepenen en gerechtsboden had aangesteld, dat het er altijd en nu nog „Galghe, Raederen, Putten, Staecken, Blocken, Verdeylenisse, Kamp ende Brandt" had en dat zijne rijproosten, schouten, schepenen en gerechtsboden er steeds hunne bediening zonder iemands verzet uitgeoefend hadden (2).

En alsof deze verklaring het kapittel nog niet ten volle gerust gesteld had, vroeg en verkreeg het in 1362 eene gouden bulle van keizer Karel IV betrekkelijk de bezitting der elf banken. Door deze bulle schonk de keizer aan het kapittel het recht om te verbannen en verklaarde dat deze verbanning voor goed in gansch het rijk zou gehouden worden; Deken en Kapittel hadden het recht Schepenen in gezegde dorpen te kiezen, aan en af te stellen, aan de oorlogvoerenden eenen wapenstilstand op te leggen en op straf van boete te doen onderhouden; daarenboven waren het kapittel en zijne dorpen vrij van alle lasten en karweien (ab omnibus angariis, perangariis, exactione, tallia, cormeda vel servicie solvendis). De keizer verzocht alle graven, barons, en heeren en voornamelijk den bisschop van Luik op deze rechten en vrijheden geene inbreuk te maken; hij bedreigde hen zelfs met eene straf van 100 pond zuiver goud, half voor den keizer en half voor de kerk van S. Servaas (3).

Weinige jaren later in 1377 wilde dezelfde keizer een nieuw bewijs zijner voorliefde aan het kapittel en dezes bezittingen schenken. Door eenen eersten brief verklaart de keizer dat, indien de

(1) Apotheca Servatiana I, p. 20.

(2) Apotheca Servatiana VI, p. 485.

(3) de Borman, Cartulaire de S. S. — 67. — Souvereyniteit der elf banken. — Apotheca Servatiana I, fol. 626. — Daris, Notices XIII—51.

Digitized by Google

schepenen eener bank uit dwang of vrees hun ambt niet kunnen uitoefenen, de proost of de rijproost met andere schepenen en den schout van Vlytingen eene andere rechtbank mogen oprichten en het geding voortzetten (1). In den tweeden brief, van denzelfden datum (10 Sept.), die ook gouden bulle genoemd wordt, stelt de keizer den Aartsbisschop van Keulen, den Hertog van Gulik en den Hertog van Brabant aan als beschermers der kerk van St. Servaas en harer bezittingen, hun bevelende den Proost, Deken en Kapittel in alles te beschermen en bijzonderlijk niet te gedoogen dat zij noch hunne officieren noch de onderdanen der hun toebehoorende dorpen eenigerwijze zouden gehinderd worden, met volle macht om den overtreder dier vrijheden te dagvaarden, te veroordeelen, ja zelfs in den keizerlijken ban te slaan. Hiertoe was de keizer bewogen geworden door het smeekschrift, hem door het kapittel toegezonden, waarin dit laatste over de schending zijner voorrechten en goederen zijn beklag had gedaan (2).

Men mag denken dat sinds dien het einde der XIVe eeuw gerust afliep voor het kapittel; ten minste zien wij geen vorst meer tusschenbeide komen. Maar nauwelijks was de volgende eeuw begonnen of de Vlytingenaren riepen weer de bescherming des hertogen van Brabant in. Daarom, aan het ootmoetig verzoek zijner beminde menschen en inwoners van Vlytingen gehoor gevende (ad supplicationem humilem dilectorum nostrorum hominum et incolarum de Vleitingen), bevestigde de hertog Antoon in 1407 den brief van Jan III (1314) (3).

Kort daarna, in 1434, gaven de inwoners van Vlytingen aan den Hertog van Brabant de gelegenheid zijn ambt van beschermer waar te nemen: ongelukkigerwijze zou de zaak niet gunstig voor hen uitvallen. De kanunniken van St. Servaas hadden Vlytingen moeten verdedigen tegen de Staten van Luik en Loon, die van gemeld dorp belastingen vergden. Daar het kapittel met goeden uitslag gearbeid had, vroeg het als schadevergoeding aan de Vlytingenaren 200 Rijnsche guldens. Deze laatsten vonden deze

(1) Apotheca Servatiana I, fol. 30. — Souvereyniteit der elf banken.
(2) Publications Maastricht IV, p. 463. — Souvereyniteit der elf banken.
(3) Cartularium S. Servatii II, p. 95. — Collectanea 1135. — Apotheca Servatiana I, fol. 35.

Digitized by Google

som wat hoog en weigerden ze te betalen. Daarenboven wilden zij zelfs niet meer de voogdgedingen bijwonen, ofschoon men de banklok geluid had en zelfs aan de deuren der huizen (ostiatim) de vergadering had aangekondigd. Het kapittel deed zijn beklag bij den Aartsbisschop van Keulen, waar ook de Vlytingenaren verschenen, zonder dat er nochtans iets beslist werd. Nauwelijks echter was de hertog van Brabant, Philips de Goede, terug in zijne staten of de Vlytingenaren beriepen zich bij hem, zeggende dat zij door het kapittel tegen het recht des lands en tegen de rechten des Hertogen te Keulen gedaagd waren en dat de Hertog, opvolger van Jan III, die in 1314 zijnen beroemden brief had gegeven, die van Vlytingen moest verdedigen zelfs tegen het kapittel. Dit laatste schreef ook aan den Hertog om uit te leggen, hoe men in afwezigheid des hertogen, op den brief van Karel IV van 1377 steunende, de inwoners van Vlytingen te Keulen beroepen had.

De Hertog veroordeelde de Vlytingenaren tot het betalen der 200 gulden; daarenboven moesten de voornaamste ingezetenen op S. Servaasdag plechtige eereboete gaan doen aan het kapittel. Dit maal zou dit laatste volkomen zegevieren. Den 13 Mei 1434, na Prime en vóór het uitgaan der Processie, verschenen 24 Vlytingenaren: Meys Taubens, Gijsbrecht Bollen, Henric Puttens, Reyner Tharis, Lambrecht Van Udenberg, Liepken van Elcht alias van Amelsdorp, Jan Bollen alias van Caldenberg, Jan van Lijnde, Lambrecht Weerts, Wylhem Weerts, Gherit Taubens, Marck Taubens, Lambrecht Coenegracht, Jacob Noelmans, Merten Cremer, Jan Wolf, Reyner van Montenaeken, Nelis Daems, Claes Capuyns, Aernt die Smeet, Heyn van Vucht, Wylhem Meyer, Jan Broeder en Claes Meyers. In 't bijwezen van Renerus, abt van St. Jacob te Luik, en nog meer anderen, waarschijnlijk te dier gelegenheid uitgenoodigd, vroegen zij op hunne knieën vergiffenis (1).

Het feit nochtans, dat tot dit geschil aanleiding gegeven had, bewees dat ondanks, de menigvuldige brieven en gouden bullen de Luikenaren toch nog op Vlytingen durfden aanspraak maken. Daarom schreef Philips de Goede nog in 1437 aan Jan van

(1) Cartularium S. Servatii II, p. 18. — Apotheca Servatiana I, fol. 37.

Digitized by Google

Heinsberg, bisschop van Luik, dat de inwoners van Vlytingen, Hees en Mechelen niet met de Luikenaren moesten betalen, omdat deze dorpen in zijn rijk lagen (sub suis scilicet Ducis limitibus) onder de Proostdy van St. Servaas, die hem toebehoorde (1). — Dit nam de Bisschop dan ook aan en den 28 November 1443 verklaarde het tribunaal der XXII (2), dat de Prins-Bisschop geen het minste gezag over Vlytingen kon voeren (3).

Al deze verklaringen konden Vlytingen en de andere dorpen van St. Servaas van de invallen hunner vijanden maar niet bevrijden. Twee jaren later, in 1445, vinden wij er een nieuw bewijs van. Weer klaagde het kapittel bij den Hertog van Brabant, dat „seckere vijanden hen groot nadeel en schaede deden door stelen, „plunderen, en roven in hunne dorpen en hunne onderdaenen „gevangen te nemen, en dat die ongelukkige (de vijanden) keerden „en wederkeerden door de landen van den hertog sonder tegen„stand of eenig vervolg van sijne officieren." — De Hertog gaf daarom de macht aan het kapittel, dat in alle landen van Brabant „sy deselve heure vyanden ende heure helperen sullen mogen „vervolgen, nedertrekken, aantasten ende vangen." Zelfs moest de Brabantsche overheid aan het kapittel de hand leenen om zijne vijanden te vervolgen „dat alle onse amptlieden, dienaren ende „ondersaten gehouden sullen wesen hen metten clockslage of „andersints daerinne bistendigheyd te doen, gelyk oft waeren onse „ende onsen gemeyne landen vyanden".

Deze brieven van Philips den Goeden werden later door Karel den Stouten nog bevestigd in 1468 (8 Augustus) (4).

Intusschen vergaten de keizers hunne banken ook niet. Zoo in 1442, den 24 Juni, bevestigt keizer Frederik IV al de voorrechten, door zijne voorgangers aan de kerk van St. Servaas geschonken (5); en door een tweede handvest, den 26sten van dezelfde maand, verzekert hij nogmaals aan het kapittel het hooge en lage gerecht over „Vleytinges, Heze, Here, Slusis, Kuninxheim, Zeperen, Nyle,

(1) Apotheca Servatiana I, fol. 38. — Cartularium St. Servatii II, p. 27.

(2) Dit tribunaal, ingesteld door Adolf van der Marck den 26 Aug. 1343, kon de openbare ambtenaren over de uitoefening hunner plicht oordeelen.

(3) Apotheca Servatiana I, fol. 39.

(4) De Souvereyniteit der elf bancken.

(5) Souvereyniteit der elf banken. — de Borman, Cartulaire de S. Servais, p. 89.

Digitized by Google

som wat hoog en weigerden ze te betalen. Daarenboven wilden zij zelfs niet meer de voogdgedingen bijwonen, ofschoon men de banklok geluid had en zelfs aan de deuren der huizen (ostiatim) de vergadering had aangekondigd. Het kapittel deed zijn beklag bij den Aartsbisschop van Keulen, waar ook de Vlytingenaren verschenen, zonder dat er nochtans iets beslist werd. Nauwelijks echter was de hertog van Brabant, Philips de Goede, terug in zijne staten of de Vlytingenaren beriepen zich bij hem, zeggende dat zij door het kapittel tegen het recht des lands en tegen de rechten des Hertogen te Keulen gedaagd waren en dat de Hertog, opvolger van Jan III, die in 1314 zijnen beroemden brief had gegeven, die van Vlytingen moest verdedigen zelfs tegen het kapittel. Dit laatste schreef ook aan den Hertog om uit te leggen, hoe men in afwezigheid des hertogen, op den brief van Karel IV van 1377 steunende, de inwoners van Vlytingen te Keulen beroepen had.

De Hertog veroordeelde de Vlytingenaren tot het betalen der 200 gulden; daarenboven moesten de voornaamste ingezetenen op S. Servaasdag plechtige eereboete gaan doen aan het kapittel. Dit maal zou dit laatste volkomen zegevieren. Den 13 Mei 1434, na Prime en vóór het uitgaan der Processie, verschenen 24 Vlytingenaren: Meys Taubens, Gijsbrecht Bollen, Henric Puttens, Reyner Tharis, Lambrecht Van Udenberg, Liepken van Elcht alias van Amelsdorp, Jan Bollen alias van Caldenberg, Jan van Lijnde, Lambrecht Weerts, Wylhem Weerts, Gherit Taubens, Marck Taubens, Lambrecht Coenegracht, Jacob Noelmans, Merten Cremer, Jan Wolf, Reyner van Montenaeken, Nelis Daems, Claes Capuyns, Aernt die Smeet, Heyn van Vucht, Wylhem Meyer, Jan Broeder en Claes Meyers. In 't bijwezen van Renerus, abt van St. Jacob te Luik, en nog meer anderen, waarschijnlijk te dier gelegenheid uitgenoodigd, vroegen zij op hunne knieën vergiffenis (1).

Het feit nochtans, dat tot dit geschil aanleiding gegeven had, bewees dat ondanks, de menigvuldige brieven en gouden bullen de Luikenaren toch nog op Vlytingen durfden aanspraak maken. Daarom schreef Philips de Goede nog in 1437 aan Jan van

(1) Cartularium S. Servatii II, p. 18. — Apotheca Servatiana I, fol. 37.

Digitized by Google

Heinsberg, bisschop van Luik, dat de inwoners van Vlytingen, Hees en Mechelen niet met de Luikenaren moesten betalen, omdat deze dorpen in zijn rijk lagen (sub suis scilicet Ducis limitibus) onder de Proostdy van St. Servaas, die hem toebehoorde (1). — Dit nam de Bisschop dan ook aan en den 28 November 1443 verklaarde het tribunaal der XXII (2), dat de Prins-Bisschop geen het minste gezag over Vlytingen kon voeren (3).

Al deze verklaringen konden Vlytingen en de andere dorpen van St. Servaas van de invallen hunner vijanden maar niet bevrijden. Twee jaren later, in 1445, vinden wij er een nieuw bewijs van. Weer klaagde het kapittel bij den Hertog van Brabant, dat „seckere vijanden hen groot nadeel en schaede deden door stelen, „plunderen, en roven in hunne dorpen en hunne onderdaenen „gevangen te nemen, en dat die ongelukkige (de vijanden) keerden „en wederkeerden door de landen van den hertog sonder tegen„stand of eenig vervolg van sijne officieren." — De Hertog gaf daarom de macht aan het kapittel, dat in alle landen van Brabant „sy deselve heure vyanden ende heure helperen sullen mogen „vervolgen, nedertrekken, aantasten ende vangen." Zelfs moest de Brabantsche overheid aan het kapittel de hand leenen om zijne vijanden te vervolgen „dat alle onse amptlieden, dienaren ende „ondersaten gehouden sullen wesen hen metten clockslage of „andersints daerinne bistendigheyd te doen, gelyk oft waeren onse „ende onsen gemeyne landen vyanden".

Deze brieven van Philips den Goeden werden later door Karel den Stouten nog bevestigd in 1468 (8 Augustus) (4).

Intusschen vergaten de keizers hunne banken ook niet. Zoo in 1442, den 24 Juni, bevestigt keizer Frederik IV al de voorrechten, door zijne voorgangers aan de kerk van St. Servaas geschonken (5); en door een tweede handvest, den 26sten van dezelfde maand, verzekert hij nogmaals aan het kapittel het hooge en lage gerecht over „Vleytinges, Heze, Here, Slusis, Kuninxheim, Zeperen, Nyle,

(1) Apotheca Servatiana I, fol. 38. — Cartularium St. Servatii II, p. 27.

(2) Dit tribunaal, ingesteld door Adolf van der Marck den 26 Aug. 1343, kon de openbare ambtenaren over de uitoefening hunner plicht oordeelen.

(3) Apotheca Servatiana I, fol. 39.

(4) De Souvereyniteit der elf bancken.

(5) Souvereyniteit der elf banken. — de Borman, Cartulaire de S. Servais, p. 89.

Digitized by Google

alias Groetloen, Berne en Berghe." Daarbij geeft hij volle recht aan de kanunniken om voor het oordeelen en straffen der misdaden (excessus, delicta, forefacta et enormitates), die in de negen banken zouden kunnen bedreven worden een bijzonder gerecht in te stellen. Dit gerecht, waarvan het voorzitterschap door den keizer aan den schout van Vlytingen toegewezen was, bestond uit andere schepenen der banken, naar vrije verkiezing van het kapittel, en zou zetelen in den omgang der kerk (in ambitu ante scolas ejusdem ecclesie) of op elke andere betamelijke plaats (1).

Intusschen schenen de Vlytingenaren zich nog te herinneren hoe zij, in hun geschil met het kapittel in 1434, door hunnen beschermer, den Hertog van Brabant, veroordeeld waren geweest. Die openbare en plechtige vernedering op het koor van S. Servaaskerk kon zoo ras niet uit hun geheugen gewischt worden. Ook zouden zij bij de eerste gunstige gelegenheid zich op den Hertog of zijnen opvolger wreken. — In 1467 hadden de Luikenaren hunnen Prins-Bisschop, Lodewijk van Bourbon, uit zijne stad verdreven. Zijn neef, Karel de Stoute, besloot den bisschop te verdedigen en verklaarde den Luikenaren den oorlog. De Vlytingenaren, ofschoon niet aan Luik onderworpen, sloten zich bij het Luiksche leger aan. Ongelukkiglijk zou de hertog van Brabant de overhand behalen. De nederlaag van Brusthem (28 October 1467) en later de vernieling van Luik (30 October 1468) stelden voor goed een einde aan dien opstand. Gelukkig dat het kapittel voor zijne onderhoorigen van Vlytingen ten beste sprak. De Heer van Humbercourt, luitenant-generaal des Hertogen, schonk hun vergiffenis, ten minste indien zij geen deel genomen hadden in den opstand van Tongeren en indien zij in de stad St. Truiden niet geweest waren, terwijl deze belegerd was. Nochtans moesten zij den Hertog eene boete van 300 Rijnsche guldens betalen (2).

Eenige jaren later, in 1473, mochten zich de Vlijtingenaren nog eens gelukkig achten door het kapittel verdedigd te worden. Dezelfde Heer van Humbercourt had van den Hertog den last ontvangen in de landen van Overmaas en elders 500000 kronen

(1) Cartularium S. Servatii II, p. 80. — Apotheca Servatiana I, fol. 30. —Souvereyniteit der elf banken. — de Borman, Cartulaire de S. Servais, p. 89. — Daris, Notices XIII, p. 51.

(2) Cartularium S. Servatii, II, p. 39. — Daris, Notices XIII, p. 58.

Digitized by Google

op te beuren: ook eischte hij van de banken van S. Servaas haar aandeel in deze som. Onmiddellijk teekenden Proost, Deken en Kapittel daartegen verzet aan, waarop de heer van Humbercourt antwoordde, dat men tot verdere beslissing het geld, dat van die dorpen kwam, afzonderlijk zou bewaren. — Karel de Stoute sneuvelde den 5 Januari 1477, en nog was de zaak niet uitgemaakt. Ook wendde zich het kapittel tot Maximiliaan van Oostenrijk, schoonzoon en opvolger van Karel den Stoute; deze gelastte Philip van Croy, graaf van Chimay, en Thomas Malet met een onderzoek nopens het geschil, hetwelk eindelijk den 24 April 1478 uitgewezen werd; de dorpen kregen hun geld weder.

In de zestiende eeuw, wier tweede helft door de godsdienstige beroerten bijna gansch ingenomen wordt, zou het kapittel niet te zeer in zijne bezittingen verontrust worden.

Toen den 1sten Juli 1530 Keizer Karel V de stad Maastricht met „alle syne justitien en appenditien en territoiren over en weder de Mase gelegen" met het hertogdom van Brabant vereenigde, vreesde het kapittel eenigszins, dat ook Vlytingen en de andere banken hierin zouden begrepen zijn. Daarom vroeg het aan den Keizer eene bevestiging zijner voorrechten en bekwam deze den 10 Maart 1534. Ten anderen dat deze dorpen van S. Servaas nooit als van Brabant deelmakende beschouwd werden, blijkt hieruit, dat Karel V alle beroep tot een Rijks-tribunaal verbood, en dat nochtans in 1535 de schepenen van Mechelen en in 1536 die van Vlytingen in beroep gingen te Aken (1).

In 1547 beweerde het gerecht van den Bisschop van Luik weer dat Vlytingen, Hees, Laeffelt en Ellicht van de landen van Luik en Loon deel maakten. Ziehier in welke omstandigheden.

Sommige pachters van Vlytingen hadden er niet te veel haast bij gemaakt om aan hunne eigenaars de verschuldigde som te betalen. Hiervoor werden zij door deze laatsten voor den Officiaal van Luik (2) gedagvaard. Het gold hier geene geestelijke zaak, en wijl, onder tijdelijk opzicht, de Vlytingenaren enkel van het

(1) Apotheca Servatiana, I, fol. 49.

(2) De officiaal van Luik oefende, in naam des bisschops, de rechtspleging uit over de geestelijke zaken der onderdanen, over de burgerlijke zaken der geestelijken en over die van gemengden aard (Habets, Geschiedenis van het bisdom Roermond I, p 255).

Digitized by Google

kapittel en van het Rijk afhingen, weigerden zij natuurlijk aan deze dagvaardiging gevolg te geven. Maar de Officiaal, die weinig geduld scheen te hebben, sloeg onmiddelijk de niet verschenen pachters in den kerkelijken ban. Onmiddelijk beriepen zich de Vlytingenaren bij Karel V, hertog van Brabant, en alsdus hun beschermer, maar ook Keizer, en diensvolgens hun opperheer. Zij deden gelden dat zij nooit in tijdelijke zaken van Luik hebben afgehangen, en dat zelfs het Luiksch gerecht der XXII verklaard had dat een inwoner van Zepperen (ook eene bank van St. Servaas), niet te Luik kon gedagvaard worden. Hunne klacht werd aanhoord en het hof van Brabant beval (Mei 1587) aan de aanklagers om dit vonnis van den kerkelijken ban te doen vernietigen.

Deze laatsten onderwierpen zich; echter was het geschil op verre na niet bijgelegd. De Officiaal had het eerste vonnis te Vlytingen zelf doen aanplakken; maar de schout van Vlytingen had den gezant van den Officiaal in hechtenis doen nemen. Daarom werden de Vlytingenaren andermaal gedagvaard te Luik om hun vonnis van „Excommunicatie, Cessatie en Interdictie" te hooren uitspreken. Wijl deze weigerachtig bleven, werd in Juli dit vonnis tegen hen uitgesproken, zoodat in alle kerken en kapellen geene godsdienstplechtigheden meer plaats hadden. Eene nieuwe klacht werd bij het hof van Brabant ingediend. De Officiaal kreeg bevel deze vonnissen terug te trekken, op straf van zijne tijdelijke goederen verbeurd te zien; ja zelfs zou men de goederen van het Kapittel van St. Lambertus in beslag nemen, voor zooveel de inkomsten van den Officiaal bedroegen (22 Augustus). Nog had deze uitspraak geen gevolg. Nieuw vonnis van wege den Officiaal, nieuwe klacht van wege de gemeente. Ten derde male gebood het hof van Brabant met de strengste bedreigingen aan den Officiaal de veroordeeling tegen Vlytingen uitgesproken in te trekken. Het Kapittel van St. Lambertus kreeg last deze terugtrekking te bewerken, zoo niet zou men op al zijne goederen in het land van Brabant de hand leggen. Mocht de Officiaal of het Kapittel eenige redenen hebben om zich tegen deze uitspraak te verzetten, dan konden zij deze doen gelden voor de rechtbank van Brabant vertegenwoordigd door „onse lieven en getrouwen Rid„dere en Cancellier Heere Engelbert van den Dalen, Heere van „Leefdale en Wylré."

Digitized by Google

Eindelijk werd den 4 Augustus 1548 te Brussel een verdrag gesloten tusschen Maria, de gouvernante der Nederlanden, en Georgius van Oostenrijk, prins-bisschop van Luik. In dit verdrag werd uitdrukkelijk verklaard, dat Vlytingen niet tot het prins-bisdom behoorde, maar eene heerlijkheid was van het kapittel van S. Servaas; later zou men bepalen welk recht de Officiaal te Vlytingen alsook te Laeffelt en te Hees mocht uitoefenen (1).

Op het einde dier eeuw kwam Philips II op de gedachte, ondanks de woelige tijden en de steeds heerschende omwenteling, dat hij als hertog van Brabant beschermer der elf banken was. Daarom liet hij toe den 13 Juni 1573 dat die dorpen zouden mogen in beroep gaan, „aen ons of aen sekere commissarissen daertoe „bij ons binnen de stad Maestricht te ordonneeren of alrede geordonneerd." Dit was nochtans geene verplichting; lange jaren erna, in 1663 nog, vindt men beroepen op de Rijkskamer te Spiers (2).

Opmerkenswaardig is het dat Philips II, ondanks die beroerten, er nog aan denkt om de instellingen ook voor gansch België te verbeteren. Ook zegt een protestant, Hugo Grotius: Multa eo tempore utilia, non minus quam speciosa de criminum persecutione constituit Albanus (de hertog van Alva, stadhouder van Philips) solo auctoris odio peritura.

Ofschoon de stad Maastricht den 29 Juni 1579 weer door den Prins van Parma, Alexander Farnese, onder Spanje's bewind was teruggebracht, bleef de oorlog nochtans in de omliggende streken voortduren. Ook werden waarschijnlijk de Vlytingenaren weer verontrust door de Vereenigde Provinciën. Dit hield den 2en Januari 1590 op. De heeren Godard, Vrelenberg en Andreas Jegers, afgezanten der Algemeene Staten der Vereenigde Provinciën (3) erkenden, na een naarstig onderzoek dat de dorpen Vlytingen, Hees en Mechelen van het Keizerrijk afhingen, dat zij enkel onder de bescherming van den Hertog van Brabant (Philips II, Koning van Spanje), hunnen vijand, stonden maar hem niet de minste contributiën betalen. Daarom verklaarden zij gezegde dorpen onzijdig, verleenden hun brieven van vrijgeleide, opdat zij van alle

(1) Variorum IX, fol. 10. — Apotheca Servatiana I, fol. 58 en 59. — Louvrex, Recueil des édits, I, p. 218. — Daris, Hist. de la princip. XVIe siècle, p. 152.

(2) Daris, Notices XIII, p. 52.

(3) Zoo noemde men de Protestantsche provinciën in opstand tegen Spanje.

Digitized by Google

lasten zouden ontslagen zijn en vrij met Maastricht zouden mogen verkeeren (1).

Maar gedurende dezen oorlog hadden de dorpen van Grootloon, Coninxheim, Zepperen en Sluisen aan het Spaansch bestuur (2) ook brieven van bescherming en vrijgeleide gevraagd. Zij verkregen ze ook tegen het betalen eener zekere som „protectie-penningen". Dit was de oorzaak dat in 1595 Jan Hildernisse, ontvanger der belastingen te Maastricht, ook protectie-penningen van Vlytingen, Hees en Mechelen eischte. De gezegde gemeenten richtten zich tot den raad van Brabant en den 28 Juni kreeg de ontvanger bevel die dorpen niet meer lastig te vallen; dit bevel moest echter nog vernieuwd worden den 9 Augustus 1596 en den 5 Augustus 1597 door prins Albertus, gouverneur der Nederlanden (3).

Ingevolge dit bevel van den aartshertog Albertus zouden ook later, ten minste van 1670 tot 1783, de Vlytingenaren aan de opvolgers der oude hertogen van Brabant te Brussel geene protectie penningen betalen (4).

Nochtans betaalden de ingezetenen van Vlytingen en Hees, zelfs ten tijde der aartshertogen Albertus en Isabella, een jaarlijksche rente van 60 gouden realen „procederende uyt sekere recognitie by hunne voorsaeten in voerleden tijden gedaen" (5). Daar echter ondanks deze protectie-penningen het dorp veel te lijden had gehad, zelfs van wege de soldaten der Aartshertogen, en tweemaal afgebrand was geweest „sulx dat inde voers. dorpen „nyet een huys en is overgebleven ende die ingeseten oick over „de hellicht gemindert ende verloepen" en tot overlast van ongeluk de oogst gansch mislukt was en „de supplicanten geheel gedepaupereert syn", vroegen de Vlytingenaren voor zes jaren kwijtschelding dier rente (1611) (6). Die rente moet of wel iets anders

(1) Variorum IX, fol. 65. — Apotheca Servatiana I, fol. 61.

(2) De koningen van Spanje waren tevens de opvolgers der voormalige hertogen van Brabant.

(3) Apotheca Servatiana I, fol. 62. — Daris, Notices XIII, p. 52.

(4) Chambres des comptes nos 15800—15807 en 17066—17142, Rijksarchief, Brussel.

(5) Zou hier nog gewag gemaakt worden van het verdrag van Jan III met de Vlytingenaren in 1314?

(6) Collectanea, fol. 1135. Dit stuk dat wij moeielijk kunnen verklaren, wij bekennen het was geapostilleerd: »L'advis de Gilles Ruyschen, Receveur du domaine de leurs Altes au quartier de Maestricht pour après en estre ordonné. Faict à Bruxelles au bureau des finances, XVIe Décembre 1611. (get.) Kinschot.

Digitized by Google

beteekenen dan protectie-penningen of wel eerst betaald zijn geweest sedert 1590 of 1597 en kort nadien geheel en gansch afgeschaft geworden. In 1630 immers stuurden Deken en Kapittel een verzoek naar het hof van Brabant om een bewijs te vragen dat de dorpen Vlytingen, Hees en Mechelen aan Brabant niet toebehoorden. Dit bewijs oordeelden zij noodig om aan de Vereenigde Provinciën, die hun contributiën vroegen, te antwoorden. Het hof van Brabant antwoordde, dat zulk bewijsschrift onnoodig was wijl die dorpen nooit protectie-penningen betaald hadden.

In 1632 herviel de stad Maastricht onder het beheer der Vereenigde Provinciën. In het 3e artikel der overgaaf der stad wordt er gezegd dat „den Heer Hoog Proost, Deken en Capittel van „S. Servaes sal blijven en worden gemainteneert in ende op alle „sijne goederen, vrijheden, exemptiën, Heerlyckheden en Juris„dictiën". — In het 7e artikel wordt er vervolgd „dat de Heeren „Staaten der Vereenigde Nederlanden anders niet binnen de voors. „Stadt en district derselve en sullen anverden als 'tghene aen den „koning van Spanien als Hertog van Brabant daer in toegestaen „heeft". — Dienvolgens werd noch Vlytingen noch eene der andere banken aan de Vereenigde Provinciën toegewezen; enkel traden deze in de rechten der hertogen van Brabant als beschermers van gezegde dorpen (1).

In 1648 stelde het verdrag van Munster een einde aan den oorlog tusschen den koning van Spanje en de Vereenigde Provinciën. Door dit verdrag werd de stad Maastricht met het graafschap van den Vroenhof (2) aan Holland toegekend. Van de 11 banken echter werd geen gewag gemaakt; maar wijl de Vereenigde Provinciën er aanspraak op maakten, verklaarde het gerecht van den Vroenhof, dat die dorpen nooit tot zijne omschrijving behoord hadden (3 December 1648) (3). Nochtans, waarschijnlijk op aandrang der Hollandsche Staten, zocht het gerecht van den Vroenhof zijne limieten langs den kant van Vlytingen uit te strekken. Zoo vroeg het den 10 Aug. 1684 aan het gerecht van

(1) Cartularium S. Servatii II. (annexe: Mémoire de la ville de Maastricht).—Daris, Notices XIII, p. 52.

(2) Het graafschap van den Vroenhof bestond uit Montenaken, Heukelom, Wilré en Linculen.

(3) Cartularium S. Servatii, II. — Souvereyniteit der elf banken.

Digitized by Google

Vlytingen om „den bijvanck" (1) eens gerechterlijk te willen nagaan. Hetgeen ook geschiedde. Men begon aan de Steenstraat langs den kant van Riempst, waar het gerecht of de galg van Vlytingen stond. Van daar ging men af naar de plaats genoemd „de Windmolen". Niemand van den Vroenhof echter kende die plaats; maar iemand van Montenaken beweerde dat de windmolen enkel de naam eener plaats was, omtrent de heggen van Laeffelt. Het gerecht van den Vroenhof geloofde dit gezegde en ging recht over den akker op Laeffelt aan. Hiertegen protesteerden de Vlytingenaren en verklaarden dezen byvanck nul en onwettig (2). — Dienzelfden dag verklaarde Mechtel Leesen van Laeffelt, die 90 jaren oud was, dat zij altijd gehoord had van hare ouders dat de windmolen gestaan had op den hoek van de Heggestraat en de Steenstraat, tusschen Laeffelt en Montenaken (3). — De Vroenhof rekende dus gansch het Daalveld bij zijne jurisdictie. Daartegen bracht nochtans het kapittel vele gezonde redenen in. Zoo verklaarden den 27 Februari 1655 voor het gerecht van Vlytingen verscheidene ingezetenen, dat de eigenaars van het Daalveld altijd alle lasten, zoo gewone als buitengewone, aan Vlytingen betaald hadden, — dat de schapen van Vlytingen, nooit die van den Vroenhof, in het Daalveld geweid, hadden — dat de veldbode van Laeffelt, Jan Houben, er altijd zijnen schoof ingehaald had. — Den 16 Maart verklaarden schout en schepenen van Vlytingen, dat alle verandering van goederen in het Daalveld, zoo door verkoop, als door gift, ruiling of erfenis altijd voor hen geschied was. — Ondanks dit alles, wilden die van den Vroenhof niet toegeven. — In 1674 nog, den 18 Sept., als Maastricht door de Franschen ingenomen was, kwam Dumouceau, intendant van Lodewijk XIV, met schout en schepenen van den Vroenhof de limieten onderzoeken. Sedert de laatste feiten hadden de Hoog-Mogende Heeren Staten van Holland eenen nieuwen „byvanck" opgesteld, waarin het Daalveld bij den Vroenhof gerekend was. Deze nieuwe „byvanck" werd door de Heeren van den Vroenhof gevolgd, natuurlijk onder de protestatie

(1) Zoo noemde men de limietbeschrijving.
(2) Collectanea , fol. 1159.
(3) Ibidem, fol. 1157.

Digitized by Google

van den Deken van St. Servaas, aldaar met het gerecht van Vlytingen tegenwoordig. Later evenwel moet de oude limiet weer in voege zijn gekomen, wijl in de XVIIIe eeuw de landen van het Daalveld weer aan Vlytingen contributie betalen (1). Wie kon ooit denken, dat het vredesverdrag van Munster zoo een weerklank in ons nederig dorpje zou gevonden hebben?

Intusschen waren dan de Staten Generaal voor goed in de rechten der Hertogen van Brabant getreden. Ook had in 1652 het kapittel van S. Servaas een ontwerp van hervorming der rechten van appel aan hunne goedkeuring onderworpen (2).

Deze bescherming der Hollandsche Staten bevrijdde nochtans Vlytingen niet tegen elken vijandelijken inval. Zoo werd den 2en Mei 1633 's nachts het dorp overvallen door eene bende Spaansche soldaten van het fort Navagne (3). Verscheidene ingezetenen werden gevankelijk medegevoerd, totdat het dorp zekere sommen voor de logeering der soldaten zou betaald hebben. Op aanvraag der Vlytingenaren nochtans verklaarde aartshertog Leopold, de Spaansche gouverneur, dat de dorpen Vlytingen, Hees, Laeffelt en Ellicht van alle lasten vrij waren en beval dat de gevangenen in vrijheid zouden gesteld worden (4).

In 1661 den 26 December had een nieuw partage-tractaat plaats tusschen den koning van Spanje en de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden. In dit tractaat eigenden zich de Staten uitdrukkelijk de elf banken toe. Kort er na wilde men Vlytingen al verplichten „verpondinghen" - een soort protectie-penningen — aan de Staten-Generaal te betalen. Natuurlijk werd daartegen verzet aangeteekend door het Kapittel van S. Servaas, en ook door den

(1) Sommier van den generalen aanbreng der Landerijen onder Vlytingen gelegen.

(2) Cartularium S. Servatii II, fol. 93.

(3) Het fort Navagne (Vlaamsch Elven) was gelegen bij Moelingen aan de Maas. Het was gebouwd door de Spaanschen, die in 1634 Maastricht beleegerden. In 1674 werd het door een Fransch leger bemeesterd en door de boeren afgebroken (Amédée de Ryckel, Communes liégeoises, p. 420).

(4) Apotheca Servatiana, I, fol. 75. — Cartularium S. Servatii II (annexe) »le gouverneur du fort de Navaigne était venu par main forte le 2e jour de Mai, intempesta nocte, saisir aulscuns manans des dits villages et les tenant illecq en estroitcte ferme". — Het smeekschrift der Vlytingenaren werd geapostilleerd den 16 Juni: déclare que les dits villages, pour être terres impériales, ne sont logeables des gens de guerre de Sa Majesté. . . . . (Souvereyniteit der XI banken).

Digitized by Google

Prins-Bisschop van Luik Maximilianus Henricus van Beieren, die ter zelfder tijd Aartsbisschop van Keulen was en dienvolgens beschermer der banken. Als afgezant van den Bisschop nam de baron van Elderen, gouverneur van Stockheim, een groot deel aan de vergaderingen die te dier gelegenheid den 9 Juli 1662 in Den Haag plaats hadden tusschen de Staten-Generaal en de vertegenwoordigers des Keizers. De baron van Elderen toonde er dat de elf banken steeds keizerlijke dorpen waren geweest, dat de hertogen van Brabant er enkel een beschermingsrecht over uitgeoefend hadden en dat bij gevolg de Vereenigde Provinciën ook enkel op ditzelfde recht konden aanspraak maken; hij toonde ook welk groot belang de Bisschop van Keulen en de Prins-Bisschop van Luik er bij hadden, dat al de vrijheden en voorrechten dier dorpen zouden ongeschonden blijven. — Dank aan zijne tusschenkomst had de zaak een goeden uitslag; de Staten-Generaal beloofden de dorpen van S. Servaas niet meer te verontrusten (1).

Nog altijd ontvingen de inwoners der banken het onaangenaam bezoek der Spaansche legers. Van af 1650 tot 1666 hadden die soldaten aanhoudend in die dorpen gelegen. Ook richtte zich het Kapittel tot Karel II, koning van Spanje, die zijn smeekschrift inwilligde en gemelde dorpen vrij van alle logeering van soldaten verklaarde (1668) (2). Eene eensluidende verklaring werd nog gegeven den 21 April 1680 door den Spaanschen bevelhebber den Hertog van Villa-Hermosa. — Datzelfde jaar, den 5 October, bekende hij daarenboven dat Vlytingen, Hees en Mechelen vrij van alle contributiën moesten blijven (3). Uit deze menigvuldige verklaringen zou men evenwel niet mogen besluiten dat van 1666 tot 1680 Vlytingen zijne dagen in vrede mocht slijten. Want den 28 October 1670 wilde een Spaansch leger weer in gezegd dorp zijne tenten opslaan. In der haast vertoonde men de koninklijke brieven van 1658 en eerst na drie maanden, den 5 Januari 1671 kreeg men

(1) Apotheca Servatiana I, fol. 75. — Daris, Notices XIII, p. 53. — Daris, Histoire du diocèse au XVIIe siècle, II, p. 41—42. — Het kapittel was er vertegenwoordigd door Petrus Paris, kanunnik-scholaster en onder-proost, die van 28 Feb. 1660 tot 8 Mei 1668 in Den Haag vertoefde. Dit verblijf kostte acht gulden per dag, in 't geheel 6834 gulden, waarvan Vlytingen er 466 betaalde (Variorum IX, fol. 46).

(2) Apotheca Servatiana, I, fol. 79. — Cartularium S. Servatii II, (Annexe).

(3) Apotheca Servatiana I, fol. 88.

Digitized by Google

voldoening.— In 1677 verbleef er een Duitsch leger, dat de pastorie in brand stak. — Terzelfder tijd leden onze dorpen ook veel van „die groete quellinghe die de hollandsche staeten onse gemeynte „aendede, attenterende die souvereyniteit van dese dorpen ende „elf banken" (1). Ofschoon Colbert, Fransch minister, in 1668 schreef aan den hertog van Luxemburg, of in zijne afwezigheid aan den veldmaarschalk des konings M. d'Espante en hem beval de XI banken niet te storen, en den 16 Nov. 1678 Michel Dumouceau, intendant van het gerecht, politie en financiën der koninklijke legers, verklaarde dat sedert de inname van Maastricht (1673) tot aan het vertrek der Franschen in 1678 niet de minste inbreuk op de vrijheden der XI dorpen van S. Servaas had plaats gehad, stonden nochtans onze dorpen bij het Spaansch bestuur aangeteekend als zijnde onder Frankrijks beheer in 1676 (2).

Den 10 Augustus 1678 stelde het verdrag van Nijmegen een einde aan den oorlog tusschen Lodewijk XIV, koning van Frankrijk, en de Vereenigde Provinciën. Lodewijk stond aan deze laatsten af de stad Maastricht, het graafschap van den Vroenhof, de landen van Valkenberg, Daelhem en 's Hertogenrade, de dorpen der Redemptie en de banken van S. Servaas. Het kapittel reclameerde onmiddelijk en de graaf d'Avaux, Fransch gevolmachtigde, ondersteunde de opmerkingen der kanunniken, en toonde dat Lodewijk XIV niet het minste inzicht had gehad gezegde dorpen aan Holland toe te wijzen. Ook verklaarden de Staten-Generaal den 22 October 1678 „dat Haere Hoog. Moo. Meeninge ende Intentie is dat deselve Bancken sullen blijven jouisseeren en behouden 't recht en juridictie die zij voor date van den oorlog tusschen Hooggemelde syne Konincl. Maj. van Vranckrijk en desen Staat ontstaen, genoten en gejouisseert hebben" (3).

Dit verdrag moest niet erg in den zin der Spanjaarden vallen; want toen in 1673 Spanje en de Vereenigde Provinciën een verbond maakten om Frankrijk te bevechten, hadden de Staten beloofd de stad Maastricht met den Vroenhof, de banken van

(1) Registerboek van Pastoor Thomas Moers.

(2) »Mesmes elles sont soubs la domination de la France, lez la ville de Maestricht. (Chambre des comptes n° 17067. Archives de l'Etat).

(3) Cartularium S. S. II (Annexe). — Daris, Notices XIII, p. 53 en 54.

Digitized by Google

S. Servaas en de dorpen der Redemptie aan Spanje af te staan. In 1678 echter bleef die belofte gansch vergeten (1).

Zoo bleven dus Vlytingen en de andere banken van de Hollandsche overheersching bevrijd, en dit tot hun groot geluk; geene geestelijke goederen werden er verbeurd verklaard; geene ministers of predikanten noch schoolmeesters der Protestanten werden er aangesteld; die dorpen en hun bestuur bleven den Katholieken Godsdienst getrouw (2). Wel werd er in 1662 eene kleine poging gedaan om den ouden Godsdienst door de Hervorming te vervangen, doch te vergeefs (3).

Eene kleine beproeving nog zou voor het einde der eeuw de Vlytingenaren overkomen en de bezitting van het kapittel storen.

In 1696 werd Laeffelt overvallen door eene Fransche compagnie; een aantal ingezetenen onder wie de dorpmeester Reynier Heckélers werden met hunne paarden weggevoerd naar Laroche, tot dat zij eene zekere contributie aan den koning van Frankrijk zouden betaald hebben. De rijproost Eyssen moest zich naar Laroche begeven en verkreeg, tegen het stellen van een onderpand, de vrijheid der gevangenen (4).

De eerste helft der achttiende eeuw liep rustig af. In 1746 echter wilden de Vereenigde Provinciën zich opnieuw de elf banken toeëigenen. Den 29 October hadden zij een politiek reglement voor het dorp Rutten afgekondigd en den 29 van dezelfde maand besloten zij dat dit reglement ook in de elf banken moest toepassing vinden en dat elk lid van het bestuur dier dorpen door hunne Commissarissen-Deciseurs moest aangenomen worden. Niemand onderwierp zich aan dit bevel, tenzij J. G. Veugen, schout van Vlytingen; zijn vader Philip Veugen was drossaard van Rutten en van een anderen kant was de schout van Vlytingen in oneenigheid met het Kapittel. Daarom vroeg hij om den eed van getrouwheid aan de Vereenigde Provinciën te mogen doen, hetwelk dan ook gebeurde den 25 September 1750 (5).

---

(1) de Neny, Mémoire sur les Pays-Bas Autrichiens, p. 207. Public. Maastricht III, p. 29.

(2) Souvereyniteit der elf banken. — Apotheca Servatiana I, fol. 67.

(3) 1662. Ecclesiae Dei destructores et patrimonii Christi invasores duo via facti et vi parochiam nostram invasere et supremum post Dei dominium usurpare tentarunt. (Registerboek van Thomas Moers).

(4) Rolle register (1691—1707).

(5) Apotheca Servatiana I, fol. 171. — Rolle Register nº 20 (1750—1751).

Digitized by Google

Omstreeks dien tijd ook moet Vlytingen begonnen zijn protectie-penningen aan de Staten-Generaal te betalen. In 1695 en reeds van af 1680 betaalden de XI banken aan de Vereenigde Provinciën eene jaarlijksche contributie van 1754 brabantsche gulden. Deze som werd betaald door Zepperen (600), Coninxheim (240), Bernau (100) en Berg (250). Vlytingen, Hees en Mechelen betaalden dus nog niets (1). Maar in 1758 betaalde Vlytingen reeds 240 guldens contributie of redemptie-penningen (2). Gelukkig mocht het zich nochtans achten in vergelijking met de andere bovengenoemde banken die terzelfder tijd ook nog contributiën aan het Spaansche en Oostenrijksche gouvernement betaalden (3).

Het Kapittel liet nochtans dit alles niet gebeuren zonder er verzet tegen aan te teeken. Den 12 December 1758 stuurde het eene lange „Deductie (4) aan de Hoo. Moo. Staaten-Generaal der „Vereenigde Nederlanden ootmoedigst overgegeven van wegen „Hoog-Proost, Deken en Capittel van S. Servaas, nopens de Vrye „Ryks-Heerlijkheden, gemeenlyk genaamd de elf banken van „St. Servaas, te weten Vleitingen..... om te bewijzen dat die „dorpen aan het Capittel en niet aan de Hoo. Moo. toebehooren, „daar zij nooit aan de hertogen van Brabant toebehoort hebben".

Intusschen werd de toestand niet veranderd tot in 1785. Door het verdrag van Fontainebleau van 8 November van dat jaar schonk keizer Joseph II de elf banken aan de Vereenigde Provinciën. Ook den 7 September 1786 kwam Panhuys in naam der Staten-Generaal bezit nemen van Vlytingen alwaar hij door pastoor, schout, schepenen, secretaris en borgemeesters ontvangen werd en hunnen eed van getrouwheid ontving (5).

---

(1) Zie ook Daris, Notices XIII, p. 54.

(2) Specificatie der renten dewelcke jaerlyckx moeten betaelt worden door de gemeynte van Vlytingen (1858). Ms.

(3) Daris, Notices XIII, p. 54.

(4) Collectanea III, fol. 2882.

(5) Thonissen, Histoire de Léopold I, bl. 165, (note) zegt nochtans: La Hollande a aussi formé des prétentions sur les villages composant les Bancs de S. Servais. C'était un oubli de l'histoire et du droit. Ces communes étaient des terres immédiates de l'Empire Germanique appartenant au chapitre de St. Servais de Maastricht. (V. le Mémoire de M. Cudel). — Die Mémoire van Cudell. (Thonissen ib. bl. 390) vermeldt ook de banken niet tusschen de bezittingen van de Vereenigde Provinciën.

Nochtans is er geen twijfel mogelijk. Het 14e artikel van het Verdrag van Fon-

Digitized by Google

In het bestuur van Vlytingen kwam echter geene verandering tot 1796 als wanneer door de Fransche overheersching al de oude instellingen omver werden geworpen.

B. BESTUUR VAN VLYTINGEN.

§ I. Rechten des Kapittels.

Het kapittel van S. Servaas te Maastricht was dus de tijdelijke heer van het dorp Vlytingen. Zoo had het, in deze hoedanigheid, verscheidene rechten.

1° het recht groote en kleine tienden te heffen (1).

2° het recht den aartsdiaken een priester voor de openstaande pastorie ter benoeming voor te stellen.

3° het recht schout, schepenen en gerechtsboden alsook dorpsmeesters te benoemen en af te stellen (2).

4° het recht politieke ordonnanties of reglementen te geven.

5° het recht van hooger en lager, civiel en crimineel gerecht (2) alsook het recht om galgen, raderen, staken voor gerechterlijke uitvoerigen op te richten en de gerechterlijke boeten in te beuren (3).

6° het recht de goederen der veroordeelden in beslag te nemen. Dit recht werd echter niet altijd uitgeoefend. Zoo werd in 1737 Simon Mussen, schuldig aan doodslag, door de schepenen van Vlytingen ter dood veroordeeld. Het kapittel liet de goederen van den onthoofde aan zijne drie kinderen en behield enkel vier roeden, in memoriam juris confiscandi (4).

7° Het recht van brand, dat is het recht om de woning der moordenaars in brand te steken. — Van dit recht wordt dikwijls melding gemaakt in de schepenregisters alsook van de manier

---

tainebleau zegt duidelijk: L'empereur renonce à ses droits et prétentions sur la ville de Maastricht, le comté de Vroenhoven, les bancs de S. Servais. . . . (Hist. abrégée des traités de paix. De Kock, bl. 489).

Ook is zulks het gevoelen van A. J. A. Flament (Inlijvingen van het grondgebied van het tegenwoordig hertogdom Limburg bij de Fransche republiek (laatste bladz.) en van Daris, Notice sur Zepperen, notices XIII, p. 54.

(1) Over de tienden, zie vijfde hoofdstuk, B. n° 4.

(2) Gouden bulle van Karel IV, de Borman, Cartul. de S. S. bl. 67.

(3) Apotheca Servatiana, VI, fol. 485.

(4) Variorum, IX, fol. 485.

Digitized by Google

waarop het uitgeoefend werd. Na vonnis der schepenen, moest de schout in naam des kapittels driemaal het vuur steken aan het goed des schuldigen. De gansche gemeente door klokslag vergaderd moest het vuur zien branden. Als dan de familie des moordenaars op de knieën viel en te zamen met de gemeentenaren den Heer om genade smeekte en tevens beloofde den brand met geld af te koopen werd het vuur weer uitgedoofd. Dit noemde men de hoogheid van den brand houden:

„Anno 1500 quarto in den oustmoent 19 daghe, soe heit heer Jan Rethyns, als rijdeproost der kercken Sint Servaes, in den naem en van weghen deken en capittel der selver kercken, gehalden die hoechheyt van den brande die men schuldich en gewoenlick is te halden, nae der lants recht op dootslegers, en dieselve hoechheyt van brande gehalden heyt op Heyncken van Jesseren en op Bulken Bullen Jans van Lauffelt, als dootslegers Wijkens Jan Moechs soen van Grooten Spauwen. Der brant op Heyncken voornoemt is geschiet in erhem opt guet dat Leyss van Cauwenberg plaech toe te behueren, en de brant op Bulken Bullen Jans soen van Lauffelt is geschiet te Lauffelt op des voornoemden Bullen Jans guet, te weten dat de scepen met oerdeil en vonisse wijsden, dat den heer 't fuyr int daeck solde den scholtet doen stecken drywerff aef ende aen om te bernen. Merren wandt (maar wanneer) sij partyen voorn. den brant aen den heer met gelde aefgecocht hadden, soe sulde men dat fuyr wiederom uytslaen, omme den selven parthijen egheynen voerder schaye te doen, dat wellick all alsoe overmyts ghericht en den ondersaeten all doe metter heere banclocken geroepen geschiet is omme ewich gedinkenisse daer aef te hebben (1).

Zulks had ook nog plaats in 1517 den 15 december, in 1523 den 10 Februari en in 1659 den 26 September (2). Waarschijnlijk ook dat in den heelen ouden tijd de brand ernstig uitgevoerd werd en dat toen geen genade smeeken of geld aanbieden helpen kon.

Ook heeft wel eens de Hertog van Brabant in Vlytingen hetzelfde recht uitgeoefend. De vrienden van zekeren Hendrik, ge-

(1) Collectanea fol. 1153.
(2) Schepenregister van 1659—1670.

Digitized by Google

dood door Jan van Elte, hadden het lijk naar Maastricht gevoerd en de rechtspleging des hertogen ingeroepen (omstreeks 1250). Deze in zijne hoedanigheid van oppersten beschermer van Vlytingen deed vijf of zes hoeven, toebehoorende aan de medeplichtigen des doodslagers, in brand steken (1).

§ II. Rijproosten.

Daar al de kanunniken gezamenlijk het bestuur der gemeente moeilijk konden waarnemen, en ten anderen de Proost reeds in 1232 aan het beheer van negen banken had verzaakt, werd er besloten in 1301 door den proost Willem van Gulik en het kapittel, dat een der kanunniken zich enkel met het bestuur der dorpen zou gelasten.

Deze kanunnik droeg dan den titel van rijproost, *praepositus aequitaturae*. Eenigen hebben deze benaming uitgelegd met te zeggen dat deze kanunniken te paard reden om zich in de landelijke gemeenten te begeven; rijproost zou dus zooveel beteekenen als proost te paard (2). Anderen hebben beweerd, dat zij rijproost genoemd werden omdat elk op zijne rij, rang, of beurt met dit officie belast werd (3). Juister nochtans komt ons de uitlegging van Bachiene voor: „De titel van Rijproost, in 't latijn Praepositus aequestris, wil zooveel zeggen als Ridderproost, en schijnt te willen aanduiden dat Hij die deze hoedanigheid bekleedt, de plaats vervangt van den Ridder, Heer of Vrijheer der aan hem

(1) Dit stuk overgenomen uit de Revue d'histoire et d'archéologie 1859 I, p. 336, is gedrukt in de Publications de Maastricht XXVII, p. 391 en berustte alsdan op het Rijksarchief te Brussel, (Chambre des comptes, cart. n° 1). Nochtans is het tegenwoordig niet meer terug te vinden, zoodat wij aan de waarheid er van twijfelen. Te meer daar enkel in 1314 de Vlytingenaren hertog Jan III als beschermer nemen, en daar eerst in 1377 Karel IV den hertog van Brabant als beschermer der elf banken aanwijst. Of zou het misschien een gevolg geweest zijn van de in leengeving van Maastricht aan den Hertog van Brabant in 1204 en dat eigenlijk deze zijn recht is te buiten gegaan?

(2) De Corswarem, Mémoire historique sur les anciennes limites et circonscriptions de la Province du Limbourg, p. 362, vertaalt rijproost door prévôt à cheval.

(3) Daris, Notice sur Grand-Looz. Bulletin de l'Institut Archéologique Liégeois. IX, p. 38. Deze schrijver zegt er ook dat er 11 rijproosten waren.

Digitized by Google

ter bestiering opgedragen dorpen" (1). Wat de eerste uitlegging betreft, moet men niet vergeten dat vele kanunniken te paard reden; en de tweede komt niet het minste met de historische waarheid overeen.

In den beginne was er slechts één rijproost voor de negen banken, en den 11 September 1478 (2) werd dit officie vereenigd met dat van den Senior (oudste) der Magni Computatores (Groot-Rekenmeesters). In die tijden werd hij gekozen voor 6 of 9 jaar, doch kon herkozen worden.

In 1559 werden er twee rijproosten gekozen, een voor de banken van Trans-mosam, aan genen kant der Maas (Berg, Heer, en Bernau) en de andere voor de banken van dezen kant der Maas, cis-mosam (Vlytingen, Hees, Sluizen, Coninxheim, Grootloon, Zepperen). Van toen af ook werden zij alle jaren gekozen of herkozen (continuatus).

In 1611 den 10 September kwam er een derde rijproost voor de dorpen Sichen en Dilsen, die alhoewel geene banken, nochtans in verscheidene punten van het kapittel afhankelijk waren. Te dier gelegenheid ook werden de volgende wetten vastgesteld (3):

1. De rijproost zou het derde deel hebben der boeten en vergelijken of compositiën (4) onder voorwaarde dat hij al de plichten van zijn ambt en de rechtsplegingen kosteloos zou waarnemen, zonder ooit het kapittel in de kosten te kunnen betrekken; hierin zouden echter niet begrepen zijn de onkosten waarin het kapittel zou toestemmen voor de verdediging zijner rechten of voor crimineele of lijfstraffelijke uitvoeringen (5).

2. In de compositiën der misdaden en in het uitoefenen zijner andere plichten zou hij de oude statuten nakomen en jaarlijks aan de Rekenmeesters de rekening van zijn bestuur voorleggen.

3. Onder eed moet hij verklaren dat hij geene ontvangen som-

---

(1) Bachiene, V^e deel bl. 969. Nochtans vindt men doorgaans: praefectus *aequitaturae*, en niet *aequestris*.

(2) Acta Capituli S. Servatii 11 Sept. 1478.

(3) Acta Caputuli. S. Servatii 10 Sept. 1611.

(4) Het gebeurde dikwijls dat de plichtige zijne zaak in der minne met het gerecht regelde en eene som geld aanbood, zulks noemde men de misdaad componeeren.

(5) Het kapittel had zich het hooger gerecht voorbehouden, daarom ook moest het de uitvoering daarin bekostigen.

Digitized by Google

men verborgen houdt, dat hij niets tot eigen gebruik besteed en in alles het nut van het kapittel zooveel mogelijk beoogd heeft.

4 De rijproost van dezen kant der Maas zou jaarlijks aan de Groot-Rekenmeesters 100 gulden Brabants, de andere 50 gulden betalen. Zouden zij hierin te kort blijven, dan werd die som van hunne prebende afgetrokken.

5. Over grootere misdaden mag geen vergelijk geschieden, tenzij in het bijwezen van de Groot-Rekenmeesters of van het gerecht der plaats.

6. De rijproost heeft ook het vijfde deel der karweien, waarvan hij jaarlijksche rekening moet geven.

Den 3 Sept. 1629 werd een nieuw en volledig reglement voor de rijproosten vastgesteld, waarin hunne plichten en rechten nauwkeurig en breedvoerig bepaald werden.

1. Het is de plicht van den rijproost de dorpen in naam des kapittels te besturen en te waken dat er billijk recht gepleegd worde, dat de bedienden des kapittels, der armenbesturen, en der gemeenten hun ambt behoorlijk uitoefenen en daarvan rekening geven, dat de onderdanen in rust en vrede leven, de openbare wegen onderhouden en dat de behoorlijke lasten door de gemeente gedragen worden.

2. Daarom is hij gehouden elk jaar zich eenige keeren in die dorpen te begeven er de algemeene jaargedingen en soms ook de gewone bij te wonen, zoo noodig inkwesten in te stellen, de gerechtelijke bedienaars bij zich te roepen om alzoo den toestand en het beheer der gemeente te kennen; dit alles zonder het Kapittel in de onkosten te betrekken, tenzij wanneer het Kapittel zelf zijn recht zou zoeken.

3. Jaarlijks zal de rijproost een vrijgeleide (salvum conductum) hebben; die van Sichen, een alle twee jaren.

4. Wijl de rijproost meer het voorkomen der misdaden dan het bestraffen dezer moet beoogen zal hij boetstraffelijke verordeningen tegen de toekomende misdaden afkondigen, zoo nochtans dat over gewichtige zaken eerst het Kapittel geraadpleegd worde.

5. Indien hem eenige fouten der beambten of der onderdanen ter kennis komen, moet hij onmiddelijk een gevoeglijk onderzoek instellen, en zelfs aan degenen die hunne medeplichtigen willen

Digitized by Google

aanduiden de straffeloosheid verzekeren en dan de schuldigen naar recht en rede straffen.

6. Als de rijproost het zal goedvinden, zal de schout een algemeen inkwest instellen; nochtans, om wille van 't gevaar van meineed, zal dit niet meer regelmatig elk jaar op vastgestelden tijd gebeuren.

7. De rijproost zal nopens de boete met den plichtige mogen overeenkomen. Nochtans als deze boete 10 goudgulden te boven gaat, moet zulks geschieden in het bijwezen der Groot-Rekenmeesters. Voor mindere overtredingen, wordt enkel het bijzijn vereischt van twee schepenen of van den pastoor, die een bewijs der overeengekomen boete zullen geven, welk bewijs de rijproost bij zijne rekening zal voegen. Voor feiten die met minder dan drie goudgulden gestraft worden, zal de rijproost alleen met den schuldige kunnen onderhandelen, echter moet hij zorg dragen dat de door anderen geleden schade steeds vergoed worde.

8. Voor manslag en andere zware misdaden mag geene overeenkomst geschieden, zelfs niet in het bijwezen der Groot-Rekenmeesters, tenzij met toestemming des Kapittels.

9. Indien een plichtige liever de uitspraak der rechters wil afwachten, moet de uitspraak gedaan worden door de rechters der plaats waar de misdaad bedreven is, of waar de schuldige woont. Gebeurde het echter dat de rijproost, den schout, schepen of een ander gerechtsbediende om reden van verwantschap of vriendschap zou mistrouwen, dan kan hij van het Kapittel bekomen dat andere personen in plaats der gesuspecteerden of afwezigen het recht uitspreken of dat de tusschenkomst van rechtsgeleerden ingeroepen worde.

10. Van alle boeten, zoo door overeenkomst als door vonnis vastgesteld, zal de rijproost het derde deel hebben en het Kapittel het overige. Gaat de boete 30 goudguldens te boven, dan heeft de rijproost het derde deel van de 30 guldens en enkel het tiende deel van het overige. Als voor eene zelfde misdaad verscheidene medeplichtigen veroordeeld worden, dan zullen de boeten door hen betaald als eene enkele boete worden aangezien. De schout der plaats zal hebben zooveel maal 21 stuivers als de rijproost drie goudguldens heeft; in alle geval mag hem niet minder dan 21 stuivers betaald worden. De rechters zullen van

Digitized by Google

den veroordeelde volgens het oud tarief de gedingkosten eischen.

11. Indien de rijproost door het vonnis der schepenen zijne rechten of die des Kapittels geschonden voelt, mag hij in beroep gaan bij de 11 banken, of naar gewoonte of recht, in die gevallen als zulks aan de veroordeelden toegelaten is; nooit echter in geval van eene ter dood veroordeeling. In zulke gevallen, moet hij zich onthouden, omdat de kerk de tusschenkomst der priesters daarin streng verbiedt; enkel moet de schout onder het bestuur van den rijproost, deze zaken doen uitvoeren; bleef deze of een der schepenen nalatig in het uitoefenen van hun ambt, dan mag de rijproost hen vermanen, maar moet hij uitdrukkelijk verklaren, dat hij eene ter dood veroordeeling niet wil bewerken.

12. Boeten wegens kleine overtredingen en 21 stuivers niet overtreffende zullen geheel voor den schout zijn; geene overkomst mag plaats hebben tenzij na eene eerste dagvaardiging en verschijning voor de rechtbank.

13. Ten einde daarin alle twist tusschen schout en rijproost te voorkomen, zal men voor kleine overtredingen aanzien, het inloopen of onvrijwillig afhoeden van eens anders goed door niet genoeg bewaakte kudden, het niet genoegzaam onderhouden van heggen en tuinen, het niet reinigen der grachten, of dergelijke gevallen, en alles wat enkel op straf van 21 stuivers verboden is. Nochtans om sommige omstandigheden van personen of plaats, of om veelvuldige overtredingen mag de rijproost ook voor zulke feiten eene grootere boete eischen en artikel 10 toepassen.

14. Nog drie maanden, nadat hij van zijn ambt ontslagen is, mag de rijproost de onder zijn beheer gepleegde misdaden vervolgen en de boeten deswegen gebeurd aan zijnen opvolger overgeven, na zijn deel ervan gehouden te hebben. Indien na drie maanden nog eene oude misdaad ontdekt wordt, dan komt de boete ervan toe aan hem die ze het eerst vervolgd heeft.

15. De rijproost heeft ook het recht, onafhankelijk van schout of schepenen zeker vergunningen te geven als voor het brouwen of verkoopen van bier, voor het vogelschieten (1), voor het houden der plechtige kermis, voor het in- of uitvoeren van doode lichamen in of uit de heerlijkheid; ook mag hij vrijgeleiden verleenen aan

(1) »Pro psittaci ejaculatione« voor het papegaaischieten.

Digitized by Google

manslagers of andere beschuldigden om zich te kunnen verdedigen; meer dan drie dagen mag hij niet verleenen tenzij met toestemming van het Kapittel en nog moet hij in het verleenen van deze vrijgeleide veel voorzichtigheid, bijzonder voor onverschoonbare misdaden, gebruiken. Ook mag hij toestemming geven om te jagen en te visschen en zulks ook verbieden behalve aan de kanunniken en hunne knechten.

16. Van hetgeen in deze gevallen betaald wordt, heeft de rijproost het derde deel; het overige wordt in rekening gebracht, zonder iets aan den schout te geven.

17. De rijproost zal zooveel mogelijk vermijden deze boeten of andere sommen in drank of eetwaren te ontvangen; in alle geval zal hij er den prijs van in zijne rekening aanduiden.

18. Vervolgens zal de rijproost zorg dragen, dat alle karweien (corveda) behoorlijk geëischt worden of hieromtrent met de verschuldigden wordt overeenkomen. Deze overeenkomsten zullen in een bijzonder register in de Rekenkamer ingeschreven worden; ook zal er melding gemaakt worden van de goederen die met karweien belast zijn met een afschrift van den overdrachtsbrief (relivium) van zulke goederen, en den naam der personen die deze verschuldigd zijn of bij wier dood zij zullen vacant worden.

19. Daarom zal ieder nieuw gekozen rijproost een register dier karweien ontvangen en elk jaar in zijne rekeningen de namen der personen aanduiden en hun dood aanteekenen. Voor al deze moeiten, zal hij van elke karwei een imperiaal hebben en het overige in rekening brengen voor het Kapittel.

20. Als de rijproost zijne rekening overlegt, zal hij onder eed bevestigen dat hij er niet het minste vergelijk in achtergelaten of vrijwillig verzwegen heeft en dat hij zonder bedrog of argelist heeft gehandeld.

Dit reglement bleef, behoudens eenige kleine wijzigingen tot aan de Fransche omwenteling in voege.

In 1636 werden vijf rijproosten benoemd: een voor Sluizen, Coninxheim, Grootloon en Zepperen, — een voor Vlytingen en Hees, — een voor Sichen, — een voor Bernau en een voor Berg en Heer (1).

(1) Zie: Doppler. Drie verhandelingen van Willem Fexhius etc. in Publications de la Société historique et archéologique du Limbourg t. XXIX, p. 361 (noot 2).

Digitized by Google

Den 3 September 1722 werd er een nieuw besluit genomen, waarbij aan de vijf oudste kanunniken toegestaan werd eene plaats van rijproost te kiezen voor een tijdstip van twee jaren, dan de vijf volgende, zoo dat elk zijne beurt had. Dit duurde enkel tot 1742 (1).

Wij laten hier de lijst der ons bekende rijproosten van Vlytingen volgen (2):

1484	Pieter Nepos (3).
. . . . 1503	Art Noelemans (4).
1504	Jan Rethyns.
1535	Anthonis Coelen (bij Schaepkens: Colen).
1537—1548	Symon Stouten.
1548	Thybout van Eynatten (Theobaldus Eynatten)
1550	Johan Coenen (Koenen).
. . . . 1553	Philips van der Blockeryen.
1553—1558	Philips van der Laemen.
1559—1569	Andreas Druesens. Jasper de Dyck (5).
1569—1576	Jasper de Dyck. Theodoricus Best.
1576—1580	Johannes a Kukelsom.
1580—1582	Christianus a Bocholt.
1582—1583	Resymont. Henricus Curtius.
1583—1586	Christianus a Bocholt. Oliverius ab Eynatten alias Liechtenborch.
1586—1587	Gerardus Stooters. Oliverius ab Eynatten.
1587—1593	Christianus a Bocholt.
1593—1595	Gerardus Stoters.

(1) Acta Capituli S. Servatii, 3 Sept. 1722.

(2) De namen vinden wij in de Rolle- en Gichtregisters en voornamelijk in de Acta Capituli S. Servatii.

(3) In de lijst der kanunniken, uitgegeven door Schaepkens, Annales de la Société Historique de Maastricht I, p. 184 vinden wij Pieter Nepotis.

(4) Ibidem Arnold Notemans.

(5) Als twee namen in de Acta Capituli zonder onderscheid van *cis* en *trans mosam* aangeduid waren, hebben wij ze beiden overgeschreven.

Digitized by Google

1595—1600	Theodoricus Maffeus.
1600—1603	Leonardus ab Hennisdael (1).
1603—1606	Henricus Michaelis.
1606—1608	Theodoricus Maffeus.
1608—1609	Leonardus ab Hennisdael.
1609—1610	Gulielmus Fexhius.
1610—1611	Hubertus de Lapide.
1611—1614	Henricus Marotte.
1614—1616	Andreas Watson.
1616—1621	Godefridus Meydael.
1621—1623	Henricus Marotte.
1623—1625	Godefridus Meydael.
1625—1636	Andreas Mantels.
1636—1638	Godefridus Meydael.
1638—1640	Joannes Muller.
1640—1643	Henricus Marotte.
1643—1645	Godefridus Meydael.
1645—1648	Fredericus Grammaye.
1648—1649	Henricus Marotte.
1649—1658	Jacobus Boisot.
1658—1672	Henricus Servuir (Saiwir).
1672—1677	Jos. Rainerus Van Meer.
1677—1681	Henricus de Stembert.
1681—1683	Gulielmus Van Eys.
1683—1685	Jos. Rainerus Van Meer.
1685—1693	Laurentius Gulielmus Van Eyl (2).
1693—1699	Gerardus Eyssen.
1699—1701	Jos. Rainerus Van Meer.
1701—1705	Paulus Paludanus.
1705—1707	Gerardus Eyssen.
1707—1710	Paulus Paludanus.
1710—1712	Arnoldus Hyacintus Wynants.
1712—1716	Henricus De Prez.

(1) Maffeus had om gegronde redenen zijne herkiezing niet aangenomen: Ab Hennisdael, electus via Spiritus Sancti, ex quo dominus Maffeus ob rectas rationes renuebat continuari.

(2) In 1687 was Van Meer gekozen geweest, maar had geweigerd.

Digitized by Google

1716—1720 Paulus Paludanus (1).
1720—1722 Theodorus Vaes.
1722—1724 Jacobus De Requilé.
1724—1726 Theodorus Vaes.
1726—1728 Joannes Wachtelaer.
1728—1730 Hubertus Salden.
1730—1732 Jos. Henricus De Bounam, senior.
1732—1734 Laurentius Joseph De Hayme, junior.
1734—1736 Henricus Franciscus De Bounam, junior.
1736—1740 Jos. Henricus de Bounam, senior.
1740—1742 Gulielmus Laurentius Van Eyl.
1742—1760 Jos. Henricus De Bounam, senior.
1760—1762 Dominicus Ernestus De Mean.
1762—1775 Joannes Franciscus Elias.
1775—1780 Antonius Jos. Van der Straeten de Waillet.
1780—1789 Petrus Franciscus Josephus Feuten.
1789 . . . . A. Maurissen.

§ III. Gerechtelijk Bestuur. — Schout en Schepenen.

1. *Benoeming.*

Schout en schepenen werden benoemd, alsook geschorst of afgesteld door het kapittel. Deze benoeming geschiedde gewoonlijk op voorstel van den kanunnik Turnarius (2). Dewijl het echter gebeurde, dat deze voor het ambt van schepen die personen voorstelde die hem het meeste geld aanboden, zonder op hunne persoonlijke hoedanigheden acht te slaan, besloot het Kapittel den 1 Sept. 1661 dat voortaan de plaatsen van schout, schepen en secretaris tegen een vast recht zouden vergeven worden (3). Zoo werd bepaald om voor het ambt van schepen in Vlytingen en Hees aan den Turnarius 12 patacons te betalen. Voor de betrekking van secretaris, die veel winstgevender was, vroeg men 60 patacons; en voor die van schout, moest men nog onderzoe-

(1) Paludanus nam een zijner medebroeders, kanunnik Soons, als helper.

(2) Elke kanunnik mocht op zijne beurt voor de openstaande plaatsen voorstellingen doen.

(3) Acta Capituli 1 Sept. 1661.

Digitized by Google

ken of er geene landerijen aan deze bediening verbonden waren, en diensvolgens een vast recht bepalen (1). Tevens besloot het Kapittel dat tenminste twee der zeven schepenen uit de inwoners van het dorp moesten gekozen worden. Dit besluit werd nog vernieuwd den 30 Augustus 1709 en tevens er bijgevoegd, dat de schout niet meer terzelfder tijd het ambt van schepen mocht waarnemen. In Vlytingen had dit sedert 1603 feitelijk niet meer plaats gehad.

Gewoonlijk en vooral in de laatste tijden waren schout en schepenen van Vlytingen meestal (op drie of vier uitzonderingen na) Maastrichtsche rechtsgeleerden, die tevens ook het ambt van schepen in andere gemeenten waarnamen.

Doorgaans bleven schout en schepenen hun leven lang of naar wille hun ambt bedienen. Een enkele maal vinden wij dat een schout afgesteld is geworden, namelijk, in 1607 als wanneer Cauwenberg, bij besluit van het hof van Brabant, van zijn ambt ontslagen werd, omdat hij uit het Luiker land afkomstig was.

2. *Werkkring.*

Men moet op verre na het vroegere ambt van schepen met dat onzer huidige schepenen niet verwarren, noch het tegenwoordige burgemeesterschap als de voortzetting van het ambt van schout aanzien. Schout en schepenen waren rechterlijke en althans eerstgenoemde geen administratieve ambtenaren. Hunne werkzaamheden waren van dubbelen aard en werden daarom ook in twee verschillende registers ingeschreven. Vooreerst vervingen zij de civiele en crimineele rechters; daarom moesten zij de aangeklaagden dagvaarden, de gerechtsboden uitsturen, de aanspraken der aanklagers en de wederleggingen der verweerders aanhooren, de termijnen stellen, de getuigen ondervragen, en het vonnis uitspreken. Ook moesten zij gerechtelijke visitatien van dooden of gekwetsten houden, en de limieten der gemeenten nagaan. Dit alles werd in de Rolle-Registers ingeschreven. — In de Gicht-Registers (in 't Fransch œuvres de loi,) vindt men de tusschenkomst der schepenen bij koop of verkoop van goederen, schenkingen of testamenten, verpandingen, enz. Hierin vervingen zij nagenoeg

(1) Ibidem, 28 Nov. 1661.

Digitized by Google

onze huidige notarissen (1). De schout was met het voorzitterschap bekleed. In correctionele zaken echter had hij ook nog bijzondere plichten te vervullen, die min of meer met het ambt van de moderne procureurs des Konings overeenkomen. Zoo moest hij met den rijproost of ook zonder dezen de misdadigers bij de schepenbank aanklagen en de schepenen manen, opdat zij zouden wijzen (2), het gewezen vonnis ten uitvoer brengen (3), schepenen vragen om met hem de getuigen af te hooren of gerechtelijke onderzoeken in te stellen en de reglementen door het Kapittel gegeven doen onderhouden. Ook was de schout van Vlytingen van rechtswege voorzitter van het beroepshof of tribunaal der elf banken.

Deze plichten van schout en schepenen zijn nagenoeg aangeduid in den eed dien zij moesten afleggen alvorens in bezit van hun ambt te treden. De schout moest beloven „die herlichheit en die rechten daervan te helpen sterken en vermeerderen, ende dat ick recht ordel en vonnisse sal *maenen* nae myn beste, ende eynen egelyken laeten hervaeren, inde alle saeken mit ordel gewesen ter execusien helpen stellen, nae myn beste weten, nae vonnisse der schepenen off leeringe des wettygen huedt (4) off naeder bancken rechten, en voort alle des tgheens te doene dat en goyt scoltit sculdich is te doene achtervolgende myner ymissie. Ende des sal ich geyn laete omme lief of leyt, omme vrientscap noch omme maescap, omme gelt noch omme silver, noch omme anxt van mynen leefe, noch omme egheynderleye saeke wille, daer mit dat men van recht onrecht offte van onrecht recht maeken micht, noch omme egheynderleye saeken wille daer ich willens en wetens dat recht mucht mit verkorten aen argelist. Soe mich Got helpe en allen synen heilygen" (5). De schepen beloofde „alle konden

---

(1) Over dit alles zie breedvoeriger: Kempeneers, Geschiedenis van Montenaeken, I, bl. 15 en 16.

(2) *Manen* duidde de rol aan van den schout; *wijzen* was het werk der schepenen.

(3) Zoo was de schout de uitvoerder van het recht van brand »soe dat de scollit in den naem van den heer des vonnis tot dry reissen touwe voldaen heft dat fuyr in dat daecke aengestecken en dat in present der gemeynten 'tselve backhuys gebrant heeft". (Rolle Register nº 14, 1659—1670).

(4) De *»leeringe des wettygen huedt«* — uitspraak van het hooger gerecht of beroepshof.

(5) Rolle Register nº 4, 1506—1539.

Digitized by Google

ende heymelyken raet die ich help hueren, heelen (verbergen) en heymelick halden tot ter tyt touwe dat altgenoech is dat ment openbaeren mach, rechtverdich ordel en vonnisse helpen gheven en *wijssen* nae mijnen besten weet ende verstande, alle saeken die vuer dat wettich hueft coemen suelen, helpen aenbryngen met mynen metgesellen, ende dat wettich hueft leeren sal int heymelick halden totter tydt dat ordel, leringe en vonnisse van den saeken gewyst en uytgedraegen syen sal naeder bancken recht . . . . ." (1).

3. *Rechten der Schepenen.*

Noch schout noch schepenen hadden vaste inkomsten; enkel werden zij betaald door degenen die het proces verloren of tot eene boete veroordeeld werden. Nochtans kan men besluiten dat hunne inkomsten niet gering waren, gezien het groot aantal zaken die zij beoordeelden, en soms in eene zitting, bijvoorbeeld in 1553: den 14 Maart 119 zaken, den 2 Mei 57 zaken, den 16 Mei 40, den 30 Mei 41, den 20 Juni 30. — Ook duurden de processen veel langer dan nu. Zoo was zekere Paulus Jeurissen in proces met Willem Beerts over het plaatsen eener dakladder sedert Juli 1772, en in 1778 was de zaak nog niet uitgewezen. Op die manier kon de bediening van schout en schepenen wel iets opbrengen. Ook als het Kapittel eenen schepen aanstelde liet het hem „genieten alle boeten, profijten, rechten, eeren ende vrijheden daertoe bestaende, sonder hem daerinne eenich hinder of letsel te doen of laeten geschieden, gedurende deze onze commissie tot onsen wederroepen gegeven" (2).

Buiten deze opbrengsten schijnt de schout toch nog wel andere profijten gehad te hebben, onder andere verklaart hij zelf in 1749 dat al diegenen die schapen hielden hem met nieuwjaar 21 stuivers betaalden.

Wat echter het meest aan schout en schepenen opbracht, waren de appellen; zoo ontving de schout en de gedeputeerde schepen telkenmale 4 gulden. Waarschijnlijk ook als vreemde rechtbanken (3) te Vlytingen in beroep kwamen, zullen deze voor-

(1) Rolle Register n° 4, 1506–1539.
(2) Rolle Register n° 20, 1709.
(3) Zie hierna n° 10.

Digitized by Google

zeker aan de Vlytingsche schout en schepenen eenen goeden stuiver betaald hebben.

4. *Vergaderplaatsen.*

Het oud gebruik van in de open lucht het recht uit te spreken was ook voorzeker in de eerste tijden te Vlytingen in zwang. Op de meer, dat uitgestrekt dorpsplein waar nu nog Vlytingen op roemen mag, onder de groote linden nu door prozaïsche olmen vervangen, werden koorden gespannen (1). In 't midden van dezen afgesloten kring zat de schout op zijnen stoel. Daarnevens stonden twee banken, waarop de schepenen plaats namen, ter rechter en ter linker zijde van den schout. Zij hadden oudtijds allen, schout en schepenen, hun aangezicht naar het Oosten gekeerd (2).

Daar echter het bedienen der justitie om zon of regen soms moest verwaarloosd worden, kon dit oud gebruik niet lang duren. Daarom dan vergaderde het gerecht van Vlytingen in het blokhuis in den daalhof (3), alwaar zich eene „gedingcamer" bevond (4).

Het was ook aldaar dat het beroepshof zetelde als vreemde banken te Vlytingen in appel kwamen. Het hof van appel der elf banken, onder voorzitterschap van den schout van Vlytingen, is bij ons weten nooit in Vlytingen gevestigd geweest, maar altijd te Maastricht in het gerecht van Tweebergen of ter Schole (5). Soms gebeurde het ook, voornamelijk ten tijde van oproer, dat alle rechtsgedingen te Maastricht plaats hadden. Zoo moest dit onder anderen geschieden van 1592 tot 1596 en het Kapittel had zelfs de schepenen met afzetting bedreigd, indien ze nog te Vlytingen zelf recht zouden wijzen (6).

---

(1) Een dezer lindeboomen bestond nog over een zestigtal jaren en moest wel verwonderd geweest zijn, toen, tijdens de Fransche onwenteling, men hem met den naam van »boom der vrijheid" begroette.

(2) Kempeneers, Geschiedenis van Montenaken, II, bl. 31.

(3) De daalhof grensde toen nog gansch aan de meer, zie bl. 21 (noot).

(4) Rolle n° 15, 1670—1683.

(5) Daris, Notices IX, p. 130 zegt, dat dit tribunaal naar Vlytingen overgebracht werd. Waar hij zulks gevonden heeft, weten wij niet.

(6) Acta Capituli 6a Martii 1892.

Digitized by Google

5. *Vergaderdagen.*

Het tribunaal der schepenen vergaderde van rechtswege des Dinsdags om de veertien dagen (1). Nochtans geschiedde dit niet regelmatig en in 't algemeen had men twaalf of dertien zittingen per jaar. Omstreeks Kersmis, Paschen en in den oogsttijd zetelden de schepenen gedurende eenigen tijd niet, en in de andere maanden werd ook al eens een „genachte dag" overgeslagen. Zoo waren er in 1556 maar 13 zittingen: 7 Jan. — 23 Jan. — 11 Feb. — 3 Maart — 17 Maart — 21 April — 5 Mei — 19 Mei — 9 Juni — 15 Sept. — 13 Oct. (jaargeding) — 10 Nov. — 1 Dec.

In 1557 waren er maar elf: 12 Jan. — 26 Jan. — 16 Maart — 30 Maart — 18 Mei — 12 Juli (Zaterdag, buitengenachten) — 7 Sept. — 5 Oct. (jaargeding) — 19 Oct. — 9 Nov. — 23 Nov. De gewone vergaderdag werd „genachte of genachten dag" genoemd, omdat onze voorouders volgens de duitsche gewoonte niet bij dagen maar bij nachten telden (2). Soms waren er ook buitengewone vergaderingen welke men noemde „buiten genachten dag". Deze hadden plaats op alle dagen der week, ja zelfs wel eens op Zondag, (onder andere 23 April 1553 en 2 December 1554).

6. *Vormen van rechtspleging.*

Het is ons doel niet hier al de vormen van rechtspleging bij de oude schepenen in gebruik aan te halen (3). Enkel willen wij wijzen op de traagheid, — waarschijnlijk noemde men ze toen voorzichtigheid —, waarmede de Vlytingsche schepenen het recht uitoefenden, alsook op de plechtigheid die het afleggen van den eed vergezelde. Van beide geven wij een voorbeeld.

De zoon van Mayken Hanssen had in 1670 eene misdaad begaan. Den 14 Juni verscheen de rijproost voor de schepenbank en verzocht den beschuldigde te antwoorden. De schepenen wezen: Respondeat = dat hij antwoorde. Den 1 Juli verzocht de rijproost „aen denselven peremptoiren termijn" te stellen om te antwoorden.

---

(1) Acta Capituli 9a Decembris 1596.

(2) Kempeneers, Geschiedenis van Montenaken, II, bl. 80.

(3) Zie onder anderen Kempeneers I, bl. 431 en II, bl. 53.

Digitized by Google

De schepenen wijzen: Respondeat peremptorie. Veertien dagen later, den 15 Juli verzocht de rijproost andermaal, dat de zoon van Mayken Hanssen zou antwoorden „op pene van versteeck van antwoorden" (1). — De schepenen antwoordden: Respondeat op pene van versteeck. — Dan kwam de oogstvakantie en den 23 Sept., mocht de rijproost vragen dat de beschuldigde zou worden „verstecken van antworde". En de schepenen, steeds gewillig, wezen: Sic fiat = het zij zoo. Wijl dus de zoon van Mayken Hanssen zich niet gewaardigde te antwoorden, vroeg de rijproost den 7 October de veroordeeling. De schepenen antwoordden: Videantur acta, dat wil zeggen dat men ging onderzoeken welk feit eigenlijk den beschuldigde ten laste gelegd werd. Den 21 October verzocht de rijproost recht en justitie „conform gegeven decreet van videantur acta". De schepenen wezen: Reproducantur acta, dat wil zeggen dat men ons verhale wat men ten laste van Mayken Hanssen's zoon bevonden heeft. Eerst veertien dagen daarna werd onze schuldige veroordeeld, na vijf maanden en 8 zittingen, hoewel in den aanvang de rijproost had doen opmerken „dat de saek crimineel en gepriviligeert is" (2).

Wat betreft de plechtigheid bij het afleggen van den eed vonden wij eene „Forme ende maniere wye men eynen swoeren eydt staven (3) zal inden rijckshen recht". (Volgens recht van het keizerrijk). Wij laten ze hier volgen:

Inden* yersten sal der vuerspreker (4) aen den scholtet orloff bydden omme den man te dyenen (dienen), die den swoeren eydt doen sal ende alsdan sal der vuersprecker den man doen affleggen synen Ryem, syn messe of dagge ende synen hoedt ende der vuersprecker sal alsdan den man alsoe bloets heudts (blootshoofds) brenggen vuer die banck ende seggen: Her scoltit, maich ick sprecken met orloff. Der scoltit antwort: te recht. — „Her scoltit, dees man liet mich verstoen dat he hyr eynen swoeren eydt doen moet ende ouch doen wilt; maent die scepenen off sy yet aen diesen man syen (zien) dat huem lette of hynderen mucht

(1) Dat wil zeggen: op straf van niet meer te mogen antwoorden.
(2) Rolle n° 15, 1670—83.
(3) Staven = beteekent hier zooveel als voorzeggen.
(4) Vuerspreker = zooveel als onze hedendaagsche advokaten of avoués.

Digitized by Google

aen synen eydt te doen. Der scoltit maent ende die scepen wysen, dat sy aen huem nyet en syen dat huem hynderen off letten mucht. Der vuersprecker: her scoltit, met orlof, eest ur wille dat ich diesen man voirt dyene en vuer uch ende dat Recht geleydt brengge? De scoltit: het is myn wille te recht.

De vuersprecker sal alsdan den man vuer den scoltit bynnen der vierscharen geleyde brenggen ende alsdan seggen: Herr scoltit, met orlof, maent scepenen off dis man den eydt doen sal, stoende off op sijn knyeden, ende ich gelyck huem stoen of knyeden sal. Der scoltit maent ende die scepenen wijsen recht. Daernoe sal der vuersprecker seggen: Her scoltit, met orlof, eest dan ur wille dat dis man op sijn knyeden ghoen sytten ende ich bye huem? Der scoltit antwort: het is mijn wille te recht. Syttende op die knyeden sal der vuersprecker seggen: her scoltit, met orlof, maent scepenen off dis man omme die heylghen (1) ende omme eynen stever (2) bydden sall of nyet. Der scoltit maent ende die scepen wijssen dat he bydden sal. De vuersprecker: her scoltit met orloff, soe bydt dis man uch ende ich in synen name omme die heylghen ende omme eynen stever. Der scoltit antwort: ich verleene huem heylghen inde stever. Die heylgen tegenwoirdich wesende, sal der vuersprecker seggen: her scoltit, eest ur wille dat ick diesen man metter hand neme ende sijn vinger op die heylgen legge. Der scoltit antwort: het is mijn wille te recht. Alsdan sal der vuersprecker des mans vinger op die heylgen leggen ende seggen: her scoltit met orlof, eest ur wille dat ich huem den eydt stave ende he mich noe segge? Der scoltit antwordt: het is myn wille te recht. Alsdan sal der vuersprecker den man den eydt staven en sal huem naeseggen in deze woerden: Van allen sulker aenspraecken ende heyssche als mich der aensetter N.N. gegeven ende geheyst heit, doe sall ich die woirheit aeff seggen, noe luye inde tenoer der scepenvonnisse, ende doe en sal ich egheyne argelist noch behyndicheit in keren (gebruiken) omme den aensetter te bedrieghen. Soe mich Godt helpe ende diese heylgen ende allen Godes heylgen.

De vynger sullen blyven liggen op die heylghen ende der vuer-

(1) Heylgen = hier waarschijnlijk de heilige Evangeliën.
(2) Stever = de persoon die staaft of voorzegt.

Digitized by Google

sprecker sal seggen: her scoltit, met orloff, maent diesen man op synen eydt den ich huem gestaeft hebbe, noe luye des vonnisse, of he die scholt sculdich is of nyet, enzv.

Dat alsoe geschiet, soe sal der vuersprecker seggen: her scoltit, met orloff, maent scepenen of dis man over all ghenoegh gedoen heit ende volkomen is inden eydt. Der scoltit maent ende die scepen wyssen dat he genoegh gedaen heit. Der vuersprecker alsdan sal seggen: her scoltit, maich ich met orloff dis mans hant ende vynggher van den heylgen nemen? Der scoltit antwort: het is myn wille te recht. Der vuersprecker sal alsdan die hand ende vynggher des mans van den heylgen nemen ende alsdan seggen: her scoltit met orloff: maich dis man ende ich met orloff opstoen? Der scoltit antwort: het is myn wille te recht. Alsdan sullen sy opstoen ende der vuersprecker sal seggen: her scoltit met orloff; want (indien) die man nou voldaen heit, soe maent scepenen omme meugelycke kusten, wie her daer aen comen sall. Der scoltit maent ende die scepenen wysen dat he die kusten sal over bescreven geven op correxie van hen..... etc. (1). Dat soe geschiet, soe sal der vuersprecker seggen: Her scoltit met orloff, eest ur wille dat ick diesen man eweyck (weg) ende uyter banck leye? Der scoltit antwort: het is myn wille te recht. Soe sal der vuersprecker den man uyter banck leyen ende soe is die saecke all volbracht (2).

7. *Vonnissen.*

In civiele zaken, als men over geld of goed twistte, bepaalde de uitspraak der schepenen zich gewoonlijk met aan den eenen het geld of het goed toe te wijzen en den anderen tot de gerechtskosten te veroordeelen.

Als het overtreding der plaatselijke reglementen gold, behoefden enkel de straffen daarin bepaald toegepast te worden.

Voor boetstraffelijke zaken, spraken de schepenen allerhande vonnissen uit.

In de XVe en XVIe eeuw werden de moordenaars dikwijls ver-

(1) De schepenen vroegen hem de rekening der onkosten, maar behielden zich het recht voor veranderingen daarin aan te brengen.

(2) Rolle n° 2, 1481—1506.

Digitized by Google

oordeeld tot eene bedevaart hetzij naar Rome, hetzij naar St. Jacob in Gallicië (te Compostella), hetzij naar onze Lieve Vrouwe te Rutsemadoyn (1) of ook te Vendomen (2). Soms werden deze drie bedevaarten vereenigd. Als de veroordeelde deze bedevaart had volbracht, moest hij daarvan zegel en brief toonen. Zoo kwam in 1511 voor de schepenen Lemmen Smets met zegel en brief, die hij gehaald had te St. Jacob in Gallicien, volgens vonnis der schepenen, omdat hij Cornelis Cielen van Rosmeer gedood had (3). Gewoonlijk nochtans werd de manslag door de doodstraf uitgeboet. In de XVe, XVIe en XVIIe eeuw werden de veroordeelden gewoonlijk opgehangen (4). In de XVIIIe eeuw werden zij onthalst. Vroeger werden zij ook wel eens op een rad om het leven gebracht (5). Enkele keeren, om bijzondere boosheid, werden zij buitendien nog gepijnigd alvorens hunne straf te ondergaan. Zoo werd in 1537 Jan Nouwen van Hees „met yser en stael door synen hals inde daer nae op eyn raet inde locht off tusschen hielmel en erde te richten" (6).

Misdadige vrouwen, aan tooverij plichtig, werden gewoonlijk verbrand (7).

Moordenaars werden buitendien nog veroordeeld om voor de ziel van hun slachtoffer een kloostergebed van 40 dagen te laten doen en tot zijne gedachtenis, op de plaats van den moord, een steenen kruis op te richten (8). Nochtans geschiedde deze veroordeeling gewoonlijk door tusschenkomst der „mynlicke mannen" (9).

In vroegere tijden werd ook het huis des moordenaars afgebrand: later werd in 't algemeen de brand met geld afgekocht (10).

---

(1) Rutsemadoyn = zoo schreef men Rocamadour, beroemde bedevaart in het Zuiden van Frankrijk (département du Lot). Men vereerde er een mirakuleus beeld, eene Zwarte Lieve Vrouw, dat volgens de overlevering door Zacheus uit Palestina gebracht was.

(2) Stad van Frankrijk op de Loire gelegen.

(3) Rolle n° 3, 1506—1539.

(4) De galg stond bij de grenzen van Riempst.

(5) Het rad bevond zich aan de limieten van Spauwen.

(6) Rolle n° 3, 1506—1509.

(7) Rolle n° 13, 1649—1659, 11 Dec. 1655.

(8) Rolle n° 4, 1540—1546.

(9) Zie hierna n° 11, Scheidsrechters.

(10) Zie hiervoor bl. 84.

Digitized by Google

Als de plichtigen voortvluchtig waren werden zij voor eeuwig verbannen en hunne goederen in beslag genomen. Zoo werd in 1779 Wynand Houben voor altoos verbannen. Het vonnis werd geproclameerd op de Meer, met voorafgaanden klokslag, daarna aangeplakt op de kerkdeuren van Vlytingen en van St. Servaas te Maastricht en op de limieten der hoofdbank (ad limites patriae).

Als de manslag door vreemden op inwoners van Vlytingen begaan was, dan werden de plichtigen gedagvaard en de citatie op de limieten aangeplakt. Zoo de schuldige niet antwoordde, nam men de goederen in beslag die hij in de heerlijkheid had liggen. Dit geschiedde in 1761 met zekeren Raets van Herderen, die Libert Thys van Vlytingen had doodgeschoten (1).

Veroordeelingen tot de gevangenis ontmoet men minder; enkel op het einde der XVIIIe eeuw vonden wij twee gevallen: In 1786 had Vrind Willems Leonard Hertogen willen doodschieten, maar hem enkel in den arm geraakt. Hij werd tot eenen levenslangen kerker veroordeeld en in het oud-stadhuis te Maastricht opgesloten (2). In 1791 werd Looy Dierix veroordeeld tot 6 maanden te water en te brood, omdat hij Paulus Hoho eenen stokslag op het hoofd had toegebracht (3).

Voor andere fouten, zooals lastertaal, beleedigingen, vloekwoorden werden de plichtigen wel eens veroordeeld om een goed werk voor kerk en arme te doen. Zoo in 1615 had Lenart Liebrechts gevloekt in presentie van den Schout; hij werd veroordeeld om op Palmzondag in de kerk een vat koren voor den arme te geven. — De Relict weduwe Vaes Clepens, die tegen den schout in 't gerecht gezegd had: „gij wilt mij het vel afdoen" onderging diezelfde straf „ondanks die cranckheyt eyner vrouwe persoene" (4). In 1619 had Loy Loyens een aanstaande huwelijk doen verbreken met te zeggen: „Hola, ick hebbe oyck een woerdt inne te sprecken". Ofschoon hij beweerde zonder ernst gesproken te hebben werd hij veroordeeld om te doen „maecken een root sattynen voercleydt om aen den voet van de ciborie des Eerw.

(1) Crimineele Rollen, nº 27. 1752–1873.

(2) Idem, 29, 1781–1796. — In 1789 verkreeg hij genade van Willem, prins van Oranje, stadhouder der Vereenigde Staten.

(3) Idem, 29, 1781–1796.

(4) Rolle nº 1614—1624.

Digitized by Google

Heylgen Sacrament te hangen met goude fraingelen rondts omme geshiert ende int middel geborduyrt, mette figure van de ciborie oyck van golde, tegens nu naekoemende paeschdag, weert synde twelf gulden brab., daerenboeven imponeren denselven eeuwigh geswyg op pene van eenen weeg tot St. Jacop in Gallicien" (1).

Ook voor beleedigingen, voornamelijk van de overheid, moest men openbaar vergiffenis vragen. Zoo had in 1786 Nicolaas Beerts den pastoor Hechtermans uitgescholden. Hij werd veroordeeld tot eene boete van 4 goudgulden en om op Zondag 16 Juli na de hoogmis op de Meer voor het gerecht en gansch de gemeente excuus te vragen aan den pastoor, met ontdekt hoofd ten teeken van leedwezen (2).

Dergelijke publieke straf werd ook nog uitgesproken den 24 Januari 1684 tegen Theunis Verjans, die het koren, dat hij aan het Kapittel moest leveren had nat gemaakt om des te meer gewicht te hebben. Hij werd veroordeeld om „in facie justitiae te staen met een wit kleet, op de Meer, houdende ter eenre in syne handt eene proeve van geleverde rogge en ter andere eene schotel water, daer mede staende ter tyde van 3 uren, ende daer naer gaende met een witte kerse in de handt tot inder kercke biddende aldaer Godt ende justitie om vergiffenisse" (3).

8. *Voogdgeding.*

Het voogdgeding, ook jaargeding genoemd, werd gehouden elk jaar den tweeden, (soms ook den eersten of derden) Dinsdag van October (4). Dien Dinsdag werd 's morgens in de kerk van Vlytingen eene justitie-mis gelezen ter eere van den H. Geest. Den eersten Dinsdag van elke maand werd zulke mis gelezen, volgens stichting den 10 jan. 1651 door schout en schepenen gedaan; maar „besonderlick in den maendt october sal dese misse geschieden op den dinstdach als het jaergedingh binnen dese Hooftbanck Vlytingen gehouden sal worden, hetsy dat den eersten, tweeden oft derden

(1) Rolle n° 9, 1614—1624.
(2) Crimineele Rolle n° 29, 1781—1796.
(3) Rolle n° 16, 1683 –1691.
(4) Het kapittel kon ook soms buitengewone voogdgedingen houden.

Digitized by Google

dinstdagh quame te wesen, op dat aen Gode almachtich believe gratie te verleenen dat wy in de rechtsoerdeilinge in desen tyt ende plaetse meugen rechtveerdelick vonnissen ende naermaels ontfangen het vonisse van de eeuwig salicheit: compt gebenedide myns vaders, enz. venite benedicti, etc. (1)".

Dit jaargeding was een overblijfsel der drie „placita generalia", die de graaf van Loon in het land hield, op den Dousberg, en waertoe hij ook de Vlytingenaren wilde dwingen te komen (2). Het jaargeding werd plechtig geopend, op de Meer, 's morgens om 9 uren: „Ik ban" zoo sprak de schout „dyt wettich jaergedinghe van weghen God van hemelryck, Maria synder gebenedider moeder ende maghet, Sint Servaes patroen der hueftkercken, Deeken, Capittel ende Ryproest der vorschreven kercken, grontheren deser herlichheyt, scholtit, scepenen ende der gansser ondersaeten" (3).

De hoofden van elk huisgezin moesten er tegenwoordig zijn op boete van een gulden. Daarom werd aan eenieder vrijgeleide verleend om te komen en te gaan, behalve in eenige crimineele zaken (4). Nochtans mocht eenieder niet het woord voeren op die vergadering: „dat niemant vuer recht spreken en sall dan met oerloff en zynen gebeden voersproeck" (dan met den advokaat of momber, dien hij gevraagd heeft) (5).

Op het jaargeding werd vooreerst het recht gewezen „den aermen, weduwen ende weysen om Goedts wylle, ende den rycke om honne behoerlyke rechten (6)". Deze rechten of onkosten waren doorgaans minder dan op andere genachten.

Op het jaargeding mocht ieder zijne klachten inbrengen: „Is ouch ymant der sich te beclaegen heeft van wegen, steghen, valderen (7) te hangen, waterloepen, vlotgraven (8), van maten, gewichten ende andere onbehoerlicheyden, der spreck nu ende

---

(1) Registerboek van Thomas Moers. — Na den dood dezer schepenen moest de Missa pro defunctis gelezen worden.

(2) Zie hiervoor IIIe Hoofdst. A.

(3) Rolle n° 7, 1575—1585.

(4) Variorum IX, p. 215.

(5) Rolle n° 7, 1575—1585.

(6) Ibid.

(7) Valder, wordt tegenwoordig gaar, barrier, genoemd, en beteekent een houten hek.

(8) Waterzouw.

Digitized by Google

zwige hier naemaels" (1). Zoo klaagt men den 11 October 1758, dat de valder aan Carberghstraat niet wel gehangen is, — dat de sporen te diep zijn in de straat die langs de pastorie tot Cabergh-gaar gaat, — dat de koetsweg te diep naar den akker ingaat.

Op het jaargeding werden ook de openbare reglementen afgekondigd, hetzij nieuwe, hetzij oude die nogmaals aan de inwoners herinnerd werden. Zoo werden in 't jaargeding van 13 October 1592 voorgedragen „de alde keuren ende statuten die van alder tyt tot Vletinghen syn onderhalden worden inde op 't jaargedinghe der gemeynte wordt voergelesen en syn geextraheert uit den alden scepenregister van datum veerthienhondert en LXIIII" (2).

Ook werden alsdan de ongerechte of verboden wegen aangeduid. In 1464 verbood men alzoo onder andere „der weech die gaet van der overhemstraete tot over der luyden landt tot grammen exken (eiksken) (3).

9. *Gerechtelijk onderzoek.*

Tot de werkzaamheden van het gerecht behoorden ook de inkwesten of gerechtelijke onderzoeken naar misdaden die bedreven zijn of zouden kunnen bedreven zijn. Tot in de XVIIe eeuw hadden zulke inkwesten regelmatig elk jaar plaats; doch wegens gevaar van meineed, werd in 1629 besloten voortaan deze inkwesten niet meer geregeld te houden, maar enkel in tijd van nood. Als voorbeeld van een jaarlijksch inkwest door schout en rijproost geven wij hier het volgende van 2 October 1613:

„Eerstelyckz sal men die getuyghen voorhalden dat sy gedencken sullen die weys hoe sie sullen doen dien eydt ende dat sie sonder aensien van niemande sullen vercloeren die reghte waerheit daer het recht hen naer vraegen sall.

„Ten anderen sal men vraeghen oft sy niemand hebben hoeren vloecken, sweeren ofte Godt blasphemeren.

„Ten derden, oft sy niemandt weeten die op Zondagh of op heilighe daeghen hen daegelix werk doen sonder aen te sien die geboede feestdaeghen der heilighe kercke.

(1) Rolle n° 7, 1575—1585.
(2) Rolle n° 8, 1580—1603.
(3) Rolle n° 1, 1460—1481.

Digitized by Google

„Ten vierden, oft sy niemandts gesien hebben die den een den anderen geslaeghen of gequetst heeft.

„Ten vyfden, oft sy niemandts gesien hebben die voer des sonnen opganck of nae den sonnen onderganck int velt eenigh korn, terff, geerst of andere vrughten den een den anderen ontdraeghen hebben off eenighe thiende schoeffen syn (zien) neemen of yemants syn (zien) oesten meer als behoeven ende yemants theynen (tuinen) affbreecken.

„Ten sesden off sy niemandts en weeten die met syne beesten, te weeten, vercken, koyen, kalveren int gemeyn durch het gansche velt voer den gemeynen heerder uytgelaeten ende gehoet hebben ende inde geerst stoppelen voer Sint Remeysdach gehoedt hebben met schaepen, ende dat hoe dickmaels sy sulcx gesien moeghen hebben.

„Ten achden, oft niet waer en is dat het een aldt gemeyn gebruyck is dat niemandts van den ondersaeten met syne beesten en behoert voer den gemeenen heerder inde eerste stoppelen te vaeren en die schaepen voor Sint Remeysdagh uytter soemer velde te blyven ende die daer boeven doet dat hy valt inde boete.

„Ten negenden, off sy niemandts en weeten die sulck alt gebruyck ende verbodt in desen verleeden soemer beledt oft misbruyckt heeft, off sy niemanden en hebben syn (zien) onrechte weghen maeken met peerden, ploegh of waeghen . . . ." (1).

Daarna volgde de lijst der verboden wegen; ook vroeg men nog eenige inlichtingen nopens gebeurde feiten.

In andere omstandigheden, zooals in tijden van oproer, als er veel misdaden begaan werden, beloofde men zelfs eene belooning van 200 gulden aan de getuigen, die eenen plichtige zouden bekend maken en verzekerde men hun tevens dat hun naam geheim zou blijven. Onder anderen gebeurde zulks den 6 September 1776 (2).

10. *Beroep.*

Vlytingen was het Beroepshof voor de elf banken. Daarom droeg het den naam van Hoofdbank, omdat van de gedingen in

(1) Collectanea, fol. 1111.
(2) Crimineele Rolle, n. 28, 1774–1781.

Digitized by Google

burgerlijke zaken (1), door het gerecht der andere banken uitgewezen, op den Schout van Vlytingen kon beroepen worden. Voor derde en laatste instantie ging men vóór 1573 altijd tot de Rijkskamer te Aken of te Spiers. In 1573 gaf Philips II, koning van Spanje, als hertog van Brabant en beschermer der XI banken, de vergunning om in derde instantie zich tot zijne Commissarissen te Maastricht te wenden. Van deze gunst maakte men dan ook meestal gebruik, ofschoon men zich in 1633 nog weleens tot de Rijkskamer te Spire wendde. — Toen in 1632 Maastricht voor goed kwam onder het beheer der Staten-Generaal, vervingen ook hunne Commissarissen-Deciseurs de plaats der voormalige Brabantsche (2).

Al droeg ook Vlytingen den naam van hoofdbank, toch moet men niet denken dat het beroepshof er feitelijk gevestigd was. Het vergaderde, voor zooveel wij weten, altijd te Maastricht, maar de schout van Vlytingen was er steeds voorzitter van. – Dit voorrecht van den Vlytingschen magistraat dagteekent van ouds. Reeds in 1377, toen Keizer Karel VI aan het kapittel de macht verleende om een bijzonder tribunaal in te stellen, ingeval door dwang of vrees de schepenen der banken hun ambt niet zouden waarnemen, duidde hij den schout van Vlytingen aan als voorzitter van dat buitengewoon gerecht. Dit deed ook Frederik IV in 1442 als hij de instelling van een bijzonder tribunaal toeliet om buitengewone misdaden (excessus, delicta, forefacta et enormitates) te straffen.

Het beroepshof was samengesteld uit twee of drie afgevaardigde schepenen der tien andere banken, die onder voorzitterschap van

---

(1) Over crimineele zaken hebben wij geene enkele tweede instantie gevonden.

(2) Volgens eene mededeeling van Jos. Habets (Publications Maastricht XXVII, p. 390) wordt er in een charter van de Aartshertogen in dato 19 Mei 1600, te Brussel op het Rijksarchief berustende, nopens de bank Vlytingen gezegd: mede gemerckt dat men van Vletingen is appellerende totte elf bancken der proostdye van Sinte Servaes tot Maestricht en van daer aende Schole, ende soo voirts aender Vroenhove; ende ten lesten aenden Heeren Commissarissen Deciseurs van der saecken van appelatien. . . Die opmerking is onwaarschijnlijk en onjuist. Onwaarschijnlijk: men zou alzoo vijf instantiën hebben, wat vrij veel is, zelfs voor den ouden tijd; onjuist: het gerecht der XI banken zetelde ter Schole, en in derde en laatste instantie ging men, na 1573, tot de Commissarissen-Deciseurs, nooit tot den Vroenhof.

Digitized by Google

den Schout van Vlytingen te Maastricht in den omgang der S. Servaaskerk voor de Schole (in ambitu ante scolas) hunne uitspraak deden.

De kosten van dit beroep vonden wij op een heel eigenaardige manier aangeduid: „Hye steyt beschreven, wye men den kerf op de proostdye tricht sint Servoes maken sal, als dair eyn heudtvaert (1) is, te weten, wye vuel ellick banck besunder.

„Inden eyrsten, Vleytingen, ellick scepen sal hebben *eyne kerf en eynen steeck*, ende ellicke kerffe is vier alde vlemsche (2) en ellick steeck is twe alde vlemsche, en der boye van Vleytingen, sal hebben vier alde vlemsche gelyck eynen scepen van Vleytingen, en die sal men kerffen op den kerff der schepen gelyck off de boye scepen were, en desgelyks op allen anderen kerfen suelen die boyen gekerfft werden bye der scepenen kerffe en steecken". Daarna volgt hetgeene de schepenen en gerechtsboden der andere banken ontvingen en eindelijk: „der scoltit van Vleytingen sal hebben vuer syn rechte en arbeit vier quartz wyns; item die banck die eyn huedtvaert bryngt op die proostdye is sculdig den scepen (waarschijnlijk verkeerd voor scoltit) van Vleytingen eyne schotel spijsen en twe quarten wyns te geven op ellick huedtvaert" (3).

Die schotel spijzen en twee quarten wijns, in den beginne alleen voor den schout van Vlytingen bestemd, moest den schepenen ook wel behaagd hebben, zoodat er naderhand een echt feestmaal van kwam en voor dit alles de appelant de ronde som van 32 Rhijnsche goudguldens kon betalen.

Daarom ook werden den 23 September 1652 de oude rechten van appel herzien. In zaken van groot belang, de som van 75 patacons te boven gaande, zou maar een schepen meer uit de tien banken geroepen worden en het maaltijd werd achterwege gelaten. In zaken van kleiner belang zouden maar drie schepenen afgevaardigd worden, één voor Zepperen, Coninxheim, Grootloon en Sluizen, — één voor Heer, Berg en Bernau, — en één voor Vlytingen, Hees en Mechelen. Het gerecht van Tweebergen of Ter Schole zou de bank vervangen, van wier vonnis men in

(1) Huedvaert = eene zaak in beroep; vergelijk: de leeringe des wettygen huedt.

(2) Muntstuk doende een halve »Alde Groot« en omtrent gelijk staande met den stuiver; 20 alde vlemsche was een gulden.

(3) Rolle 1481—1506.

Digitized by Google

beroep ging. — In dat geval ook zou de schout van Vlytingen de helft der rechten maar mogen eischen (1).

In 1682 werd een nieuw reglement in voege gebracht. Als zaken van groot belang beschouwde men de rechtsgedingen voor meer dan 10 Rijksdaalders of 100 gulden Maastrichter cours. Het beroep moest aangebracht worden bij den onderproost van S. Servaas, den rijproost en den schout van Vlytingen. Terzelfder tijd moest eene som van 105 gulden borg gesteld worden om daarmee, zoo noodig, de rechten te betalen. Die rechten waren verdeeld als volgt: de onderproost, 4 gulden; de rijproost van Vlytingen, 4 gulden; de schout, 4 gulden; de schepenen van Ter Schole, Berg, Heer en Hees, ieder 3 gulden; de schepen van Zepperen, 9 gulden; die van Coninxheim, 6; die van Sluysen, 3; die van Mechelen, 5; die van Bernau, 5; en die van Grootloon, 7; verder nog: onkosten voor secretarissen en gerechtskosten. — In zaken van kleiner aanbelang of als de appelant arm was, kon hij in beroep gaan bij drie banken, het dichtst bij Maastricht gelegen. In 1686 echter werd dit artikel wederom veranderd en duidde men vijf banken aan: Vlytingen, Ter Schole, Heer, Berg en Hees, om het beroep van arme menschen of geringe zaken te ontvangen. Ook beliepen dan de gerechtskosten enkel 51 gulden en 10 stuivers (2).

Het gerecht van Vlytingen was ook hof van appel voor vreemde banken of cijnshoven die er in tweede instantie hunne gedingen vrijwillig kwamen aanbrengen en waarvan „beye partyen geleuven met sulker leeren te vreden te syen sonder eynyge vuerder appelacie" (3). Dit beroepshof was samengesteld uit het gewoon gerecht van Vlytingen, zetelende aldaar „op huennen gewoenlyke stoel (4)". Die vreemde banken en laathoven waren de volgende (5):

Schout en schepenen van Mopertingen.

Meyer en Laetenhof van S. Servaes tot Rosmeer (6).

---

(1) Cartularium S. Servatii, II, p. 93.

(2) Variorum IX, fol. 216.

(3) Rolle n° 3, 1596 – 1539.

(4) Ibidem.

(5) Die lijst vonden wij in Rolle n° 3 alsook in de Variorum IX, fol. 216.

(6) In Rosmeer was een laathof aan S. Servaas toebehoorende. Van dit hof wordt gewag gemaakt in den brief van keizer Frederik van 11 April 1874 (Wauters, Table chronologique, II, p. 545. Daris, Histoire de Looz, I, p. 423. Butkens,

Digitized by Google

den Schout van Vlytingen te Maastricht in den omgang der S. Servaaskerk voor de Schole (in ambitu ante scolas) hunne uitspraak deden.

De kosten van dit beroep vonden wij op een heel eigenaardige manier aangeduid: „Hye steyt beschreven, wye men den kerf op de proostdye tricht sint Servoes maken sal, als dair eyn heudtvaert (1) is, te weten, wye vuel ellick banck besunder.

„Inden eyrsten, Vleytingen, ellick scepen sal hebben *eyne kerf en eynen steeck*, ende ellicke kerffe is vier alde vlemsche (2) en ellick steeck is twe alde vlemsche, en der boye van Vleytingen, sal hebben vier alde vlemsche gelyck eynen scepen van Vleytingen, en die sal men kerffen op den kerff der schepen gelyck off de boye scepen were, en desgelyks op allen anderen kerfen suelen die boyen gekerfft werden bye der scepenen kerffe en steecken". Daarna volgt hetgeene de schepenen en gerechtsboden der andere banken ontvingen en eindelijk: „der scoltit van Vleytingen sal hebben vuer syn rechte en arbeit vier quartz wyns; item die banck die eyn huedtvaert bryngt op die proostdye is sculdig den scepen (waarschijnlijk verkeerd voor scoltit) van Vleytingen eyne schotel spijsen en twe quarten wyns te geven op ellick huedtvaert" (3).

Die schotel spijzen en twee quarten wijns, in den beginne alleen voor den schout van Vlytingen bestemd, moest den schepenen ook wel behaagd hebben, zoodat er naderhand een echt feestmaal van kwam en voor dit alles de appelant de ronde som van 32 Rhijnsche goudguldens kon betalen.

Daarom ook werden den 23 September 1652 de oude rechten van appel herzien. In zaken van groot belang, de som van 75 patacons te boven gaande, zou maar een schepen meer uit de tien banken geroepen worden en het maaltijd werd achterwege gelaten. In zaken van kleiner belang zouden maar drie schepenen afgevaardigd worden, één voor Zepperen, Coninxheim, Grootloon en Sluizen, — één voor Heer, Berg en Bernau, — en één voor Vlytingen, Hees en Mechelen. Het gerecht van Tweebergen of Ter Schole zou de bank vervangen, van wier vonnis men in

(1) Huedvaert = eene zaak in beroep; vergelijk: de leeringe des wettygen huedt.

(2) Muntstuk doende een halve »Alde Groot« en omtrent gelijk staande met den stuiver; 20 alde vlemsche was een gulden.

(3) Rolle 1481—1506.

Digitized by Google

beroep ging. — In dat geval ook zou de schout van Vlytingen de helft der rechten maar mogen eischen (1).

In 1682 werd een nieuw reglement in voege gebracht. Als zaken van groot belang beschouwde men de rechtsgedingen voor meer dan 10 Rijksdaalders of 100 gulden Maastrichter cours. Het beroep moest aangebracht worden bij den onderproost van S. Servaas, den rijproost en den schout van Vlytingen. Terzelfder tijd moest eene som van 105 gulden borg gesteld worden om daarmee, zoo noodig, de rechten te betalen. Die rechten waren verdeeld als volgt: de onderproost, 4 gulden; de rijproost van Vlytingen, 4 gulden; de schout, 4 gulden; de schepenen van Ter Schole, Berg, Heer en Hees, ieder 3 gulden; de schepen van Zepperen, 9 gulden; die van Coninxheim, 6; die van Sluysen, 3; die van Mechelen, 5; die van Bernau, 5; en die van Grootloon, 7; verder nog: onkosten voor secretarissen en gerechtskosten. — In zaken van kleiner aanbelang of als de appelant arm was, kon hij in beroep gaan bij drie banken, het dichtst bij Maastricht gelegen. In 1686 echter werd dit artikel wederom veranderd en duidde men vijf banken aan: Vlytingen, Ter Schole, Heer, Berg en Hees, om het beroep van arme menschen of geringe zaken te ontvangen. Ook beliepen dan de gerechtskosten enkel 51 gulden en 10 stuivers (2).

Het gerecht van Vlytingen was ook hof van appel voor vreemde banken of cijnshoven die er in tweede instantie hunne gedingen vrijwillig kwamen aanbrengen en waarvan „beye partyen geleuven met sulker leeren te vreden te syen sonder eynyge vuerder appelacie" (3). Dit beroepshof was samengesteld uit het gewoon gerecht van Vlytingen, zetelende aldaar „op huennen gewoenlyke stoel (4)". Die vreemde banken en laathoven waren de volgende (5):

Schout en schepenen van Mopertingen.

Meyer en Laetenhof van S. Servaes tot Rosmeer (6).

---

(1) Cartularium S. Servatii, II, p. 93.

(2) Variorum IX, fol. 216.

(3) Rolle n° 3, 1596-1539.

(4) Ibidem.

(5) Die lijst vonden wij in Rolle n° 3 alsook in de Variorum IX, fol. 216.

(6) In Rosmeer was een laathof aan S. Servaas toebehoorende. Van dit hot wordt gewag gemaakt in den brief van keizer Frederik van 11 April 1874 (Wauters, Table chronologique, II, p. 545. Daris, Histoire de Looz, I, p. 423. Butkens,

Digitized by Google

Meyer en laeten van „S. Servaes-Lens in Wals-brabant (1).
Meyer en laeten van Lens Sint Remeie in Walsbrabant (2).
Scholtit en Schepenen van Greensvelt (3).
Meyer en laeten des zenshoefs geleegen tot Romelsum, geheeten des hoeff van Teene toebehoorende den abt van Heyleshem (4).
Meyer en laeten van Meeuwen in de Kempen (5).
Meyer en laeten van Guesbeeck of Keersbeeck bij Diest (6).
Meyer en laeten van den hueffe van Donreslae by peere (7).
Meyer en laeten van erfzaetshoff van Herkenraede in den lande van Luik en graafschap van Loon gelegen" (8).
Ook schepenen van Lathuy (9) kwamen in beroep te Vlytingen (10).

I, preuves, p. 43). Op dezen brief steunt de Corswarem, Mémoire historique sur les anciennes limites etc. p. 361 om te beweren, dat Vlytingen alsdan maar een gehucht was van Rosmeer, van welk gehucht er waarschijnlijk kwestie was in den brief van Frederik. Had onze schrijver het bestaan van dien laathof te Rosmeer gekend, zoo zou hij zulks niet uitgedacht hebben. Ten anderen zegt hij ook aldaar 1. dat Vlytingen en Hees maar ééne bank uitmaakten, hetgeen met de geschiedenis tegenstrijdig is; 2. dat het beroepshof, samengesteld uit de schouten der XI banken, bijeengeroepen door den schout van Vlytingen, te Vlytingen zetelde; 3. daar ook vertaalt hij rijproost door prévôt-à-cheval.

(1) Tegenwoordig Lens S. Servais, in de provincie Luik, arrondissement Borgworm. Het kapittel van St. Servaas was er grondeigenaar. (De Ryckel, Les communes de la Province de Liège, bl. 355).

(2) Hetzelfde geldt voor Lens St. Remy, er dicht bij gelegen. (de Ryckel, ib. 353).

(3) Grandville, bij Borgworm, waar evenals in de twee voorgaande dorpen het kapittel van S. Servaas den pastoor benoemde. Er was ook een cijnshof aan S. Servaas toebehoorende. Nochtans van dat cijnshof, schijnt er hier geen spraak te zijn wijl men zegt: Scholtit en schepenen (en niet meyer en laeten). Van den anderen kant beweert de Ryckel, (bl. 243) dat men van Granville in hooger beroep ging bij Vliermael.

(4) Er is hier waarschijnlijk spraak van een laathof gelegen te Wommersom (arr. Thienen), genoemd het hof van Thienen, en toebehoorende aan den abt van Heylissem (Premonstreit).

(5) Volgens de Corswarem, bl. 300, waren er twee laathoven te Meeuwen, dat van Holi en dat van Thienden-Camp.

(6) Tegenwoordig Kersbeek-Miscom, arr. Leuven, in Brabant.

(7) Waarschijnlijk de hedendaagsche hofstede genaamd Donderslag, gemeente Wyshagen, op anderhalf uur van Peer.

(8) Het hof van Herckenrode bij Hasselt (de Corswarem bl. 219).

(9) Lathuy, ook Laetwyck, in Brabant, arrondissement Nyvel.

(10) Cartularium S. Servatii, II, p. 52 (1477).

Digitized by Google

11. *„Mynlyke Mannen" of scheidsrechters.*

Naast schout en schepenen stonden als gerechtsbedienaars de „mynlyke mannen", die voornamelijk in de XVe en XVIe eeuw in de gedingen tusschenbeide kwamen (1). Zij werden door de partijen gekozen als scheidsrechters, zelden in burgerlijke zaken, maar nog al dikwijls om groote misdaden te oordeelen. Voornamelijk in zake van manslag was het beter voor de plichtigen, zich in de handen dier mannen dan in die der schepenen over te geven. De „mynlyke mannen" veroordeelden in zulk geval de schuldigen tot eene bedevaart naar Rome of St. Jacob „metten vuete te ghoen en te porren bynen joere und dage noe datum dies uytspraeck" (2), die dan ook een gebed moesten doen voor de ziel van hun slachtoffer, — een steenen kruis plaatsen op de plaats van den moord, — en eene bepaalde som gelds aan de familie des verslagenen geven (3). Daarbij werd deze uitspraak aan de partijen opgelegd op straf van zoen breken „en daer bye te verbueren XII engelsche nobels, eyn deyl te verbueren aen den heer, dat ander deyl aen de partye der clagers en dat derde deyl aen die mynlyke mannen" (4).

En om aan te duiden hoe onwederroepelijk hunne uitspraak was, voegden de „mynlyke mannen" er soms bij: „Hier mit suelen sy partyen te beye syden.... geboeren en ongeboeren gepeyst en gesoent syen alsoe lange als wint weyt, reengen (regen) spreyt, eyck in die erde steyt en waeter over sant gheyt" (5).

Deze uitspraak der „mynlyke mannen" werd door de schepenen in hoede van recht gekeerd en in de rolle-registers als een regelmatig en wettig vonnis ingeschreven.

Het getal, de hoedanigheid en zelfs de benoeming dier „mynlyke mannen" waren niet door vaste wetten bepaald. Alzoo vinden wij in 1499 in dusdanige functie: „her Art Noelmans, rijdtproest en canonick der eerwerdigher kerken Sint Servoes, Vryent

(1) In de XVIIe eeuw hebben wij hunne tusschenkomst niet meer ontmoet.
(2) Rolle nº 2, 1481—1506.
(3) Ibidem.
(4) Ibidem.
(5) Rolle nº 5, 1545—1557.

Digitized by Google

van Herderen, scepen der bank van Herderen, Loye Vryentz der jonge van Hese, Herman van Elcht, Geert Lantmeters van Munsterbilsen, Fastrart van Elecht, Herman Liebrechs van Fleytinghen en her Jan pastoir der kerken van Fleytinghen" (1). In 1506: „her Jan pastoir, Herman Liebrechts in ophem, Wierick Lieffsoens Floer van Herderen, Heynrick Lieffsoens van Myllen" (2).

In 1575 had Guerdt Leesen Claes Brusterbosch beleedigd. Maar, in plaats van voor het gerecht te komen, hadden beiden zich overgegeven aan her Adriaen Heytmers pastoor en Laurens Coelen schout. Volgens hunne uitspraak moest Guerdt Leesen bekennen, dat hij Claes Brusterbosch beleedigd had uit dronkenschap of haat en nijd. Voor het gerecht zou hij openbaar Claes Brusterbosch houden als „eynen froemen man", en daarenboven zou hij twee „toersen" (flambouwen) geven aan de kerk van Vlytingen en „diezelve toersen sal men ontstecken inder kercken van Fleytingen als men goeden dinst doen sall" (3).

12. „*Schutten*".

De schutten stonden den schout in het uitvoeren van sommige vonnissen ter zijde. Dat men nochtans aan onze huidige schutterij niet denke. Onze schutten waren in het algemeen vreedzame landbouwers, die het in beslag genomen koren moesten uitdorschen of wel de landen bebouwen, die het Kapittel van nalatige pachters afgenomen had, maar waarvoor het ter oorzake van bedreigingen geen nieuwe pachters had kunnen vinden (4). Voor het uitoefenen van dezen, meestal onaangenamen en soms gevaarlijken, plicht werden zij door den rentmeester des Kapittels betaald (5). Ook hadden zij in gebruik de landen die het Kapittel van veroordeelde misdadigers verbeurd had. Daarom noemde men de schutten ook

(1) Rolle nº 2, 1481—1506.
(2) Rolle nº 3, 1506—1539.
(3) Rolle nº 7, 1575—1585.
(4) Als voorbeeld van bedreigingen dit: In 1786 had Beerts, de gerechtsbode, land aangenomen dat een anderen opgezegd was; kort daarna had men op dat land een graf opgeworpen met drie houten kruisen, weinig tijds daarna stond er een houten paal met eene koord en eindelijk een galg (Rolle nº 29, 1781—1796).
(5) Acta Capituli 25 Septembris 1752.

Digitized by Google

weleens „gehanghen en gevanghen luyden", omdat zij de „gehanghen en gevanghen landen" bebouwden. Waarschijnlijk was dit de gewone scheldnaam, die hun de boeren naar het hoofd wierpen. Daaruit kan men ook besluiten, dat de schutten niet met al te veel ijver hun ambt uitoefenden en niet zelden moesten zij van rechtswege gedwongen worden (1). Dikwijls ook waren het vreemden of weduwen, onbekwaam tot den dienst, of was hun getal zeer gering, zoodat het Kapittel in 1749 moest zorgen „dat ieder plaetse distinctelyk door mannen en inwooners van onse Heerlyckheyt bedient worden om in cas van nood haeren dienst na behooren waer te nemen" (2). Ondanks dit bevel was drie jaren later de toestand nog niet verbeterd (3).

Soms ook moesten zij over gevangenen (4) de wacht houden (5).

13. *Procureurs.*

De Procureurs, waarvan wij in de XVIIe en XVIIIe eeuw enkel melding vinden, waren zooveel als de hedendaagsche advokaten of avoués; waarschijnlijk hadden zij de plaats der vroegere „voerspreckeren (6)" en mombers ingenomen. In 1745 werd zekere Frederix „procureur d'office en momber des Heren bij de justitie van Vlytingen" genoemd.

Volgens een besluit der Staten Generaal, genomen den 13 Februari 1767, mochten in de elf banken alsook in de dorpen der Redemptie (7) als procureurs slechts brabantsche rechtsgeleerden genomen worden. Soms ook werd hun voor eenigen tijd de toegang tot het gerecht ontzegd, zooals gebeurde met den „Procureur Brusterbosch aen dese bancke postulerende die ten tijde van het jaergedinghe uyt de gedingcamer op het blockhuys den snaphaen van den gerichtsboede Jacob Daems ontvroempt (ontvreemd) had" (8).

---

(1) Rolle n° 27, 1752—1773.

(2) Acta Capituli 2 Maii 1749.

(3) Ibidem 5 Maii 1752.

(4) In Vlytingen was geene gevangenis. Ook hield men er de misdadigers maar tijdelijk in hechtenis. Zij werden te Maastricht, of wel te Heer voor goed opgesloten.

(5) Acta Capituli 30 Octobris 1775.

(6) Rolle n° 7, 1575—1585 (opening van het jaargeding).

(7) Crimineele Rolle n° 27, 1752—1773.

(8) Rolle n° 15, 1670—1683 (18 October 1670).

Digitized by Google

14. *Mombers.*

Wij willen hier niet spreken van de voogden, die vroeger gelijk nu nog over minderjarige kinderen toezicht hadden; ook niet van de mombers van kerk, armen of gemeente. Enkel is er hier spraak van de mombers, die voor het gerecht de partijen vervingen. Hunne tusschenkomst is bijna algemeen in de XVe en XVIe eeuw.

Volgens een besluit van 1463 mocht eenieder eenen momber stellen „ende dat sal geschieden voer eynen scoltit ende die scepenen, ten mynsten voer scepenen" (1). Die momber mocht de eerste aanspraak doen en voortgaan alsof hij zijn eigen zaak verdedigde, maar indien er een eed moest gedaan worden „den sal der principaele selve doen en neyt der mombar" (2).

Als vrouwen voor de rechtbank kwamen om goederen te vermaken of te ontvangen, waren zij altijd bijgestaan door eenen momber, gewoonlijk haar echtgenoot. Nochtans omstreeks 1506 verschijnt gewoonlijk als momber in alle gedingen een zekere Guert Puessen, die ook voor de bank van Hees die functie waarnam.

Diezelfde Guert Puessen komt ook voor als *leeke momber*, als priesters voor de rechtbank kwamen, zelfs in burgerlijke zaken.

Zelfs had het Kapittel eenen momber, die buiten den rijproost en den schout zijne rechten, zoowel in burgerlijke als in correctionele zaken, verdedigde. Zoo verschijnt in 1537 Andries van Jesseren als momber des Heeren, om te beklagen degenen die op „Sinte Bertelmees avont dat vuergeschreven raet inde raetboum mit synen staecken (3) omme geworpen hadden" (4). In 1659 verzoekt Peter Hercken als momber des Heeren executie van een vonnis van brand tegen zekeren Rudt Jeurissen van Vlytingen (5).

Uit dit alles kan men besluiten, dat de „vuerspeckeren" en mombers der XVe en XVIe eeuw en de procureurs der XVIIe en XVIIIe eeuw nagenoeg het ambt van onze hedendaagsche pleitbezorgers of avoués bekleedden.

---

(1) Rolle n° 2, 1481—1506, (in principio).
(2) Rolle n° 2, 1481—1506.
(3) Aan dat rad was een moordenaar van Hees geradbraakt geworden.
(4) Rolle n° 4, 1506—1539.
(5) Rolle n° 14, 1659—1670.

Digitized by Google

15. *Boden.*

De boden, ten getalle van twee, stonden op den laagsten rang der gerechtsbedienaars. Zij waren belast de beschuldigden te dagvaarden, de orde onder de zitting der schepenen te handhaven en gewapenderhand den schout in het uitvoeren van het vonnis bij te staan. Zoo vervingen zij onze moderne deurwaarders en gendarmen. Ook moesten zij buitendien de banklok luiden, ten einde het volk ter vergadering te roepen en de reglementen van het Kapittel of de verordeningen van den schout bekend maken.

Zij werden door het Kapittel benoemd en afgezet.

16. *Secretarissen.*

De secretarissen, ook wel eens „clerc" genoemd, — onze tegenwoordige griffiers, — schreven de beraadslagingen van het gerecht in de Rolle- en Gichtregisters in. Zij waren meestal geleerde mannen, die dit ambt ook in andere dorpen uitoefenden. Van 1511 tot 1696 waren zij tevens schepen. Zij werden door het Kapittel aangesteld.

17. *Buitengewoon gerecht.*

Dat het Kapittel het recht had buitengewone tribunalen in te stellen, valt niet te betwijfelen; dit recht was onder anderen den 26 Juni 1442 door Frederik IV aan hetzelve verleend geworden. Nochtans hebben wij zelden zulk tribunaal in Vlytingen vermeld gevonden. Enkel in 1775, ter oorzake van eene bende nachtdieven, die overal veel kwaad deden, werd een bijzonder gerecht ingesteld, bestaande uit Veugen, schout en crimineel officier, Van Segenbroek, schepen en secretaris, Bernard en Limpens (deze vier uit Vlytingen) Keyser en Lux uit Hees, Frederix uit Berg en Lekens uit Heer (1). Intusschen bleef het gewoon gerecht te Vlytingen ook in crimineele zaken nog in werking (2).

---

(1) Acta Capituli 9 Septembris 1775.

(2) Dit blijkt uit de crimineele Rollen die voortgaan tot 1796. Jos. Habets (Publications de Maastricht XXVII, p. 369) beweert dus ten onrechte, dat door dit besluit de crimineele justitie aan de banken ontnomen werd.

Digitized by Google

18. *Lijst der Schouten, Schepenen en Secretarissen der schepenbank* (1).

I.

Schouten.

1316	Joannes de Kestel (2).
1340	Joannes de Bemelen (3).
1345	Fastré (4.)
1440	Loye Bollen Corenmerckx (5).
1452—1466	Claes Bollen Corenmerckx.
1503	Willem Passart (was niet schepen).
1507	Jonker Coen Grijn van Aldenhoven.
1512	Lenart Lybrichts.
1529	Goswijn Passart.
1533	Lambrecht Hendrix van Kestelt.
1569—1587	Laurens Coelen.
1587—1603	Jan Crickelman (6).
1603—1607	Henricus Cauwenberg (7).
1607—1624	Egidius Bolmans (8).
1624—1643	Leonard Paludanus (9).
1643—1656	Dionysius Beltgens (10).
1656—1673	Servatius Paludanus (11).
1673—1685	Antonius Vaes (12).

(1) Als wij voor deze namen geene bijzondere bronnen aanduiden, zijn zij genomen uit de schepenregisters. — De jaartallen, die wij geven in de XIVe en XVe eeuwen, duiden noch het begin noch het einde van een schout- of schepenambt aan.

(2) Publications Maestricht, II, p. 357.

(3) Cijnsregister van het kapittel van S. Servaas in 1378.

(4) de Borman, Cartulaire de S. Servais, p. 62.

(5) Cijnsregister ut supra.

(6) Acta Capituli 30 Aprilis 1587.

(7) Ibidem 21 Augusti 1607.

(8) Ibid. 16 Octobris 1607.

(9) Ibid. 10 Januarii 1624.

(10) Ibid. 25 Septembris 1643.

(11) Ibid. 13 Novembris 1656.

(12) Ibid. 22 Augusti 1673. Deze was de laatste schout die tevens schepen was.

Digitized by Google

1685—1710 Joannes Raets (1).
1710—1711 Joannes Graven.
1711—1740 Simon Everard Veugen.
1740—1748 Andreas Franciscus Terborghorst.
1748—1790 J. G. Veugen (junior).
1790—1794 N. M. J. Franssen.
1794 . . . . A. A. Franssen.

II.

Schepenen.

1316—1345 Willem Proestman.
1316 . . . . Willem Fresken.
1316—1345 Libertus de Hese.
1340 . . . . Libertus a Cimeterio.
1340—1345 Arnoldus Haen.
1340 . . . . Macharius de Udenberg.
1345 . . . . Macaire de Homolen.
1345 . . . . Macaire de Elc.
1345 . . . . Alexandre de Elc (2).
1444 . . . . Ghysbrecht Maes.
Stas Hanensoen van Vlytingen.
Loye Bollen den jonge.
Thys van Lauffelt.
Gerart Taubens.
Johan Scort van Eldren.
1460 . . . . Philips Lynden.
1476 . . . . Loyens.
Aloff.

Van af de zestiende eeuw kunnen wij de volledige schepenlijst geven, in de orde waarin de zeven schepenplaatsen achtereenvolgens zijn bekleed geworden.

---

(1) Acta Capituli 4 Maii 1685.
(2) Dezelfde bronnen als voor de schouten van die tijden.

Digitized by Google

A.

1498—1507	Ghis Schats (alias Daemen) van Herderen.
1507—1557	Jan Scobben van Heukelom.
1557—1582	Wylhem van Heisvelt, ook secretaris.
1582—1610	Nicolaes Brusterbosch, junior, ook secretaris (1).
1610—1633	Nicolaes Van der Maer, ook secretaris (2).
1633—1634	Herman Bevers, ook secretaris (3).
1634—1635	Petrus Gaucherius (alias Gautius) (4).
1635—1673	Lodewijk Loyens (5).
1673—1709	Nicolaas Thys (6).
1709—1720	Arnold Raets (7).
1720—1742	Barthel Cleuren.
1742—1747	Joannes Maximilianus van Buren (8).
1747—1754	Jan Thys (9).
1754—1782	A. Lansmans (10).
1782—1787	U. J. Cruls.
1787—1790	Nicol. Matheus Franssen.
1790—1796	J. N. Gilissen.

B.

1498—1512	Mathijs Jans van Lauffelt.
1512—1537	Franck Paresis van Eygenbilsen.
1537—1546	Jan Van Reymerstock van Trecht.
1546—1579	Claes Brusterbosch.
1579—1582	Claes Brusterbosch, zoon van den voorgaande.

(1) Acta Capituli 21 Junii 1582.
(2) Ibid. 11 Junii 1610.
(3) Ibid. 21 Februarii 1633.
(4) Ibid. 16 Octobris 1634.
(5) Ibid. 5 Octobris 1635.
(6) Ibid. 13 Martii 1673.
(7) Ibid. 20 Junii 1709.
(8) Ibid. 21 Augusti 1742.
(9) Ibid. 11 Decembris 1747.
(10) Ibid. 14 Januarii 1754.

Digitized by Google

1582—1622	Lenart (alias Baltus) Brusterbosch (1) (broeder van den voorgaande).
1622—1634	Sebastiaaan Roosen (2).
1634—1657	Maximilianus Bolmans (3).
1657—1663	Gaspar Metz (4).
1663—1679	Matheus van Eysden (5).
1679—1688	Willem Tartmans (6).
1688—1714	Joannes Baptista Proenen (7).
1714—1747	Peter Symons (8).
1747—1774	Leonardus van der Maesen (9).
1774—1794	. . . Limpens (10).
1794—1796	J. A. C. Wilhelmi.

C.

1498—1509	Herman Liebrechts van Ophem te Vleytingen.
1509—1532	Jan Volmeulen.
1532—1545	Leenaert Liebrechts van Vleytingen.
1545—1553	Servaes Meyers van Lauffelt.
1553—1557	Guert van Jesseren.
1557—1579	Lambrecht Henricks (alias Lamb. Henr. Maes) (11).
1579—1601	Lambert Blues (12).
1601—1603	Andreas van den Hooft (Hoeve, Hoeft) ab Hoef, alias Caersffelt (13).

---

(1) Acta Capituli 18 Junii 1582.
(2) Ibid. 4 Februarii 1622.
(3) Ibid. 4 Augusti 1634.
(4) Ibid. 5 Novembris 1657.
(5) Ibid. 19 Januarii 1663.
(6) Ibid. 29 Maii 1679.
(7) Ibid. 17 Febuarii 1688.
(8) Petrus Symons teekent: oudt-schepen van Maestricht, schout van Sichen en Sussen, stadthelder van 't hoog ende gestrenge Luyckx officie tot Maestricht, kerkmeester der parochiale kerke van St. Jan te Maestricht. (Acta Capituli 10 Decembris 1714).
(9) Ibid. 30 Augusti 1747.
(10) Ibid. 28 Novembris 1774.
(11) Ibid. 13 Septembris 1557.
(12) Ibid. 20 Augusti 1579 (de naam des voorgangers staat er niet juist).
(13) Ibid. 31 Octobris 1601.

Digitized by Google

1603—1633 Gerard van den Hooft (1).
1633—1677 Herman Raets (2).
1677—1718 Jacob Raets (3), zoon van den voorgaande.
1718—1733 Jan Judong (alias Jodoigne).
1733—1734 Jacob Maurissen.
1734—1779 J. H. Keyser (4).
1779—1781 Jacob Franc. Louvrier.
1781—1796 H. W. Crahay.

D.

1498—1541 Loye Vryents van Hese.
1541—1569 Geret Scobben.
1569—1580 Mathis Jeurissen.
1580—1584 Lambrecht Bysmans.
1584—1598 Willem Bevers.
1598—1623 Lambrecht (alias Antoon) Bevers (5), zoon van den voorgaande.
1623—1657 Engelbertus Euven.
1657—1691 Melchior Ruijsch (6).
1691—1733 Servatius Loyens (7).
1733—1753 Arnold Loyens.
1753—1772 J. Petrus Membrede (8).
1772—1773 . . . Booten.
1773—1796 A. Bernard (9).

E.

1503—1509 Herman Liebrechts van Elcht.
1509—1546 Heynrich van Puthen van Weset.

(1) Acta Capituli 1 Septembris 1603.
(2) Ibid. 26 Septembris 1633.
(3) Ibid. 6 Decembris 1677.
(4) Ibid. 14 Januarii 1754.
(5) Ibid. 3 Aprilis 1609.
(6) Ibid. 4 Septembris 1657.
(7) Ibid. 1 Junii 1691.
(8) Ibid. 15 Januarii 1753.
(9) Ibid. 15 Januarii 1773.

Digitized by Google

1546—1557 Ghys Bollen.
1557—1579 Liebrecht Lenaert Lantmeters.
1579—1580 Claes Daerden van Rutten (1).
1580—1599 Jan (alias Henricus) Mees (2).
1599—1624 Egidius Bolmans (3) (schout in 1607).
1624—1643 Leonard Paludanus (4) (ook schout).
1643—1656 Dionysius Beltgens (5) (ook schout).
1656—1673 Servatius Paludanus (6) (ook schout).
1673—1685 Antonius Vaes (7) (ook schout).
1685—1729 Hubert Salden (8).
1729—1772 Ludovicus van Hees.
1772—1796 Renerus Heckelers (9).

F.

1498—1507 Art Brandeberg.
1507—1545 Lees Bollen (alias de Jesseren) van Vleytingen.
1545—1546 Jan Moer van Lauffelt.
1546—1576 Aert van Geystingen.
1576—1579 Art Tyloei.
1579—1586 Heynrick Puthens.
1586—1591 Andries Gutis (alias Jenssis) (10).
1591—1606 Servatius Vandermaer (11).
1606—1613 Coenraerd Hinnisdael (12).
1613—1623 Jan de Visch (13).
1623—1654 Aeloff Aeloffsen.

---

(1) Acta Capituli 28 Novembris 1580 wordt hij enkel genoemd Claes Rutten.
(2) Ibid. 28 Novembris 1580.
(3) Ibid. 21 Junii 1599.
(4) Ibid. 10 Januarii 1624.
(5) Ibid. 6 Septembris en 25 Septembris 1643.
(6) Ibid. 13 Novembris 1656.
(7) Ibid. 22 Augusti 1673.
(8) Ibid. 4 Maii 1685.
(9) Ibid. 1 Septembris 1772.
(10) Ibid. 20 Octobris 1586.
(11) Ibid. 30 Augusti 1591.
(12) Ibid. 13 Februarii 1606.
(13) Ibid. 27 Februarii 1613.

Digitized by Google

1654—1687	Jan Velen.
1687—1699	Franciscus (alias Servatius) de Hildernisse (1).
1699—1704	Carolus Vaes (2).
1704—1709	Laurentius Veugen.
1709—1740	Godefridus Schaepen (3).
1740 · 1775	. . . De Fontaine (4).
1775—1789	Simon van Segenbroeck (5).
1789—1794	J. Lambertus Ruyters.
1794—1796	J. H. Stas.

G.

1503—1512	Coen Grijn Van Aldenhoven (6).
1512—1529	Lenart Lybrichts (ook schout).
1529—1533	Goswijn Passaert (ook schout).
1533—1569	Lambrecht Hendrix van Kestelt (ook schout).
1569—1587	Laurens Coelen (ook schout).
1587—1603	Jan Crickelman (7) (ook schout).
1603—1634	Lenart Thysen der Alde (8).
1634—1635	Peter Pincken.
1635—1657	Andries Bouwens, ook secretaris (9).
1657—1696	Hieronymus Stas, secretaris (10), schoonzoon van den voorgaande.
1696—1697	Thomas Creyen.
1697—1699	Jan Vanderbiessen.
1699—1740	Herman Vanderweyden (11).
1740—1755	Christiaan Kicken.
1754—1759	Lambertus Van Hees (12).

(1) Acta Capituli 8 Julii 1687.
(2) Ibid. 5 Octobris 1699.
(3) Ibid. 21 Decembris 1709.
(4) Ibid. 16 Januarii 1775.
(5) Ibid. 14 Martii 1740.
(6) Werd schout in 1507.
(7) Acta Capituli 30 Aprilis 1587.
(8) Ibid. 11 Junii 1613. Was vroeger dikwijls stadhouder der schouten geweest.
(9) Ibid. 31 Augusti 1635.
(10) Ibid. 26 Novembris 1657.
(11) Ibid. 25 Septembris 1699.
(12) Ibid. Aprilis 1754.

Digitized by Google

1759—1787 Arnold Lux (1).
1787—1796 Joannes Ludovicus van Hees.

Secretarissen.

1507—1511 Wylhem van Heisvelt.
1511—1557 Jan Scobben van Heukelom (ook schepen).
1557—1582 Wylhem van Heisvelt (junior) (ook schepen).
1582—1610 Claes Brusterbosch (junior) (ook schepen) (2).
1610—1633 Nicolaes Van der Maer (ook schepen) (3).
1633—1634 Herman Bevers, (ook schepen) (4).
1634—1657 Adries Bouwens, (ook schepen in 1635) (5).
1657—1696 Hieronymus Stas (ook schepen) (6).
1696—1712 Carolus Ludovicus Loyens, (7) schoonzoon van den voorgaande.
1712—1715 Joannes Franciscus Lezaak (8).
1715—1754 Thomas Lenssens (9).
1754—1755 A. Loyens, oud-schepen (ad interim).
1755—1756 J. Lenssens.
1756—1785 P. J. Muninx.
1785—1794 . Matheus Stappers.
1794—1796 Tilman Xav. Kerens.

---

(1) Acta Capituli 23 Februarii 1759.
(2) Ibid. 21 Junii 1582.
(3) Ibid. 11 Junii 1610.
(4) Ibid. 21 Februarii 1633.
(5) Ibid 16 Octobris 1634. Hij was de broeder van pastoor Christiaan Bouwens. Door zijne geschriften (aangehaald bij Doppler, Nécrologe etc. bl. 88) kan men besluiten dat hij een geleerd en godvruchtig man was; dit kan men ook afleiden uit zijne aanteekeningen in het schepenregister, waar wij vonden:

Testamentum Aristotelis.
Nudus veni, anxius vixi,
Dubius morior, quo vadam nescio.
Pluritas rerum mala,
Ens entium, miserere mei.

Si glorificari cupis, gloriam despice,
Et eris omnibus gloriosior.

Qualis vita, finis ita.

(6) Acta Capituli 26 Novembris 1657.
(7) Ibid. 28 Januarii 1696.
(8) Ibid. 15 Septembris 1712.
(9) Ibid. 6 Junii 1715.

Digitized by Google

IV.

DORPSBESTUUR.

1. *Dorpmeesters.*

De dorpmeesters, ook dikwijls burgemeesters en vroeger mombers der gemeente genaamd, moesten „neffens den Rijproost en den Schoutet in materie van schattingen, repartitien en alle andere voorvallen van politie regeeren en disponeeren tot het meeste nut en welvaart van de gemeente" (1). Hunne voornaamste bezigheid echter was de belastingen en andere inkomsten der gemeente te innen en daarmede de schulden der gemeente te dekken.

Als ontvangsten hadden zij in de XVIIIe eeuw de grond- en personeele belastingen op te beuren, alsook den huurprijs van den Auferberg (in 1775 8 gulden 5 stuivers) en van den Plattenberg (in 1775 1 gulden 18 stuivers).

Als uitgaven moesten zij jaarlijksch betalen 248 gulden aan de Generale Staten — 269 gulden aan kanunnik de Hayme wegens een kapitaal van 8966 gulden aan 3 per cent (2) — 51 gulden aan S. Servaasgasthuis van een kapitaal van 1700 gulden — 42 gulden aan de Choralen van S. Servaas van een kapitaal van 1400 gulden — 45 gulden 10 stuiver aan de kapelanen van S. Servaas wegens een kapitaal van 1300 gulden aan $3^1/_2$ °/₀ — 40 gulden aan den Heer Schrammen van een kapitaal van 1000 gulden aan 4 °/₀. —

Daarenboven moesten zij nog elk jaar 24 gulden aan den rijproost betalen voor het houden van het voogdgeding, alsook een gulden telken male als zij een „placaet" of reglement van het Kapittel ontvingen.

Ook waren zij verplicht te zorgen voor de wegen en andere belangen der gemeente.

Zoo deden zij in 1776 dertien speciale hoogmissen zingen om den zegen Gods over de vruchten der aarde af te smeeken en betaalden daarvoor aan Michael Wyckmans, koster, de som van

---

(1) Politycke ordonnantie nº 1. Variorum IX, fol. 204.

(2) Deze rente was ten behoeve der fundatie de Tilly in S. Servaaskerk.

Digitized by Google

6 guldens 10 stuivers — in 1776 deden zij voor 15 guldens steenen in de straten brengen en nieuwe trapsteenen aan het kerkhof plaatsen — in 1778 lieten zij eene nieuwe brug op de Meer leggen en betaalden 13 guldens 5 stuivers voor de mergelsteenen van Sussen en 9 guldens 9 stuivers aan den metselaar — in 1789 lieten zij acht palen maken om de limieten der gemeente af te zetten — in 1790 kochten zij voor 15 stuivers 3 horens voor de varkenshoeders der gemeente en in 1791 betaalden zij 12 stuivers voor herstelling van het uurwerk.

Tot vergoeding hunner moeiten hadden zij jaarlijksch twaalf gulden. In sommige buitengewone gevallen, zooals in 1792 en 1793 „wegens den oorlog", ontvingen zij 24 guldens. Ook lieten zij zich soms helpen in het schrijven der schatcedule: (R. Heckelers schreef deze gewoonlijk en ontving daarvoor 12 guldens) of in het opstellen hunner rekening (zoo ontving in 1789 Michael Wyckmans 4 guldens voor „gedane devoiren tot hulpe der Borgemeesteren") (1).

Deze rekeningen moesten elk jaar, gewoonlijk op het jaargeding, aan de voornaamste gemeentenaren voorgelezen worden; nochtans mochten alleen diegenen, die ten minste zes bunders lands in eigendom bezaten, opmerkingen er tegen maken (2). Daarna werden die rekeningen in de comp (3) op het Blockhuis gesloten, waarvan de rijproost en de dorpmeesters ieder eenen sleutel hadden (4).

Indien de dorpmeesters in het uitoefenen van hun ambt eenige tegenkanting ontmoetten moest de schout — „by enckel billet versocht zijnde" — bij uithaling of verkoop der vruchten, meubelen en bestialen hun ter hulp komen. Hij die een dorpmeester in het uitoefenen van zijn ambt zou beleedigen of hinderen, zou vervallen in eene boete van 3 goudguldens (5).

Om den dorpmeesters het uitoefenen van hun ambt te vergemakkelijken, moest ieder gemeentenaar al de landerijen „die hij in eigendom, pacht ofte ten halverscheyd bezat of won"

(1) Al deze bijzonderheden vonden wij in een HS. Gemeente-rekeningen van 1775—1795.

(2) Politieke ordonnantie der Hoofdbank, n° 5, Publications de Maastricht XXVII, p. 378.

(3) Comp = eene kist, waarin de archieven der gemeente bewaard werden.

(4) Politieke ordonnantie, enz. n° 6.

(5) Politieke ordonnantie in 1751, n° 8. Publications de Maastricht XXVII, p. 378.

Digitized by Google

nauwkeurig aanbrengen op straf van een rijksdaalder voor elke verzwegene roede (1).

De burgemeesters waren ten getale van drie, een voor de Kerkstraat en Ellicht — een voor de Ophemmer- en de Eermerstraat — en een voor Laeffelt. Zij werden door den rijproost elk jaar bij het jaargeding aangewezen.

2. *Keurmeesters.*

De keurmeesters hadden voor ambt de bieren te keuren en de maat en den prijs ervan vast te stellen.

Reeds in 1584 gaf de rijproost een gebod „van egheyn bieren in de vaeten of aemen benner der herlichheyt op te steken omme te vercoupen ten syn (tenzij) by die curmeesters erst op synen prys gesadt en gekurt . . . soe wel ouck die bieren van buyten coemende . . . op pene van die erste reese (keer), die int gebreeck bevonden wordt, op dry golt gulden, ter tweeder resen op 't verburen (verbeuren) tselver bier, te derden reysen op pene van den ban" (2).

In 1628 waren er nog vele klachten gerezen; „oever die slechtichheyt van bieren", zoodat schout en schepenen op het jaargeding drie nieuwe keurmeesters aanstelden en hen „authoriseeren op de emolumenten en profyten van auts daerop staende, te weten voor elck keure eene can biers" (3).

De keurmeesters alzoo genoemd door den rijproost of door schout en schepenen, waren gewoonlijk twee of drie in getal, een of twee voor Vlytingen en een voor Laeffelt. Nochtans schijnt het, dat zij dikwijls hun ambt niet waarnamen of dat de wet op het keuren van het bier gansch onvolmaaktelijk onderhouden werd, zooals in 1628.

3. *Veldboden.*

De veldboden, benoemd door den rijproost of den schout, hadden, zooals nu nog, het toezicht over het veld. Daarvoor trokken

(1) Politieke ordonnantie n° 7. Publications de Maastricht XXVII, p. 378.
(2) Rolle n° 7, 1575—1585.
(3) Collectanea fol. 1105.

Digitized by Google

zij een vaste toelage van de gemeente en bovendien het derde deel van de boeten der „misbruyckers, die hy aen den Heere Ryeproost ende Schoutet sal hebben aengebracht".

Hun getal was niet bepaald. Alvorens in functie te treden, moesten zij in de handen van den schout den behoorlijken eed afleggen en zich verplichten geenen dienst van wegens bijzondere pachters aan te nemen (1).

4. *Namen van eenige burgemeesters en keurmeesters.*

A. *Burgemeesters of Dorpmeesters.*

1575 Jan Bals.
1668 Teunis Verjans.
Houb Heckelers.
1712 Nicolaes Verjans.
1714 Claes Vanherf.
Lenaert Thys.
Paulus Nelissen.
1715 Herman Hermens.
Lambert Jodogne.
Engel Nelissen.
1722 Hendrik Scholl.
Simon Van Herff.
Lenart Bamps.
1728 Bartel Cleuren.
Mathijs Verjans.
Thijs Nelissen.
1729 Bartel Cleuren.
Hendrik Scholl.
Hubert Heckelers.
1757 Vrind (Vincent) Willems.
Hermen Hermans.
Jan Thans.
1763 Bartel Moors.
Bartel Cleuren.
Paulus Nelissen.
1766 Vrind Willems.
Lenert Thys.
Jan Thans.
1770 Matthijs Nelissen.
Gijs Verjans.
Reynder Heckelers.
1771 Keerst van Herff.
Antoon Steyns.
Peter Jeurissen.
1772 Peter Cleuren.
Jan Thijs.
Jan Nelissen.
1773 Hermen Hermans.
Nicolas Ghielen.
Jan Machiels.
1774 Nicolaes Vanherff.
Matthys Willems.
Laurens Kerckhofs.
1775 Willem Muurmans.
Jan Verjans.
Gilis Meertens.
1776 Jan Geurts.
Cornelis Vanherff.
Jan Voss.
1777 Leonard Vaessen.

(1) Politieke ordonnantie, nos 2 en 3. Publications de Maastricht XXVII, bl. 371.

Digitized by Google

Jan Vanherff.
Jan Cleuren.
1778 Christiaan Verjans.
Hermen Hermans.
Willem Hoho.
1779 Claes Beerdts.
Bartel Cleuren.
Jan Nelissen.
1780 Bartel Cleuren.
Nicolaas Beerdts.
Jan Nelissen.
1781 Nicolaas Ghielen.
Joannes Simons.
Reiner Heckelers.
1782 Paulus Jeurissen.
Vrind Coenegracht.
Martinus Geurts.
1783 Arnold Timmermans.
Leonardus Thijs.
Petrus Coenegracht.
1784 Nicolaas Meertens.
Hendrik Herthogen.
Cornelis Nelissen.
1785 Jan Van Herff.
Hermanus Hermans.
Laurens Kerckhofs.
1786 Reyner Hertogen.
Peter Cleuren.
Jan Machiels.
1787 Willem Muurmans.
Simon Leenaerts.
Gilis Meertens.
1788 Jan Verjans.
Hendrik Comhair.
Willem Hoho.
1789 Klaes Kellens.
Jan Thijs.
Cornelis Verjans.
1790 Jan Hoho.
Herman Herthogen.
Martinus Geurts.
1791 Anthoon Steyns.
Simon Bruggen.
Marcel Geurts.
1792 Jan Jeurissen.
Ghys Cleuren.
Cornelis Verjans.
1793 Leonard Loyens.
Jan Geurts.
Cornelis Verjans.
1794 Arnold Hoho.
Christiaan Vanherff
Cornelis Verjans.

B. *Keurmeesters.*

1584 Lenart Brusterbosch.
Claes Alofven..
1628 Loy Peeters.
Peter Gielis.
Jan Raedts van Laeffelt.
1714 Ghys Cleuren.
1715 Ghys Peeters.
Lambert Jodogne.
1722 Bartel Cleuren.
Leenaert Raedts.
1728 Jan Cleuren.
Peter Peeters.
1729 Claes Raets.
Mathys Hoho.

Digitized by Google

C. MODERN TIJDVAK.

In 1792 werd België voor de eerste maal door de Fransche legers overvallen. Doch de overwinning van Jemappes (6 November) hoe schitterend ook, zou hunne overheersching hier te lande niet vestigen. Maastricht werd te vergeefs bezet van 13 Februari tot den 3 Maart 1793. Eenige dagen later den 19 Maart werd Dumourier door de Oostenrijkers verslagen te Neerwinden; de vruchten van Jemappes waren tijdelijk verloren.

In Vlytingen had deze eerste inval niet den minsten invloed uitgeoefend, noch op het geestelijk, noch op het wereldlijk bestuur.

In 1794 schonk de overwinning van Fleurus (26 Juni) België voor goed aan Frankrijk; op het einde van dat jaar, den 3 November, werd ook Maastricht ingenomen. Door een arrêté van 24 Brumaire an III (14 November 1794) uitgevaardigd door de vertegenwoordigers des Volks (Hausmann, Frécine en Joubert) werd voor de landen tusschen Maas en Rijn gelegen een middenbestuur opgericht te Aken en zeven onder-besturen waarvan een te Maastricht voor de Generaliteitslanden (1), het land van Valkenberg, Vaels, Wittem, Wilré, Daelhem, Maeseyck, Heerlen en de Luiksche Kempen (2). Den 8sten December daarna werd eene nauwkeurigere indeeling bepaald van „de Rondinge van de administratie, dewelke tot Maestricht is ingesteld" (arrondissement Maestricht) (3).

In deze indeelingen was Vlytingen begrepen onder de benaming van „de Stad van Maastricht en hare generalitijt".

Den 14den Fructidor an III (31 Augustus 1795) werd door het Comité du Salut Public van de Nationale Conventie eene nieuwe omschrijving van het departement der Nedermaas vastgesteld. Vlytingen stond er vermeld onder n. 16, als volgt:

---

(1) Zoo noemde men een veertigtal gemeenten, meest in Nederlandsch Limburg gelegen, waaronder de stad Venloo en de helft van Maastricht, welke de Vereenigde Provinciën door verscheidene tractaten verworven hadden na de Vereeniging van Utrecht en die daarom in het belang der »Generaliteyt« der Vereenigde Provinciën bestuurd werden. (Thonissen, Histoire de Léopold I, I, p. 164). — Zie de lijst dier gemeenten, ibidem III, p. 390. Zie bl. 83 van ons werk.

(2) J. A. J. Flament, De inlijving van het grondgebied van het tegenwoordig hertogdom Limburg bij de Fransche republiek. Maastricht 1894, bl. 7.

(3) Ibid. bl. 9.

Digitized by Google

16. Riempst qui comprend Riempst, Roclenge, Bassenge, Wonck, „Eben-Emael, Lanaye, Montenaken, Canne, St. Pierre, Veldwezelt, „Rosmeer, Vlytingen, Wilré, Herderen, Genoels-Elderen, Sichen, „Millen, et leurs dépendances" (1).

Eindelijk den 9 Vendémiaire an IV (1 October 1795) werd België en het land van Luik voor goed door de Nationale Conventie bij Frankrijk ingelijfd en de verdeeling van ons land in negen departementen voor goed vastgesteld. Vlytingen viel, gelijk reeds gezegd is, in het departement der Nedermaas, hoofdplaats Maastricht. Door art. 8 dier wet liet de Nationale Conventie aan de volksrepresentanten, die zij naar België zond, den last over die departementen in arrondissementen en cantons te verdeelen (2).

Dit geschiedde dan ook den 19 Nivôse an IV (9 Januari 1796). Het departement der Nedermaas werd verdeeld in 30 cantons; Vlytingen behoorde tot het 30ste canton, hoofdplaats Millen, dat samengesteld was als volgt: Millen, Riempst, Roclenge, Bassenge, Wonck-Eben, Lanaye, Bolrée, Eymael, Montenaken, Canne, St. Pieter, Veldwezelt, Rosmeer, Vleijtingen, Wilder, Herderen, Genoels-Elderen, Sichen en hunne gehuchten (3).

Al heeft Vlytingen niet zoo zeer, als vele Fransche en sommige Belgische steden de bitterheid van het Fransch bewind gekend, toch is het zeker, dat deze overheersching ook voor Vlytingen eene ware dwingelandij is geweest. Wel is waar werd de oude linde op de meer met den grootschen naam van „boom der vrijheid" begroet, dit was enkel eene bittere spotternij. Buiten de kerkvervolging, die onze Vlytingenaren kwetste in hetgeen hun het dierbaarst was, bracht ons dit schrikbewind ook nog de vervolging in den haard, waaraan het onze zonen ontrukte om ze op verre slagvelden te laten sneuvelen. Voegt daarbij de belastingen en requisitiën en gij zult bekennen, dat het woord *Vrijheid* nooit leugenachtiger klonk dan op de lippen dier Franschen.

Wat de requisitiën of leveringen van goederen ten dienste der Fransche legers betreft, daarvan zal men zich een denkbeeld kunnen vormen als men bedenkt, dat het gehucht Laeffelt alleen, van af 1

(1) J. A. J. Flament, reeds aangehaald werk.
(2) Ibid., bl. 16.
(3) Ibid., bl. 22 en volgende.

Digitized by Google

Pluviòse, an III (20 Januari 1795) alle dagen moest leveren in het magazijn te Maastricht: 45 vat tarwe of rogge, 155 vat haver, 370 bussels hooi van 15 pond ieder en 260 bussels stroo van 6 pond ieder. Natuurlijk was dit onmogelijk voor Laeffelt. Ook scheef een der voornaamste ingezetenen eenen brief, dien hij begon met de woorden. *Vrijheid, — gelijkheid.* Daarna stond: „Laefveld, den 7 Pluviòse, derde jaer der Fransche republiek". — En als opschrift: „Burgers". — Door dezen brief toonde hij klaarblijkelijk, dat Laeffelt dien last niet kon dragen en eindigde met deze woorden: „En daaromme zijn wij in dat vast vertrouwen, Burgers, dat gij met ons broederlijk zult handelen en ons ontslaan van alle hoegenaemde levrantie, opdat menschen en beesten niet van gebrek mogen vergaen. — Heyl en Broederschap". Of deze wensch vervuld werd weten wij niet.

Eerst met de verdeeling van 9 Januari 1796 hield het oude bestuur in Vlytingen op te bestaan. In de Rolle of schepen-registers dateeren de laatst ingeschreven akten van 24 Februari 1796. — De laatste afzet van goederen (1) is ingeschreven in 1796, de laatste rekening der dorpmeesters gesloten op 31 October 1795 en de parochieregisters ontvingen het visa der Fransche Republiek eerst den 27 Juli 1796 (9 Thermidor an IV). Van af het volgende jaar wordt Vlytingen in naam der republiek bestuurd door Christiaan Verjans, die zich noemt „agent municipal". In 1800, teekent hij „adjoint au maire de Vlytingen" en in 1803 „maire de Vlytingen".

Bij de indeeling van 9 Januari 1796 wordt geene melding van arrondissementen gemaakt. Eerst in de nieuwe omschrijving der cantons door de wet van 28 Pluviòse an VIII (17 Februari 1800), worden de arrondissementen Maastricht, Hasselt en Roermond nader omschreven (2). Vlytingen met het canton Millen behoorde tot het arrondissement Maastricht.

Den 19 Nivòse en 25 Ventòse an X (9 Januari en 16 Maart 1802) vaardigden de consuls (3) twee arrêtés uit, waardoor zij de

(1) De afzet en opzet der goederen geschiedde voor het opmaken der belastinglijsten. Als iemand een stuk land kocht of verkocht, moest hij zulks aangeven.

(2) J. A. J. Flament, ibidem, bl. 28.

(3) Van af November 1799 werd de Fransche Republiek door drie consuls, onder wie Bonaparte, bestuurd.

Digitized by Google

vredegerechten voor het departement der Nedermaas op 23 brachten (1). In het arrondissement Maastricht werden er vijf afgeschaft: Eijsden, Valkenberg, Wittem, Asch en Millen. Maastricht werd in twee cantons verdeeld: Maastricht-Noord en Maastricht-Zuid. Het canton Gulpen verving het voormalige canton Wittem. Vlytingen behoorde tot het canton Maastricht-Zuid, bevattende een groot deel der stad, zijnde nagenoeg de huidige parochiën van S. Servaas en O. L. Vrouw, met de dorpen: Bassenge. Canne, Eben-Emael, Fall-Mheer, Lanaye, St. Pieter, Roclenge, Rosmeer, Sichen-Sussen en Bolré, Vlytingen, Vroenhoven en Wonck. Tot dit kanton bleef Vlytingen behooren tot in 1839 als wanneer Maastricht voor goed van België gescheiden werd.

In Mei 1804 werd Napoleon keizer, zoodat Vlytingen toen deel uitmaakte van het keizerrijk; en deze keizerlijke overheersching wordt men gewaar als men in de registers van den burgerlijken stand de bladzijden dier jaren doorbladert. Want 10 jaren lang streed Napoleon in zijnen waanzinnigen hoogmoed tegen gansch Europa; tien jaren lang schreef hij met bloedige letters op Europa's kaart den tocht zijner legers en zaaide hij tot op de uithoeken van het vaste land, van Moscou tot Madrid, de lijken der gesneuvelden. En Vlytigen, hoe klein ook in dat uitgestrekte rijk, moest niettemin op het autaar van Napoleon's heerschzucht zijn offers brengen. Dat men zich dan niet verwondere, zoo zijne zonen op de uithoeken der wereld, in Spanje, Duitschland en Italië stierven (2).

Gedurende dien tijd werd Vlytingen bestuurd door Christiaan Verjans, Bellefroid (13 December 1806—12 Februari 1808) en P. Heckelers, die zich noemden „maire" van Vlytingen. In 1814 nochtans teekent deze laatste „bourguemaitre" en op het einde van dat jaar „burgemeester". Wat was er gebeurd?

Napoleon was door de vereenigde machten van Europa verslagen en den 11 Februari 1814, was een voorloopig bestuur in België

---

(1) A. J. A. Flament, ibid. bl. 29.

(2) In het register van den burgerlijken stand lezen wij in 1808: Hermans René, gestorven den 22 December 1807 in het hospitaal van Castel-Franco in Italië. 6e Rég. chasseurs à cheval. In 1809: Jean Mertens, déserteur, condamné au boulet, mort le 6 Mars 1809 à l'hôpital de Strasbourg. Theunissen Jean, 2e cannonniers 1er régt. d'artillerie, mort le 16 Mai 1809 à l'hôpital de Madrid.

Digitized by Google

tot stand gekomen. Eenige maanden later door het verdrag van Londen, den 20 Juni 1814 werd België met Holland vereenigd om onder Willem I het Koninkrijk der Nederlanden te vormen. Dit bleef zoo tot in 1830.

Van af 1815 worden de akten van den Burgerlijken stand in Vlaamsche taal geschreven. Wel is waar draagt het papier nog den stempel EMP. FRANC. (Fransch Keizerrijk), maar onze voorouders waren spaarzaam, en in plaats van met de oude overheersching het oude doch nog bruikbare papier weg te smijten, hadden zij zich tevreden gesteld met er naast op te laten drukken „timbre de la Belgique". De Burgemeester noemt zich nog: „Heckelers, burgemeester van de gemeente Vleytingen, Canton van Maestricht (suyd), departement der Nedermaas, in de voormalige generaliteits Landen"; — in 1816 werd met den stempel EMP. FRANC. ook de melding van departement of canton weggelaten.

In 1819 den 4 Juli komt Joannes Schols in plaats van P. Heckelers. Zeker dacht deze nieuwe burgemeester nog aan den ouden regeeringsvorm. Want gedurende de acht jaren van zijn bestuur teekent hij immer: Joannes Schols, *schout*. In 1826 wordt hij vervangen door Barthel Coenegrachts.

In 1830 was het uur der vrijheid en der onafhankelijkheid geslagen. De omwenteling van September verjoeg het Hollandsch bestuur, en na een kort regentschap van baron Surlet de Chokier, werd den 4 Juni 1831 Leopold, prins van Saxen-Coburg, tot koning der Belgen gekozen. Den 21 Juli werd hij als dusdanig ingehuldigd. Niet onmiddelijk werd Maastricht van België gescheiden; dit gebeurde eerst negen jaren later, toen den 19 April 1839 de vrede met Holland gesloten werd.

Hier eindigden de eeuwenoude betrekkingen van Vlytingen met Maastricht; doch als hadde men den band die door meer dan tien eeuwen was vastgekneld maar met moeite kunnen verbreken, lang nog na 1839 bleef Vlytingen behooren tot het canton van Maastricht-Zuid. Nog in 1846, als de kiezing der Provinciale Raadsheeren reeds te Sichen-Sussen-Bolré plaats had, was Vlytingen steeds onder het arrondissement Tongeren, canton Maastricht-Zuid (1).

In 1831 dragen de registers van den burgerlijken stand den

(1) Proces-verbaal der kiezing van P. Heckelers als provinciaal raadslid.

Digitized by Google

stempel met „Provincie Limburg" en zijn zij geparapheerd door den voorzitter van het tribunaal van Hasselt. In 1832 staat er reeds de Belgische leeuw op, met de paraphe van eenen rechter der rechtbank van eersten aanleg van het arrondissement Maastricht, zetelende voorloopig te Tongeren (1).

Zoo bleef dan Vlytingen tot op den huidigen dag behooren bij het Koninkrijk België, provincie Limburg, arrondissement Tongeren, canton Sichen-Sussen-Bolré.

Wij laten hier, voor het tijdperk der Belgische onafhankelijkheid, de lijst der burgemeesters volgen:

Barthel Coenegrachts 1826—1841.
Petrus Heckelers 1841—1847.
Martinus Meertens 1847—1851.
Simon Leenaerts 1854—1861.
Hubert Heckelers 1861—1877.
Petrus Coenegrachts 1877—1879.
Willem Hoho 1879—1882.
Nicolaas Reynders 1882—1885.
Winandus Notelaers 1885— .

(1) Men hoopte alsdan nog Maastricht bij België te kunnen behouden.

Digitized by Google

VIERDE HOOFDSTUK.

MERKWAARDIGE GEBEURTENISSEN.

De Vlytingenaren der verledene eeuwen hebben voorzeker menige beschrijvenswaardige feiten beleefd, wier gedachtenis evenwel niet schriftelijk is bewaard gebleven. Door gegronde gissingen echter zouden wij ze soms met zekerheid kunnen aanstippen; zoo schijnt ons zonder twijfel dat bij gelegenheid der menigvuldige belegeringen van Maastricht (1579, 1632, 1673, 1676, 1748 enz.) Vlytingen dikwijls door de soldaten overvallen werd; ja, om tot in het verste verleden door te dringen, zou het ons niet vermetel voorkomen, als iemand schreef dat in 880 bij den inval der Noormannen die hun kamp te Elsloo gevestigd hadden, of in 891 na den slag van Houthem als zij naar hun kamp van Leuven wederkeerden, ons dorpje door die barbaren geplunderd en verbrand is geworden. Dusdanige gissingen zouden ons zeer ver brengen en meer dan eens misschien zouden wij ons niet meer in goede verstandhouding met de waarheid bevinden. Daarom hebben wij hier enkel eenige feiten aangestipt, die door zekere oorkonden ter onzer kennis gekomen zijn. Wij laten ze in chronologische orde volgen.

1407. In het begin van October is te Vlytingen aangekomen Antoon van Bourgondië, hertog van Brabant en is er gedurende eenige dagen tot den 10den October verbleven. In dien tijd hadden de Luikenaren hunnen prins-bisschop, Jan van Beieren, verjaagd. Maastricht was hem echter getrouw gebleven en van daar trachtte de Prins bondgenooten te verwerven om zich weer in het bezit

Digitized by Google

van den bisschopsstoel te stellen De Luikenaren, die reeds Thierry van Perwez in zijne plaats als bisschop hadden uitgeroepen, zochten van hunnen kant den Hertog van Bourgondie in hunne partij te trekken. Hierin waren zij min of meer geslaagd. Zij beloofden den Hertog te helpen tegen Maastricht, maar deze, eens meester van Maastricht, moest er het gezag van den nieuwen Bisschop doen aannemen. Met dat doel kwam de Hertog tot Vlytingen. Onmiddelijk stuurde hij zijne wapenknechten naar Maastricht om den toegang tot de stad te vragen. De twee burgemeesters van Maastricht met vier kapiteins kwamen bij den Hertog te Vlytingen en verzekerden hem dat zij hem met vreugde zouden ontvangen, wijl hij hun wettige vorst was; maar van den anderen kant hoopten zij dat de Hertog hunne vrijheden en voorrechten zou bevestigen, en dat hij bij zijne intrede niet door den nieuwgenoemden bisschop Thierry van Perwez zou vergezeld wezen. Na eenig aarzelen nam de vorst dit verdrag aan. Den 8sten October begon het leger zijnen doortocht door de stad naar het land van Valkenberg. Den 10 October in den namiddag werd ook de Hertog plechtig Maastricht binnengeleid. Hij scheen echter niet te veel aan zijne overeenkomst met de Luikenaren te houden, want na gevraagd te hebben aan de Maastrichtenaren om den nieuwen bisschop te erkennen, en hierop een weigerachtig antwoord ontvangen te hebben, trok hij terug naar zijne staten. Gedurende verscheidene dagen had Vlytingen dus de eer, en waarschijnlijker den last, aan den hertog van Brabant en zijn leger de gastvrijheid te schenken (1).

1579—1585. Gedurende die jaren, ter oorzake van het beleg van Maastricht en van den oorlog tusschen Spanje en de Staten heeft Vlytingen veel te lijden gehad. Het volgende stuk schijnt ons voor de plaatselijke geschiedenis en topographie belangrijk genoeg om gansch weergegeven te worden:

Op den tweeden Aprilis anno duisent vyfhondert ende vyff

(1) Mr Ed. Franquinet: les siéges de Maestricht en 1407 et 1408 in: Annales de la Société historique de Maestricht, I, p. 212. De schrijver geeft als bronnen: Brabantsche Yeesten, cap. V en Zantfliet (apud Chapeaville) 102. — Nochtans de Brabantsche Yeesten, V, vers 461, zeggen enkel: op twee milen na Tricht en Zantfliet zegt: ad duas leucas. Had Mr Franquinet nu andere bronnen om het tooneel dier onderhandelingen van den Hertog met de Maastrichtenaren te Vlytingen te stellen?

Digitized by Google

endetachentich, is myts ons Scholtyt ende Schepenen van Vleytinghen overmyts Recht gevisiteert dat ghansche dorpe ende woonsteden bennen denselven dorpe van Vletinghen geleghen ende dat ten versueck der gansscher gemeynten van Vletinghen, in present heeren her Christiaen Bocholt, doen ter tyt als Ryproost, ende als gedeputeert van weghen des E. Capittels St. Servaes van Maestricht, waer van die selve gemeynten hebben versoeckt van ons gerichten, visitatie ende declaratie van den geleden schaede, als sy ondersaeten vors. in hoennen huysschen' schuren, ende stallinghe geleden hebben, met af bernen (1) en omme geworpen sinde metten cryschvolck ons heeren des Coninx (soe in 't belech van Maestricht A° 1579 als ouck van den vrybuter (2) in tyden sy A° 1583 dominatie hadden benner der stadt Diest) ende ouck in den schaede gedaen bij die duitsche soldaten van don Johan Madrico die wellicke dutsche int waelschlant by Luick verjaecht ende verslaegen waeren en alsoe tot Vletinghen gevlucht ende aldaer gelegen hebben van den XVII february lestleden tot opden XXVII martii lestleden (3), soe ist dat wy, gerichten, in allen straeten inden dorpe vors. gegaen syn ende alle huyschscinghe ende woenstede besien ende gevisiteert ende bevonden als volcht: In den eersten in die straet genaempt

In Eerhem.

1. Item coemende boeven in die Erhemerstraet aen op een plaets daer LENART HERMANS plach te woenen, daer te bevorens plach op te staen een huysch, schure met vier of vyf stallinghe met ender porten, soe en is op dieselve woenstaet niet meer bevonden te staen dan het bloot huysch met ende cameren, ende was al door een geslaghen en allen duren ende vinsteren uitgebroecken. Dit is alsoe aefgebroecken int beleech van Tricht.

2. Coemende aen die woenstaet daer den alden LIEPEN CLEPERS

---

(1) Afbernen = af-branden.

(2) Zie bl. 41.

(3) Deze Duitsche soldaten onder bevel van Johan Madrico, waren ten dienste van den Koning van Spanje, en diens bevelhebber, den hertog van Parma. Over dit gevecht bij Luik, zie Daris, Histoire de la Principauté au XVIe siècle, p. 475.

Digitized by Google

plach te woenen ende nu Barthel Cleuren toebehoort; daer op plach te staen een huysch, schur, ende stallinghe, is nu bevonden gansch afgebroecken te syn, soe metten beleech van Maestricht als nu ouck myts Madrico volck.

3. Coemende daer der jonghe LIEPEN CLEPERS plach in te woenen, op wellick geleghe (1) plach te staen een huysch, schur, ende stallinghe, is nu bevonden al afgebrandt te syn, behaelven een stuck van den huysch ende der caemeren, dwellich niet vuel weerdt en was en is geschiet in 't beleech van Tricht.

4. Coemende aen de plaets daer NAEL GELISKENS plach op te woenen, is bevonden tselven al te mael afgebrandt te syn, ende is geschiet int beleech van Maestricht.

5. Item die woenplaats daer MERCK GHYSEN plach te woenen, daer te bevorens opgestanden hadden huysch, schuer, stallinghe met eender poorten, is bevonden ghans te niet verbrandt te syn, ende is geschiet int beleech van Maestricht.

6. Item die woenplaets van PETER VAN JESSEREN daer te bevorens plach op te staen, huysch, schuer, stallinghe met eender porten, is bevonden nu ghans te niet verbrandt ende is geschiedt int beleech voer Maestricht.

7. Coemende aen die plaets daer der alden LEES VAN JESSEREN plach te woenen, op wellick geleghe te bevorens gestanden heeft een huysch, schur met vuel schoene stallinghe, is nu bevonden ouck ghans ende geheel tot niet affverbrandt syn, ende is geschiet int beleech voer Maestricht.

8. Item op die plaets daer LIEPEN LENARTS plach te woenen, daer te bevorens heeft opgestanden een huysch, schur ende stallinghe is bevonden ouck ghans ende geheel aefgebrandt syn, ende is geschiet myts Madrico volck.

9. Item 't huysch daer STYN VAN GUEL plach in te woenen is bevonden ouck ghans afgebrant te syn ende is geschiet in 't beleech van Maestricht.

10. Item 't huysch daer HEYLOFF LENARTS in plach te woenen, is ouck bevonden ghans afgebrandt te syn ende is geschiet int beleech voer Maestricht.

11. Item die plaets daer CLAES CLAESEN op plach te woenen,

(1) *Geleghe:* zoo noemt men hedendaags nog eene winning of pachthoeve.

Digitized by Google

is bevonden die schuer mettem stallen afgebroecken te syn, ende niet meer bevonden dan het huysch dwellich zeer bennen uiter een geslaeghen is geweest, is geschiet soe int beleech voer Maestricht als ouck by Madrico volck.

12. Item op die plaets daer LENART LIEBRICHTS plach op te woenen is bevonden dat het huysch en stellinghe ghans syn afgebrandt int beleech voer Maestricht ende nu wederom begonst was een nieuw huysch en schur gebouwet te werden, maer is wederom bij Madrico volck seer outereen gehouwd ende gebroecken.

13. Item opt geleech van CLAES BRUSTERBOSCH is bevonden die schur aefgebroecken te syn, met ouck eenen spickel of bachuysch dat twee solder hoegh was, dwellich nu geschiet is myts Madrico volck, alsoe dat opt tselve geleghe maer bleven en is 't huysch, perdtstal, hoeystal metter porten.

14. Item thuysch neven brusterbosch huysch, daer JAN SCOBBEN in te woenen plach is ghans aefgebrandt int beleech van Maestricht.

15. Item 't huysch daer JAN VAN GUEL plach in te woenen is bevonden boeven totten solder touwe ingevallen te syn, en is geschiedt in 't brecken van Madrico volck.

KERST LODEWIX woeninghe is noch bevonden staende, te weten het huysch, maer den koystal afgebroecken dur Madrico volck.

Op den hovel.

16. Item die plaets daer LEMMEN OP DEN HOVEL plach te woenen, een huysch metten stallen, is bevonden ghans afgebrandt ende is geburdt int beleech voer Maestricht.

17. Item die woenplaets van HOUB WOLTERS is bevonden datter een schur int beleech voer Maestricht is aefgebroecken ende nu weder 't huysch met twee stallen en een nieuw schur begonst te bouwen.

18. Item het geleghe daer PETER TAUBENS in plach te woenen, is bevonden noch te staen van daecken ende wenden (1) maar is van der schuren aen tot in die achtersten camer al dur den anderen geslaeghen ende bennen al te mael uitgebroeeken, niet een vinster of dur aent vorscreven huysch en stallinghe bevonden,

(1) Wenden = wanden, muren.

Digitized by Google

die schurporten verbrandt en dat backhuys ouck afgebrandt, is geschiet by Madrico volck.

19. Item thuysch ende schuren als JAN ende PETER RAMECKERS hadde, is bevonden al te mael aff, behaelven een deyl des huysch, daer Peter Rameckers in te woenen plach, dwellick van bennen al te mael gebroecken is geweest; is geschiet uit beleech voer Maestricht.

20. Item thuysch, schur ende stallinghe dat LIEPEN DER SCRINEMACKER te halden plach, is bevonden gansch afgebrandt ende is geschiedt durt garnizoen van Maestricht (1).

Op die Mere.

21. Item die woenstaet daer JAN INT PANHUYSCH plach te woenen, stonden hnysch, schur, panhuysch (2) met meer anderen stellinghen, is nu niet meer bevonden dan een stuck van den huysch en van der cameren, dwellick bennen ghansch uitgebroecken is en sonder dueren en vinsteren bevonden, ende is geschiet die schuer int beleech van Maestricht aefgebroecken, en die meerrest gedaan by Madrico volck.

22. Item thuysch daer HEYLKEN HEYLOEFEN plach in te woenen is ouck bevonden ghans aef, ende is geschiet int beleech voer Maestricht.

23. Item t huysch daer TRYNEN HAEFMANS in plach te woenen is ghans verbrandt ende aengestecken doen Madrico volck vertrack.

24. Item dat geleech daer THONIS BRUNINX plach in te woenen, stonde een huysch, schur ende stallinghe, aen die schuer (met eenen backhuysch), ende is nu bevonden die stellinghe metten backhuysch ghans af, die schuer staende maer op haer vier stellen (3) ende rondomme allen ryholters (4) totten daecke touwe

(1) Nadat Maastricht den 29 Juni 1579 ingenomen was, werd er weer een garnizoen Spaansche soldaten gelegd die dikwijls het Luikerland overvielen. Daris op. cit. p. 370 et seq.

(2) Panhuysch = brouwerij, van 't latijn panna = caldarium magnum = brouwketel. Kempeneers, Geschiedenis van Montenaken II, bl. 537.

(3) Stellen = stijlen: de balken die op de vier hoeken eener schuur rechtop staan.

(4) Ryholters = de dwarshouten.

Digitized by Google

uitgebroecken, die schurporten verbrandt, en die twee wustwermen (1) een een syde aefgebroecken.

25. Ende aen het vorscreven huysch is bevonden den afganck metten cleynen caemeren en metter putten al aefgebroecken totter erden touwe, die wenden rondomme metten ryholters aen den aefganck totter solder touwe utgebroecken; die hoeftwannt (2) naer Herderen aen van onder tot boeven al open. Ende van bennen des huysch al doer een geslaeghen, noch ouck niet een duer of vinster aent vors. huysch bevonden, ende den putt tot ter glicker erden met erde, stroe en steynen gevult (3).

26. Item LESKEN CLAES huysch is ghans aefgebroecken in 't beleech voer Trich, maer nu bevonden hetselven weder op te bouwen.

27. Item huysch, schuer ende stallinghe daer TAUBEN DER WERDT plach in te woenen, is bevonden al te mael aef, behaelven een stuck vander caemeren daer nu een smisse van gemaeckt is, en is int beleech voer Maestricht aefgewoerpen.

28. Item hnysch, schur, ende stallinghe als LIEPEN LENARTS te halden plach, is bevonden ghans afgebroecken, behaelven een stuck van den voersten huysch en die kuecken, en is een deyl geburt int beleech voer Maestricht en d'ander deyl by Madrico volck.

29. Item huysch ende stallinghe dat LIEPEN CLUREN te halden plach, is bevonden die schur metter stallinghe ghans aef en huysh noch staende bleven, is geschiet int beleech voer Maestricht.

30. Item een huysch stonde in dat Moelenstraetghen, toebehorende RUTER HANSCH is bevonden aefgebraendt en is geschiet int beleech voer Maestricht.

31. Item huysch, schurport en stallinghe als JAN HOUBEN te halden plach, is bevonden ghansch aefgebroecken int beleech voer Maestricht een deyl, en die meerrest daer nae.

32. Item het huysch, schur ende stallinghe daer PETER SMEDTS

---

(1) Wustwermen: Men noemt nu nog te Vlytingen, »wermen« en »vioswermen« de balken die het dak ondersteunen.

(2) Hoeftwant = voornaamste muur.

(3) Dit huis was in 1585 bewoond door Claes Brusterbosch, secretaris; daarom geeft hij er zooveel bijzonderheden over.

Digitized by Google

plach in te woenen, is bevonden ghans aef, behaelven thuysch dwellich van bennen en buyten outereen geslaeghen is.

33. Item GHYSCHEN DER WERDT huysch is noch bevonden staende, maer seer van bennen outereen geslaeghen.

34. LEMMEN DES RAMECKERS huysch is ouck bevonden noch staende, maer die schur afgebroecken bij Madrico volck.

In die Kerkstraet

35. Item die woenplaets daer FLIPS SYMENS plach op te woenen, daer te bevorens huysch, schuer ende stellinghe plach op te staen, is nu bevonden ghans ende gheheel af, ende is een deyl geschiet int beleech voer Maestricht, ende die meerrest doer Madrico volck afgebroecken.

36. Item die woenplaets daer CLAES SCOBBEN te bevorens hadde bewoont, daar op stondde huysch, schur ende stallinghe is nu bevonden ouck ghans ende geheel af, ende is geschiet int beleech voer Maestricht.

37. Item huysch ende plaets GERARDT SCOBBEN den custer, daer op plach te staen een huysch met eender cleynen schuren, met eenen achterhuysch, is ouck int beleech van Maestricht ghans aefgebrandt, inde nu wederomme bevonden dat een nieuw huysch begonnen is te maecken.

38. Item thuysch ende stallen als WELHEM DRIES bewoenen plach, is nu ouck bevonden ghans ende geheel aef, ende is geschiet int beleech van Maestricht.

39. Item die *pastorie* van Vletinghen is noch bevonden thuysch te staen, maer voerhuysch, cameren dureen geslaeghen en seer geschadicht, die pordt metten backhuysch ghans aef, is geschiet bij Madrico volck.

40. Item dat huys daer her ADRIAEN (1) der pastoer zelegher utgestorven is, is myts den vrybuters van Diest ghans aefgebrandt, alsoe dat het brouwehuysch noch daer op staende is bleven.

41. Item MARIE HOUB OELOFFEN zeligher huysch metten stal is bevonden ghans ende geheel aefgebrandt, ende is geschiet by Madrico volck.

---

(1) Die pastoor was Adriaen Heythmers (1560—1579).

Digitized by Google

42. Item JAN HUYSMANS huysch ende stallinghe bevonden ouck ghans aefgebrandt, en is geschiet int beleech voer Maestricht.

43. Item 't huysch van BALTUS BRUSTERBOSCH bevonden haelf aefgebroecken te syn ende is geschiet bij Madrico volck.

44. Item die schuer ende stallinghe van HOUB WOLTERS is bevonden ghans aefgebrandt, en is geschiet dur die vrybuters van Diest, alsoe dat het huysch maer alleyn nu op die woenplaets bevonden is geweest.

45. Item thuysch daer MARIE JANYSSEN plach in te woenen is bevonden noch staende, maar zeer bennen beschadicht, maer den perdtstal bevonden aefgebroecken te syn ende is geschiet int beleech van Maestricht.

46. Item 't huysch van DIRICK BOL GHIJSEN bevonden aefgebrandt dur die vrybuters van Diest, maer nu wederomme opgemaeckt ende den perdtstal afgebrandt dur Madrico volck.

47. Item huysch, schuer ende stallinghe dat LEMMEN LENARTS te halden plach, is bevonden ghans aefgebrandt te syn en geschiet dur Madrico volck.

48. Item thuysk, sehuer ende stallinghe, dat ARDT THIJSEN te halden plach, is bevonden ghans ende geheel aefgebrandt te syn, ende is geschiet duer die vrybuters van Diest.

49. Item die woenplaets van MATHYSCH JORISSEN is bevonden thuysch noch staende, maer seer van bennen uitereen geslaegen, ende die schuer meer als haelf aefgebroecken.

In die Ophemmerstraet.

50. Item thuysch MARIE PLUX ghans aefgebroecken bevonden, geschiet dur Madrico volck.

51. Item thuysch van LENART THYSEN ghans aefgebroecken bevonden, is geschiet durt beleech voer Maestricht.

52. Item thuysch HEINRICK GHYSEN ghansch aefgebroecken bevonden, en is geschiet dur Madrico volck.

53. Item thuysch, schur ende stallinghe daer LENART LIEPENS uitgestorven is, bevonden noch in tamelycken staet blyven staende.

54. Item die woenplaets LAMBRICHT PAUWELS is bevonden, schur, stallinghe metten huysch al aef noch een quartier of stuck van den huysch noch staende en is geschiet dur Madrico volck.

Digitized by Google

55. Item thuysch LIEPEN DEN WEVER is bevonden ghans afgebrandt, geschiet durt beleech vuer Maestricht.

56. Item thuysch ende stallinghe HEYLWICH RENERS is bevonden ghans aefgebrandt durt beleech voer Maestricht.

57. Item die schuer van JAN BOLLEN is bevonden ghans af en dat durt beleech voer Maestricht, maer thuysch noch staende.

58. Item RUDT ENDE ANNA JORISSEN huysch metten stallinghe is bevonden ghans afgebrandt te syn, durt beleech voer Maestricht.

59. Item JAN SYMENS huysch, stallinghe bevonden ghans aef te syn durt beleech van Maestricht, maer die schuer is nu noch staende bleven.

60. Item HERMAN BORCHARTS huysch, schur en stallinghe ouck ghans bevonden aefgebrandt te syn durt beleech van Maestricht.

61. Item JAN PALMANS erfgenaemen, huysch en stallinghe ouck bevonden aefgebrandt te syn, ende is geschiet durt beleech van Maestricht.

62. Item 't huysch VAN JESSEREN ouck bevonden ghans aef durt beleech van Maestricht.

63. Item RENER GHIELIS huysch ende stallinghe ghans aefge brandt durt beleech van Tricht.

64. Item LENART THIJSEN huysch, schuer en stallinghe bevonden noch in taemelycken staet staende.

65. Item WELHEM CLUREN schuer, huysch noch staende, maer die porte metten andere stallinghe is bevonden aefgebrandt duer Madrico volck.

66. Item CLAES LEMMENS huysch ghans aefgebroecken bevonden duer Madrico volck.

67. Item thuysch WILHEM PALMARS noch bevonden staende.

68. Item thuysch JAN PALMARS noch bevonden staende, maer die schur en die stallinghe ghans aefgebrandt int beleech van Tricht.

69. Item RUTER HANSCH huysch noch bevonden staende maar die porte, schur en stallinghe aefgebrandt dur Madrico volck.

70. Item thuysch van LENART BOLLEN bevonden noch staende, maer daer sijn int beleech van Tricht aefgebrandt twee schuren, ende nu wederomme een nieuw schur gericht, ende die stallinghe bevonden aefgebroecken te syn dur Madrico volck.

71. Item noch een huysch stonde teghen dat vorscreven huysch

Digitized by Google

op Kemps goet (1) is bevonden ghans afgebrant te syn int beleech van Tricht.

72. Item Jan PAUWELS huysch schur ghans afgebrant int beleech van Tricht.

73. Item ANTHONIS OP DEN HOVEL huysch ghansch bevonden afgebrant te syn int beleech van Tricht.

74. Item SERVAES BULLENS huysch, schur bevonden ghans aefgebroecken te syn dur Madrico volck.

JAN ENDE PETER RAMECKERS huyschen, schuren en stallinghen ghans aefgebrant durt beleech van Tricht, behaelfen noch een deyl van Peter Rameckers huys is noch staende bevonden (2).

Hieruit blijkt genoegzaam welke schrikkelijke tijden onze voorouders toen beleefd hebben. Na alles geroofd en geplunderd te hebben, brak men de huizen af of stak men ze in brand. En alles droeg men weg. Zoo vond men in het huis van Ruter Hansch, „twee wagen raeders, twee scheenen van eenen waeghen, eynen achterhaem ende een paer trekzeel (3) van perde". — In het huis van Jan Reners vond men „dry haeken utter schorsteen, dry waeghen raeder ende twee speysen" (4).

Uit hooger aangehaalde beschrijving kan men ook zien, dat eenige Vlytingenaren, in hoop op betere dagen, de afgebrande huizen weer begonnen waren op te bouwen. Dit was nochtans te vergeefs: niet vóór het begin der XVIIe eeuw zou Vlytingen min of meer rustige tijden kunnen beleven.

1595. In Mei lag weer een Spaansch leger in Vlytingen. Een der ingezetenen, wiens geduld waarschijnlijk ten einde was, had het paard van eenen Spaanschen soldaat doodgeschoten. Onmiddelijk kwam het Kapittel er tusschen om te zorgen dat de gemeente dit paard zoo haast mogelijk zou betalen en dit om grootere onheilen te voorkomen (5).

In November was Vlytingen nog altijd door die onaangename gasten bezet. Den 10^en November stuurde het Kapittel een der

---

(1) Kemps goet = het goed (huis of weide) aan Kemp toebehoorende.

(2) Rolle Register n° 7, 1575—1585.

(3) Trekzeel = Ketting waarmede de paarden aan kar of ploeg gespannen worden.

(4) Rolle Register n° 7, 1575—1585.

(5) Acta Capituli S. Servatii, 22 Maii 1595.

Digitized by Google

kanunniken om het vertrek der Spanjaards uit Vlytingen te bewerken (1).

1600. Den 2 Januari werd het dorp overvallen door twaalf of dertien companieën paarden onder bevel van Von Ambrosio, die er gedurende vijf dagen en vijf nachten verbleven; en op den dag van het vertrek der ruiters is er een regiment voetvolk van Duitsche en Waalsche soldaten komen logeeren (2).

Hieruit volgde natuurlyk dat „die voers. dorpen jammerlyck goedt gespolieert, verbrant en verdorffen sijn tot honnen groeten schaede, hynder ende gruwelycke Ruwijne (3).

Daarom wierd de geleden schade door schout en schepenen, in 't bijzijn van „Guillermo Reysimont, cannonick en groet Rentmeester des capittels Sinte Servaes, met hem ock ter presentie den heer Dideryk Maenens, ryproost des selven Capittels als gedeputerde van wegen des capittels voers, in bywesen den heer Laurens Maes (4) canonyck der voers" gerechtelyk onderzocht. Er wierd bevonden dat de ingezetenen „groetelicke en bovenmaete van den crischvolck soe rutter en kneghten derlycke en misserablycke sijn getractert inder voegen dat ter bekans vinsteren oft deuren en boven allen verderfschinge der schueren, soe van voeragie dat onestimabel ist".

„By de kercke is bevonden des Cuesters huysch by de kerck gelegen, all waer noch den brant op huyden left (5), oyck ten gronde aefgebrandt.

„Coemende inde kerke van Vleytinghen en Hese die kerck oyck bevonden disolaet, daer in die soldaeten hon onderhalt hebben gehalden en die oyck seer schandelyk verdorffen, die bedden gevleught en uytgeschoet, vieren aen allen altaers en canten gestockt, dat jaemerlyck wasch om te syn (zien)" (6).

---

(1) Acta Capituli S. Servatii, 10 Novembris 1595.

(2) Die soldaten waren waarschijnlijk gemutineerde Spaansche soldaten. Zie Daris, Hist. de la princ. XVIe siècle, p. 509.

(3) Ruwyne = het Franch »ruine«.

(4) De namen dezer kanunniken vinden wij in de lijst gegeven door A. Schaepkens, Annales de la société d'histoire du Limbourg I, p. 191—192: Gualterus Resymont, Theodoricus Maffaeus en Laurentius Meys.

(5) = Waar nu de brand nog niet gansch uitgedoofd is.

(6) Rolle Register n° 8, 1586—1603.

Digitized by Google

Even ellendig voor Vlytingen was het laatste gedeelte der volgende eeuw.

1677. Den 30en September werd de pastorie door Duitsche soldaten afgebrand (1) en waarschijnlijk werden ook veel andere woningen door hen niet gespaard (2). Zeker ontving weer het Huis des Heeren hun heiligschendend bezoek; want den 7 Oct. 1678 gelastte het Kapittel den Sacristiemeester van St. Servaas aan de kerken van Vlytingen en Hees te geven al wat noodig was om de H. Diensten te verrichten, wijl, zoo zegt het Kapittel, deze door Duitsche en Spaansche soldaten zijn geplunderd geworden. Nochtans mocht de Sacristiemeester, gedurende deze beroerde tijden, geene kostbare ornamenten geven (3).

1696. Laeffelt werd door een Fransch leger overvallen en een groot getal ingezetenen werden met hunne paarden naar Laroche gevangen weggevoerd (4).

De eerste helft der achttiende eeuw was nog al rustig. Ongelukkiglijk viel in het midden dier eeuw de gekende slag van Laeffelt (2 Juli 1747). Ter oorzake van dien veldslag kon Laeffelt zijnen ofschoon dikwijls verminkten naam (5) in de geschiedenis der volkeren geboekt zien, maar die eer, zoo er eer is, verkreeg het ten prijze van onbeschrijfelijke puinhoopen.

Slag van Laeffelt.

De slag van Laeffelt werd geleverd op Zondag 2 Juli 1747 door het Fransch leger van Lodewijk XV tegen Maria Theresia koningin van Hongarie en hare bondgenooten. Keizer Karel VI, had, bij gebrek aan mannelijke nakomelingen, zijne staten aan zijne oudste dochter Maria Theresia vermaakt. Nauwelijks echter had men in 1740 zijne stoffelijke overblijfselen ten grave gedra-

(1) Dit geschiedde gedurende den oorlog tusschen Lodewijk XIV en de Vereenigde Provinciën (1672 – 1678). Deze Duitsche soldaten behoorden misschien tot het leger van baron de Spaen die zich te Reckheim met een corps Brandenburgsche troepen ophield. Datzelfde jaar in Augustus en September werd ook Tongeren gansch afgebrand. Daris, Hist. de la princ. de Liége, XVIIe s. II, p. 85.

(2) Register van Jan van Hees, pastoor.

(3) Acta Capituli S. Servatii, 7 Octobris 1678.

(4) Zie bl. 82.

(5) De Engelschen schreven Val, de Nederlanders Label en de Franschen Laveld. Bachiene, Vaderlandsche géographie, V, bl. 969.

Digitized by Google

gen, of andere vorsten van Europa en bijzonder Lodewijk XV, koning van Frankrijk, maakten aanspraak op het erfdeel der jeugdige vorstin; gelukkiger wijze werd deze met eene ware edelmoedigheid door haar trouw volk van Hongarië bijgestaan. Ook Engeland en de Vereenigde Provinciën kwamen haar ter hulp. Reeds in 1744 had Lodewijk XV Vlaanderen bemeesterd. Den 11 Mei 1745 behaalde hij de overwinning van Fontenoi. In 1746 deed hij zijne zegevierende intrede te Brussel, Antwerpen, Mechelen, Bergen, Charleroi en Namen.

In 1747 werd dan de slag van Laeffelt geleverd en kort daarna viel ook Bergen-op-Zoom in de handen der Franschen. Nochtans, als den 13 October 1748 de vrede te Aken gesloten werd, behield Maria Theresia al hare staten, zoodat al deze overwinningen den Franschen weinig bijbrachten.

Was nu de slag van Laeffelt eene degelijke overwinning voor Lodewijk XV? Wij twijfelen er aan. Volgens een zeer geloofwaardig verhaal telden de geallieerden 5000 gesneuvelden, terwijl de Franschen er wel 10.000 op het slagveld lieten. Diensvolgens zou Lodewijk XV eerder een *slagveld* dan eenen *veldslag* gewonnen hebben (1).

Verscheidene verhalen over dezen slag zijn reeds in het licht gegeven geweest (2). Wij laten hier een volgen, dat wij onuitgegeven meenen te zijn, en dat door pastoor Notté van Rosmeer, als ooggetuige, in het doopregister zijner parochie geschreven werd (3):

In het jaar 1742, toen de hoop van een overvloedigen oogst den landlieden toelachte, en weldra de korenhalmen onder de zeis zouden vallen, brak er op den 6 Juli, om half drie namiddag — dien ganschen dag was de zon bijna onverdragelijk geweest, — plotseling onder het loeien van een hevigen stormwind een zoo geweldige hagelbui los, dat, in een half uur tijds,

---

(1) Dit verhaal uitgegeven door P. Goffinet in de Bulletins de l'institut archéologique liégeois IX, p. 79, wordt toegeschreven aan een lid der grafelijke familie de Grunne, dat in het keizerlijk leger bevel voerde.

(2) Buiten het bovengemelde vonden wij er nog bij Bachiene, V, p. 969. – Publications de Maastricht, XXIV, p. 201. – Driesen, Bulletin de la Société scientifique et littéraire du Limbourg, I, p. 35. – Ch. Thijs, ibidem, IX, p. 250.

(3) Het oorspronkelijke, in 't Latijn, geven wij als bijvoegsel op het einde van ons werk.

Digitized by Google

alle granen geheel en al vernield werden. Dit meen ik voor het toekomende geslacht te moeten aanstippen, omdat de hagelsteenen zoo dik en zoo talrijk waren, dat men er in ons land voor dezen nooit zulke gezien had. Zij waren bijna zoo zwaar als de eieren eener hen; daarbij waren zij zoo menigvuldig en zoo hard dat zij, ondanks de overgroote hitte der zon, op dien en de volgende dagen, meer dan zes dagen daarna nog niet verdwenen waren zelfs niet op de aan de zon blootgestelde plaatsen, waar de wind ze had bijeengejaagd. Zij hadden daarenboven allerhande vormen en schenen onze toekomende onheilen te voorspellen.

Want aanstonds daarop hoorde men dat eene ziekte onder het vee woedde die, overal verspreid, ook deze parochie teisterde. Nochtans leden wij veel minder dan menige anderen, dank, gelooven wij, aan de verdiensten en de voorspraak van de H. Bertilia, tot wie wij onze toevlucht genomen hadden.

In het jaar 1746, toen allen in angstige verwachting den oorlog te gemoet zagen, en de strijd tusschen de koningin van Hongarië met hare bondgenooten en den koning van Frankrijk, Lodewijk XV, in 1740 begonnen, dagelijks in hevigheid toenam, bezocht deze onwelkome gast ook onze haardsteden. De Hongaren hebben van den 14den September af tot den 7den October 1746 gekampeerd en hunne tenten opgeslagen tusschen de heggen van dit dorp langs den kant van Spauwen. Hun kamp met dat hunner bondgenooten strekte zich bijna tot aan de Maas uit et telde 80.000 man. De Franschen met een talrijker leger lagen te Tongeren en in de omstreken. Over wat wij toen geleden hebben oordeele hij die ooit een oorlog heeft bijgewoond. Maar wat?

Ik zal den Heer loven omdat Hij tegen mij verbolgen is. Isaias XII.

Want alhoewel onze lichamen door deze geeselroeden gekastijd werden: onze ziel kwam niet tot inkeer en God hield niet op de ongerechtigheid van zijn volk te straffen. Inderdaad na door de overwintering der soldaten zooveel schade geleden te hebben, meenden wij dat ten jare 1747 de legers elders hunne kampen gingen opslaan, wijl rond Antwerpen reeds het geschetter der trompetten weerklonk. Maar ziet, onverwachts kwam de Prins van Clermont op den 23 Juni met ongeveer 30.000 man hier aan en koos als legerplaats de streek die zich van Waltwilder tot

Digitized by Google

Lanaeken uitstrekt, in schijn als wilde hij Maastricht belegeren, in waarheid om zijne vijanden hierhenen te lokken. Want op het dringend bevel des Konings, vertrok hij in den nacht van den 28sten derzelfde maand tot achter Tongeren -- zoodat er hier geen enkel Franschman meer gezien werd — en daar wachtte hij op het zoo genaamde groote leger des Konings. Ondertusschen waren de bondgenooten van de andere zijde met versnelden marsch hier aangekomen. Ook de Franschen kwamen terug, en omstreeks Herderen en Membruggen, waar de vijandelijke legers malkanderen ontmoetten, ontstond naar mate zij aankwamen een gevecht tusschen de zoo genaamde lichte troepen.

Eindelijk den 1sten Juli stonden de vijanden met al hunne legermachten tegenover elkander. Omstreeks den middag werden de Engelschen door de Franschen uit Elcht verjaagd en werd dit gehucht de vlammen ten prooi gegeven. En terwijl de nacht aan al die krijgsgeruchten een einde maakte, kwam de hertog van Cumberland, zoon van den koning van Engeland, hier in deze pastorie de gastvrijheid zoeken.

Des anderendaags, op het feest van O. L. V. Bezoek, reeds voor zonsopgang, waren de lichte troepen van beide kanten handgemeen. Gansch het veld was met krijgers vervuld. Alle dorpen en voornamelijk Wilder, Laeffelt, Vlytingen, Rosmeer, Hees en Spauwen waren door het leger der bondgenooten bezet. Wat een verslagenheid! Alles rooft de krijger; de huizen plundert hij, de kudden verdrijft en doodt hij. Men huilt, men vlucht! Bloedverwanten en geburen roepen elkander toe; men vlucht, te huis is het niet meer veilig; men vlucht, en men weet niet waarheen; God, welken angst, en nog is ons onheil niet ten einde!

Omstreeks tien uren verlaten de Franschen Riempst en Herderen en werpen zich in aller ijl op Laeffelt waar de Engelschen en de Hanoveranen achter bijna onneembare verschansingen, hen afwachten. Dra staan Vlytingen en Laeffelt in vuur. Het gejammer weergalmt, de wapens schitteren; 't is niet het getier der soldaten, maar eerder dat der helsche wangedrochten.

Voet voor voet werd het terrein betwist; pal staan de Engelschen, de Franschen wijken, tot viermaal komen zij terug, maar telkenmale moeten zij deinzen. Eindelijk, alsof zij met den dood den spot dreven, vallen zij met zooveel kracht of liever met zoo-

Digitized by Google

veel woede tusschen de geallieerden, dat zij ze op de vlucht drijven.

Nu weerklinkt het triomfgeschreeuw der Franschen in de lucht; de aarde dreunt onder de vluchtende stappen der geallieerden. Eén denkbeeld scheen allen te beheerschen: vluchten, ontsnappen, doorbreken, alsof het enkel gold te vluchten en niet te vechten voor vrouw en kinderen. Mochten zij gevlucht zijn en de anderen op de vlucht gedreven hebben, om alzoo onze haardsteden nooit meer weer te zien. Maar terwijl de bondgenooten zich aan gene zijde van Maastricht verzamelden, vielen de Franschen in de dorpen, vernielden de huizen, schudden al de menschen uit die zij vonden en spaarden zelfs de kerken niet, zoodat in Laeffelt, Vlytingen en Rosmeer den inwoners niets overbleef om zich te voeden, niets om zich te kleeden, en bij uitzondering van weinigen niets om te schuilen. Want in de drie voormelde dorpen waren al de huizen verwoest; ook de kerken waren in Vlytingen, Eygenbilsen en Gellick gansch leeg geplunderd en hier ten deele.

Terwijl de geallieerden aan gene zijde van Maastricht hunne tenten opsloegen, verbleven de „zeer christelijke koning" op de commanderie van den Ouden Biesen, de maarschalk graaf van Saxen in het dorp Hoesselt, en de Prins van Clermont hier in de pastorie. Alles van het klooster van Hocht af tot Tongeren lag gedurende drie maanden vol Fransche soldaten.

Terwijl de Franschen Maastricht, dat de geallieerden langs de andere zijde dekten, niet konden omsingelen, sloeg de graaf van Louvendael het beleg voor Berg-op-Zoom, nam het na ongeveer tien weken stormenderhand in en sloopte het. Met zooveel moed en zulken list drongen de Franschen die vesting binnen, dat de verdedigers de invallende Franschen de hunnen waanden, totdat zij plotseling aan de teekens eener wreede vijandschap de valschheid hunner meening erkenden.

Ondertusschen bleven hier de kampen opgeslagen tot dat het ginder met Berg-op-Zoom gedaan was. Tot zoover het verhaal van pastoor Notté.

1793. De oorlog tusschen Frankrijk en Oostenrijk was uitgebarsten. Den 9 April kwam er van wegens hare Keizerlijke Majesteit „eene requisitie" van 12 karren, elk van twee paarden,

Digitized by Google

om de noodige voerage voor het Keizerlijk leger naar Tongeren te voeren. Doch de aangeduide pachters bleven weigerachtig. Den 10 April kwam een wachtmeester met vier dragonders, en gelukte er in vier boeren op weg te krijgen. De anderen bleven hardnekkig. Ook werden twee hunner veroordeeld tot eene boete van 8 goudgulden en 14 dagen gevangenis te water en te brood, de anderen tot de helft dier straf.

1794. Den 28 Mei moesten weer een zeker getal karren ten dienste des legers vertrekken.

Twee Vlytingenaren, die weigerden, moesten eene amende van 25 hollandsche guldens betalen.

1814. Drie Zweedsche legers die tegen Napoleon optrokken hebben eenigen tijd in Vlytingen gekampeerd. Een eerste van 520 man voetvolk is er gebleven van 1 Maart tot 20 Maart; een tweede, van 340 man van 21 Maart tot 10 April, en 80 ruiters van 10 Mei tot 19 Mei. Ook datzelfde jaar zijn vele andere soldaten te Vlytingen langs getrokken en hebben er gelogeerd. Den 10 April, 20 Zweedsche ruiters met 27 paarden; den 18 Mei 318 Pruisische soldaten voetgangers; den 24 Mei 38 Pruisische ruiters; den 5 Juni, 230 Russische ruiters met 167 paarden, en eindelijk den 11 Juni, 14 Pruisische soldaten (1).

(1) Publications de Maastricht XXXVI, p. 357, 389.

Digitized by Google

VIJFDE HOOFDSTUK.

MAATSCHAPPELIJK LEVEN.

Om ons een gedacht te vormen van het maatschappelijk leven dat de Vlytingenaren in vroegere eeuwen leidden, is het voorzeker noodzakelijk, dat wij 1° de wetten bestudeeren naar dewelke hunne handelwijze zich regelen moest; 2° onderzoeken waarin hun rijkdom bestond en hoe deze verdeeld of geregeld was; 3° eenige bijzonderheden aanstippen nopens hunne zeden en taal of andere dergelijke merkwaardigheden (1).

A. Wetten of Reglementen.

Deze wetten werden door den Heer, dat is het Kapittel van S. Servaas, afgekondigd zonder dat de gemeentenaren geraadpleegd werden. Aan eene volksvertegenwoordiging viel toen nog niet te denken.

Gewoonlijk werden deze reglementen bekend gemaakt op het jaargeding of wel werd het volk door het luiden der banklok vergaderd om van deze ordonnantiën kennis te nemen; doch het gebeurde „dat nyemants, immers seer luttel persoonen, op den clockenslach ter plaetse van de gemeyne vergaederinghe en compareren om onse reglementen ende ordonnantiën te hooren voor-

(1) Wij beweren natuurlijk niet eene volledige studie van dit maatschappelijk leven te geven. Enkel houden wij de hierna volgende bijzonderheden, hoe weinig talrijk ook, voor belangrijk genoeg om hier te worden aangestipt.

Digitized by Google

lesen ende publiceeren, tot onse seer groete verachtinge, die haeren oirspronck heeft genoemen (: soo wy verstaen:) vuyt de authoriteyt die eenen jederen van onsen ondersaeten by misbruyck hebben aengenoemen van die clocken tot elcken reyse te trecken ende die gemeynte by eenen anderen te vergaderen naer syn welgevallen". Daarom werd dan streng verboden „op pene van exemplaerlyck gestraft te worden", de klok te trekken of te doen trekken zonder bevel of toestemming van den rijproost of den schout, tenzij bij „inval ende loogeringhe van soldaten, brandt ofte dergelycke anderer".

Ook werd dan bevolen aan alle gemeentenaren dat „soo wanneer die clòcke sal worden geschlaegen . . . eenen jederen ter gewoonlycken plaetsen sal hebben te compareren" (1).

Deze reglementen raakten vooreerst de plichten van een Christen mensch; want in dien tijd was het Bestuur nog niet onzijdig geworden en geen enkele Regeering had uit het oog verloren, dat zij menschen regeerde wier bestemming verder dan het graf reikt. Ook bestonden er verscheidene ordonnanties op de herbergen, de stallen en het vee, de straat en het veld.

1. *Plichten van een Christen mensch.*

„Alle soorten van vloecken oft sweeren, soo binnen als buyten de herbergen", was verboden op straf van een goudgulden (2).

Alle superstitie en tooverij, die in de XIVe, XVe en XIVe eeuw nog al veel bestond, was ook streng verboden. De gewone straf voor tooveraars en tooverheksen was het vuur. In 1476 werd er te Vlytingen een „verbodt tegen die superstitie" afgekondigd.

„Daer wordt verboden van wegen onsser heeren Deken en Capittel St. Servaes van deser nu aef gheen touvereers, waarsygers, cordenkeckers (3), neestelbenders oft die met benedictie omghaen oft met eynighe andere superstitie behygst (behekst) syn, het selven sullen moeghen . . exerceren, op pene van gegeselt en op haere wangen met des herlichheyts teycken gebrant te worden en ten ewyghen daeghen gebannen.

---

(1) Politieke Ordonnantie 1650. Publications de Maastricht XXVII, p. 373.

(2) Politieke Ordonnantie 1729 nº 15, Variorum IX, fol. 204.

(3) Kaartenkijkers.

Digitized by Google

Mede dat nymant van den ingesetenen deser herlichheyt deur heure oft ymant anders achter desen nue by eynighen van den vorgescreven ten raede sullen moeghen ghaen oft haer behelpen, op de boet van twee rixdaelders en die tweede ryse gegeselt en gebannen te worden.

Allen dieghenen die touvereers, waarsagers, cordekeckers, nestelbenders of dieghenen met benedictie omghaen der justitie sullen aenbringen sal hebben twee coninxdaelders.

Item die ymant sal comen aenbringen die eynighen van den vorscreven persoenen hier voergenoempt ten raede geghaen heeft oft te werk gestelt sal hebben seven rixdaelder" (1).

Ook de zonden tegen de zuiverheid werden streng gestraft. Als een jongeling eene jonge dochter misleidde vervielen ze beiden in eene boete van 100 goudgulden; in geval van maagschap, was deze boete dubbel; — echter werd ze op de helft gebracht als zij door het huwelijk hunne fout trachtten te herstellen (2).

De Zondagsrust was even streng opgelegd. Den 12 October 1599 werd geboden „dat alle ondersaeten des Sondaghs en des heyligendaeghs hoen sullen voegen inder kercken onder den dienst vander heyligen messe ende sich wachten dieselve Sondaghen en heylighendaeghen te werken van daegelixe werken op pene die daer in bevonden sal worden tot ellicken ryse te verbeuren zeven goudgulden" (3).

Zelfs werd er eene boete van drie goudgulden uitgesproken tegen „degeene die gedurende het Sermoon ofte Christelycke leeringe de kerke uytgaan ende ondertusschen op den kerkhof ofte elders blyven staan klappen" (4).

De vechtpartijen ook bleven niet straffeloos. De herbergier was verplicht ze aan den schout of rijproost bekend te maken (5) en gebeurde het, dat iemand aan zijne wonden overleed en zijne vrienden het lijk ter aarde bestelden zonder het gerecht verwittigd te hebben, zoo vervielen ze in eene amende van 30 goudgulden (6).

---

(1) Rolle Register n° 1, 1460–1481.
(2) Politieke Ordonnantie n° 15, 1729. Variorum IX, fol. 204.
(3) Rolle n° 8, 1580–1603.
(4) Politieke ordonnantie, 1751. Publications de Maastricht, XXVII, p. 380.
(5) Politieke ordonnantie, n° 14, 1729. Variorum IX, fol. 204.
(6) Politieke ordonnantie. Variorum IX, fol. 221.

Digitized by Google

Voor de kleinste diefstallen in tuinen en velden was eene straf bepaald en de fouten der kinderen werden den ouders aangerekend (1).

2. *Herbergen.*

De herbergen moesten gesloten blijven op Zon- en heilige dagen onder de Mis, het sermoon, de christelijke leering en de Vespers, op boete van 3 goudgulden (2).

Zelfde boete voor de herbergiers die schonken en de gasten die dronken na 9 uren in den zomer en na 8 uren in den winter (3).

Zelfde boete als men ongekeurd bier verkocht of andere maten dan die van S. Servaaspanhuis gebruikte (4).

Van den anderen kant waren de herbergiers verplicht bier te geven als men het hun vragen kwam. Zoo vonden wij in den jaer 1476, „in den moent October VIII dage opt voechtgedinge daich, . . . soe heyt de schoutet van des heren weghen den biertepperen (biertappers) bevoelen op 3 merk, dat sy eyne yegelike ondersete, tsy rike ofte arme, alte offte jonck, cleyn of groete, bier sullen loeten (laten, verkoopen) om ghereyt gelt, in honnen quarten (het vierde van eenen pot) offte cruycken, alsoe verre sy bier hebben ende gheselscap in den huys hebben" (5).

Ter gelegenheid van kermis werden ook andere reglementen gegeven, namelijk betrekkelijk het dansen in de herbergen alsook op straat. Alzoo den 26 Oct. 1753 : „...voor de aenstaende kermisse welcke wesen sal Sondach den 28 October serieuselyk interdiceren en verbieden het houden van dansspelen met violen of andere musicale instrumenten soo binnen de huysen als op de straeten, weyden en andere plaetsen op pene dat de contraventeurs aen dese onse ordonnantie en de ouders voor haere kinderen sullen vervallen in eene amende van 10 goudgulden (6).

Zoo ook in 1760: „synde haer clachtigh overgedragen hoe dat

---

(1) Politieke ordonnantie nos 35 et 36, 1729. Variorum IX, fol. 204.
(2) Ibid. n° 12.
(3) Ibid. n° 11.
(4) Ibid. n° 9.
(5) Rolle n° 1, 1460—1481.
(6) Acta Capituli 26 Octobris 1753.

Digitized by Google

verscheyde herbergiers en brandewyntappers in haere heerlyckheden Vleytingen en Hees haer niet en ontsien 's avonts maer selfs tot inde diepe nacht vioolspel in haere huysen te houden en te dulden en want sulckx is strekkende tot misledinge der jonckheyt . . . ., werd verboden vioolspelers te nemen zonder oorlof van den Ryproost op boete van drie goudgulden en interdictie van tappen" (1).

Ook was het aan de herbergiers en aan alle anderen verboden „soldaeten, ruyters of dergelycke te logeeren of refraichissementen te geven tensy met expresse orders en voorweeten van de dorpmeesters op pene van verlies van verteeringe" (2).

Ten anderen was de politie nog al streng met alle vreemdelingen. Zoo moesten zij onmiddellijk, als zij in de gemeente wilden wonen, een getuigschrift brengen van den pastoor of den schout der plaats die zij verlaten hadden en alvorens als onderzaten erkend te worden moesten zij 300 goudgulden borg stellen op straf van 3 goudgulden te verbeuren en weggejaagd te worden (3). Dit was ook, zoo het schijnt, de eenige formaliteit die men te vervullen had om het burgerrecht te Vlytingen te bekomen.

Daar de ondervinding geleerd had, dat de soldaten in verlof zich aan vele vechtpartijen en straatschenderijen plichtig maakten, waren zij het voorwerp van bijzondere wetten. Zoo was het aan alle gemeentenaren verboden „op eene amende van eenen goudgulden, eenige militairen al waere het ook hunne eigene kinderen tot hunnen huysen in te nemen, ofte verblyf te geven, tensy dat sulks aen den heer Ryproost en Schout, beneffens vertooninge der verlofspassen van die militairen, vooraf sullen hebben bekend gemaekt". Ook mochten die soldaten geene wapens dragen en de amende, waarin zij om de eene of andere misdaad vervielen, werd afgeëischt van hen bij wie zij verbleven (4).

3. *Stallen en Vee.*

Den 31 Januari 1768 was er te Laeffelt een hevige brand

(1) Acta Capituli 27 Octobris 1760.

(2) Politieke ordonnantie n° 2, 1728. Variorum IX, fol. 204.

(3) Politieke ordonnantie n° 16, 1729. Variorum IX, fol. 204.

(4) Politieke ordonnantie n°s 38, 39, 40, 1751. Publications de Maastricht XXVII, p. 383.

Digitized by Google

ontstaan. Daarom werd er den 1 Februari een verbod afgekondigd van nog met lampen of pijpen in de stallen te komen om de beesten te voeden. Ieder landbouwer moest zich van „eenen fatsoenelyken lanteern" voorzien en elk jaar op het voogdgeding moest hij deze vertoonen op boete van 3 goudgulden (1).

Alle jaren, binnen de acht dagen na het jaargeding, moest men het getal zijner „bestialen, peerden, koyen, schaepen, enz. aanbrengen" (2).

Vroeger, in 1586, den 20 Mei, was er ook een gebod gekomen op boete van drie mark om alle vreemde beesten en schapen buiten de heerlijkheid te drijven (3).

4. *Straat.*

Na negen uren mocht men niet meer op straat „roepen, singen ende guchelen op pene van 10 goudgulden" (4).

Zelfs werd in 1728 verboden om met of zonder wapenen „op des Heeren straat te gaan" na 9 uren 's winters en 10 uren 's zomers (5).

Natuurlijk was het verboden over straat te gaan met „zackpistoolen, poignarden, stiletten, groote en ongemeyne stocken" op straf van 5 goudgulden (6).

Ook was het verboden op straat te „rammelen of ramoer maken" voor de huizen van weduwen of weduwenaren, die een tweede huwelijk aangingen. Eene amende van 3 goudgulden was voor de overtreders daarvan bestemd (7).

Verder moest ieder „de straeten en wegen soo binnen als buyten des dorps repareeren voor syne erve" — „garen (hekken) hangen op behoorlyken tyd" — geene kuilen maken om er leem uit te halen" (8).

De meerpoel ook stond onder de bijzondere bescherming der

---

(1) Rolle n° 24, 1766—1775.
(2) Politieke ordonnantie n° 46, 1728. Variorum IX, fol. 204.
(3) Rolle n° 8, 1586—1603.
(4) Rolle n° 12, 1644—1649.
(5) Politieke ordonnantie n° 19, 1728. Variorum IX, fol. 204.
(6) Ibid.
(7) Ibid. n° 21.
(8) Ibid. n°s 24, 23, 27.

Digitized by Google

wet. Het was verboden schapen er in te wasschen of hennep er in te leggen op straf van drie goudgulden (1).

5. *Veld.*

In een dorp, moesten de verordeningen op het veld natuurlijk vele punten bevatten.

Zoo was het onder anderen verboden „ongerechte wegen te maken hetsy te voet of te peerde, met karren of waegens.. op pene van 21 stuyvers voor ider reyse" (2).

Zoo ook bestond er een verbod vreemde beesten in het veld te brengen op pene van confiscatie — op eens anders goed te weiden, op straf van 3 goudgulden — veulens of geiten in het veld te brengen, op straf van 1 goudgulden — voor zonsopgang of na zonsondergang in het veld met beesten te hoeden „op poene arbitraire" (3).

Werden de beesten op eens anders goed aangetroffen, zoo werden ze door de veldboden naar huis medegenomen en „gepand"; tegen betaling der boete kon de eigenaar ze terugbekomen. Aan eenieder was het alzoo toegelaten de kudden ten huize der boden te panden (4).

Om te mogen „ougsten" (aren lezen) moest men vooraf verlof vragen aan den schout; dan nog mocht men zulks niet doen alvorens de schoven van het veld weg waren, noch ook voor zonsopgang of na zonsondergang. In het jaargeding van 1592 werd reeds afkondigd: „Item vort of ymant ontemelick ousten, hedt waere sangen (5) te maecken, sychthoupen (6) te nemen of eynighen schoofen te nemen... sullen verbueren.. 1 rynsgulden.." (7).

Daarentegen mocht men niet altijd zijne eigen landen „vreden" (8).

---

(1) Politieke ordonnantie n° 26. Variorum IX, fol. 204.

(2) Politieke ordonnantie 1751. Publications de Maastricht XXVII, fol. 386.

(3) Politieke ordonnantie n°s 31, 32, 33, 34, 1728. Variorum IX, fol. 204.

(4) Ibid. n°s 38, 39.

(5) Sang = zoo veel korenhalmen als men in de hand kan samenvatten, wordt in dien zin nog te Vlytingen gebezigd.

(6) = Zichthoopen: in 't plat Vlytingsch thans »epper«.

(7) Rolle n° 8, 1586–1603.

(8) Vreden = door een teeken (een bundel stroo in den grond gestoken) aanduiden, dat schapen en varkens niet op het land mogen komen.

Digitized by Google

Zoo mochten zij die schapen hadden „hunne ghersten stoppelen niet vreden" of voor de lammeren mochten zij enkel „zooveel bunder braecken (1) vreden" als zij tiendelammeren brachten op boete van 3 mark (2). Van den anderen kant „sal iedereen, tegens de velden met koren besaeyt schuldigh syn voor Allerheyligen, syne erve te vreeden en in vreede te houden" (3).

Op het hoeden der varkens en der schapen bestonden bijzondere verordeningen.

Reeds in de XVIe eeuw was er een of meer gemeene varkensherders, die het eerst op de stoppelen mochten hoeden. Buiten hen mocht eenieder slechts op zijn eigen goed de varkens drijven (4).

In 1650 mocht men de schapen niet weiden zelfs niet op zijn eigen land, maar enkel op de braaklanden en in de weiden, nooit op de korenvelden, noch in den winter, noch in den zomer „al waert oock op pretext dat de corenvruchten te dick stonden ofte te sterck souden opschieten, sonder permissie van den ryproost" (5). Later nochtans, in 1728, mocht men voor half-Maart de schapen op het winterkoren brengen.

In de moderne beschaving, waar volgens de Romeinen (jus utendi et abutendi) het recht van eigendom het recht is zijn eigen goed te gebruiken of te misbruiken, valt ons dit vreemd op. Toch moet men de voorzienigheid van een Bestuur niet miskennen, dat aan de eigenaars oplegt hunne goederen gade te slaan om niet in ellende te vallen en alzoo hunnen medeburgers ten laste te komen.

Ook om wille van het veld was het getal bepaald der schapen en duiven die eenieder houden mocht.

In 1649 moest men om schapen te houden ten minste 4 bunder land bebouwen, en per bunder mocht men 5 schapen hebben. — In 1650 3 schapen per bunder, met een minimum van 7 bunders, - in 1728, 4 schapen per bunder en in 1751, 4 schapen per bunder met een minimum van 18 bunders.

Om duiven te houden moest men in 1649, 5 bunders land bebouwen, in 1650, 7 bunders en niet meer dan 10 paar duiven

(1) Braakland.
(2) Rolle n° 5, 1552—1557.
(3) Politieke ordonnantie, n° 25, 1728, Variorum IX, fol. 204.
(4) Ibid. n° 30.
(5) Politieke ordonnantie 1650, n°s 4, 5. Publications de Maastricht XXVII, p. 370.

Digitized by Google

per bunder houden — in 1663, 2 paar duiven per bunder en een minimum van 4 bunders, — in 1723, een minimum van 2 bunders — en in 1751, 6 bunders (1).

Het was verboden op duiven te schieten op straf van 1 goudgulden „voor elcke scheut".

Zoo was ook verordend „dat niemand haesen, conynen, patrysen, duyven, noch eenige andere vogels sal mogen vangen, schieten of beschaedigen noch oock geen geweer of ander instrument tot de jacht te mogen gebruycken op pene van 10 goudgulden boven het verlies der wapenen en instrumenten" (2).

Daarom ook was het verboden de honden los te laten zonder eenen kluppel van een voet lang aan den hals (3).

B. Nijverheid en Rijkdom.

Welke nijverheid oefende de Vlytingenaren in vroegere eeuwen uit? — Waarin bestond hun rijkdom? — Hoe geschiedden de veranderingen van eigenaar en welke lasten moesten de bezitters dragen? Dit zijn de vragen die wij hier zullen trachten te beantwoorden.

1. *Nijverheid.*

De voornaamste, zoo niet eenige, nijverheid van het oude gelijk van het hedendaagsch Vlytingen was de landbouw.

Wel vinden wij melding van andere nijverheden, die met den landbouw in nauw verband staan. Onder anderen kunnen wij aanstippen:

1. De brouwerijen, vroeger „paenhuizen" genoemd die talrijk waren, wijl vele inwoners — zelfs de pastoor — hun eigen bier brouwden. Om eene brouwerij in te richten moest men nochtans verlof van den rijproost vragen.

2. De stokerijen: of er veel of weinig waren weten wij niet. Enkel vinden wij: in 1728 verbod te stoken zonder verlof, — in 1771 verbod brandewijn te stoken op pene van 25 gulden, ter

(1) Politieke ordonnanties van die jaren. Variorum IX, fol. 204 en Publications de Maastricht XXVII, p. 371 et seq.

(2) Politieke ordonnantie 1728, n° 7. Variorum IX, fol. 204.

(3) Rolle n° 25, 1775—1787, 21 April 1782.

Digitized by Google

oorzake van duren tijd. — In 1753 werd er eene taxe gesteld van 10 stuivers per ton bier en 1 stuiver per pot inlandschen brandewijn 2 stuiver voor den uitlandschen (ter oorzake van den oorlog hadden de banken van Vlytingen en Hees schuld gemaakt) (1).

3. De weverijen. In dien tijd vond men veel meer hennep en vlas in de velden dan nu. Ook waren de weverijen talrijk. In 1728 werd er verboden hennep in den meerpoel te leggen (2), welk verbod ons aanduidt dat deze plant nog al veel te Vlytingen gevonden werd. Over een zestigtal jaren vond men ook nog vlas, en de oude personen verhalen nog met eene zekere voorliefde de vermaken der jeugd bij het inoogsten en het bewerken van het vlas. Ook herinnert ons de poel achter Laeffelt door zijnen naam (de Roode) dat hij vroeger het bezoek van menigen vlasstengel ontving. In 1509, in een inventaris van goederen van eenen landbouwer vindt men „7 hanfel stucken gheswoomp vlass en 5 stucken gewrevens vlass ende noch omtrent 3 stucken vlass dat nyet gewreven is" — „item noch 5 vait leeszoets" (3).

5. De Molens. Er zijn vroeger drie molens te Vlytingen geweest; een op de Meer, een achter Laeffelt (deze twee zijn al sedert meer dan drie eeuwen verdwenen) en de huidige die reeds nu vier eeuwen bestaat (4).

Om een windmolen op te richten moest men den wind van het Kapittel afkoopen, teeken dat in de middeleeuwen de heer zich alles toeeigende zelfs de elementen, die het minst aan 's menschen beheer onderworpen zijn. In een stuk geteekend: Vurwart van de wynde tot ter wyntmoelen" lezen wij:

„Anno XV^c tercio Inden loemoent (Januari) X daghe, alsoe heer Art Noetemans, canonick ende ryproost der kerke Sinte Servoes Tricht, komen is geweist vuer ons den gerycht ende heit aldoe bekant in name en van wyghen onsser erwedigher heren Deken ende Capittel der kercke Sinte Servoes vuergescreven, dat Agnees achtergeloeten huysvrou Loye Bollen seligher wais dat sy met Deken en Capittel vuergescreven overkomen were *ende den wynt tot behoef heure wyntmuelen sy gecocht hadde*, vuer ende omme acht vait

(1) Acta Capituli 19 Januarii 1753.
(2) Politieke ordonnantie 1728, n° 26. Variorum IX, fol. 204.
(3) Rolle n° 2, 1481–1506.
(4) Voorheen was het een stander-molen gelijk men nu nog in de Kempen ziet.

Digitized by Google

rogge erffpaichts, pacht ende moite (mate) der stadt van Tricht, alle jare wael te betalen ende te leveren" (1).

Wat nu eigenlijk den landbouw betreft, zeker heeft hij sedert de vroegere tijden veel wijzigingen ondergaan.

In 1435 zaaide men op een stuk land een jaar tarwe, het volgend jaar gerst en het derde jaar plantte men niets maar liet men het braak liggen. — Diensvolgens betaalde men het eerste jaar als pacht per bunder 20 vat tarwe, het tweede 20 vat gerst en het derde jaar, niets (2).

Ook het bemesten der landen scheen weinig in aanmerking genomen. Zoo waren de pachters die de landen van het Kapittel bebouwden, enkel verplicht het land, gedurende een toust van 6 jaren, eens te overmesten of te mergelen (3).

In het algemeen zaaide men voorheen, gelijk nu nog, tarwe, koren, haver en gerst, alsook erwten en wikken. Ook vond men toen geheele velden van vlas en hennep, van lijn- en raapzaad. — Tegen 1835 won men te Vlytingen jaarlijks 500 hectoliters tarwe, 700 hectoliters koren, 30 hectoliters gerst, 600 hectoliters haver en 2000 hectoliters aardappelen (4).

In de boomgaarden vond men appel- en perenboomen en veel meer noteboomen dan nu ten dage.

Wat het vee aangaat, hadden de boeren in 1500 dezelfde soorten van beesten als nu. Zij bezaten: paarden, koeien, ossen, kalveren, varkens en bijzonder een groot getal schapen. Zoo vinden wij in 1759, melding van verscheidene kudden schapen: Jan Nelissen, 102 schapen; Jan Thans, 97; Vrint Coenegrachts, 25; Theunis Verjans, 35; Leon Nelissen, 43; Keerst van Herf, 42; de gebroeders Simons, 57. Daarenboven waren nog ten minste drie andere kudden in het dorp, die aan Herman Herlogen, Willem Beerts en Willem Loyens toebehoorden.

2. *Rijkdom.*

De bezittingen der voormalige Vlytingenaren bestonden vooreerst in huizen en landerijen.

---

(1) Rolle n° 2, 1481 – 1506.

(2) Descriptiones terrarum ecclesiae S. Servatii . . . anno 1435.

(3) Register van Tousten voor de landen des Kapittels, 1780.

(4) Van der Maelen, Dictionnaire géographique du Limbourg, (1835) bl. 140.

Digitized by Google

De huizen, meestal eigendom, waren in 't algemeen in hout en leem opgebouwd en met stroo gedekt. Geen wonder dan ook dat huizen, schuren en stallen soms door het krijgsvolk *dooreengeslagen en afgebrand* werden. Eenige voorname woningen, zooals de pastorie en het Blockhuis waren in Sichensche steenen gebouwd nochtans had de pastorie in 1687 een strooien dak gelijk de andere huizen.

Wat de landerijen betreft, ziehier hoe op het einde der achttiende eeuw de 1037 bunders grond te Vlytingen ongeveer verdeeld waren:

Eigendom der landbouwers, 434 bunders; Gelucht of Kerkfabriek 5 bunders; H. Geest of Armentafel, 5 bunders; Pastorie, 10 bunders; Schutten (gehangen en gevangen landen), 1 bunder; Landen aan erfpacht onderworpen, 3 bunders; Kapelanen van St. Servaas, 21 bunders; H. Geest van Maastricht, 12 bunders; Kapittel van O. L. Vr. te Maastricht, 36 bunders; verscheidene eigenaars (onder wie een zeker getal kloosters van Maastricht), te samen, 269 bunders; eindelijk het kapittel van St. Servaas, 274 bunders (1).

Dit laatste was dus de voornaamste grondeigenaar van Vlytingen. Reeds in 1435 beliepen zijne bezittingen ruim 134 bunders. Zij waren alsdan in drie klassen verdeeld: 1° het veld genoemd „*retro curiam Torf alias dicto voer die Steghe*" bevattende over de 43 bunders; 2° het veld genoemd „*Opheym et Nederheym*" meer dan 42 bunders; 3° het veld genoemd „*retro cimeterium* (achter het kerkhof) ruim 47 bunders (2).

In 1650 waren die bezittingen al merkelijk vermeerderd. De oude verdeeling was nog in voege en wordt zelfs nader bepaald.

Tot de eerste klas behoorden de plaatsen genaamd: „*achter Elch aen Grammen eicxken, — achter Borkeshof, — onder die Commen, — omtrent Busselkensgracht, — boven Busselkensgracht, — Op 't Boesland*". — De tweede klas bevatte: „*voor Neerhem, — in Ophem voer Grammengaet, — aen Coemanssteghe. — aen de Hoelewyen, — in den Riempsterdael, — achter Elcht*". — In de derde

(1) Sommier van den generalen aanbreng der landerijen, gronden en erven onder Vlytingen, Ellig en Laeffelt gelegen, waernae de schatcedule sal worden geformeert. Handschrift, einde der XVIII eeuw.

(2) Descriptiones terrarum ecclesiae S. Servatii Trajectensis, Leodiensis diocesis, apud Fleytingen. 1435. HS.

Digitized by Google

klas vinden wij: — *„tusschen Rywegh en Spauwenstraet, — oever die Spauwenstraet, — voer Elcht by de Vroegracht, — achter Kestelt, voer Cloeskengaet"*.

Deze landen telden te samen 138 bunders, maar daarenboven bezat het Kapittel nog andere landen, namelijk, de landen die de tarwe voor het Kapittel moesten opbrengen, *(terrae hereditarie debentes triticum refectorii)*, alsook andere landen genoemd: *„sub titulo siliginis* of *loopende landen"* (1).

In een register van 1780 vinden wij de tousten van 144 pachters die landen van het Kapittel bezaten. Dit boek schijnt evenwel niet volledig te zijn, wijl de totale som der landen maar bij de 200 bunders beloopt (2).

Het is opmerkenswaardig hoe het Kapittel zijne goederen in kleine perceelen verdeeld had. In 1435 zijn er maar vijf stukken grooter dan een bunder en de groote helft der andere bereikt het half bunder niet. Was dit zoo met opzet gedaan om het getal pachters en alzoo het getal trouwe onderdanen te vermenigvuldigen, ofwel dat ieder, door zijnen eigen landbouw in zijne noodwendigheden voorziende, alzoo meer onafhankelijkheid jegens zijne medeburgers zou verwerven, of was dit enkel het gevolg van veel herhaalde deelingen?

Betrekkelijk de waarde van het land, hebben wij onder anderen de volgende prijzen aangestipt: In 1646 werd de roede verkocht aan 45 brabantsche gulden, — in 1661, iets minder dan 44 gulden — in 1703, 44 gulden en in 1728, ongeveer 38 gulden (3).

De roerende goederen der inwoners van Vlytingen bestonden in gelden, vee, landbouwgereedschappen en huismeubels.

In vroegere tijden werden die gelden nog al dikwijls in kist of steenen pot in den grond gedolven en gaven alzoo geene winsten. Wat betreft de geldspeciën, men vond allerhande vreemde munt. Zoo werd in 1646 eene som van 585 gulden (3) in de volgende speciën uitbetaald:

---

(1) Status terrarum R.R. et Nobilium D.D. insignis ecclesiae collegialis S. Servatii Trajecti ad Mosam, in dominio suo de Vleytingen, Elcht et Lauffelt de annis 1649—1650, HS.

(2) Register van Tousten des Kapittels in Vlytingen 1780.

(3) Omstreeks die jaren, deed de Brabantsche gulden nagenoeg zooveel als de hedendaagsche Hollandsche gulden.

Digitized by Google

In goud:

„Acht souverainen, aan 21 gulden elk . . .	=	168 g.	
„Twee Italiaense pistoletten, 23 gulden . . .	=	46 „	
„Twee cruysarts, 23 g.	=	46 „	
„Een Luycker pistolette, 10 g.	=	10 „	
»Een dobbel Spaense pistolette, 24 g. . . .	=	24 „	
„Seven Spaense pistoletten, 12 g.	=	84 „	
„Twee half Spaense pistoletten, 6 g. . . .	=	12 „	
„Een Italiaense pistolette, 24 g. 2 stuiver . .	=	21 „	2 st.
„Zes Franse croonen, 6 g. 10 st.	=	39 „	
„Dry Hasselsche croonen, 5 g. 15 st. . . .	=	17 „	5 „
„Een Brabansche croone, 6 g.	=	6 „	
„Een Jacobus, 17 g. 8 st.	=	17 „	8 „
„Een halven Jacobus, 8 g. 4 st. . . , . .	=	8 „	4 „

In zilver:

„Thien cruysryxdaelders, 3 g. 12 st. . . .	=	36 „	
„Dry souverainen off ducatons, 4 g. 10 st. .	=	13 „	10 „
„Vier Oortducatons, te samen 4 g. 10 st. . .	=	4 „	10 „
„Twee Luyckerdaelders, 1 g. 16 st.	=	3 „	12 „
„Eenen Hollandtschen daelder	=	1 „	18 „
„Zes quart d'escus, 1 g.	=	6 „	
„Achthien quart d'escus, nae gewicht, 19 st.	=	17 „	2 „
„Dry francken, 18 st.	=	2 „	14 „
„Een copstuck, 12 st.	=	0 „	12 „
Daarbij nog: „Dry stuyver myten"	=	0 „	3 „
en „twee stuyver silver"	=	0 „	2 „
Totaal . . .		585 g.	2 st.

Ook andere geldspeciën, maar zonder aanduiding van waarde, vinden wij in 1703. Het zijn: permissie-ducatons, cruyspatacons en permissie-schellingen.

In de XVIe eeuw is er dikwijls spraak van hornsgulden en roesennoebele.

In 1553 verklaert het gerecht van Vlytingen dat de groote boete drie merck is (1), dat eene merck twintig schellingen doet, en de schelling tegen twaalf penningen gerekend wordt.

(1) Later drie goudgulden.

Digitized by Google

Om een denkbeeld te geven van het vee, de landbouwgereedschappen en de huismeubels van eenen Vlytingschen boer in vroegere dagen, deelen wij hier een inventaris mede van 27 September 1585, „gemaict ouvermits Scholtit ende scepenen, met namen Jans van Laufelt ende Herman van Elcht, van allen gereyden guede bevonden in Fastrarts huys inde hoeff ende bewyn noe doet desselve Fastrarts.

Inden yersten twe perde met honne hamen, eyne waghen met ouxtledderen, ende ouch met twe mestledderen, eynen ploech ende eyne eghe, met honne gereysschap, vier kuye ende vier versen, daer van dat twe verse alt syn van drie jaer, en die ander twe verssen ellick van twe jaren, van wellick koyen en verssen vuerscreven Fastrart bekant heit Heyllice (aan Helena) eyn koe en eyn verse van 2 jaren huem toebehoren ende vuertyts gegeven te hebben; item desgelycks ouch heit Fastrart bekant Yeffke (Eva) gegeven te hebben eyn versse van twe jaren, item noch syn hyr (hier) twe oscens dat eyn van twe jaren ende dat ander van eynen joer.

Item noch syn hyr bevonden vier grote vercken en twe myddelberch (middelbaar) vercken, drie sueghe ende 5 cleyn vercken, dair van Heylke eyn van de 5 cleyne vercken toebehoirt ende die cleyn zoech metten kortten stert.

Item drie bedden met honnen ghespan, die Marie Fastrarts huysvr. bye huem bracht heit. Item drie paer groeve sloeplaken en 3 paer ghepende sloeplaken en vier oerkussen, die Marie bye Fastrart bracht heit, vier wullen cussen, die Marie ouch ghemaict heit ende noch vier koye (kwade) wullen cussen. Item noch twe franckeforter sargen (deken) die Marie ouch bye Fastrart bracht heit en twe lynen sargen ende noch twe bedden Fastrart toebehoerende.

Item eyn gegraven scrynen (uitgestoken kast) en eyn komp, (kist) die Marie ouch bye Fastrart bracht, item twe trysoeren (fr. dressoir, om schotelen te zetten) die Marie ouch bye Fastrart bracht en desgelycks ouch twe toefelen en eyn scheermke stoende byden herdt ende noch een kystghen Yeffken toebehoerende. Item int huyss bydden herdt, eynen groten nouwen scherm, Fastrart toebehoerende, ende noch eynen groten alden scherm, eyn groet alt schaepken, eyn quoye banck, eynen nouwen schoetelkorff ende eynen auwen.

Digitized by Google

Item drie groete thyne platelen ende drie cleyn platelen ende 6 moesschotelen ende 6 dobbeleuren (schotel met twee ooren), twee quart cannen en 1 quart canne, en twe zoutvait, dat Marie all bracht heit by Fastrart; twe ketelen, te weten, eynen groeten en eynen cleynen, die Marie ouch toebeheurden, twee cleyn dagelixe ketelkens en eyn lavoer (waschbak) Fastrart toebeheurende.

Item dry ganse pannen en drie speet soe groit ende cleyn, die Marie ouch toebeheurden, en dergelix ouch twe cueperen luychteren, Marie vurscreven toebeheurend, en eyn quoye cueperen panne Fastrart toebehuerend. Item twe vyss spoenen (vischlepels) en eyn cleyn cueperen schuppecken en eynen yseren breulyckslepel, eynen groeten ruester en eynen cleynen, twe groete tangen en eyn cleyn, Marie toebeheurend; Item eynen brantroye ende eyn broetyseren (groot gebogen ijzer, waarin men het mes stak om brood te snijden) ouch Mariën toebeheurend. Item twe heelen (uitgeschakelde lat om de lamp hoog of laag te hangen) Fastrart toebeheurende, en desgelyx ouch 5 dryvoit stuell en eynen groten setel Mariën toebeheurende en eynen setel Fastrart toebeheurende. Item eynen steynen mortselsteyn met seynen stueter, ouch Mariën toebeheurende. Item eyn waffelyseren en eyn muelenyseren ouch Mariën toebeheurende. Item drie coupen int huys ende eyne coup te wynen Kempeneers, Fastrart toebeheurende, en twe zychten en drie tobben.

Dit uyt vlass:

Item 7 hanfel stucken gheswomp vlass en 5 stucken gewrevens vlass ende noch omtrent 3 stucken vlass dat nyet gewreven en is. Dit huert all Fastrart toe.

Item noch 5 vait leeszoets (lijnzaad) onghewandt metter dreck, stoende in eyn tonne op den solder, dair van eyn vat stheenzoets (steenzaad) Heylken toebehoirt.

In die schuyre:

Item eyn oughst alle uytgedorschen, en van den berm in die schuyr gedorschen omtrent 14 houp, en eyn cleyn mydtgen gelegen achter die schuyre is wael halff uytgedorschen. Item eyn groit mydt Roggen gelegen bye dat huys, item 9 royen erten en 6 royen wycken liggende te Vleytinghen, item die gerst ligt in schuyr t' Elcht. Item mest inden mesthoeff, item eynen veerdel

Digitized by Google

hynnen en 8 jongge hanen. Item omme twe lychtgulden nuet (noten), item twe tonnen appel en eyne tonne peren" (1).

De verkoop die op dezen gerechtelijken inventaris volgde geeft ons eenige inlichtingen betrekkelijk de prijzen van vee en gereedschappen in die tijden.

Eéne vaars wierd verkocht voor 5 gulden (2) de andere voor 3 gulden. — De jonge ossen elk voor 4 gulden. Twee koeien, elk voor 6 gulden, eene andere voor 7 gulden.

Het oud paard werd verkocht aan 6 Hoornsgulden (3), het klein paard aan 7 Hoornsgulden.

De varkens gingen tot twee gulden; men kocht „vyf cleyn vercken vuer 6 gulden en 1 stuever" — „den cleynen breulynck vuer 23 stuever" — „die jonghe zoech vuer 35 stuever" — „die ouwe zoech vuer 2 gulden".

Men verkocht „den waghen veur 3 gulden — ploech ende eghe veur 1 gulden — lavoer, cuperen panne en ketelkens tsamen 10 stuever — de sloeplakens en het vlas vuer 2 gulden en 1 oort — den groeten scherm vuer 26 stuever — twe helen, twe zychten en die schotelkorf vuer 5 stuever — dat beste bedde vuer 4 gulden — dat dylste (slechtste) bedde vuer 33 stuever — eyn quoet alt scrynen ende voert alt hultewerck vuer 15 stuever — die hynnen vuer 20 studen leeszoet vuer 20 stuever".

In 1835 waren er te Vlytingen, 80 paarden, 20 veulens, 100 hoornbeesten, 30 kalveren en 50 varkens (4).

3. *Veranderingen van eigenaar.*

Deze veranderingen geschiedden door koop en verkoop, door gift tusschen levenden, door testament en erfenis en ook somwijlen door gerechtelijke uitwinning.

Hierover willen wij eenige bijzonderheden meedeelen.

In de vroegste tijden hadden de verkoopen van huizen en landen

---

(1) Rolle n° 2, 1481 — 1506. Eene dergelijke lijst, doch ongelukkig zonder verklaringen, staat gedrukt in de Publications de Maastricht XXXIII, p, 305.

(2) De Brabantsche gulden deed in het begin der XVIe eeuw ongeveer 4,50 franken

(3) De Hoornsgulden was ongeveer 10 franken.

(4) Dictionnaire géographique du Limbourg. Van der Maelen, bl. 140.

Digitized by Google

enkel voor het gerecht plaats, alwaar zij in de „ghichtregisters" opschreven werden.

Later, in de XVIIe en XVIIIe eeuw geschiedden ze ook in Vlytingen, eerst voor openbare notarissen van Maastricht.

Als die verkoopen voor het gerecht gebeurden, dan werden zij altijd onder eene gewone formule ingeschreven, die ons eene aloude gewoonte in het geheugen brengt. Alzoo vinden wij in 1616 „Oevermits Boelmans, schout . . . . schepenen, heeft Jan Pecx, uyt titule van wettighe coep ende vercoep opgedraeghen in des reghts handen . . . *(beschrijving van het goed)* . . . daerop verthyende (1) luytterlycke met hande, *halme* ende met monde, tot oerbaer pro fyt ende in behoef van . . . (naam des koopers)". (2) Vroeger bracht de verkooper of gever een stroohalm, (festuca), soms ook een graszode (cespes) of een tak (ramus, oud vlaamsch rysch of rysse) als teeken des eigendoms bij het gerecht aan, dat dit teeken aannam en aan den kooper overgaf (3).

Als landen of huizen den meestbiedende verkocht werden, geschiedde dit „by uitgaen der brandende keerse"; zoolang de kaars brandde, kon men nog altijd meer bieden, maar eens de kaars uitgeblazen, was de koop toegeslagen. Ook als de verkoopen voor de notarissen hadden plaats gehad, moesten zij nog aan de schepenen voorgelegd worden „versoekende deselve volgens teneur in punctis et clausulis te worden gerenoveert ende gerealiseert". Dan werden zij in de gichtregisters ingeschreven en „in hoede van recht gekeerd".

Boven den vastgestelden koopprijs moest nog ter bevestiging van den koop, eene bepaalde som geld als gelag of drinkgeld door den kooper betaald worden; dit heette men „lycoep of lycop", gewoonlijk scheef men: „*lycoep nae landt coep*", bijzonder als het huizen of gebouwen gold.

In Vlytingen, in 1661, betaalde men voor 22 roeden aan 44 gulden de roede, dus op 968 gulden, een lycop van 24 gulden en 4 stuivers, of 5 stuivers per honderd gulden. Zoo vinden wij ook in een verkoop van 1728 in plaats van den lycop

(1) = Afstand doende.

(2) Gichtregister n° 32, 1610—1630.

(3) Reusens, éléments de paléographie, bl. 176. — Kempeneers, geschiedenis van Montenaeken, I, p. 17 geeft een dergelijk voorbeeld.

Digitized by Google

„*godshelder 5 stuivers*". Dit zijn de twee eenige gevallen waarin wij den lycop aangeduid vinden (1). Eens ook in 1646 vonden wij in plaats van den lycop dat de kooper moest geven, „eenen nieuwen hoed van 20 patacons".

Betrekkelijk de testamenten en erfenissen willen wij vier bijzonderheden vermelden.

1. In het erven werd steeds de gewoonte, *patrua patrinis, matrua matrinis*, onderhouden, dat is dat de goederen van man en vrouw aan hunne wederzijdsche familie overgingen, volgens het deel dat zij vóór hun huwelijk bezaten (2).

2. In de XVIe eeuw als iemand eene ontvangene erfenis wilde doen erkennen door het gerecht, nam hij op het goed waarvan kwestie was, „rysse ende erde" en dit „rysse ende erde is hoem verlent in eynen teycken van possessien, nae onsser bancken regt" (3).

3. In alle testamenten, wordt vooreerst een stuiver Brabantsch gegeven aan de Kathedraal van Luik; al deze testamenten beginnen met dezelfde formule: „Dewyle sy (Agatha Peeters) kranck te bedde is liggende, doch haere memoirie, verstant ende vyf sinnen over al machtich synde, dat sy mits desen wilt disponeren van 't gheene haer Godt op dezer werelt heeft verleent in forme naer bescreven: (mits daer nyet seckerder is dan de doot ende unseckerder als desselfs ure), ierstelyck bevelt haere ziele als die uyt den kercker des lichaems sal comen te scheyden in handen van Godt almachtigh, ende haer recommanderen inde gebeeden van sine lieve moedere de heilige Maget Maria ende aller het hemels geselschappe, ende haer lichaem ter gewyder aerde, ende comende tot de dispositie van het tydelyck, legateert eenen stuyver bb. eens aen St. Lamberts bouw tot Luyck, enz." (4).

4. De Testamenten werden ook door de Pastoors opgemaakt; zoo bezitten wij te Vlytingen, een gansch register testamenten van 1579 tot 1612 door Pastoor Vanderborgt opgemaakt (5).

---

(1) Volgens eene mededeeling van Dr P. Doppler in de Maasgouw, 15 Nov. 1900, was te Weert de lycop gebracht geworden van 2 % tot 3 %; dit maakte 40 à 50 stuivers per honderd gulden.

(2) Declaratie der schepenen, 22 Mei 1635, Rolle n° 11, 1634—1644.

(3) Rolle n 6, 1559—1572.

(4) Rijksarchief Hasselt. Testamenten van 1643—1679.

(5) Ibidem, Testamenten van 1597—1612.

Digitized by Google

Dat er vroeger gelijk nu nog gerechtelijke uitwinningen plaats hadden valt niet te betwijfelen. Dat hiet men „kummeren halden of sloen". Zoo vindt men dikwijls in de XVIe eeuw: „Item N.N. had eynen korenkommer doen sloen op N.N. en heit begert te dersschen ende de scepen heit geweeten, dat her dersschen sal vuer den auwen pacht te syner versoeck" (1).

Ook als men de verschuldigde boeten niet betaalde, werden soms de huismeubeulen, zelfs de geringste, verbeurd. Zoo had in 1537 Andries van Jesseren, momber des Heeren, verbeurd: „eyn cleyn ketelken sonder deksel, — eyn ketelken wenick meerder, — eyn tien (tinnen) saltvaet, — eyn yseren lepel, — eyn ketel, — nochtans als hij dit wilde verkoopen, kon hij er niet van af geraken (2).

Ook vreemden waren aan deze gerechtelijke uitwinningen blootgesteld, zelfs hunne personen konden in hechtenis genomen worden. „Dat men van allen brocken (3) ende schatscolt sal moegen kummeren halden ende te recht stellen, allen vrempden off Ruemberingen (4) het sy luyde, lyff off guet" (5).

4. *Lasten.*

Onder deze lasten komen de tienden op de eerste plaats.

Het Kapittel van S. Servaas had in Vlytingen de groote en kleine tienden van vruchten, dieren en andere zaken (6). Het had alzoo het recht te genieten het tiende deel of liever een proportioneel gedeelte van de vruchten van den grond, van de geboorte of voortbrengselen van beesten, of van zekere geldswaarde in plaats van dit een en ander (7). Groote tienden noemde men de tienden der korenvruchten en der paarden, koeien en schapen.

---

(1) Rolle n° 2, 1481—1506.

(2) Rolle n° 3, 1506—1539.

(3) Brocken = boeten.

(4) Ruemberingen = die geene vaste woonplaats hadden (?)

(5) Rolle n° 2, 1481—1506.

(6) »Ad quos perceptio totius decimae spectat, tam grossae quam minutae fructuum, animalium et rerum aliarum«. Cynsregister van het Kapittel van St. Servaas in Vlytingen 1378.

(7) Van de Graft, Geschiedenis der wetgeving op de tienden, bl. 84.

Digitized by Google

Onder de benaming van kleine tienden kwamen de tienden der kleine gewassen van hoven en boomgaarden en van kleinere dieren als ganzen, eenden, hennen, enz.

Toch moet men niet denken dat inderdaad het Kapittel juist het tiende gedeelte dezer vruchten of dieren in natuur ontving. Zulks gebeurde wel voor de korenvruchten waar de tiendenaren gemakkelijk den tienden schoof of hoop konden weghalen, en nog twijfelen wij of dit voor alle korenvruchten plaats greep.

Wat de tienden der dieren betreft, enkel vonden wij melding van de tienden der lammeren (1).

Het Kapittel verpachtte gewoonlijk de tienden tegen eene vaste som en liet dan aan de tiendenaren de zorg over de tienden naar recht in te beuren.

Zoo verpachtte het den 23 Juni 1603 de tienden aan Lenart Brusterbosch en Willem Bevers voor *60 pares* (2), dat is, denken wij, voor 1440 vat rogge en evenzooveel haver (3).

Ook gebeurde het nog al eens dat ter oorzake van geleden schade de tiendenaren kwijtslag kregen; onder anderen den 31 Maart 1486 kregen Egidius Van den Sangen, Johan de Ophem en Adam Casterman kwijtslag van 6 vat koren en 18 vat garst (4) en den 3 Nov. van datzelfde jaar nog kwijtslag van 1/3 voor het koren en van 2/3 voor de garst (5).

Ter oorzake der tienden was het Kapittel verplicht tot het onderhoud van het hoogaltaar en van het schip der kerk. Ook moest het zorgen voor de tiendeklok of banklok alsook voor de competentie van den pastoor (6), zelfs moest het voor de kudden der ingezetenen eenen stier en eenen beer verschaffen (7).

Buiten de tienden hadden de Vlytingenaren nog andere lasten

---

(1) »Soe menich theen lamp hy ter tienden gyecht, soeveel bunder braecken sal hy mogen vreden«. Rolle n° 5, 1652—1557.

(2) Acta Capituli, 23a Junii 1603.

(3) Thomas Moors verklaart in zijn registerboek dat het Kapittel zijne competentie gebracht had op twee paar, dat is, zegt hij, 48 vat rogge en 48 vat haver. Een paar was dus 24 vat rogge en even zooveel haver.

(4) Acta Capituli 31 Martii 1486.

(5) Ibidem, 3a Novembris 1486.

(6) Zie Kempeneers, Geschiedenis van Montenaken, I, bl. 36.

(7) Ibid. bl. 37. Zie ook Cynsregister van het Kapittel van St. Servaas te Vlytingen 1381.

Digitized by Google

te dragen, zij moesten namelijk door eene onderlinge bijdrage de gewone onkosten der gemeente dekken, die ten minste tot 751 gulden stegen. Diensvolgens werd er sedert 1650 eene dubbele belasting geheven die men heden grondbelasting en personeele belasting zou noemen. „De helft van den gemeynen last sal verdeylt worden op de generaliteyt van de landen, die eenen jederen van onsen ondersaeten sal hebben in in syn bedrieff, ende d'andere hellichte van den schadt oft gemeynen last sal gevonden worden op de woninge ende bedrief van eenen jederen der voorscreven ondersaeten" (1).

De grondbelasting berustte niet enkel, zoo als nu, op den eigendom, ook het pachtland was er aan onderworpen; een ieder moest aanbrengen „het oprecht boendergetal of de maete der landeryen, weyen, beemden en andere erven, die hij in eigendom, pacht ofte ten halverscheyd besit ofte wint" (2).

In het laatste gedeelte der XVIIIe eeuw was deze grondbelasting dan eens 10 stuiver, dan weer 15 stuiver per bunder. In 1793 was ze 20 stuiver. Even zoo hoog was in 1655 de belasting der landen die onder den Vroenhof gelegen waren.

De personeele belasting werd geheven als volgt: „den genigen die sal hebben vier off meer werckende peerden, sal gereeckent ende getaxeerd worden op *een dobbel eecx* (: soo d'ondersaeten dat noemen:) dye nyet heeft als een oft twee peerden *een halve eecx*, ende die geene peerden en hebben *een quart van een eecx*" (3). Bij het bouwen der pastorie in 1687, hadden die van Vlytingen ook „hunnen schat (de 2/3 van 800 gulden) omgeleyt volgens de *eexe*, gelyck sy dit noemen". Die *eexe* was nagenoeg de algebrische x of het onbekende. Ziehier hoe men te werk ging. Men telde de pachters van vier paarden, bijvoorbeeld, 30; aan een dobbel eecx = 60 eecx: 48 pachters van twee paarden, aan eene halve eecx, maakte 20 eecx; en 60 ingezetenen die geen paard hadden, aan een quart eecx maakte 15 eecx. Te samen: 60 + 20 + 15 = 95 eecx. Had de gemeente nu, bij voorbeeld, 950 gulden te betalen, dan was de eecx 10 gulden.

---

(1) Politieke ordonnantie 1650. Publications de Maastricht XXVII, p. 372.
(2) Ibid. n° 7, bl. 378.
(3) Ibid. n° 9, bl. 372.

Digitized by Google

Volgens het reglement van 1650 moest de helft der lasten berusten op de woning en het bedrijf; nochtans op het einde der XVIIIe eeuw was dit aandeel veel minder (1). Zoo vonden wij op eene totale belasting van 20 gulden 8 stuivers slechts 8 stuivers personeele belasting, — op 9 gulden, 8 stuivers, — op 6 gulden, 4 stuivers. — Ook eens op 9 gulden, 2 gulden personeele lasten, en zelfs eens zooveel op 6 gulden. De *eecx* had ook waarschijnlijk alsdan eene nieuwe basis gekregen.

Buiten deze jaarlijksche belastingen moesten de Vlytingenaren ook soms buitengewone bijdragen doen; zooals bij het bouwen der pastorie in 1687, en verder bij „alle inlogeeringhen van soldaten, teeringhen van persoonen, vaerten ende coreweyden die ten laste van de gemeynte overcomen" (2).

Eindelijk bleven nog de pachten en erfpachten te betalen.

De erfpachten waren in 't algemeen niet hoog en verschilden van stuk tot stuk.

Voor den prijs der pachten vonden wij dat men reeds in 1378 alsook in 1435 voor een bunder betaalde twintig vat tarwe het eerste jaar, twintig vat garst het tweede, en het derde jaar niets.

In 1655 betaalde men voor landen onder den Vroenhof gelegen 12 vat rogge per bunder.

In 1657 betaalde men te Vlytingen ongeveer 29 stuiver per bunder.

In 1780 betaalde men per bunder, 13 vat tarwe, of 16 vat rogge, of 24 stuiver, — in 1786, 20 vat rogge, en in 1792, 35 stuiver. Hieruit kan men ook besluiten dat in 1780 het vat tarwe ongeveer 2 stuiver waard was en het vat koren $1^1/_2$ stuiver.

De pachtlanden van het Kapittel werden verhuurd op het einde der XVIIIe eeuw, voor een termijn van 6 jaren. De pachten moesten betaald worden „vry en los boven alle schattingen, taxten, contributien, chinsen of anderen lasten" op St. Remigiusdag of ten laatste met Lichtmis.

De pachters waren verplicht hunne landen „wel te regeren met belken, bouwen, zayen en opdryven met haere gewanden en ten

(1) In de Politieke ordonnantie van 1728 wordt er ook geene melding meer van gemaakt.

(2) Politieke ordonnantie n° 10. Publications de Maastricht XXVII, p. 372.

Digitized by Google

minste eens gedurende den toust overmesten ofte mergelen en in honne reynsteen houden".

Zij mochten geenen kwijtslag vragen tenzij de vruchten voor een derde deel bedorven waren door „muyzen, hagelslag of heerkrag". Binnen de 3 dagen moesten zij de geleden schade aan het Kapittel kenbaar maken en voor de visitatie daarvan 4 stuivers per roede betalen (1). Dikwijls nochtans ontvingen de pachters van het Kapittel kwijtslag zooals in 1486 en 1596—1600 (2).

In 't algemeen was het den pachters verboden de pachtlanden onder te verhuren, zonder toestemming des eigenaars, of in testament of deeling daarover te beschikken; ook waren zij verplicht eenen schriftelijken toust te hebben, op boete van 10 goudgulden (3).

C. ZEDEN EN TAAL.

Onder deze rubriek willen wij eenige bijzonderheden aanstippen die wij in onze studie over Vlytingen ontmoetten en die wij, ofschoon zij niet zonder belang zijn, moeielijk op eene andere plaats dan op deze konden bespreken.

1. *Zeden.*

Als men de Rolle-Register naleest en onderzoekt voor welke feiten de vroegere Vlytingenaren meestal voor het gerecht verschenen, dan moet men ongetwijfelt opmerken, vooral op het einde der XVIIIe eeuw, dat de zeden vrij ruw waren en dat onze voorouders niet zacht te werk gingen.

Zoo vonden wij in de crimineele rollen de volgende feiten:

1761. Libert Thys, doodgeschoten.

1768. Cornelis Beerts, gedood.

1776. Werden ploegen uit het veld weggenomen en aan stukken geslagen, een paard in de kar doodgeschoten, 's avonds door de vensters der huizen geschoten.

1777. Kindermoord.

---

(1) Over dit alles: Register van Tousten van het Kapittel in 1780.

(2) Acta Capituli, 21^a^ Novembris en 1486 24^a^ Novembris 1599.

(3) Politieke ordonnantie 1728, n°s 47, 48, 40. Variorum IX, fol. 20.

Digitized by Google

1778. Catharina Gielen, doodgeslagen.
1780. Nicolaas Cleuren, het hoofd ingeslagen.
1780. Moordpoging op Lenaert Herthogen.
1782. Jan Peters, gedood.
1783. Christiaan Verjans, met een schietgeweer gekwetst.
1784. Nicolaas Beerts, doodgeschoten.

Als men hierbij de geschiedenis der XIX eeuw vergelijkt, dan moet men bekennen dat Vlytingen in dit opzicht veel vooruitgang gemaakt heeft.

Van een anderen kant, moeten wij aanmerken dat in de rolleregisters maar heel weinig feiten tegen de goede zeden voorkomen en dat indien de vechtpartijen nog al eens de rust van het dorp stoorden, men elkander toch ook wist te helpen. Zoo verschenen in 1677 Claes Thijs en Kerst Thijs voor het gerecht om te verklaren dat Houb Coris van Laeffelt, 12 bunders bebouwende, noch paarden noch geld bezat en derhalve verzochten zij de schepenen dat „hij oem rechte daertoe woerde geholpen" (1).

2. *Taal.*

De taal welke men te Vlytingen in vroegere tijden sprak, was, dunkt ons, niet veel verschillend van de hedendaagsche. Gansch natuurlijk is het nochtans dat de studie der klassieke taal, die ten onzen dage meer beoefend wordt, ook aan de volkstaal wat beschaving heeft bijgebracht.

Ook als voorbeeld van taalverandering diene het volgende: Om aan een kind te vragen: „hebt gij uwe les geleerd"? zal men tegenwoordig in Vlytingsch dialect zeggen: „Héb *ste zen* lés geliot"? Vroeger als de Vlytingsche taal nog meer naar het Duitsch klonk, zou men gezegd hebben: „Heubs *du dyn* les geliot"? Zoo vindt men als scheldwoord in de Rolle-registers aangehaald „dat *luigs du* als een schelm".

Ook was de verlenging van sommige een-lettergrepige woorden bijna algemeen in gebruik: „Hola, ich *hebbe* oyck een woerdt *inne* te sproecken, — *omme* ende vuer die *somme* van" . . .

Nooit hebben wij buiten de Fransche overheersching een woord Fransch in de schepenregisters of andere oorkonden ontmoet.

---

(1) Rolle n° 15, 1670—1683.

Digitized by Google

3. *Namen.*

Wat de persoonsnamen betreft, deze weken nog al veel van de huidige spelling af.

Tusschen de oude persoonsnamen, in de XVIe en XVIIe eeuw te Vlytingen in voege, meenen wij de volgende te mogen aanstippen:

Alof, Aloff = Adolf.
Bal, Baltus, Bol = Balthasar.
Bulle = Sybilla.
Dierick = Diederik, Theodericus.
Fastrard = Sylvester.
Ghis, Ghys = Gijsbertus.
Geert, Gherit, Guert = Gerardus.
Ghielis = Egidius.
Heylke, Heyle = Helena.
Heyloff, Heylwich = Helwigis.
Houb = Hubertus.
Yeffke = Eva.
Jeuris = Georgius.
Kerst = Christiaan.
Lemmen = Lambertus.
Leen, Lenart = Leonardus.
Lees, Lesken = Laurentius.
Lyske = Elisabeth.
Loye = Lodewijk.
Lieben, Liepen, Liebken = Libertus.
Meys = Remigius (1).
Meye = Maria.
Merck = Marcus.
Nael, Nelis = Cornelis (2).
Reyner = Renerus.
Rudt, Ruter = Rutgerus.
Styn = Christina.
Trijn = Catharina.

---

(1) Misschien kan Meys ook eene verkorting zijn van Bertelmeys = Bartholomeus.
(2) In Rosmeer, naburig dorp, beteekent Niel Arnold.

Digitized by Google

Thonis = Antonius.
Tauben = Tobias (?), misschien ook wel Thomas (1).
Vrint, Vryent = Vincentius (2).
Wilken = Willem.

Ook vonden wij in Vlytingen vele familienamen die rechtstreeks van deze voornamen afkomen, zooals: Aeloffsen, Bullens, Dieriks, Ghysen, Gieliskens, Heyloffen, Jeurissen, Kersten, Lemmens, Lenarts, Loyens, Liebens, Nelissen, Reyners, Rutgens, Thonissen, Taubens, Wylhems enz.

Tusschen de oudste familienamen die nu nog in Vlytingen bestaan, kunnen wij melden: Coenegracht (1434), Loyens (1476), Jeurissen (1569) en Raets (1633).

4. *Onderwijs der jeugd.*

Ongetwijfeld kon het Kapittel van S. Servaas, dat, men moet het bekennen, al de belangens zijner onderdanen zoo zeer behartigde, ook het onderwijs der jeugd niet uit het oog verliezen. Het weinige dat wij, betrekkelijk dit punt gevonden hebben, bevestigt hieromtrent onze meening.

In 1624 was schoolmeester Petrus Gantius, die tevens ook het kostersambt waarnam. Tien jaren lang had hij zich te Maastricht aan het onderwijs der jeugd toegewijd, alvorens de Vlytingsche jeugd hem werd toevertrouwd (3).

In 1714 zorgt het Kapittel dat de onderwijzer eene vaste en betamelijke woonplaats hebbe en daarom besluit het hem eene kamer in het Blockhuis te doen bereiden (4).

Alvorens eenen onderwijzer bepaald aan te stellen, vereischten de kanunniken een bewijs zijner kennis en bekwaamheid. Zoo benoemden zij den 17 October 1738, Vriendt Coenegracht, doch enkel tot het feest van St. Jan evangelist, „per modum probae" om te beproeven of hij met goed gevolg zijn ambt kon waarnemen (5).

Als in 1764 Franciscus Wyckmans, geestelijke koster genoemd

---

(1) Het oud »Tauben cruys« wordt nu geheeten Thomas' kruis.
(2) Heden in dien zien nog gebruikt.
(3) Bezoek van den Aartsdiaken in 1624.
(4) Acta Capituli, 16 Novembris 1714.
(5) Ibidem, 17 Octobris 1738.

Digitized by Google

wordt, bepaalt het Kapittel in zijne benoeming dat hij ook „gehouden is tot gerief der gemeenteschool te houden en daarvoor het ordinair maand- of kopgeld zal trekken, buiten, voor de arme kinderen, 5 vat rogge uit de armentafel (1).

Zoo er te dien tijde tusschen het volk meer ongeletterden waren dan hedendaags, moet men dit niet wijten aan de nalatigheid van het Kapittel, noch ook aan de onbekwaamheid der onderwijzers, zelfs niet geheel aan de gebrekkige methoden van dien tijd. De voornaamste oorzaak van dien toestand was, dunkt ons, dat men de voordeelen van het onderwijs niet genoeg besefte en dat de ouders daarom, gelijk nu nog helaas, hunne kinderen niet genoeg ter schole stuurden.

Toen in 1796 het Kapittel met gansch de oude Regeering verdween, werd het onderwijs der jeugd aan de zorgen van bijzondere personen overgelaten. In hunne woningen verzamelden zij de kinderen en daar, zonder bord of schrijftafels, zelfs dikwijls zonder banken, leerden zij de kinderen, dikwijls enkel in den zomer, lezen, rekenen en schrijven. Zeker was zulke toestand niet schitterend; nochtans zou het ongepast wezen enkel minachting voor dit onderwijs over te hebben.

Daar leerde men het groot boek van den christen mensch, de cathechismus, en zelfs „den dubbelen Mechelschen Cathechismus" die nu maar zelden meer in onze lagere scholen voorkomt. Daar leerden de boeren en boerinnen „uit het hoofd rekenen" wat voor hen gewis zoo nuttig was als de ingewikkelde cijferoefening van heden. Daar leerde men lezen, „den ouden druk" ja zelfs de oude „ghichtregisters" die tegenwoordig tot de paleographie behooren. Ook menige ouderling van Vlytingen heeft het schrijven in die scholen geleerd. Zeker willen wij het onderwijs dier tijden niet ophemelen, doch anderen zeggen er zooveel kwaad van, dat men het goede ervan bijna over 't hoofd ziet. Ook als onze ouderlingen met aandoening spreken over „den zielentrooster, de reis naar Jerusalem" (de leesboeken van toen) dan behooren wij ten minste hunne herinnering te eerbiedigen.

In 1842 werd het onderwijs door het Staatsbestuur met merkelijke verbeteringen op nieuw ingericht en zoo bleef het bestaan tot 1879.

---

(1) Acta Capituli, 29 Octbris 1664.

Digitized by Google

In 1869 kwamen de Zusters van Maria, van Landen, zich aan de opvoeding der meisjes toewijden.

Toen in 1879 de ongelukswet het onderwijs kwam omverwerpen, werd de gemeenteschool algemeen verlaten. In een weinig daartoe geschikt huis opende op 1 October 1879 de ijverige herder der parochie, met een edelmoedigen medehelper, de school en de 125 leerlingen die het lokaal tot proppens toe vulden, getuigden dat de parochie eensgezind met haar opperhoofd was. Dit bewees ook de geestdrift die de inwoners bezielde toen in 1883 de nieuwe katholieke school ingehuldigd werd.

Van 1889 af bestaan er drie scholen: de gemeente-school voor jongens, de vrije aangenomen school voor meisjes en de school der Zusters van Maria te Laeffelt. Ook het praktisch onderwijs der meisjes wordt niet verwaarloosd, voornamelijk in de school der Zusters van Maria, waar sedert eenige jaren, buiten het handwerk, ook de huishoudkunde onderwezen wordt.

5. *Langlevendheid en openbare gezondheid.*

Verscheidene voorbeelden van lang leven troffen wij aan in het bewerken onzer geschiedenis.

In 1311, in een inkwest door den Hertog van Brabant bevolen, verschenen vijf getuigen van Vlytingen, waar er vier honderd jaren oud waren en de vijfde tachtig (1).

In 1776, den 23 Maart stierf Cornelia Kersten, oud honderd jaar. Haar man Mathias Hoho, gestorven den 8 Nov. 1774, had den ouderdom van 102 bereikt (2).

Wat de openbare gezondheid betreft hebben wij reeds vroeger (3) de overlevering vermeld volgens welke bijna het gansche dorp door de pest zou uitgeroeid zijn.

In 1532 hebben wij een geval van melaatschheid te Vlytingen ontmoet. Zekere Wilken Meesen was besmet „metter gaeffen der melateryen". De gemeente was dus verplicht „huem eyn huysken te setten en voert te besorgen allen des tgheens men eynen me-

(1) Publications de Maastricht XXIV, p. 285.
(2) Ibidem, XXVII, p. 391.
(3) Zie bl. 11.

Digitized by Google

laetsten minsse sculdich is te doene, na inhalt van dene recht daer sy gedoupt sien". De melaatsche echter maakte met de gemeente een accoord en verklaarde zich tevreden met „eyn gouwe hueck (1) eyn bedde betaelt tien gulden, eyn sargie twee gulden ende daerby onderhalff honderd gulden, inde ter tyt gelt eyn Philippus-gulden vier gulden.

De inwoners van Hees hadden tot deze som bijgedragen en daarom hebben „die onderzaeten van Fleytingen den onderzaeten van Heze touwe gesacht off emant van hun of hunnen kinderen disgelycks gebuerden, in diesser manier ouch te hulpen te coemen (2).

Verder hebben wij geene melding meer van besmettelijke ziekten aangetroffen. Toen in 1849 de cholera in ons land woedde, had Vlytingen geen enkel slachtoffer te betreuren.

Om alle ziekten te voorkomen had het Kapittel in 1728 een verbod gegeven zieken in de heerlijkheid binnen te brengen zonder bijzondere toelating (3).

In de stallen heerschte de veeziekte nog al eens; zoo lagen den 9 Febr. 1776, „20 koeien dood in differente stallen van die bedroefde kranckheyd" (4).

6. *Een Lijkdienst in 1790.*

De volgende staat van kosten geeft ons eenige inlichtingen nopens de gebruiken bij een sterfgeval:

Voor de doodkist	4	g.	0	st.
Voor het licht in de kerk	1	—	10	—
Voor het doodkleed	2	—	0	—
Voor wittebrood volgens gebruik	4	—	0	—
Een ton bier	5	—	10	—
Aan brandewijn	0	—	18	—
Voor het graf te maken	1	—	10	—
Voor lijkdienst	6	—	0	—
En aan extract-lijkdienst	3	—	0	—
Transporteeren	28	—	8	—

(1) Eyn gouwe hueck = een goede vrouwenmantel.
(2) Rolle n° 3, 1506–1539.
(3) Politieke ordonnantie n° 14. Variorum IX, fol. 204.
(4) Publications de Maastricht XXIV, p. 294.

Digitized by Google

Transport. . .	28 —	8 —	
Dood lichaam ontkleeden en de menschen tot de begrafenis roepen	4 —	0 —	
Voor den maaltijd aan de buitenvrienden gegeven	2 —	0 —	
Olie te verbranden aan het dood lichaam . .	0 —	5 —	
Totaal. . .	40 —	13 st.	(1).

7. *De Familie „van Vleytingen".*

In Maastricht was er eene adelijke familie, wier naam eene zekere betrekking met Vlytingen en misschien wel eene afkomst uit ons dorp aanduidt.

Tot die familie „Van Vleytingen, de Fletingis" behoorden onder anderen de volgende personen:

JOANNES DE FLETINGIS, schepen van Maastricht (1361—1364) (2).

GEBERGIS DE FLETINGIS (1362) (3) misschien dezelfde als

GYSELBERTUS of GHISBERTUS DE VLEYTINGHEM, van eene adellijke familie, doctor in de Godgeleerdheid, en prior der Predikheeren in 1398. In 1488 werd hij provinciaal in Duitschland, waar hij met veel ijver de dwaalleer der Hussiten bestreed. Hij stierf te Francfort den 7 Aug. 1451 (4).

HENRICUS DE FLYTINGIS, einde der XIVe eeuw, priester, lid van de broederschap der kapellanen van S. Servaas (5).

GROYTKEN VAN VLEYTINGHEN, een van „die ghene die den Hertoghe AELBRECHT ontsacht hebben (6).

MARIA VAN VLEYTINGEN, † 1685, huisvrouw van Nicolaas Salden, oud-schepen van Maastricht (7).

GODEFRIDUS DE VLEYTINGEN, burgemeester van Maastricht (1381) (8).

---

(1) In 1790 deed een brabantsche gulden 1 fr. 81 c.
(2) Publications de Maastricht I, p. 369, IV, p. 183.
(3) Ibid. IV, 213.
(4) Annales de Maastricht, I, p. 170.
(5) Publications de Maastricht IV, p. 462. — Doppler, Nécrologe etc., p. 60.
(6) Publications de Maastricht, VI, p. 576.
(7) Ibid. XVI, p. 282.
(8) Ibid. V, p. 150.

Digitized by Google

BESLUIT.

Als de Romeinsche dichter Virgilius aan het aangename van het landelijk leven dacht, riep hij met geestrift uit: o fortunatos nimium sua si bona norint agricolas! o overgelukkige landbouwers, indien zij hun welzijn konden beseffen.

In diezelfde woorden moeten wij den indruk uiten, dien een terugblik, bij het sluiten dezer geschiedenis over het verleden van Vlytingen geworpen, bij ons opwekt. Wanneer wij hun toestand in vroegere dagen met dien van menige andere dorpsbewoners vergelijken, dan komen ons de Vlytingenaren als ten uiterste gelukkig voor, alhoewel zij misschien dit geluk niet altijd beseften.

Immers wat gebeurt er dikwijls elders? Of wel heerscht er eene adellijke familie, die eeuwenlang als grondeigenaar van het dorp, den dorpelingen haren wil oplegt, die soms wel is waar redelijk, doch meermalen onredelijk en verdrukkend is. Voor deze laatsten geene vrijheid, enkel volkomen en bestendige onderwerping. Wijl de kasteelheer en akker en hoeve bezit, heeft hij het leven zijner onderhoorigen in handen; in zijn leven is hun bestaan besloten en gelijk de ziel aan al de lichaamsdeelen gebiedt en hun leven en beweging schenkt, zoo ook beheerscht hij het geestelijk en het tijdelijk leven van het dorp. Immers het stoffelijk welzijn der boeren is in rechtstreeksche betrekking tot de liefdadigheid of de dwingelandij des meesters, en, wat het geestelijke betreft, daar de dorpspastoor gemeenlijk door den kasteelheer benoemd wordt, is hij ook dezes gewillige onderdaan; mocht hij soms om wille van zijn ambt die banden van onderwerping willen verbreken, dan zou hij dra al de zorgen die hij aan het heil der zielen wijdt, verijdeld zien.

Of wel kent het dorp geen kasteelheer en ligt het als verloren

Digitized by Google

in het een of ander uitgestrekt prinsdom of graafschap. Doch schaadt een overdreven gezag of dwingelandij, ook doet een ontoereikend opzicht niet minder kwaad. In dit geval is niet zelden het bevel en de overheersching van den kant der bozen en der roekeloozen, en is de verdrukking het lot der vromen. De wet slaapt, de rechters huichelen of vreezen, de vonnissen blijven onuitgevoerd. Te veel vrijheid heeft onveiligheid gebaard en mochten de bewoners tusschen deze of gene kiezen, dan zouden zij wellicht hunne vrijheid, ja hunne gansche vrijheid ten beste geven om wat meer veiligheid te verwerven.

In Vlytingen echter was zulke keus niet noodig. Een kasteel was er iets onbekends. Van den anderen bezat de wettige overheid, het Kapittel van S. Servaas, maar elf dorpen, die het dan ook met eene uiterste zorg bestuurde en met ongemeene ijverzucht voor elken vreemden inval vrijwaarde. Onafhankelijk van het prins-bisdom Luik en van het hertogdom Brabant genoot Vlytingen alzoo het vaderlijk bestuur der kanunniken van S. Servaas.

Vrijheid ontbrak er niet. Het Kapittel bezat nog het derde niet der landerijen, en ten anderen als het wetten uitvaardigde, beoogde het niet zijn eigen voordeel, maar enkel het geestelijk en tijdelijk welzijn zijner onderhoorigen. Tot zijn eigen belang vergde het enkel, en nog met groote meedoogenheid, de tienden van sommige veldvruchten, en hiervan kwam nog een deel pastoor en kerk toe; voor het overige, moesten de Vlytingenaren andere lasten dragen, dan was het om de onkosten van hun eigen bestuur te dekken.

Waardige en geleerde herders hadden meestendeels het toezicht over het geestelijk welzijn onzer voorouders, en in de bediening van hun ambt hadden zij niet den minsten noodlottigen invloed van Kapittelswege te vreezen.

Onpartijdige rechters spraken er in volle vrijheid hunne vonnissen uit en nooit of zelden weegde de wil eens rijken meer in de weegschaal dan het recht der armen of zwakken.

Mocht soms oorlog of heertocht dien vrede storen of misgewas, hagelslag of veeziekte den landbouwer teisteren, dan onderzocht het Kapittel onmiddellijk de geleden schade en trachtte deze door kwijtschelding van tienden of pachten of anderszins te lenigen.

Alzoo scheen het Kapittel de beschermende taak van zijnen patroon, den heiligen en roemvollen Bisschop Servatius te willen

Digitized by Google

voortzetten; men zou zeggen dat het op zich genomen had de bede te verwezenlijken die nu nog de oude Luiksche Kerk den H. Servatius toericht: „ut tanti Pontificis intercessione ab omnibus liberemur adversis et tranquilla prosperitate laetemur, opdat wij door de voorspraak van eenen zoo grooten Bisschop van alle wederwaardigheden mogen bevrijd blijven en ons in eenen rustigen voorspoed mogen verblijden."

Wij besluiten dus dat de Vlytingenaren onder het bestuur van het Kapittel van S. Servaas in 't algemeen een waar geluk genoten en dat ook zij hunne stem bij die van menig ander dorpeling of stadbewoner mogen voegen om met gansch de middeleeuwen te herhalen dat „DE VOLKEREN ZICH GELUKKIG ACHTTEN ONDER DEN KROMSTAF TE LEVEN."

Digitized by Google

BIJLAGE.

Verhaal van den slag van Laeffelt,

beschreven door JOANNES ANTONIUS NOTTÉ, pastoor van Rosmeer en in zijn doopregister aangeteekend.

Anno 1742, cum uberrimae messis spes affulsisset jamque brevi falces essent in messem mittendae, die 6a julii circa medium tertiae pomeridianae, Ide toto isto die vix tolerabiliter urente, statim cum vento valido tantus tamque copiosus grando cecidit, ut omnia cujuslibet speciei grana spatio mediae horae totaliter fuerint destructa. Quod censeo in futuram memoriam adscribendum, quia grando tantae erat crassitudinis tantaeque copiae, ut antehac in patria forte similis non fuerit visus; gravitas ejus erat fere sicut ovi pulli, copia tanta et durities, ut, non obstante maximo aestu solis eodem die et sequentibus, in locis etiam soli expositis ad quae ipsum ventus propulerat, jaceret sex et ultra diebus de post. Erat insuper omnis figurae videbaturque praesagium aliarum paenarum quas de post passi sumus.

Nam statim de post audita est epidemia in pecoribus grassare, quae ubique divagata etiam hanc parochiam afflixit, attamen prae multis aliis multo minus, ut confidimus, meritis et intercessione B. Bertiliae ad quam confugimus.

Anno vero 1746, cum omnia essent in tremebunda expectatione castrorum jamque bellum inter reginam Hungariae suosque confoederatos et regem galliae Ludovicum XV ab anno 1740 quotidie

Digitized by Google

cresceret in acrius, tandem ingratus ille hospes etiam nostras lares invisit et Hungari a die 14a Septembris 1746 usque ad 7am Octobris castrametati sunt fixeruntque tentoria inter cepes hujus pagi a latere Spauwen, extendebanturque castra ipsorum cum suis confoederatis usque ad Mosam fere et numerabantur 80000 viri; Galli vero cum exercitu majori castrametabantur Tungris et eo circa; quid tunc passi sumus judicet ille qui unquam bellum expertus est. At quid?

Confitebor Domino quoniam iratus est mihi. (Cant. Isaie, cap. 12).

Et enim etsi caro nostra his verberibus attrita fuit, mens tamen nostra non fuit emendata, nec cessavit Deus visitare iniquitates plebis suae; nam passi dispendiosam militum hibernationem, cum anno 1747 viderentur castra alio prospicere ac prope Antverpiam esset clangor timpanorum, inopinato princeps de Clermont 23a Junii cum 30 000 circiter huc appulit suisque castrametationem delegit a Waltwilre usque in Lonaeken *(sic)*, specie quidem quasi Trajectum obsessurus, revera tamen adversarios suos huc allecturus; nam urgente Regis mandato 28a ejusdem de nocte ultra Tungros regressus, (ita ut hic ne Gallus quidem videretur), magnorum Regis castrorum, ut vocant, adventum expectavit, confoederatis interim ab altera parte magno et celeri gressu huc adventantibus. Cumque jam uterque pro viribus festinaret, sibi in Herderen, Mumercken aliisque adjacentibus pagis occurerunt tantumque interfuit ut pugnarent quantum ut adventasent, ita ut simultaneus esset et pugna et adventus inter leves utrimque copias ut vocant, donec, magnis utrimque copiis 1a Julii sibi ex adverso stantibus Galli circa meridiem Anglos ex Elcht pupulerunt eumque pagum dederunt in praedam igni et nocte his strepitibus silentium imponente Dux de Cumberland, filius Regis Angliae, in hac aede pastorali sibi diversorium elegit.

Die de post, ipso festo Visitationis B. M. Virginis, sole nondum affulgenti, erat inter leves utrimque copias agressus et pugna et in omni circumcirca campo nonnisi miles videbatur, omnesque pagi praesertim Wilre, Lauffelt, Vleytingen, Rosmeer, Heez et Spauwen confoederato milite redundabant. Quanta consternatio! Rapit omnia miles, aedes spoliat, pecora abigit et mactat. Lamentari, fugere omnes; proles suos parentes vicini vicinos inclamare,

Digitized by Google

omnes currere, nemini domi suae consistere satis cautum, fugae incertus locus: superi, quot curae! sed nondum finis ruinae.

Circa horam decimam Galli ab Herderen et Riempst magno passu descendentes Anglos et Hanovrios in pago de Laeffelt fere inexpugnabili aggrediuntur. Laeffelt et Vleytingen conflagrare tormentis utrumque ululare, coelum ab armis fulgurare, infernus potius mugire videbatur quam miles; uterque pro passu terrae contendit, non cedit anglus, galli terga vertunt, redeuntes usque quarto pelluntur, donec tandem tanta vi ceu tanto potius furore quasi morti insultantes in confoederatos impellunt ut etiam propellant.

Hic coelum a clamoribus gallorum personare, terra a confoederatorum fuga tremere, quisque sibi fuga consulere, evadere, erumpere, quasi fugiendum non confligendum fuisset pro liberis et uxoribus; utinam fugiissent et fugassent ut a nostris laribus recessissent. Ast, confaederatis se ultra Trajectum recipientibus, Galli in pagos inciderunt, domos destruxerunt, homines quotquot invenerunt exuerunt, neque ecclesiis pepercerunt, ita ut in Laeffelt, Vleytingen et Rosmeer incolis nec quo se alerent nec quo se tegerent et paucis quo se reciperent relictum sit, in tribus memoratis pagis domibus destructis, et insuper hic pro parte in Vleytingen, Eygenbilsen et Gellick ecclesiis totaliter spoliatis.

Tum confoederati ultra Trajectum tentoria fixerunt et Regi Christianissimo veteres junci, marechalco comiti de Saxe pagus de Hoesselt, et principi de Clermont hae aedes pastorales diversoria fuerunt, omnibus a conventu de Hocht usque Tungros per tres menses gallo milite plenis. Gallis non valentibus Trajectum ad obsidionem cingere quod confoederati ab altera parte tuebantur, comes de Louvendal Berghopzomium obsidione agressus post decem circiter hebdomades forti militum manu capit victor ac diripuit, tantoque animo tantaque cautela in eam arcem irruperunt Galli ut praesidiarii Gallos illapsos existimarent esse de suis, donec galli subito falsam opinionem tollerent signis crudelis hostilitatis.

Interim hic castra resident donec illic de Berghopzomio actum sit.

Digitized by Google

SCHEPENBRIEVEN

VAN HET

Kapittel van St. Servaas

TE

MAASTRICHT.

(VERVOLG).

In het vorige deel dezer Publications zijn wij begonnen met het in regestvorm uitgeven van den rijken schat van schepenbrieven, welke betrekking hebben op het voormalig kapittel van St. Servaas te Maastricht.

In een kort voorwoord hebben wij getracht de belangrijkheid dier brieven aan te toonen en de waarde welke de uitgave daarvan voor de locale geschiedenis hebben zal. In de daarop volgende inleiding hebben wij meer in bijzonderheden behandeld den inhoud en den vorm der schepenbrieven en er aan toegevoegd eenige bemerkingen nopens het begin van het jaar te Maastricht in de middeleeuwen, om te sluiten met de lijst der bronnen, waar wij die brieven gevonden hebben.

De in voornoemd deel op de pag. 19—130 in druk uitgegeven schepenbrieven zijn 197 in getal en loopen over de jaren 1257—1326. Thans gaan wij daarmede voort.

P. D.

Digitized by Google

N° 198.

1326 (Juni 6) in crastino beati Bonifacii Episcopi.

Schep. van M. oorkonden, dat Wilhelmus, de zoon van wijlen Reynerus DOLWAY, aan Katharina en Mechtildis, begijnen, dochters van Franco genaamd RUFI, overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 20 Luiksche schellingen van eene rente van 30 dier schellingen uit het woonhuis van Godefridus ROIT aan de Jeker in den Ververhoek (*supra jecoram tinctorum*) (1), dat hij beloofd heeft haar gedurende een jaar en dag het bezit dier rente te zullen vrijwaren en ingeval van gerechtelijke uitwinning haar de ontvangen gelden te zullen terugbetalen, waarvoor hij tot debitores gesteld heeft zijn broeder Theodericus, *pellifex*, en Reynerus DE CANNE, wonende te Tweebergen, alles onder verband zijner goederen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A. fol. 30. -- Schepenen: Florencius en Henricus DE YSEREN.

N° 199.

Transfix. 1343 (Juni 16) feria secunda post diem beatorum Viti et Modesti.

Schep. v. M. verklaren, dat Mechtildis DE DOMINA NOSTRA, begijn, dochter van wijlen Franco ROET, van de rente, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, 15 schellingen overgedragen heeft aan de broederschap van Kapellanen der St. Servaaskerk en 5 schellingen aan de arme scholieren dier kerk (*ad opus pauperum scolarium panem sub campanis .. recipientium*).

Afschrift ibidem fol. 30 v. — Schepenen: Walterus DE HOECHEIM en Johannes GRUTER.

---

(1) De noot boven de brieven meldt: *In Lenculis supra Jecoram tinctorum ad domum quondam Godefridi Roet XX solidi;* eene bijvoeging van latere dagteekening houdt, dat gemeld huis naderhand kwam aan Johannes DE LOVANIO en daarna aan Henricus DE RYEMST, verver.

Digitized by Google

N° 200.

1326 Juni 12. — Schepenen van Maastricht verklaren, dat Eegbertus in erfrecht heeft opgedragen aan Mychaelis, bakker, een huis in de Plankstraat aldaar.

Nos Florentius et Henricus DE MOLENDINO, scabini Traiectenses, protestamur, quod coram nobis tanquam scabinis Eegbertus, filius quondam Alisie, fullo, jure hereditario contulit Mychaeli pistori domum unam sitam in antiquo macello supra ordonem quo tenditur ad Mosam, penes domum Hermanni, pistoris, pro quinquaginta duobus solidis Leodiensibus et duobus caponibus census, sicut de hereditate exsolvitur in Traiecto, ad quam domum predictam nos Florentius predictus et Jutta nostra quondam uxor habebamus septimanatim decem denarios Leodienses census predicti et duos capones etiam supradicti census nomine nostri testamenti, ad honorem altarium infrascriptorum et rectorum altarium eorundem in nostrarum animarum commemorationem, videlicet ad honorem huius investiture harum cappellarum et altarium pretactorum, scilicet investiture altaris sancti Johannis, cappellarum predictarum, scilicet sancti Jacobi, sanctique Georgii, altarium etiam pretactorum videlicet altaris fundati in honore sancte Crucis, altaris fundati in honore Monulphi et Gondulphi, altaris fundati in novo edificio in honore sancte Marie (1), altaris sancti Petri in maiori cripta, altaris fundati in honore sancte Gertrudis in minori cripta, altaris fundati in honore sancti Nycholay et altaris fundati in honore sancti Laurencii, donatos, persolvendis exinde quadraginta tribus solidis, quatuor denariis et duobus caponibus, quos quidem duos capones nos Florentius una cum quadraginta tribus solidis, quatuor denariis habebamus ad domum predictam, ut prefatum est, rectoribus altarium pretactorum tanquam de donatione nostri testamenti terminis infrascriptis pro rata, residuus vero census predictus Eegberto terminis etiam infrascriptis pro rata, videlicet rectoribus altarium predictorum pro una media parte sui census in Nativitate Domini cum caponibus, sic etiam Eegberto pro sua media parte eodem termino et

(1) Het altaar der H. Maagd op het „Nieuwerck", *supra novum opus, in novo opere.* Men zie daarover de noot bij n° 12 hierboven.

Digitized by Google

cuilibet eorum pro rata, et alia media parte in Nativitate beati Johannis Baptiste et eorem cuilibet etiam illo termino pro rata; et fuit hec domus predicta Alisie matris quondam Eegberti prefati. Consimiles littere sunt tres: una dictis rectoribus, investiture capellarum et altarium predictorum, alia dicti Eegberti et tertia Mychaelis predicti.

Datum anno Domini M° CCC° vicesimo sexto feria quinta post Barnabe Apostoli.

Orig. op perkament.

N° 201.

Transfix. 1326 (Juni 12) feria quinta post Barnabe Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Mychaelis, bakker, beloofd heeft binnen het jaar 10 schellingen grooten van Tours, 3 Leuvensche sterlingen voor elke groote gereekend, te zullen uitgeven voor verbeteringen en verbouwingen van het huis, waarvan in den voorgaanden brief melding wordt gemaakt, en binnen de drie jaar nog eene gelijke som, onder hypotheekstelling van al zijne goederen en onder borgstelling van Hermannus, bakker.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius en Henricus DE MOLENDINO.

N° 202.

1326 (Juli 27) Dominica post beati Jacobi Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden (1), dat Aleydis DE SCOENBORNE voor 23 schellingen en 4 penningen 's jaars, Luiksche munt, in erfpacht gegeven heeft aan Johannes SCEPER van Gronsvelt een huis met aanhoorigheden (2) tusschen dat van Arnoldus SURBRUET en dat van Waltherus DE WIRE.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A. fol. 23. — Schepenen: Florentius en Walterus DE HOECHEIM.

---

(1) Deze brief werd 18 Februari 1333 gevidimeerd door Henricus DE YSEREN en Florentius DE VINEA, schepenen van Maastricht.

(2) Luidens de aanteekening boven de brieven behoorde dat huis, hetwelk gelegen was *ante novam curiam*, aan Aleydis en kwam het later aan Rutgherus, verver.

Digitized by Google

N° 203.

Transfixen: (1333 Februari 18) Datum anno Domini M° CCC° tricesimo secundo feria sexta post beati Valentini.

Schep. v. M. verklaren, dat Botsa DE SCOENBOERNE bekend heeft, dat hare zuster Aleydis voor haar beider zielen (1) lafenis aan de broederschap van Kapellanen der St. Servaaskerk bij testament gelaten heeft 4 schellingen per jaar van den cijns vermeld in den brief, waardoor deze gestoken is, en dat zij die schenking bekrachtigt en bevestigt.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Florencius DE VINEA.

N° 204.

1337 (October 10) feria sexta post diem beati Dyonisii Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes gezegd DE MULKEN en Johannes, bakker, wonende op den Aldenhof (*supra antiquam curiam*) (2), als provisoren van het klooster der Minderbroeders aldaar, de 4 schellingen jaarlijksche rente, welke door wijlen Aleydis de SCOENBOERNE aan voormeld klooster ten laste van het huis, in de voorgaande brieven vermeld, geschonken waren, overgedragen hebben aan de broederschap van Kapellanen van S. Servaaskerk.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Johannes DE MULKEN en Johannes QUODE DE HERE.

---

(1) Hiermede is bedoeld het stichten van haar jaargetijde bij voormelde broederschap. In het necrologium van dit lezen wij op 21 September: *Anniversarium Aleydis de Scoenborne, IIII solidos.*

(2) De *antiqua curia*, *Aldenhof* was een gedeelte van St. Pieter, dat zijn naam ontvangen heeft van een aldaar gelegen begijnhof, over 'twelk bijna alle geschiedkundige inlichtingen ontbreken. Bij de vergrooting der stad Maastricht op het einde der dertiende eeuw is de Aldenhof voor het grootste gedeelte binnen de wallen getrokken. Men verstond onder dien naam de Kleine Looierstraat tot aan den wal en de helft van de St. Pieterstraat, die namelijk welke buiten de Minderbroederspoort lag; want in het cijnsregister van 1377 en in de *registra altarium* van 1380 en 1400 van O. L. Vrouwkapittel, worden de *parvus vicus cerdonum* en de huizen buiten de *porta fratrum minorum* vermeld als liggende in de *antiqua curia.* (G. D. Franquinet, Beredeneerde inventaris der oorkonden en bescheiden van het Kapittel van O. L. Vrouwekerk te Maastricht. . . I, p. 102 noot 1).

Digitized by Google

N° 205.

1326 (Augustus 1) in festo beati Petri ad Vincula.

Schep. v. M. verklaren, dat Henricus DE MOLENDINO, *claustrarius* van St. Servaaskerk, namens deken en kapittel dier kerk aan Petrus TOME, molenaar, voor een cijns van 10 schellingen en 2 kapoenen Luiksche munt 's jaars, in erfrecht opgedragen heeft een huis met aanhoorigheden op de Bokstraat (*supra locum dictum Boxstat*) (1) naast dat van Arnoldus ROLANT, vleeschhouwer.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus DE MOLENDINO en Libertus DE BERGHIS.

De deken en het kapittel bezegelden ook den brief met hun zegel *ad causas*.

N° 206.

1326 (October 17) feria sexta ante Luce Ewangeliste.

Schep. v. M. oorkonden, dat Adula, de weduwe van Gherardus, *candelator*, met inwilliging van haren zoon, Theodericus DE FORO CERASORUM, voor $8^1/_2$ Luiksche penningen en $2^1/_2$ kapoen cijns per week in erfpacht opgedragen heeft aan Albertus, zoon van Wilhelmus DE AQUIS, *sutor veterum calciorum*, de helft van het huis gelegen *in novo vico* (2) *retro domum pretorii* naast dat van vrouwe DE STELLA en bewoond door Ida genaamd ENDAMARCH.

Orig. op perkament. — Schepenen: Libertus DE BERGHIS en Arnoldus HANE de Kestele.

---

(1) De *boxstat* was eene opene plaats aan de Bokstraat, aan welke straat zij haren naam gegeven heeft, en grensde aan de Visschermaas. De *Bokstraat*, de tegenwoordige *Kesselskade* was voorheen aan de Oostzijde door eene rij huizen begrensd, die in 1847 wegens het aanleggen van het zijkanaal van Maastricht naar Luik afgebroken werden. — Eene aanteekening op den rug van bovengemelden brief deelt mede, dat het huis lag *in platea pistorum*.

(2) Deze is de Plankstraat. Eene aanteekening in dorso van het perkament meldt, dat het huis gelegen was *retro macellum*; dit *macellum*, vleeschhal, was destijds gelegen in de Plankstraat, die naar haar genoemd werd *in macello*.

Digitized by Google

N° 207.

1326 (November 30) in die beati Andree Apostoli.

Schep. v. M. verklaren, dat Henricus DE DUOBUS MONTIBUS (1), schout van Maastricht, met toestemming zijner echtgenoote Lutghardis, aan den deken en het kapittel van S. Servaas voor het jaargetijde van wijlen zijnen vader, ridder Lambertus DE DUOBUS MONTIBUS, toegewezen en overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van 20 Luiksche schellingen uit het huis van Giso BOC te Tweebergen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florencius en Henricus DE YSEREN.

N° 208.

1326 (December 1) in crastino beati Andree Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Ghodefridus MONPELIR en Wol-

---

(1) De heerlijkheid Tweebergen, *de Duodus Montibus*, heeft van de vroegste tijden behoort aan den proost van S. Servaas, die er de souvereiniteit bezat en diensvolgens den titel van *dominus temporalis* er van voerde. Deze heerlijkheid strekte zich uit over het grootste gedeelte der huidige Brusselschestraat en een stuk grond buiten de vesting.

Het adellijk geslacht, dat aan die heerlijkheid zijn naam ontleende, had er groote goederen liggen en onder anderen eene *mansio*. Leden van dat geslacht komen reeds voor in het begin der XIII° eeuw.

Ter aanvulling van de lijst van die familie, uitgegeven in de *Public.* etc. *du Limbourg*, tom. XIV, p. 125 door den heer G. D. Franquinet, laten wij hier volgen de namen eeniger aldaar ontbrekende familieleden, welke wij vonden in het *obituarium* der broederschap van kapellanen van St. Servaaskerk: *Cecilia de Duobus Montibus* de jongere, wier jaargetijde 8 Januari en Cecilia *de Duobus Montibus* de oudere, wier jaargetijde 6 Februari bij gemelde broederschap gehouden werden. Daar deze beide jongedochters in haar jaargetijde genoemd worden te gelijk met Jan FREPONT en diens echtgenoote Tula *de Duobus Montibus*, zoo vermoeden wij dat beiden tot die familie behoorden. Op 8 April vinden wij in gemeld necrologium het jaargetijde van Goeswinus *de Duobus Montibus*, wiens moeder zich Tula noemde, terwijl aldaar op 24 Mei genoemd wordt eene begijn Elizabeth *de Duobus Montibus*, met Johan FREPONT, diens echtgenoote Tula en Theodericus *de Duobus Montibus*, schatbewaarder van S. Servaaskerk. Deze laatste was de zoon van Gerard en Adula; het jaargetijde dezer Adula werd gehouden den 5 October en staat aldus in het necrologium vermeld: *Commemoratio Adule, matris domini Theoderici de Duobus Montibus, custodis, Johannis Frepont, Tule et amicorum, X solidos.*

Digitized by Google

terus, schatbewaarders (*custodes reliquiarum*) van S. Servaaskerk verklaard hebben, dat zij aan Henricus DE LOE, schout aldaar, en zijne erfgenamen in erfrecht gegeven hebben de *mansio* van *magister* Johannes BAYART, kanonik van voornoemde kerk, met aanhoorigheden te Tweebergen gelegen, voor 11 Luiksche marken cijns 's jaars, aan hen te betalen ten behoeve der arme priesters van voornoemde S. Servaaskerk en van anderen te Maastricht wonende, op voorwaarde dat Henricus en zijne erfgenamen ten allen tijde jaarlijks zullen betalen de lasten, die ten tijde van wijlen *magister* Johannes voornoemd betaald werden, en dat deze reeds van de 11 Luiksche marken 5 heeft afgelost met 7 ponden en 10 schellingen grooten van Tours, de groote tegen 3 sterlingen en 4 *leones*, Brabantsche munt, gereekend; verder oorkonden zij dat Henricus voornoemd en zijne echtgenoote zonder kinderen zijn en aan genoemde schatbewaarders overgedragen hebben eenen cijns van 1 mark 's jaars, ter aflossing insgelijks van een mark van den cijns van 11 marken voormeld, welken mark zij gevestigd hebben als volgt: 13 Luiksche schellingen op het huis van Arnoldus DE PARVA CRIPTA, priester, op de Groote Gracht bezijden den toren van Tweebergen (*supra fossatum retro turrim in duobus montibus*) en de overige 7 schellingen op het huis van Arnoldus, gezegd HUVENERE, priester, ook op de Groote Gracht gelegen (1), dat Henricus de resteerende 5 marken naar verkiezen kan aflossen, elke mark met 12 dier marken, Luiksche munt.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florencius en Henricus DE YSEREN.

N° 209.

1327 (Mei 24) Dominica ante festum beati Urbani Pape.

Schep. v. M. oorkonden, dat Petrus, de zoon van Johannes DE ROESMER, met toestemming zijner echtgenoote, aan Elisabeth DE ESDE, begijn, overgedragen heeft eene erfrente van 14 Luiksche schellingen 's jaars uit twee huizen *sub uno tecto* achter de kapel

(1) In dorso van den brief wordt de ligging van dat huis aldus aangegeven: *in ruella iuxta portam interiorem duorum montium.*

Digitized by Google

van den H. Jacobus, van welke het eene bewoond is door Henricus HANTCAPPE en het andere door Johannes MAN, dat hij verklaard heeft dat behalve die rente gemelde twee huizen met niets anders meer belast zijn dan met nog eene rente van 20 Luiksche schellingen per jaar, waarvoor zijn vader zich tot medeschuldenaar gesteld heeft.

Afschrift in: *Liber litterarum bonorum.. panistarum.* fol. 27 v. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Walterus DE HOECHEIM.

N° 210.

1327 (Juni 12) feria sexta ante beati Anthonii.

Schep. v. M. verklaren, dat Henricus DE MOLENDINO, *claustarius* van den deken en het kapittel van S. Servaas, namens dezen voor 16 schellingen en 2 kapoenen jaarlijkschen cijns in erfpacht gegeven heeft aan Henricus genaamd CUYCBAC (1), bakker, eene *area in vico pontis ubi panis venditur* (Stokstraat) tusschen het erf van Wiricus, *sutor antiquorum calceorum* (oudeschoenlapper) en dat van Arnoldus, houtverkooper.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florencius en Johannes DE LIBRA.

N° 211.

1327 (November 5) in crastino beati Huberti Episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat . . . HAPPART van Wijk verklaard heeft, dat Theodericus, priester en rector der kapel van de H. Maria Magdalena te Tweebergen, het huis van Ulemannus, priester, in de Breedestraat, dat bewoond is door zijne moeder Adula, gevorderd heeft.

Afschrift in: *Liber litterarum bonorum . . panistarum,* fol. 27. — Schepenen: Johannes FLORMANNI en Johannes DE LIBRA.

---

(1) Op den rug van den brief H. COYCBOC genaamd

Digitized by Google

N° 212.

Transfix. 1375 (October 17) feria quarta ante festum beati Lucae Ewangelistae.

Schout en schepenen van Maastricht oorkonden, dat zij op verzoek van Johannes SAC van Pytersheim, priester, als momboor der arme scholieren van S. Servaaskerk het huis in den voorgaanden brief vermeld uitgewonnen en aan hem toegewezen hebben, onder bepaling dat de *verus heres* het tusschen dit en het feest van den H. Andreas a. s. zal kunnen terugkoopen.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Theodericus DE BODINGEN, schout, Rutgherus DE VISETO, Lambertus DE KESTELE, Henricus DE MONTENAKEN, Everardus DE VERNENHOLT, Gerardus DE MARCHA, Philippus DE HERKE en Paulus DE SPAUDEN.

N° 213.

1327 (December 13) in die beate Lucie Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Reynerus DE KOCHEM, zoon van wijlen Thomas DE AMBEY, en zijne echtgenoote Katharina, zijn schoonbroeder Tilmannus DE GLENE en diens echtgenoote, zijn broeder Philippus en zijne zusters Nesa, Katharina en Margareta aan Mathias DE GLADIO, verver, overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 20 schellingen, Luiksche munt, uit het huis te Wijk dat Jacobus DICKEDUNNE bewoont en van voornoemde erfgenamen in erfrecht houdt, onder belofte van gedurende een jaar en dag dezen het bezit dier rente te zullen vrijwaren en bij gerechtelijke uitwinning de ontvangen gelden te zullen terugbetalen, waarvoor Arnoldus genaamd POPERNI (?), Nicholaus DE AMBEY en Jacobus DIKKEDUNNE zich tot borgen gesteld hebben, alles onder verband hunner goederen; dat zij verder beloofd hebben hunne borgen *ab hoc quitare et indempnes conservare*, en de verklaring afgelegd hebben, dat behalve voormelde rente van dat huis niets meer betaald wordt dan een cijns van 14 schellingen, 11 penningen, Luiksche munt, en 3 kapoenen 's jaars, met belofte *si aliquis imposterum veniret dictam domum impetendo aut calumpniando*,

Digitized by Google

quod hoc resistent et defendent tam extra annum quam infra, voor welke laatste belofte zij hunne goederen tot onderpand hebben gesteld.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes FLORMANNI en Henricus DE YSEREN.

N° 214.

Transfix. 1343 (Mei 26) in crastino beati Urbani Pape.

Schep. v. M. verklaren, dat Mathias DE GLADIO, verver, en zijne echtgenoote, hun zoon Johannes en hun schoonzoon Henricus DE RYMPST, als man en momboor zijner echtgenoote Yda, aan deken en kapittel van S. Servaas de jaarlijksche rente waarvan melding is in den brief waardoor deze gestoken is, overgedragen hebben, onder beding hun die te zullen verzekeren en in geval van gerechtelijke uitwinning de voor de rente ontvangen gelden te zullen terugbetalen, alles onder verband hunner goederen *cum emenda*.

Orig. op perkament. — Schepenen: Egidius DE HEPPENART en Johannes QUODE.

N° 215.

1327 (December 21) in die beati Thome Apostoli.

Schep. v. M. verklaren, dat Oda, dochter van Florentius, aan Oda DE RUFO CLIPEO, de dochter van haren broeder Florentius, de volgende jaarlijksche renten en pachten overgedragen heeft: 40 Luiksche schellingen uit twee huizen *sub uno tecto* in de St. Jorisstraat (de Groote Staat) nabij den put (1), waarvan het eene bewoond is door Johannes MUMBOR en het andere door Giselbertus MUMBOR; 10 schellingen uit het halve huis van

(1) Deze put was een waterput; een of meerdere dergelijke putten bevonden zich in alle straten der stad. Daar kwamen de inwoner hun water putten en ten einde ontreiniging van het water te voorkomen, was iedere put overdekt met eene afdaking. Tot het maken van zulke putten moesten de buren een gedeelte der onkosten dragen. Later werden velen dier putten gedempt en op anderen groote openbare pompen gesteld, welke thans allen verdwenen zijn.

Digitized by Google

Johannes DE HERE, bakker, op de Kaarsenmarkt naast dat van Arnoldus WUSEYCKE; 10 schellingen uit het steenenhuis op de Visschermaas, waarin STERKEN woont; 7 penningen per week gevestigd op het huis van Johannes GHYVERMAN in de Brugstraat tegenover dat van wijlen HOELBEUC; 19½ vaten rogge en 3 kapoenen te beuren uit den molen van Johannes MANSON, molenaar, op de Jeker, onder beding dat Oda DE RUFO CLIPEO van die renten en pachten niets kan verkoopen of vervreemden dan met toestemming van Renerus HILBRANT en van haren oom Florentius, hare momboren (1).

Afschrift in: *Liber litterarum bonorum . . panistarum* fol. 26. v. — Schepenen: Lambertus DE ROLINGIS en Henricus DE ROSIS.

N° 216.

(1328 Maart 13) Datum anno Domini M° CCC° vicesimo septimo Dominica ante festum beate Gertrudis Virginis.

Schout en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Henricus *nuntius sancte Katherine* (2) *supra forum lignorum ad elemosinas ipsius capelle* bekend heeft aan Walterus, schatbewaarder van St. Servaaskerk, verschuldigd te zijn eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen te beuren, voor de helft met het feest van den H. Johannes den Dooper en voor de helft met Kerstmis, uit een stuk land aan den *Muesberch* gelegen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A. fol. 7. — Schepenen niet vermeld.

---

(1) Deze brief werd 31 Augustus 1335 gevidimeerd door de schepenen Nicolaus DE MAURO en Reynerus DE ROSIS.

(2) Deze kapel behoorde bij het gasthuis van dien naam op de Houtmarkt aan den ingang van de huidige Boschstraat. Het gasthuis was niet groot en werd in de 17e eeuw opgeheven; de kapel evenwel bleef bestaan en na de reductie der stad in 1632 door prins Frederik Hendrik werd zij tot parochiekerk verheven ter vervanging van de S. Mathiaskerk, die voor de Protestanten ingeruimd werd. — De pastoor der S. Mathiaskerk, en na 1632 der S. Catharinakerk, werd benoemd door het Kapittel van S. Servaas op voordracht den turnarius en sedert 1615 werd aan dat pastoorsambt verbonden eene prebende bij voormeld Kapittel. In rang bekleedde deze pastoor-kanonik de laatste plaats der kanoniken-priesters. De pastoor moest vóór zijne benoeming Licentiaat in de H. Godgeleerdheid zijn of korten tijd na zijne aanstelling dien titel verwerven.

Digitized by Google

N° 217.

Transfix. (1335 Maart 5) Datum anno Domini M° CCC° XXX IIII° Dominica post octavas beati Mathie Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Walterus CAP, vicarius van St. Servaaskerk, aan de broederschap van kapellanen dier kerk, ten behoeve van zijn jaargetijde (1) en dat zijner ouders, de rente in den voorgaanden brief vermeld, overgedragen heeft, onder bepaling, dat, zoo die rente niet op den gestelden tijd betaald wordt, de broederschap zich daarvoor schadeloos zal kunnen stellen aan zijne goederen (*quod eadem fraternitas pro tali defectu refugium pro tempore habere debet ad omnia ipsius domini Walteri bona cum emenda*).

Afschrift ibidem. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Reynerus DE ROSIS.

N° 218.

1328 (April 26) feria tertia post festum beati Georgii Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Theodericus, priester, zoon van Adula DE FORO CERASORUM, aan Egidius DE FORO CERASORUM, priester, voor eene jaarlijksche rente van 3 marken, 22 penningen en 2 kapoenen, in erfrecht opgedragen heeft een huis (2) gelegen in de Breedestraat, voormaals bewoond door Ulmanus, priester, en Egidius onder verband zijner goederen beloofd heeft om vóór het feest van St. Pietersbanden eerstkomende (1 Augustus) 11 penningen en 4 kapoenen van die rente te zullen aflossen.

Afschrift in: *Liber litterarum bonorum . . panistarum* fol. 23 v. — Schepenen: Florentius en Henricus DE YSEREN.

---

(1) Dit jaargetijde werd gehouden op 28 Augustus: *Anniversarium domini Wolteri, vicarii et custodis, V solidos.*

(2) Zie hiervoor n° 211.

Digitized by Google

N° 219.

1328 (April 27) feria quarta post Marci Ewangeliste.

Schep. v. M. verklaren, dat Tilmannus DE ROSMER, *scriptor opidi Traiectensis* en Jacobus, *corduenarius* (leertouwer), als uitvoerders der laatste wilsbeschikking van Tilmanus DE YTTEREN, *clericus*, toegewezen en overgedragen hebben aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk, eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen, van eene van 16 dier schellingen en $^1/_2$ kapoen, te beuren uit het huis (1) van wijlen Mella, begijn, buiten de Minderbroederspoort op den Aldenhof gelegen *(extra portam fratrum minorum* (2) *supra antiquam curiam)*, welke rente Tilmannus bij testament aan voormelde broederschap *in elemosina* gelegateerd had.

Orig. op perkament. — Schepenen: Walterus DE HOGHEM en Johannes GRUTER DE HESE.

N° 220.

1328 (Augustus 31) in vigilia beati Egidii Abbatis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Elisabet, de weduwe van Johannes DE DYPENBEKE, *caligator*, met toestemming van haren zoon Johannes, en Nesa hare zuster voor 40 Luiksche schellingen en 4 kapoenen jaarlijksche rente in erfrecht gegeven hebben aan Johannes DE HOELBEEKE, kapellaan der kapel van den H. Nicolaus in het gasthuis te Tweebergen (3), een onverdeeld huis met de

(1) Dit huis behoorde naderhand aan Nicolaas DE MONTENAKEN.

(2) De *porta fratrum minorum*, in de Nederduitsche bescheiden *menrebruedersporte* en *aldehoefsporte* geheeten, was gelegen in het midden der huidige St. Pieterstraat bij het oude Minderbroederskloster (thans het Rijksarchief) aan de Begijnenstraat in de richting van den ouden walmuur, die achter dit straatje om naar de oude Looierspoort, die aan het uiteinde der Tafelstraat stond, liep.

(3) Dit gasthuis was gelegen aan den ingang der Kommelstraat; het verdween in de XVIe eeuw; de kapel werd in 1612 door een brand, die de Brusselschestraat grootendeels verwoestte, vernield; de vergeving van het beneficie van den H. Nicolaus, in die kapel gelegen, behoorde aan het Kapittel van S. Servaas.

Digitized by Google

helft eener schuur te Tweebergen gelegen tusschen het huis van Wolterus TYCWEVER en dat van Reynerus DE ELSLO, dat Elisabeth en Johannes beloofd hebben die *locationem seu donationem hereditariam* te doen goedkeuren en bekrachtigen door hare overige kinderen, zoodra zij den wettigen leeftijd bereikt zullen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE LIBRA en Wolterus DE HOGHEM.

N° 221.

Transfixen. 1336 (April 3) feria quarta ante diem beati Ambrosii.

Schep. v. M. verklaren, dat Henricus en Elisabet, kinderen van Elisabet de weduwe van Johannes DE DYPPENBEKE, de schenking, in den voorgaanden brief vermeld, bekrachtigd hebben en, onder verband hunner goederen, beloofd hebben ze voor geldig te zullen houden.

Orig. op perkament. — Schepenen: Nycholaus DE MAURO en Johannes GRUTER.

N° 222.

1373 (30 October) mensis Octobris die penultima.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus DE BEVERST, brouwer te Tweebergen, en zijne echtgenoote Zilla, alle eigendomsrechten, welke zij bezitten op het huis te Tweebergen gelegen naast dat van Henricus BECKER en dat van Ida, de weduwe van Reynerus DE ELSLOE, overgedragen hebben aan Theodericus DE HESBEN, *naturalis de Haren*, zijne echtgenoote Elisabeth DE THIENEN en hunne kinderen, onder belofte de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen en met verklaring dat gemeld huis met niets meer belast is dan met eenen jaarlijkschen cijns van 3 marken 15 schellingen, Luiksche munt, en 4 kapoenen, voor welke verklaring zij hunne goederen tot onderpand gesteld hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus DE KESTELE en Philippus DE HERCKE.

Digitized by Google

N° 223.

1379 (September 9) mensis Septembris die nona.

Schep. v. M. verklaren, dat Theodericus DE HESBEN, *naturalis de Haren*, en zijne echtgenoote Elisabet DE THYENEN aan Willelmus DE SANCTA MARGARETA, roedrager van St. Servaaskerk, zijne echtgenoote Mechtildis en hun beider erfgenamen eene jaarlijksche erfrente van 1 mark, te beuren uit het huis waarvan melding is in den brief, waardoor deze gestoken is, hebben overgedragen, met verklaring dat behalve die rente dat huis nog belast is met eene van 3 marken, 15 schellingen en 4 kapoenen 's jaars.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus NUEST en Macharius DE JECORA.

N° 224.

1391 (December 20) twintich dage in December.

Schep. v. M. oorkonden, dat Mathijs VAN DER RUREN en zijne echtgenoote Mechtildis verklaard hebben, dat wijlen Willem VAN SINT Margraeten, echtgenoot van Mechtildis voornoemd, bij testament aan de kanoniken van St. Servaas gelegateerd heeft voor zijn jaargetijde (1) den mark jaarlijksche rente vermeld in den voorgaanden brief, weshalve zij dien mark aan de kanoniken hebben overgedragen, *alsoe voele dar tu ghedaen dat inder tyt des vertienisse van allen ghenoech was geschiet.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Servaes VAN MULKEN en Heynric VAN SINT AECHTEN.

N° 225.

(1329 Maart 4) Datum anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo octavo Sabbato post octavas beati Mathye Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Mathyas, de schoonzoon van

(1) Een tweede jaargetijde stichtte hij bij de broederschap van kapellanen met 10 schellingen 's jaars ten laste van een huis in de Groote Staat tegenover de armentafel van den H. Geest. Hij overleed in 1382. De familienaam zijner echtgenoote was KYP (KYPPE).

Digitized by Google

Wyllelmus *supra foro bladorum*, wonende in het huis van den proost van Meersen, zijne echtgenoote en zijne kinderen, alsmede Lambertus DE BORKE, zijne echtgenoote en zijne kinderen, aan Nycholaus DE NAMURCO en zijne erfgenamen overgedragen hebben eenen cijns van 20 Luiksche schellingen 's jaars, te beuren uit het huis van Johannes FEYLKYNS, zooals dit met aanhoorigheden (1) gelegen is *in fero cerasorum* (Kaarsenmarkt) achter het huis van wijlen Suevus, tusschen dat van Katharina de weduwe van HELLYMEYS en dat van Fredericus, vleeschhouwer, dat zij beloofd hebben Nycolaus het bezit van dien cijns te zullen vrijwaren en ingeval van gerechtelijke uitwinning hem de ontvangen gelden te zullen terugbetalen, waarvoor *debitores* zijn, met Mathyas, Gyso *quondam magister communitatis sancti Petri prope Trajectum* en met Lambertus, Gerardus de zoon van Wynricus, *pellifix*.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florencius en Johannes DE LIBRA.

N° 226.

Transfixen. 1408 (April 23) XXIII daege in Aprili.

Schep. v. M. verklaren, dat Cloes VAN NAMEN, de oude, als tochtenaar, en zijn zoon Cloes als erfgenaam, aan Johannes VAN MEERHOUT en zijne erfgenamen, den jaarlijkschen erfcijns van 20 schellingen, in den voorgaanden brief vermeld, overgedragen hebben en beloofd hun het bezit daarvan te zullen vrijwaren, onder verband van al hunne goederen zoo tegenwoordige als toekomende, en Cloes de jonge de belofte gedaan heeft die overdracht te zullen doen goedkeuren door zijne echtgenoote Lysbetten, *met verbentenisse alle synre guede veurscreven ende te penden metter bueten.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Florens WYTHUYS en Goeswyn VAN DEN WYNGARDE.

N° 227.

1420 (Mei 15) vyftheen dage inden Meye.

Schep. v. M. oorkonden, dat Lambrecht VAN DEN BOSSCHE,

(1) In dorso staat: *de xx solidis census fundi ad braxinam Johannis* DE KATSOP.

Digitized by Google

schepen van den Vroenhof, voor het jaargetijde van wijlen Hendrik VAN BERGE, kanonik van St. Servaaskerk, aan den deken en het kapittel dier kerk overgedragen heeft eenen jaarlijkschen cijns van 20 schellingen uit een huis *opden Kersmarckt*, vermeld in de voorgaande brieven, en beloofd heeft de gewone formaliteiten te zullen nakomen en die overdracht te zullen doen goedkeuren door zijne echtgenoote Nesen, alles onder verband zijner goederen.

Orig. op perkament. — Johan VAN HEZE en Herman VAN HEZE.

N° 223.

1329 (Juni 7) feria quarta post Bonifacii Episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus *supra portam Duorum Montium* en Katharina, dochter van Ghiselbertus DE GHELEKE, in handen van Karolus (1), kanonik van St. Servaaskerk, ten behoeve van de nalatenschap van wijlen Herbertus, kanonik dier kerk, overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 20 Luiksche schellingen uit een huis (2) in de Raamstraat, dat vroeger behoord heeft aan Goswinus genaamd PUNTTE.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florencius en Henricus DE YSEREN.

N° 229.

1329 (November 4) Sabbato post festum Omnium Sanctorum.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Sora DE LENCULIS en hare kinderen, Johannes en Katharina, aan Hen-

(1) Hij noemde zich Carolus DE AQUIS en is overleden vóór 1358. Althans in het register getiteld *Computus festorum et anniversariorum* van het Kapittel van S. Servaas over vermeld jaar lezen wij: *Item* [pro anniversario] *Karoli de Aquis xx solidos, dominis VII denarios, sociis et officiatis II denarios.* Bij de broederschap van kapellanen stichtte hij insgelijks een jaargetijde, dat 13 Maart gehouden werd: *Anniversarium domini Karoly, canonici sancti Servatii, V solidos,* aldus het necrologium dier broederschap.

(2) De aanteekening in dorso meldt, dat voornoemd huis naderhand bewoond werd door Henricus DE VISETO.

Digitized by Google

ricus DE MOLENDINO, *claustrarius* van St. Servaaskerk, opgedragen hebben een huis met aanhoorigheden te Lenculen, gelegen tusschen de *mansio* van Johannis genaamd SCHYNMAN en die van Henricus DE WYLRE, dat daarna Henricus dat huis aan haar in erfpacht gegeven heeft voor 7 Luiksche schellingen en 2 kapoenen 's jaars en hare dochter Katharina verklaard heeft, dat die cijns betaald moet worden vóór hare schuldvordering ten laste van dat huis.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius, Johannes DE LIBRA, Macarius DE HOGHEIM, Marsilius DE MONTENAKEN, Henricus DE YSEREN, Winandus DE CIGNO en Gerardus DE ROSIS.

N° 230.

1329 (November 23) in die beati Clementis Pape.

Schep. v. M. oorkonden, dat Ogerus DE HAREN en zijne echtgenoote, alsmede Ida de echtgenoote van wijlen Rutgerus DE SUSTERSELE ten behoeve van den deken en het kapittel van St. Servaas afstand gedaan hebben van eenen cijns van 2 Luiksche marken 's jaars te weten: 9 Luiksche schellingen uit het huis van Johannis FABRI en Hermannus BOX tegenover de kerk der Predikheeren, 9 schellingen uit het huis in de *platea pullorum* (Hoenderstraat) waarin Giselbertus BOLLE van Vlijtingen woont, 10 schellingen uit het huis van Hartwinus, *Kiggenhuys geheeten*, nabij het huis *basilisbur* (1), 9 schellingen en 6 penningen ten laste van het huis van Johannis DE HAREN en van Johannis FRANSOYS nabij de Maasbrug en 2 schellingen en 6 penningen uit het huis van Nycholaus DE LIBEKE nabij de Groote Gracht (*iuxta fossam*) (2).

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Arnoldus NUEST. Zegels: 2°. Drie dwarsbalken, waaroverheen drie naar rechts gewende valken 2. 1.; randschrift: † . ARNOLD . NUYST . SCABI . TIECT.

---

(1) Zie hiervoor noot bij n°. 164. Een tweede huis van dien naam lag in de Kleine Staat tegenover het huis de Kreeft *(de Cancro)*, luidens eene akte van 1368.

(2) In dorso staat vermeld: *assignatio de domo de aurea barba in lata platea.*

Digitized by Google

N° 231.

1330 (Juni 18) feria secunda ante Nativitatem beati Johannis Baptiste.

Schep. v. M. oorkonden, dat Petrus DE FORO LIGNORUM, *clericus*, verklaard en bekend heeft de laat (*mansionarius*) te zijn van Johannes DE CERVO wegens het huis met curtis in de Kapoenstraat, dat voorheen Johannes REX, priester, in erfrecht had en waarvan Petrus aan Johannes DE CERVO jaarlijks betalen zal 20 schellingen en 2 kapoenen; dat daarna Johannes, *capellanus de sancto Spiritu in Trajecto*, verklaard heeft, van wege de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk, de laat te zijn van voornoemden Petrus wegens voormeld huis en een gedeelte van de daarachter gelegen *curtis*, dat zich uitstrekt tot aan diens erf, en wegens eene jaarlijksche rente van 6 Luiksche schellingen en 2 kapoenen uit een huis gelegen naast de *mansio* van Reynerus CAMSTERPER (1) tegenover de kapel, welke broederschap aan Petrus jaarlijks van dat huis met gedeelte der *curtis* betalen zal 23 schellingen en 2 kapoenen, onder beding dat zoo de meester dier broederschap nalatig is, die rente te voldoen en Petrus daardoor schade lijdt, hij zich schadeloos zal kunnen stellen met de rente der 6 Luiksche schellingen en 2 kapoenen voormeld; dat vervolgens ook Walterus, schatbewaarder der St. Servaaskerk, de verklaring heeft afgelegd de *mansionarius* te zijn van Petrus voornoemd wegens een gedeelte der *curtis* gelegen achter voormelde *curtis* en grenzende aan zijn erf en aan dat van deze, waarvoor hij hem jaarlijks betalen zal 1 Luikschen penning.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 33. — Schepenen: Florentius en Henricus DE YSEREN.

N° 232.

Transfix. 1346 (Juli 21) in crastino beate Margarete Virginis et Martyris.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes DE CERVO, de zoon van

(1) Uit de aanteekening boven de beide brieven blijkt, dat op dat huis naderhand gevestigd werden twee cijnsen 's jaars, een van 3 schellingen en 2 kapoenen en een van 5 schellingen, die aan de broederschap geschonken werden voor de jaargetijden, respectievelijk van Johannis REX, dat op 7 Maart en van Henricus DE BLISIA dat op 8 November gevierd werd.

Digitized by Google

wijlen Florentius DE CERVO, man van wapenen, en zijne echtgenoote Barbara aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk overgedragen hebben 23 Luiksche schellingen en 2 kapoenen jaarlijkschen cijns uit de volgende huizen: 20 schellingen uit het huis van Gerardus genaamd MERLANGHE, *sartor*, in de Kapoenstraat tusschen dat van Aleydis DE EELST en het huis van Wilhelmus MERCHENNARIUS en de overige 3 schellingen met de 2 kapoenen uit het huis van Weltkinus, *lapsator petrinum* (sic) (1) in de Breedestraat tegenover de kapel van den H. Jacob, tusschen het huis van Gerardus FABRI en dat van Johannes DE VISETO, wagenmaker, en beloofd hebben haar den eigendom dier rente welke eene grondrente *census fundi* is, te zullen vrijwaren alles onder verband van alle hunne goederen *cum emenda*.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Gobbelinus DE RUFO CLIPPEO en Nicholaus DE MAURO.

N° 233.

1330 (Juli 6) in octava beatorum Petri et Pauli Apostolorum.

Rentmeester en schepen van Lenculen oorkonden, dat Emundus DE MEISSCHE, zijne echtgenoote en zijne kinderen aan Henricus DE MOLENDINO, *claustrarius* van S. Servaaskerk overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 43 schellingen, 6 penningen en 8 kapoenen uit de volgende goederen: 6 schellingen en 1 kapoen uit de hofstede van Johannes SONEKEN te Wylre, waarvan jaarlijks 3 penningen en 1 kapoen betaald worden aan Maria DE MOLENDINO, zuster van Henricus voornoemd; 20 schellingen uit het huis van Ida DE SECHGENE gelegen tusschen het huis van Petrus DROGEMUNT en dat van Joannes DE FEE, bakker, waarvan 6 schellingen verschuldigd zijn aan den bloedverwant van Ricaldus DE PARONA; 6 schellingen en 2 kapoenen uit het huis waarin Henricus DE BERCKE woont, gelegen naast dat van Nesa

---

(1) *Petrinum* volgens Ducange, *pars aedis rusticae, pistrinum seu locus ubi farina pinsitur ad panem conficiendum;* diensvolgens zou *lapsator petrinum* beteekenen: maker, hersteller van kneed-, bakkerstroggen.

Digitized by Google

ad gremium, en 11 schellingen, 6 penningen en 5 kapoenen uit het huis van Theodericus FABRI, van welke beide laatste huizen jaarlijks aan Henricus de LOE te Tweebergen 34 Luiksche penningen en 3 kapoenen verschuldigd zijn.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius, Johannes DE LIBRA, Marsilius DE MONTENAKEN, Henricus DE YSEREN, Winandus DE CIGNO, Gerardus DE ROSIS en Arnoldus NUEST.

N° 234.

1330 (Juli 21) Sabbatho ante festum beate Marie Magdalene.

Schep. v. M. verklaren, dat Henricus DE LOE van Tweebergen voor 20 Luiksche schellingen cijns 's jaars in erfpacht gegeven heeft aan Theodericus, priester en *capellanus curie* van wijlen Elisabeth genaamd BEGHINA te Tweebergen, eene schuur met *via seu ruella extendente se de horrei predicti janua usque ad plateam*, gelegen tegenover zijne hofstede tusschen het huis van Rutgerus KYWEN en dat van Gerardus genaamd CLOESTENERS.

Afschrift in: *Liber litterarum bonorum . . . panistarum* fol. 26. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Johannes DE LIBRA.

N° 235.

1330 (Augustus 6) feria secunda ante festum beati Laurentii Martyris.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden dat Joannes, de zoon van wijlen Wiricus DE VALLE, zijne echtgenoote en hunne kinderen, aan Henricus DE MOLENDINO, *claustrarius* van St. Servaaskerk, overgedragen hebben eenen cijns van 18 Luiksche schellingen 's jaars uit een huis (1) *supra plateam ruffi*, waarin Nicholaus DE AQUIS, *sargemeker*, woont, op voorwaarde dat Henricus aan Johannes DE WELDE *de Viseto* van dat

(1) Uit de noot in dorso blijkt, dat Nicholaus DE LEMBORGH naderhand dit huis in erfpacht kreeg als momboor zijner echtgenoote.

Digitized by Google

huis jaarlijks betalen zal 39 Luiksche penningen en 1 kapoen en met belofte hem het bezit dier rente te zullen vrijwaren en bij gerechtelijke uitwinning de ontvangen gelden terugbetalen, alles onder verband hunner goederen, zoo onder Lenculen als te Maastricht gelegen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius, Johannes DE LIBRA, Marsilius DE MONTENAKEN, Henricus DE YSEREN, Winandus DE CIGNO, Gerardus DE ROSIS en Arnoldus NUEST (1).

N° 236.

1330 (Augustus 20) feria secunda ante festum beati Bartholomei Apostoli.

Schep. v. M. verklaren, dat Agnes NETE, weduwe van Egidius KOMEN, aan den deken en het kapittel van St. Servaaskerk voor de stichting van een jaarfeest in hunne kerk ter eere van den H. Georgius, martelaar, geschonken en overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van 20 Luiksche schellingen, uit het huis, in de Brugstraat, waarin Johannes HURREMORT, koopman, woont onder beding de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen, waarvoor zij al hare goederen verpandt.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius en Hermannus SCULE.

N° 237.

1330 (October 31) in vigilia Omnium Sanctorum.

Schout en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Henricus DE MOLENDINO, *claustrarius* van St. Servaaskerk, namens deken en kapittel dier kerk, voor 12 schellingen, 3 penningen Luiksche munt, en $1^1/_4$ kapoen jaarlijkschen cijns in erfrecht opgedragen heeft aan Goffinus DE WELLEN, zoon van Arnoldus, de helft van

(2) Uit de zegels blijkt dat Arnoldus NUEST toen rentmeester was van Lenculen.

Digitized by Google

een huis met hofstede, onverdeeld gelegen in de *platea ruffi* en groot te zamen $^1/_2$ morgen.

Orig. op perkament. — Schepenen: [Arnoldus NUEST, schout], Florenrentius, Johannes DE LIBRA, Marsilius DE MONTENAKEN, Henricus DE YSEREN, Wynandus DE CIGNO, Gerardus DE ROSIS en Arnoldus NUEST.

N° 238.

1330 (October 31) in vigilia Omnium Sanctorum.

Rentmeester en schepenen van Lenculen verklaren, dat Goffinus DE WELLEN, zoon van Arnoldus, zijne echtgenoote en hunne kinderen een huis met *curtis*, groot $^1/_2$ morgen en gelegen *supra plateam Ruffi* (Capucijnenstraat) tusschen het huis van Lambertus SEPTMAN en dat van Servatius SERVOES, in erfrecht opgedragen hebben voor de helft aan den deken en het kapittel van St. Servaas voor de stichting in hunne kerk van een feest ter eere van den H. Georgius, en voor de helft aan Elisabeth, de weduwe van Balduwinus DE MOLENDINO, en hare erven, op voorwaarde dat Henricus DE MOLENDINO, de *claustrarius* van deken en kapittel voornoemd, namens dezen, en zijne moeder Elisabet wegens dat erf de *mansionarii* zullen zijn van den hertog, wien zij ieder jaarlijks daarvoor betalen zullen, 15 Luiksche schellingen en $1^1/_4$ kapoen; dat Florentius en Johannes DE LIBRA, ook in hunne hoedanigheid van schepenen van Maastricht daarbij tegenwoordig waren.

Orig. op perkament. — Schepenen als van n° 237.

N° 239.

1330 (December 26) in die beati Stephani Prothomatyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat hun medeschepen Hermannus SCULE, met toestemming van zijne echtgenoote Ada, van zijn schoonzoon Petrus en diens echtgenoote Nesa, en van zijne dochter Gertrudis, aan Theodoricus DE FORO CERASORUM, priester,

Digitized by Google

en zijne erfgenamen, overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 13 Luiksche schellingen uit een huis gelegen *retro domum carnificum* (1) tusschen het zijne en dat van Wiricus, *factor antiquorum calceorum* (oude-schoenlapper), en eene gelijke rente uit een huis nabij het voorgaande tusschen dat van Balduwinus DE VUREN en de *camba* (brouwerij) geheeten MOERVELTS, met verklaring dat op het eerste huis nog gevestigd is eene rente van 10 schellingen en 6 penningen 's jaars ten behoeve der kinderen van Lambertus DE SANCTO PETRO en nog eene van 1 mark ten behoeve van Osa de zuster van wijlen Manegoldus, en het tweede huis nog belast is met 33 Luiksche schellingen 's jaars en 1 kapoen en 1 hen om de twee jaar ten bate van Johannes DE MULKEN en met nog 12 Luiksche schellingen die Winandus PAEP te vorderen heeft.

Afschrift in: *Liber litterarum bonorum . . panistarum*, fol. 13. — Schepenen: Johannes FLORENTII en Arnoldus NUEST.

N° 240.

1331 (Juni 19) feria quarta post beati Viti Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Oda DE AQUIS, de zuster van Johannis CECI, clericus van S. Servaaskerk, aan dezen voor 36 Luiksche schellingen en 3 kapoenen 's jaars in erfpacht opgedragen heeft een huis in de *novus vicus* (Platielstraat) (2) tusschen dat van Wilhelmus DE EYLST en dat van Johannes genaamd COPPIN, *officiatus* van voormelde kerk.

Orig. op perkament. — Schepenen: Joannes DE MULKEN en Nicholaus DE MAURO. Zegels: 1°. Een faas van sabel, waarboven drie naar rechts gewende vogeltjes naast elkaar; randschrift: . . JOHAN . . MULKEN . SCABI . — 2°. Drie inhoekingen van sabel van links uitgaande; in het vrijkwartier een naar rechts gewende moorenkop; randschrift: † S. NICOLAI . de . M . . . . NI . TIECTEN.

---

(1) Het *domus carnificum* was de vleeschhal, die thans dient tot bergplaats voor de brandweer en tot stadsmagazijn; de naar haar genoemde straat Achter het Vleeschhuis, werd vroeger geheeten de *lapidea via*.

(2) Toen in het begin der 15e eeuw, reeds vóór 1422, de tegenwoordige Nieuwstraat, tusschen de Markt en de Groote Staat was aangelegd, werd de hierboven vermelde *novus vicus*, Nieuwstraat, de Platielstraat geheeten; een enkele maal wordt zij in de oorkonden »de oude Nieuwstraat« betiteld, zoo o. a. in een schepenbrief van Maastricht van 3 Juni 1476: *die alde niuwestroet achter sint Amoer.*

Digitized by Google

N° 241.

1331 (Juli . .) feria . . . ante festum beate Margarete Virginis.

Schep. v. M. verklaren, dat Petrus DE ROYSMER voor eenen cijns van 56 Luiksche schellingen en 4 kapoenen 's jaars in erfrecht heeft gegeven aan Mechtildis, de dochter van Arnoldus genaamd KOKENMEISTERS, een huis met aanhoorigheden tusschen dat van Theodericus DE GRANIA, priester, en de poort van wijlen Johannes, rentmeester van het graafschap Loon, onder beding dat zij vóór het feest van Pinksteren eerstkomende van dien cijns moet aflossen 10 schellingen en vóór dat feest van het daarop volgende jaar nog 10 schellingen, met 30 schellingen grooten van Tours, elke groote aan 3 sterlingen van Leuven gerekend, waarvoor zich tot *debitores* gesteld hebben Reynerus EPISCOPI, burgemeester (*consul*) en Mechtildis' broeder, Martinus, alles onder verband van hare goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Hermaunus SCULE.

N° 242.

Transfix. 1331 (December 4) in die beate Barbare Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Petrus DE ROESMER, zijne echtgenoote en zijne kinderen verklaard hebben, dat Mechtildis voornoemd van den cijns in den voorgaanden brief vermeld 1 mark afgelost heeft en zij de gelden daarvoor van haar ontvangen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Arnoldus NUEST.

N° 243.

1331 (October 18) in die beati Luce Ewangeliste.

Schep. v. M. oorkonden, dat Mathias gezegd CORENMETER, zijne echtgenoote en hunne kinderen aan Godefridus MOMPELYRS en Walterus, schatbewaarders van S. Servaaskerk, ten behoeve der

Digitized by Google

arme priesters dier kerk overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen uit het huis (1), waarin Johannes DE GRANIA, *sutor*, woont en dat gelegen is in de Brugstraat naast dat van Johannes genaamd HORRENMOERT.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 17. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Arnoldus NUEST.

N° 244.

Transfix. 1352 Mei 8. De schatbewaarders van S. Servaaskerk verkoopen eene jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen aan de broederschap van kapellanen dier kerk.

Nos Theodoricus DE DUOBUS MONTIBUS et Balduwinus DE MOLENDINO (2), custodes reliquiarum ecclesie sancti [Servatii] Traiectensis Leodiensis diocesis, notum facimus universis, quod nos ardua et evidenti necessitate ad hoc arctante videlicet impeticionis coram secularibus in Traiecto bonorum pauperum que habent et habuerunt ad bona dicta *in curia* sita in platea caponum, que bona impetivit Arnoldus dictus DE LYNKE et intantum quod sibi fuerint adiudicata, ad que bona defendenda et acquitanda post longas altercationes exposuimus ultra XXX parvos [florenos] bonos et ponderosos, mediantibus quibus defendidimus et obtinuimus dictis pauperibus ad prefata bona, bona in curia XXX solidos Leodienses census hereditarii sicut exsolvitur in Traiecto. Et quia dicta bona pauperum non se extenderunt nec habundabant intantum quod predictam pecuniam possent persolvere, ad vitandum maius periculum, vendidimus fraternitati triginta sacerdotum dicte ecclesie decem solidos census scripti et nominati in litteris scabinalibus, quibus nostre presentes littere sunt transfixe, pro decem et octo

(1) Eene kantaanteekening meldt, dat voornoemd huis tot naam droeg »*in den Regenboech*«.

(2) Baldewinus DE MOLENDINO, zoon van Baldewinus en Elisabeth, priester en kapellaan van St. Servaaskerk wordt als schatbewaarder dier kerk vermeld in bescheiden van 1351—1386, in welk laatste jaar hij overleed. Drie jaren te voren maakte hij met zijn ambtgenoot, Johannes HERDERMAN van Wijk, den 8 Juni een inventaris der relieken. Twee zijner tanten, Ida en Maria DE MOLENDINO waren begijnen, die beiden in December 1363 overleden en hem tot haar testamentaire uitvoerder benoemde.

Digitized by Google

parvis florenis bonis et ponderosis, quos nos ad prefatum usum recognoscimus levasse et recepisse et in eundem usum convertisse, quare sepedictis decem solidis census per presentes renuntiamus ad opus fraternitatis memorate, ab eadem perpetuis temporibus possidendis.

Datum sub sigillo custodie nostre anno a Nativitate Domini M° CCC° LII° feria tertia post festum Inventionis sancte Crucis.

Afschrift ibidem fol. 17 v.

N° 245.

1331 (November 6) in die beati Leonardi.

Schep. v. M. verklaren, dat Henricus genaamd MORYN, *abifactor* (sic) (*albifactor?*), met toestemming zijner echtgenoote, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk gegeven en overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van 8 Luiksche schellingen (1) uit het huis met *curtis*, waarin Goeswinus zoon van Philippus woonde, gelegen in de Looierstraat tusschen het huis van Nicholaus DE STOCKEM en dat van Winandus, leerlooiers, onder belofte dat hij haar zal vrijwaren tegen alle vorderingen op dien cijns en verklaard heeft dat voormeld huis met *curtis* nog belast is met twee jaarlijksche renten, de eene van 18 Luiksche penningen en 2 kapoenen en de andere van 8 Luiksche schellingen, waarvoor hij, onder borgstelling zijner goederen, zijnen vader Johannes genaamd MOERKEN tot medeschuldenaar gesteld heeft.

Afschrift in: *Registrum litt. fratern.* A fol. 28. — Schepenen: Johannes DE MULKEN en Johannes GRUTER.

N° 246.

1332 (Mei 18) feria secunda post beati Servatii Episcopi.

Schout en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Johannes

---

(1) Van die rente waren 3 schellingen bestemd voor het jaargetijde van Henricus, den broeder van Nycholaus PISTORIS, priester, dat 28 Januari gevierd werd, en 5 schellingen voor dat van den broeder van den praeceptor der Antonieten, Amisius. Dit laatste is aldus vesmeld in het necrologium der broederschap op 6 November: *Anniversarium fratris Amisii, preceptoris quondam sancti Anthonii et suorum parentum, V solidos.*

Digitized by Google

DE COLMAN, man van wapenen voor 1 Luiksche penning cijns 's jaars in erfpacht gegeven heeft aan Henricus DONCKEL van Tweebergen $1^1/_2$ bunder akkerland, afkomstig van Elisabeth DE DUOBUS MONTIBUS en gelegen tusschen land van Elisabeth, de dochter van ridder Happard DE WYER en dat van ridder Daniel DE EYNENBERCH, en $^1/_2$ bunder „pachtlant" van den hertog van Brabant tusschen dat van Julandus DE WEECHAUS en land van Godefridus GRUTER.

Afschrift in: *Liber litterarum bonorum . . panistarum* fol. 37 v. — Schepenen: Johannes DE LIBRA, Marsilius DE MONTENAKEN, Henricus DE YSEREN, Wynandus DE CIGNO, Gerardus DE ROSIS, Arnoldus NUEST en Nicholaus DE MAURO.

N° 247.

1332 (Juni 4) feria quinta ante festum beati Medardi Episcopi.

Schep. v. M. verklaren, dat Florentius genaamd OVERSTONT en zijne echtgenoote Elisabeth aan den deken en het kapittel van St. Servaas, voor het jaargetijde van Hildebrandus RODE DE LUBEKE (1), overgedragen hebben eene erfelijke jaarrente van 20 Luiksche schellingen uit het huis van wijlen Arnoldus DE VARTTENBERGH, waarin Hermannus BOCH, *factor stannearum amphorarum*, woont, met belofte hen gedurende een jaar en dag te zullen vrijwaren tegen alle vorderingen en bij gerechtelijke uitwinning de ontvangen gelden te zullen terugbetalen, met verklaring tevens dat op voormeld huis nog gevestigd is eene rente van 30 Luiksche schellingen 's jaars, alles onder verband hunner goederen.

Orig. op perkament. — Hermannus SCULE en Florentius DE LEOPARDO.

N° 248.

1332 (October 4) in die beati Francisci.

Schep. v. M. oorkonden, dat Gerardus BONEFANT, priester,

---

(1) De noot in dorso noemt hem: Hillebrandus RUFFI. Eene bijvoeging van latere dagteekening meldt, dat het huis voormeld gelegen was nabij het Vrijthof, *iuxta atrium*, en het toen bewoond was door Giselbertus UNGENERE en naderhand door Theodoricus DE ROESMER, zadelmaker.

Digitized by Google

rector van het altaar gelegen in de S. Servaaskerk *ante crucem*, voor zijn jaargetijde aan deken en kapittel dier kerk overgedragen heeft eene rente van 20 Luiksche schellingen 's jaars en aan de broederschap van kapellanen dier kerk eene van 5 Luiksche schellingen, beide renten te beuren uit zijn huis in de *vicus casei* (1), met verklaring dat voornoemd huis nog belast is met eene jaarlijksche rente van 30 Luiksche schellingen en 2 kapoenen en onder beding dat zijne opvolgers in voornoemd beneficie na zijnen dood dat huis voor die renten van 25 schellingen bewonen moeten.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE LIBRA en Florentius DE VINEA. Zegels: 2°. Een naar rechts gewende, klimmende, geklauwde leeuw; randschrift: S. FLOR . DE . VINEA . SCAB . TIECT.

N° 249.

1332 (November 22) Dominica ante beate Katharine Virginis et Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat de *religiosus vir* Hermannus, de zoon van Hermannus TINCTORIS, met toestemming van zijnen prior, aan de broederschap van kapellanen der S. Servaaskerk overdragen heeft eene jaarlijksche erfrente van 5 Luiksche schellingen uit twee *areae* (2) op de Houtmarkt, waarvan de eene gelegen is naast het erf van Johannes KELREMAN en de andere tusschen dat van Theodericus DE ROGGE, onder belofte dat hij haar zal vrijwaren tegen alle vorderingen en bij gerechtelijke uitwinning de ontvangen gelden terugbetalen; dat zijne moeder Elisabeth met inwilliging van Henricus DE HOYO, haren momber, en Meta zijne zuster, insgelijks met inwilliging van haren momber, Giso DE LODENAKEN, alsmede zijn broeder Godefridus verklaard

---

(1) De *vicus Caseus*, in de Nederduitsche bescheiden *Kesenruwe* geheeten, is de tegenwoordige Hekkestraat, zij ontleende dien naam aan de schepenfamilie CASEUS, KIESEN, KASEN, die aldaar haar stokgoed had liggen.

(2) De aanteekening boven den brief spreekt van twee huizen. Het is bijgevolg waarschijnlijk dat op de beide *areae*, onbebouwde stukken grond, twee huizen zijn gebouwd geworden die in eigendom kwamen aan Theodoricus ROGGE. — De rente voormeld werd bestemd voor het jaargetijde van Nicolaus DE LIEBEKE, priester.

Digitized by Google

hebben geene rechten op die erfrente te hebben en beloofd die overdracht te zullen doen goedkeuren door Hermannus' broeder Arnoldus, onder verband hunner goederen.

Afschrift in: *Registrum litter. fraternit.* A fol. 10 v. — Schepenen: Johannes FLORINI en Johannes GRUTER.

N° 250.

1332 (November 27) feria sexta ante beati Andree Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Matheus DE BERGHE, priester, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van 11 Luiksche schellingen uit zijn huis (1) naast dat van Johannes DE MILLEN.

Afschrift in: *Registrum litter. fraternit.* A fol. 35. — Schepenen: Johannes GRUTER en Reynerus DE ROSIS.

N° 251.

1332 (December 23) feria quarta ante Nativitatem Domini nostri Jhesu Christi.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE REDECHEM, wever, zijne echtgenoote en hunne kinderen aan Godefridus DE HERBORCH en zijne erfgenamen overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen, te beuren uit zijn huis in de *Goebbenstraet* tusschen dat van Theodericus OPILIO en dat van Gerardus

(1) Volgens de aanteekening boven den brief was dat huis gelegen in de Platielstraat en werden van de rente voormeld 5 schellingen bestemd voor het jaargetijde van Matheus voornoemd en 6 voor dat van Petrus DE ECKELROEDE, priester, dat 3 December gehouden werd en aldus vermeld is in het necrologium der broederschap: *Anniversarim domini Petri de Eckelroyde rectoris altaris beati Medardi ac patris sui, XV solidos.*

Digitized by Google

DE BIRKE, voller, onder belofte van de gewone rechtsgebruiken te zullen nakomen (1).

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus HAEN en Hermannus SCULE. Zegels: 1°. Twee bloemtakken schuingekruist; in het vrijkwartier een dwarsbalk met in den rechterbovenhoek een haan; randschrift: † ARNOL . . HAEN . SCAB . TIECT.

N° 252.

1333 (Maart 2) Datum anno Domini M° CCC° XXXII° feria secunda post festum beati Mathie Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Margareta de weduwe van Waltelinus DE HERE, en hare dochters Elizabet, Yda, Margareta, Aleydis en Katharina aan de broederschap van Kapellanen der S. Servaaskerk en aan het altaar ter eere van de H. Maagd en den H. Servatius overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 40 Luiksche schellingen, voor ieder de helft (2), waarvan 20 schellingen uit twee huizen achter de vleeschhal gelegen tusschen de huizen van Henricus DE ROSIS en van Yda genaamd IN DEN MARCKS, en 20 uit dat gelegen naast hare *mansio* (3), onder bepaling van gedurende een jaar en dag hen te zullen vrijwaren tegen alle vorderingen en met verklaring dat op de twee huizen nog gevestigd zijn eene jaarlijksche rente van 4 schellingen en 6 penningen Luiksche munt en een lijftocht van 40 schellingen 's jaars ten behoeve van Elisabet DE MOLENDINO, alles onder verband harer goederen.

Afschrift in: *Registrum litter. fraternit.* A fol. 38 v. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Johannes GRUTER.

---

(1) Eene aanteekening in dorso, dagteekende uit het begin der XVIe eeuw, meldt dat Johannes DE ELSLOE, in leven beneficiant van het altaar ter eere der Heiligen Eligius en Theobaldus gelegateerd heeft, voor 4 missen met de quatertemperdagen op dat altaar te lezen, een mark cijns 's jaars uit zijn huis in de Papenstraat *(in platea dicta vulgo presbyterorum)*, waarin Leonardus, pastoor van *Roesmer* woont.

(2) Van de 20 schellingen, welke de broederschap verkreeg, waren 5 bestemd voor het jaargetijde van Johannes POTGIETER, 5 voor dat van Henricus DE HERENTHALS, priester, 5 voor dat van Johannes DE COLONIA, *campanator* van S. Servaaskerk en de 5 overigen voor dat van den vader van Johannes, pastoor te Borgharen.

(3) *Mansio* in tegenstelling van *domus* was een huis waarin vreemdelingen konden overnachten, een hôtel of logement.

Digitized by Google

N° 253.

1333 (April 6) feria tertia post beati Ambrosii.

Schep. v. M. verklaren, dat Henricus DE MOLENDINO, *clericus*, namens deken en kapittel van St. Servaas voor eenen cijns van 16 Luiksche schellingen en 2 kapoenen 's jaars in erfrecht opgedragen heeft aan Arnoldus NEUTKEN, bakker, het huis (1) van Heylwaris genaamd CUMSTAM, dat voornoemde deken en kapittel thans in erfrecht hebben en gelegen is met aanhoorigheden tusschen dat van Egidius DE NAYA genaamd WYYOT en het huis van Henricus, den zoon van Arnoldus CUECBAC, bakker, en deken en kapittel voornoemd ter goedkeuring hun zegel aan den brief gehangen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE LIBRA en Nicholaus DE MAURO.

N° 254.

1333 (April 27) fera tertia post beati Georgii Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Walterus TYECWEVER van Tweebergen overgedragen heeft aan den barbier Egidius, wonende tegenover het klooster der Predikheeren, eene jaarlijksche rente van 6 schellingen en 8 penningen, Luiksche munt, uit het huis van wijlen Gerardus CLOESTEREN te Tweebergen tegenover de *mansio* van Henricus DE LOE, man van wapenen, en naast diens brouwerij.

Afschrift in: *Liber litter. bonorum . . panistarum . .* fol. 16. — Schepenen: Johannes GRUTER en Florentius DE LEOPOLDO (sic).

N° 255.

Transfix. 1335 (?) (Mei 9) feria tertia ante Servatii Episcopi.

Schep. v. M. verklaren, dat Egidius de rente vermeld in den brief, waardoor deze gestoken is, met toestemming zijner echt-

(1) Eene aanteekening in dorso meldt, dat het huis gelegen was in de Stokstraat.

Digitized by Google

genoote overgedragen heeft aan de broederschap van kapellanen van S. Servaas en verklaard heeft dat buitendien op dat huis nog gevestigd is een grondcijns van 6 schellingen en 2 kapoenen 's jaars.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Arnoldus HAENE en Johannes GRUYTHER.

N° 256.

1333 (Juni 30) feria quarta post beatorum Petri et Pauli Apostolorum.

Schep. v. M. oorkonden, dat Rutgherus, zoon van wijlen Reynerus KELLENERE, met toestemming zijner zuster Margareta, voor 44 Luiksche schellingen en 2 kapoenen cijns 's jaars in erfpacht gegeven heeft aan Johannes GUETMAN een huis in de Breedestraat, naar den kant der *Kesenruwe* (Hekkestraat) naast dat van Nicholaus, rector der kapel van den H. Livinus, onder belofte van Johannes om binnen het jaar een pond grooten van Tours te zullen besteden voor reparatiën aan het huis.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 41. — Schepenen: Johannes FLORENTII en Johannes GRUTER.

N° 257.

1333 (Juli 21) in vigilia beate Marie Magdalene.

Schep. v. M. verklaren, dat Walterus DE BOXBERCH, zijne echtgenoote en hunne kinderen aan de broederschap van kapellanen der S. Servaaskerk overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 15 Luiksche schellingen, in twee termijnen te beuren uit twee huizen met eene *area* er tusschen in de Jodenstraat naast dat van Menken, goudsmid, op voorwaarde de gewone formaliteiten te zullen nakomen en met verklaring dat de huizen nog belast zijn met eene jaarlijksche rente van 3 schellingen min 2 penningen, 3 kapoenen en 2 hennen.

Afschrift ibidem fol. 17. — Schepenen: Arnoldus HAEN en Nicholaus DE MAURO.

Digitized by Google

N° 258.

1333 (Augustus 3) feria tercia post Advincula sancti Petri.

Schep. v. M. oorkonden, dat Margareta DE ECKELRODE, zuster van Goeswinus DE SANCTO PETRO, brouwer, overgedragen heeft aan Egidius, barbier, wonende tegenover de Predikheeren, eenen cijns van 10 Luiksche schellingen 's jaars (1), gelijk aan den cijns dien Arnoldus KICKELMOY jaarlijks te beuren heeft uit de brouwerij in de Platielstraat, bewoond door Godenulus DE FLEYTINGHEN, en te beuren uit haar aandeel in die brouwerij, onder beding dat zij dien cijns binnen het jaar kan aflossen, waarvoor zij tot *debitores* heeft gesteld haren broeder Goeswinus, Johannes ECKELROEDE, brouwer, en Wilhelmus PRENT, alles onder verband harer goederen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 37 v. — Schepenen: Johannes GRUTER en Johannes DE MULKEN junior.

N° 259.

Transfix. 1341 (Augustus 26) Dominica post festum beati Bartholomei Apostoli.

Schep. v. M. verklaren, dat Egidius, barbier, met toestemming zijner echtgenoote en zijner kinderen, den cijns, vermeld in den voorgaanden brief, overgedragen heeft aan de broederschap van kapellanen van S. Servaas en beloofd heeft haar gedurende een jaar en dag te zullen vrijwaren tegen alle vorderingen en de ontvangen gelden te zullen terugbetalen, zoo die cijns uitgewonnen mocht worden, waarvoor hij zijne goederen verbonden heeft.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Johannes DE HESE en Florentius DE LEOPARDO.

---

(1) Van dien cijns waren 5 schellingen bestemd voor het jaargetijde van Johannes DE MOLENARKEN, deken van S. Servaaskapittel, en de 5 overigen voor dat van Christina DE HERENNULKENS (HERENNOLKENS).

Digitized by Google

N° 260.

1333 (Augustus 13) feria sexta ante Assumptionem beate Marie Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Philippus, de zoon van Reynerus DE PYTERSHEIM en zijne echtgenoote, Elizabet, aan zijnen broeder Johannes de PYTERSHEIM overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van $^1/_2$ Luiksche mark uit een huis in de Grachtstraat, dat Johannes STOUVE van hem in erfpacht heeft en gelegen is tusschen het zijne en dat van Andreas MONOCULUS, voller, welke halve mark Johannes beloofd had van hem af te koopen en waarvan Philippus hem kwijting heeft gegeven.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 12 v. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Florencius DE LEOPARDO.

N° 261.

Transfix. (1343 Februari 28) Datum anno Domini M° CCC° XIII° feria sexta post festum beati Mathie Apostoli.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes DE PYTERSHEIM, priester, de zoon van Reynerus, ten behoeve der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk afstand gedaan heeft van den halven mark cijns 's jaars (1), vermeld in den voorgaanden brief.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Johannes GRUTER en Johannes DE MULKEN.

N° 262.

1333 (Augustus 29) in die Decollationis beati Johannis Baptiste.

Schep. v. M. oorkonden, dat de deken en het kapittel van

(1) Vijf schellingen waren bestemd voor zijn jaargetijde en 5 voor dat van Petrus DE FORO, *claustarius* van S. Servaaskapittel. — Deze Petrus noemde zich Petrus DE LIMPUS, terwijl de woorden *de Foro* de naam aanduidde van het plein of de straat waar hij woonde. Zoo vinden wij hem in eene andere akte genaamd: Petrus DE FORO LIGNORUM *alias* DE LIMPUS. Als *claustrarius* van voormeld kapittel verschijnt hij bij de getuigen in eene akte van 21 Juli 1358, waarbij de kanoniken van het kapittel aan den heer van Boxstel hunne inkomsten en tienden der dorpen Oyen, Achel, Hamont en Lille verkoopen. Hij legde die betrekking neder in 1348.

Digitized by Google

S. Servaas voor 12 vaten rogge 's jaars in erfpacht gegeven hebben aan Henricus MULART 2 bunder akkerland in het Wijkerveld nabij den toren, *Rondeel* geheeten, gelegen tusschen twee perceelen van zijn land, onder beding dat die 12 vaten geregeld moeten geleverd worden op den graanzolder van het Kapittel, waarvoor Henricus twee bunder akkerland verpand heeft.

Afschrift in: Cartularium III fol. 145. — Schepenen: Florentius DE VINEA en Reinerus DE ROSIS.

N° 263.

1333 (November 28) Dominica ante beati Andree Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Botsa, Aleydis, Elisabet, Ida en Margareta, dochters van wijlen Baldewinus den zoon van Gyso DE HOSPITALI, voor 19 schellingen en 4 penningen Luiksche munt 's jaars in erfrecht opgedragen hebben aan Johannes STEPHANI een huis (1) *cum dimidio camino, muro et pariete* tusschen het hare en dat Henricus PELLIFEX gelegen, op voorwaarde dat na den dood van Johannes voornoemd de helft van dat huis zal komen aan Johannes, Michael en Grita, kinderen van Meghtildis genaamd MINNENBODE en de wederhelft, na doode van Elisabeth TRUFFELERS, aan dezer kinderen uit haar huwelijk met Johannes STEPHANI voormeld.

Afschrift op perkament. — Schepenen: Florentius DE VINEA en Florentius DE LEOPARDO.

N° 264.

Transfixen. 1333 (December 7) in crastino sancti Nycholai Episcopi.

Schep. v. M. verklaren, dat Botsa, Aleydis, Elisabet, Ida en Margareta voornoemd eene jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen aan de kinderen van Meghtildis MINNEBODEN uit haar

---

(1) Volgens de noot in dorso was dat huis gelegen in de Breedestraat, *in Lata platea iuxta ruelam Danielis Casei* (Hekkestraat).

Digitized by Google

huwelijk met Johannes STEPHANI en aan die uit diens huwelijk met Elisabeth TRUFFELERS, overgedragen hebben (1).

Afschrift op perkament. — Schepenen: Johannis FLORMANNI en Johannes GRUTER.

N° 265.

(1338 Januari 16) Datum anno Domini M° CCC° tricesimo septimo . . in vigilia beati Anthonii Abbatis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes STEPHANI, *sartor*, met toestemming van Johannes MINNEBOEDE, van Egidius, Margareta en van zijne overige kinderen aan Henricus HELLINCHARST en zijne erfgenamen 10 Luiksche schellingen jaarlijksche rente uit een huis in de Breedestraat tusschen dat van wijlen Franco, priester, en dat van Henricus PELLIFEX, overgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTER en Johannes QUODE.

N° 266.

1338 (November 25) ipso die beate Katherine Virginis ac Martyris.

Schep. v. M. verklaren, dat Henricus HELLICARST en zijne echtgenoote, voor het jaargetijde van wijlen Gerardus DE VILLARI (2), de jaarlijksche rente van 10 schellingen, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, overgedragen hebben aan den deken en het kapittel van St. Servaas, onder beding dat zij de gebruikelijke formaliteiten zullen nakomen en de overdracht doen goedkeuren door hun zoon Henricus, *quam primum ad propria redierit*, waarvoor zij hunne goederen verbonden hebben.

Orig. op perkament. — Nycholaus DE MAURO en Johannes GRUTER.

---

(1) Beide brieven werden 25 November 1338 gevidimeerd door de schepenen van Maastricht Nycolaus DE MAURO en Johannes GRUTER.

(2) Gerardus DE VILLARI was kanonik van S. Servaaskapittel.

Digitized by Google

N° 267.

1334 (Januari 2) Datum anno Domini millesimo trecentesimo tricesimotertio in crastino Circumcisionis Domini.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes gezegd PUTGYETER en Menta, zijne echtgenoote, aan de broederschap van kapellanen der S. Servaaskerk gegeven en overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 6 Luiksche schellingen (1) uit de brouwerij van Johannes DE NOERTBEKE in de *vicus pullorum* (Hoenderstraat), onder bepaling dat die schellingen *erunt sine requisitione donandi aut recipiendi.*

Afschrift in: *Registrum litter. fraternit.* A fol. 57. — Schepenen: Johannes FLORMANNI en Johannes GRUTER.

N° 268.

1334 (Mei 27) in crastino beati Sacramenti.

Schep. v. M. oorkonden, dat Theodericus, de zoon van Adam DE WYC, en zijne echtgenoote Osa DE RUFO CLIPEO aan Gerardus DE ROLINGIS overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 20 Luiksche schellingen te beuren uit de brouwerij gelegen *iuxta puteum sancti Georgii* (2), waarvan Elisabeth, de moeder van Osa voornoemd, een gelijk deel in erfpacht houdt, onder beding hem te zullen vrijwaren tegen alle vorderingen en bij gerechtelijke terugvordering van de rente de ontvangen gelden te zullen terugbetalen, en Theodoricus verklaard heeft, dat behalve voornoemde rente nog eene van 30 Luiksche schellingen op die brouwerij gevestigd is.

Afschrift in: *Liber litter. bonorum . . panistarum . .* fol. 20 v. — Schepenen: Waltherus DE HOECHEYM en Johannes DE HESE.

---

(1) Met deze rente stichtte Johannes PUTGYETER bij de broederschap van kapellanen voornoemd zijne jaargetijde en dat zijner echtgenoote.

(2) De waterput nabij de kapel van den H. Georgius, in de tegenwoordige Groote Staat.

Digitized by Google

N° 269.

Transfix. 1335 (Mei 19 of October 20) feria sexta ante beati Bonifacii Papae.

Schep. v. M. verklaren, dat Theodericus DE WYC en zijne echtgenoote Osa aan Gerardus DE ROLINGIS overgedragen hebben eene jaarlijksche erfrente van 1 Luiksche mark uit dat deel der brouwerij, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, dat Elisabeth de moeder van Osa voornoemd houdt, onder bepaling de gewone formaliteiten te zullen nakomen, waarvoor zij al hunne goederen verbonden hebben.

Afschrift ibidem fol. 21. — Schepenen: Johannes DE MULKEN en Nicholaus DE MAURO.

N° 270.

1334 (Augustus 19) feria sexta post Assumptionem beate Marie Virginis.

Schout en schepenen van Lenculen oorkonden, dat ridder Johannes DE ABOUSDAYL, zijne echtgenoote Katharina en hun zoon Hermannus, wegens den molen geheeten *loemolen* en hunne rechten daarop, aan Margrita DE GRONSELT, dochter van Wilhelmus DE OYS, of hare erfgenamen alle jaren met het feest van St. Andreas betalen moeten eene pacht van 36 vaten rogge, *molenpacht* geheeten, op voorwaarde dat Johannes en zijne erfgenamen ten allen tijde die pacht kunnen terugkoopen met 4 ponden en 10 schellingen grooten van Tours.

Orig. op perkament. — Marsilius DE MONTENAKEN, Henricus DE YSEREN, Winandus DE CIGNO, Gerardus DE ROSIS, Arnoldus NUYST, Nicolaus DE MAURO en Florentius DE VINEA.

N° 271.

Transfix. 1335 (Juni 28) feria quarta post Nativitatem beati Johannis Baptiste.

Rentmeester en schepenen van Lenculen verklaren, dat Gerardus

Digitized by Google

OPT RAET, echtgenoot van Margareta DE GRONSELT, ten behoeve van Henricus DE MOFFERANT en van diens echtgenoote afstand gedaan heeft van de pacht, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, welke na hun dood aan hem zal terugvallen, op voorwaarde dat zoo die pacht met 4 ponden en 10 schellingen grooten van Tours terugkocht wordt, zooals in den voorgaanden brief bepaald is, Gerardus die som gelds dan ten behoeve van voornoemde echtgenoote in handen van derden zal storten, alles onder verband van al zijne goederen *cum emenda.*

Orig. op perkament. — Schepenen als bij n°. 270.

N° 272.

1324 (October 15) feria secunda post Dyonisii.

Schep. v. M. oorkonden, dat Francho, zoon van Oeda ANTE CRUCEM, en zijne echtgenoote Aleydis, de dochter van Walterus DE WYC, schepen van Maastricht, aan dezen kwijtschelding gegeven hebben van alle de goederen, die hij thans bezit of nog verkrijgen zal, en afstand gedaan hebben van alle rechten en vorderingen op die goederen, met verklaring genoegen te zullen nemen met datgene, wat hij hun uit die goederen zal willen geven (1).

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus HANE en Nicholaus DE MAURO.

N° 273.

Transfix. 1354 (April 1) prima die Mensis Aprilis.

Schep. v. M. verklaren, dat hun medeschepen Wolterus DE HOEGHEM en zijn zoon Macharius aan deken en kapittel van S. Servaas overgedragen hebben eene jaarlijksche rente von 10 Luiksche schellingen (2) uit het huis van Goeswinus RUFUS,

---

(1) Deze brief werd 1 April 1354 gevidimeerd door de schepenen Johannes GRUTER en Gobbelinus DE RUFO CLIPEO.

(2) Uit de noot in dorso van den brief blijkt, dat de deken en het kapittel die rente van Wolterus gekocht hadden.

Digitized by Google

pottenbakker, gelegen op de Zaterdagsmarkt (1) tusschen de huizen van Petrus SUPERCELLARIUM, *faber*, en van Johannes DE FLEYTINGIS, *figulus*, welke rente Goeswinus RUFUS voornoemd en zijne zonen, Johannes en Gregorius, hebben verklaard, dat Walterus en Macarius uit hun huis te beuren hebben.

Orig. op perkament. — Johannes GRUTER en Gobbelinus DE RUFO CLIPEO.

N° 274.

(1335 Februari 23) Datum anno Domini M° CCC° XXXIIII° in vigilia beati Mathie Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE VISETO, voller, en zijne echtgenoote Aleydis aan Johannes, den zoon van Aleydis DE GHELCKE, overgedragen hebben eene jaarlijksche erfrente van 2 Luiksche schellingen (2) te beuren uit een huis in de straat geheeten *Kenterkensruwe* (3) tusschen het huis van Johannes genaamd BLINDE en dat van Katharina DE WETHEM.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 39. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Florentius DE LEOPARDO.

N° 275.

(1335 Maart 5) Datum anno Domini M° CCC° XXXIIII° Dominica post octavas beati Mathie Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus, genaamd GULDENVOET,

---

(1) Het *forum sabbati*, de Zaterdagsmarkt, was dat gedeelte der tegenwoordige markt dat gelegen was tusschen de Hochterpoort en de Leugenpoort, die stond aan den ingang der Kleine Gracht.

(2) Deze rente werd naderhand geschonken aan de broederschap van kapellanen voor het jaargetijde van Petrus DE ECKELRODE, priester en beneficiant van het altaar ter eere van den H. Medardus in de S. Servatiuskerk.

(3) De Sporenstraat, *Kenterkensruwe*, in het latijn *vicus Kenterkini*, geheeten naar eene patricische familie KENTERKINI of RENTREKENS, die aldaar haar stokgoed had, en in 1300 nog bewoond was door Maria KENTERKINI, die vóór 1319 overleed, in welk laatste jaar wij nog vermeld vinden Johannes en Goeswinus KENTERKENS.

Digitized by Google

zijne echtgenoote Nesa en hunne kinderen aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk, ten behoeve van het jaargetijde van Michaelis, priester, overgedragen hebben eene jaarlijksche erfrente van 4 schellingen en 6 penningen, Luiksche munt, te beuren uit het huis van Johannes AUDE, *sutor*, in de Platielstraat naast dat van *magister* Johannes, *phisicus*, onder beding de gewone rechtsgebruiken te zullen nakomen en binnen het jaar die overdracht te zullen doen goedkeuren door Conrardus, den broeder van Nesa voornoemd, waarvoor Henricus CORVER van Tweebergen zich borg gesteld heeft, alles onder verband van al hunne goederen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 37. — Schepenen: Nycholaus DE MAURO en Reynerus DE ROSIS.

N° 276.

(1335 Maart 14) Datum anno Domini M° CCC° XXXIIII° feria tertia ante beate Gertrudis Virginis.

Schep. v. M. verklaren, dat Henricus genaamd MUKEN, priester, ten behoeve der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk, voor zijn jaargetijde op zijn woonhuis (1) gevestigd heeft eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen, te beuren de helft met het feest van den H. Johannes den Dooper en de helft met Kerstmis.

Afschrift ibidem fol. 39, v. — Schepenen als van n°. 275.

N° 277.

(1335 Maart 16) Datum anno Domini M° CCC° XXXIIII° in vigilia beate Gertrudis Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Godefridus, *investitus* van St. Mathiaskerk aldaar, en Arnoldus HUVENERE, priester, als uitvoerders van

(1) Dit huis was gelegen in de Hekkenstraat *(vicus Casei)*; het jaargetijde van Henricus werd gehouden op 25 Juni; hij noemde zich Henricus DE MUKEN dictus DE LEWIS en was lid der broederschap van kapellanen.

Digitized by Google

het testament van wijlen Gerardus (1), meester van het hospitaal van St. Servaaskerk, aan de broederschap van kapellanen dier kerk toegewezen hebben eene jaarlijksche erfrente van 5 Luiksche schellingen te beuren uit het erf (2) van voornoemden Gerardus in de Grachtstraat tusschen het huis van Johannes CORENSCIDER en dat van Johannes DE HAREN, voller, waarbij Henricus, clericus der Antonieten, namens dezen als grondheeren van dat erf, tegenwoordig was.

Afschrift ibidem fol. 10 v. — Schepenen als van n°. 275.

N° 278.

1335 (September 4) feria secunda post festum beati Remacli.

Balduwinus DE MOLENDINO (3), scholaster van S. Servaaskerk, en Johannes, *investitus* van Neerharen, kapellaan dier kerk, als plaatsvervangers van Arnoldus DE BLANKENHEM, proost dier kerk, alsmede schout en schepenen van Mechelen oorkonden, dat Petrus, de broeder van wijlen Godefridus MOMPELLYR, schatbewaarder van S. Servaaskerk, Johannes voornoemd en Arnoldus HOVENEREN, kapellaan dier kerk, als testamentaire uitvoeders van voornoemden Godefridus verklaard hebben, dat deze bij testament aan de arme

---

(1) In de aanteekening boven den brief wordt hij genoemd Gerardus MULE; zijn jaargetijde, dat 23 Juni gehouden werd, is volgender wijze vermeld in het necrologium der broederschap: *Anniversarium Gerardi dicti Mule, presbyteri et hospitalarii sancti Servacii, V solidos.*

(2) Dit erf kwam in de 15e eeuw aan Petrus, den *preco*, uitroeper, van Maastricht.

(3) Baldewinus DE MOLENDINO, zoon van Baudewijn, vinden wij vermeld als *clericus* van de kanoniken van S. Servaaskerk in 1319 en in 1325 als kanonik dier kerk. Met zijn mede-kanonik Willem DE OYS, was hij uitvoerder van de laatste wilsbeschikking van kanonik Johannes BEYART DE GANDAVO, in welke hoedanigheid hij den 18 Mei 1826 (zie hiervoor n°. 203) een huis van dezen, dat aan de Jeker gelegen was, verkocht aan Mathias DE GLADIO. In welk jaar hij tot scholaster gekozen werd weten wij niet, voor het eerst vinden wij hem als zoodanig vermeld in bovenvermelde akte, als ook nog in 1341. Hij schijnt omstreeks 1350 overleden te zijn. Bij de broederschap van kapellanen van S. Servaas stichtte hij een jaargetijde, dat 27 Januari gevierd werd.

Digitized by Google

scholieren van voormelde kerk gelaten heeft eene jaarlijksche pacht van $^1/_2$ mud rogge van eene pacht van een mud, te beuren uit drie bunder akkerland bij Mechelen gelegen op den berg bij land van Henricus zoon van Rutgherus DE GREMBEDE en bij het weiland van Henricus DE KESSENICH, uit 3 morgen land gelegen tusschen Mechelen en Grimby op de plaats *Scheep* geheeten naast land van Arnoldus MOMPELLYR, priester, en uit 3 morgen gelegen tusschen Mechelen en Vucht, weshalve zij die pacht aan voornoemde scholieren hebben overgedragen.

Afschrift in: *Liber litter. bonorum . . panistarum* fol. 2, v. — Schepenen van Mechelen: Johannes WELDE, schout, Giselbertus DE KERHOVE, Eustachius, Wilhelmus POMO, Henricus HANSBERGH en Johannes SUPRA AQUAM.

N° 279.

1335 (September 7) in vigilia Nativitatis beate Marie Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus DE MOLENDINO, *claustrarius* van deken en kapittel van St. Servaas, namens dezen voor 28 schellingen, 6 penningen, Luiksche munt, en 1 kapoen in erfrecht opgedragen heeft aan Franco genaamd PACSLEGERE, een huis *in ordone vici tendentis a vico panum versus pretorium* (1) (op den hoek der Smeden- en Stokstraat), weleer in het bezit van Johannis DE BERGE, *pellifex* en Maria VAN DEN SUCKENORDE, echtgenooten.

Orig. op perkament, bezegeld ook door het kapittel van S. Servaas. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Nycholaus DE MAURO.

N° 280.

1335 (November 3) feria quinta scilicet in vigilia beati Huperti Episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus BOYMER, met toestemming zijner echtgenoote en zijner kinderen Johannes, Helewigis en Katharina, ten behoeve van Nesa DE HAYSDAYL, wonende te Wijc,

---

(1) Over dit pretorium, zie hiervoor de noot van n. 41.

Digitized by Google

overgedragen heeft eene erfjaarrente van 2 marken, te beuren uit zijn huis met *camba* en *curia* in de Wolfstraat, van achteren uitkomende op de Kaarsmarkt, en beloofd heeft de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen en die overdracht te zullen doen goedkeuren en bekrachtigen door zijne kinderen Henricus en Greta, *quam primum ad partes redierint*, waarvoor hij Johannes DE HAYFKESDAYL en Gerardus DE BEKE, brouwers, tot borgen gesteld heeft, alles onder verband van al zijne goederen, met verklaring tevens dat behalve voormelde rente dat huis nog belast is met eene rente van 5 marken en 6 penningen Luiksche munt.

Orig. op perkament. — Schepenen: Nycholaus DE MAURO en Johannes GRUTER.

N° 281.

Transfixen. 1343 (Juni 6) feria sexta ante festum translationis beati Servatii Episcopi.

Schep. v. M. verklaren, dat Nesa DE HAYSDAYL de 2 marken erfjaarrente, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, overgedragen heeft aan deken en kapittel van S. Servaas, beloofd heeft de gewone rechtsgebruiken te zullen nakomen en en die overdracht te zullen doen goedkeuren door Henricus en Greta, de kinderen van Henricus BOUMER, bierbrouwer, zoodra zij te Maastricht zullen teruggekeerd zijn, met verklaring dat die rente gebeurd wordt na eene van 5 marken en 6 penningen Luiksche munt, waarvoor zij tot *condebitores* gesteld heeft, Johannes genaamd PENRE *de Haysdale*, Henricus genaamd GRUTER *de Mechlinia* en Wilhelmus, den schoonzoon van Wilhelmus DE JULIACO, *pomator* (1), alles onder verband harer goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTER en Reynerus DE ROSIS.

N° 282.

1343 (Mei 31) Sabbato ante festum translationis beati Servatii Episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat Greta de dochter van Henricus

(1) Een handelaar in fruit.

Digitized by Google

BOUMER ten behoeve van den deken en het kapittel van S. Servaas afstand gedaan heeft van de rente in den voorgaanden brief vermeld *et inde se penitus mortuam fecit.*

Orig. op perkament. — Schepenen als van nº. 281.

Nº 283.

1335 (November 18) in octava beati Martini Hyemalis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE PETERSEN, priester, voor 20 Luiksche schellingen cyns 's jaars in erfrecht opgedragen heeft aan Luca, de zuster van Eva, het huis geheeten *verhaduwigen hues* (1) met het vierde gedeelte eener schuur, zijnde zijn aandeel in de nalatenschap zijner ouders.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius DE VINEA en Egidius DE HEEPENART.

Nº 284.

Transfix. 1357 (Juni 5) feria secunda ante diem beati Medardi Episcopi et Confessoris.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes genaamd KELLENERE DE PYTERSHEYM, priester en kapellaan in de St. Servaaskerk, en Elizabet, de dochter van wijlen Henricus DE FORO CERASORUM, smid, als testamentaire uitvoerders van Johannes DE PYTERSHEYM, priester, den Luikschen mark jaarcijns, waarvan gewag is gemaakt in den vorigen brief, aan deken en kapittel van St. Servaas overgedragen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTER en Johannes DE MULKEN. Zegels: 2º. Drie dwarsbalken, waaroverheen een naar rechts gewende valk; randschrift: . . JO . DE . MULKE . SCAB . . .

---

(1) Uit de aanteekening in dorso blijkt, dat dit huis gelegen was in de Raamstraat *(in die raemstrate).*

Digitized by Google

N° 285.

1335 (December 14) feria quinta post Lucie Virginis.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Johannes, de zoon van wijlen Soure genaamd SOUR, zijne echtgenoote en zijn kind, alsmede zijne zuster Katharina ten behoeve van Henricus DE MOLENDINO en van diens erfgenamen afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 7 Luiksche schellingen uit een huis te Lenculen tusschen dat van Henricus DE MEERE en het erf van Conradus DE RYMST, beloofd hebben de gewone formaliteiten te zullen nakomen en waarborgen te zullen geven, en verklaard hebben dat behalve die rente van dat huis jaarlijks nog betaald worden 7 Luiksche schellingen en 2 kapoenen, waarvoor zij al hunne goederen verbonden hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Marsilius DE MONTENAKEN, Henricus DE YSEREN, Wynandus DE CIGNO, Gerardus DE ROSIS, Arnoldus NUEST, Nycholaus DE MAURO en Florentius DE VINEA.

N° 286.

1335 (December 20) feria sexta ante diem beati Thome Apostoli.

Schout en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Henricus DE MOLENDINO voor 13 Luiksche schellingen en 2 kapoenen cijns 's jaars, zooals die betaald worden in het hof van Lenculen, aan Katharina de dochter van wijlen SOYR in erfrecht opgedragen heeft een huis te Lenculen tusschen dat van Henricus DE MEERE en dat van Conrardus DE RYMST.

Orig. op perkament. — Schepenen Marsilius DE MONTENAKEN, Henricus DE YSEREN, Wynandus DE CIGNO, Gerardus DE ROSIS, Arnoldus NUEST, Nycholaus DE MAURO en Florentius DE VINEA. Zegels: Dat van den schout: Drie dwarsbalken waaroverheen drie naar rechtsgewende valken 2, 1; randschrift: . . RNOLD . . (1); — 6°. Drie inhoekingen van sabel van links uitgaande; in het rechter vrijkwartier een naar rechts gewende moorenkop.

---

(1) Uit dit zegel blijkt, dat toen schout van Lenculen was Arnoldus NUEST.

Digitized by Google

N° 287.

1336 (Februari 18) Datum anno Domini M° CCC° XXXV° feria secunda ante Cathedram beati Petri.

Schep. v. M. oorkonden, dat Walterus, linnenwever (*linei textor*) van Tweebergen, zijne echtgenoote en hunne kinderen ten behoeve der broederschap van kapellanen der S. Servaaskerk afstand gedaan hebben van eene jaarlijksche erfrente van 10 schellingen (1) te beuren half met het feest van den H. Johannes den Dooper en half met Kerstmis uit een huis te Tweebergen, waarin Lambertus *factor cultellorum* (2) (messenmaker) woont en dat gelegen is naast dat van Cella de moeder van Godefridus CASEUS priester, onder beding de gewone formaliteiten te zullen nakomen en met verklaring dat behalve genoemde erfrente dat huis nog belast is met eene van 10 schellingen 6 penningen Luiksche munt, en 2 kapoenen, waarvoor zij al hunne goederen verbonden hebben.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 8. Schepenen. — Renerus DE ROSIS en Egidius DE HEPPENART.

N° 288.

(1336 Maart 21) Datum anno Domini M° CCC° XXXV° quinta feria post beate Gertrudis Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Wolterus (3), schatbewaarder van

---

(1) Volgens de noot boven den brief waren van die rente 18 penningen bestemd voor het jaargetijde van Walterus voornoemd en van zijne echtgenoote Sophia en wordt hij aldaar geheeten Walterus, *textor ficarum*. Op dat zelfde huis werden later gevestigd eene rente van 5 schellingen 's jaars voor het jaargetijde van Carolus, kanonik van S. Servaaskapittel en eene gelijke rente voor dat van Ricwinus, cantor dier kerk, in het necrologium der broederschap op 18 Mei aldus vermeld: *Anniversarium domini Rychwini, cantoris, V solidos.*

(2) De gewone latijnsche naam in de Middeleeuwsche oorkonde is *cultellifex*.

(3) Wolterus, ook Walterus, heette Walterus CAP en was schatbewaarder alsmede vicaris van S. Servaaskerk. Als schatbewaarder wordt hij vermeld in akten van 1324–1327. (F. BOCK en M. WILLEMSEN, *Antiquités sacrées conservées dans les anciennes collégiales de St. Servais et de Notre-Dame à Maestricht, appendice*

Digitized by Google

St. Servaaskerk aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas overdragen heeft eene jaarlijksche erfrente van 5 Luiksche schellingen uit zijn meelmolen in de Raamstraat van achteren uitkomende in de Kleine Gracht, en onder verband zijner goederen beloofd heeft haar te zullen vrijwaren tegen elke vordering.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 12. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Arnoldus NUEST.

N° 289.

1336 (April 12) feria sexta ante diem beatorum Tyburcii et Valeriani Martyrum.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus PISTOR *ante portam Lenculensem* en zijne echtgenoote ten behoeve der broederschap van kapellanen van St. Servaas afstand gedaan hebben van eenen erfcijns van 10 Luiksche schellingen 's jaars te beuren uit zijnen molen en zijn woonhuis met verdere aanhoorigheden gelegen op den hoek der Linculenstraat, onder bepaling de gewone formaliteiten te zullen nakomen, en Henricus verklaard heeft, dat voormelde goederen nog belast zijn met eenen cijns van 28 Luiksche schellingen 's jaars, waarvan 20 op den molen en 8 op het huis, waarvoor hij tot *condebitor* gesteld heeft zijn broeder Nicolaus genaamd PISTOR, kapellaan van het hospitaal van St. Servaaskapittel, *qui se iuri civili subiecit*, alles onder verband van al zijne goederen.

Afschrift ibidem, fol. 30. — Schepenen: Johannes GRUTER en Nicholaus DE HESE.

---

n°. 19). Met zijnen ambtgenoot, Godefridus MOMPALYR, werd hij door Johannes BEYART DE GANDAVO, kanonik en scholaster van voornoemde kerk, belast met het beheer der goederen, die deze geschonken had ten behoeve der behoeftige priesters dier kerk en van die binnen de stad Maastricht woonden. Met de rente voornoemd stichtte hij bij de broederschap van kapellanen van S. Servaas een jaargetijde, dat 28 Augustus gehouden werd en aldus in het necrologium dier broederschap opgeteekend staat: *Anniversarium Domini Walteri, vicarii et custodis, V solidos.*

Digitized by Google

N° 290.

Transfix. (1339) Datum anno Domini M° CCC° XXXIX°.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus PISTOR voornoemd en zijne echtgenoote aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk overgedragen hebben eenen jaarlijkschen erfcijns van 3 schellingen en dien gevestigd hebben op hunnen molen en hun huis in den voorgaanden brief vermeld, om gebeurd te worden na den aldaar genoemden cijns van 40 schellingen.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Johannes GRUTER.

N° 291.

1336 (April 14) Dominica post octavas Pasche.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes DE SANCTO SPIRITU, priester, namens de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aan Reynerus DE ROESMEER voor eene jaarlijksche rente van 12 Luiksche schellingen in erfrecht opgedragen heeft een huis in de Grachtstraat tusschen dat van dezen en dat van Giso DE LODENAKEN, welke rente voor de helft met het feest van den H. Johannes den Dooper en voor de wederhelft met Kerstmis betaald moet worden aan hem *qui pro tempore fuerit provisor dicte fraternitatis.*

Afschrift ibidem, fol. 13. — Schepenen: Wolterus DE HOEGEM en Johannes GRUTER.

N° 292.

1336 (Mei 7) feria tertia post Inventionem sancte Crucis.

Schout en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Johannes GAUSPOULE, wagenmaker, zijne echtgenoote en hunne kinderen aan Johannes, kapellaan der kapel van den H. Geest, en Reynerus

Digitized by Google

DE SCALCHOVEN, beneficiant van het altaar ter eere van den H. Leonardus in de St. Servaaskerk gelegen, als momboren der broederschap van kapellanen dier kerk, opgedragen hebben een huis met aanhoorigheden gelegen op de Kommel *(supra communde)* naast dat van Thomas DE MOLLE, linnenwever, onder beding geene rechten op dat huis te zullen behouden.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus DE YSEREN, Wynandus DE CIGNO, Gerardus DE ROSIS, Arnoldus NUEST, Nycholaus DE MAURO, Florencius DE VINEA en Egidius HEPPENART.

N° 293.

1336 (Mei 14) feria tertia post Servatii.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes genaamd CLEEPERSOEN *de Vueren* en zijne echtgenoote Yda aan Thylmannus, zoon van Bartholomeus, bakker, en zijne erfgenamen overgedragen hebben eene jaarlijksche erfrente van 5 Luiksche schellingen en 4 penningen, van eene rente van 16 Luiksche schellingen, welke zij te beuren hebben uit twee huizen te Wijck naast dat van Wilhelmus ZEYLWENDER op den hoek tegenover dat van Heylica, met de bepaling de gewone formaliteiten te zullen nakomen, *et hoc super eorum iuremanentem censum et omnia sua bona cum emenda.*

Orig. op perkament. — Wolterus DE HOEGEM en Johannes DE MULKEN. Zegels: 1°. Gevierendeeld: 1 en 4 een kasteel; 2 en 3 een hertenschedel.

N° 294.

Transfixen. 1348 (October 9) in die beati Dyonisii Martyris.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes gezegd CLEPERSSOEN van 's Gravenvoeren, met toestemming zijner echtgenoote Ida, aan Katharina, de dochter van wijlen Bartholomeus DE LOS, bakker, en hare erven eene jaarlijksche rente van 10 schellingen en 8 penningen uit twee huizen te Wijck, waarvan het eene bewoond is door meester Johannes CYRIGICUS en het andere door Henricus DE WILRE, timmerman, overgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus HANE en Johannes GRUTER.

Digitized by Google

N° 295.

1351 (Maart 29) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo feria tertia post Annuntiationem beatissime Virginis Marie.

Schep. v. M. getuigen, dat Katharina, dochter van wijlen Bartholomeus DE LOS, jonge dochter, de renten, vermeld in de brieven waardoor deze gestoken is, aan Ida, de zuster van Wilhelmus DE SANCTA MARGARETA (1), kanonik en scholaster van S. Servaaskerk, en aan hare erfgenamen overgedragen heeft, onder beding de gewone formaliteiten te zullen nakomen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Wolterus DE HOGHEM en Johannes DE MULKEN.

N° 296.

1359 (December 3) in nocte beate Barbare Virginis et Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Ida, de zuster van Wilhelmus DE SANCTA MARGARETA, kanonik en scholaster van S. Servaas, afstand gedaan heeft eener jaarlijksche erfrente van 16 Luiksche schellingen uit de twee huizen te Wijck in de voorgaande brieven vermeld, waarvan 10 schellingen en 8 penningen ten behoeve der arme scholieren dier kerk en 5 schellingen en 4 penningen ten behoeve der broederschap van kapellanen aldaar.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius WELDE en Rutgerus DE VISETO. Zegels: 2°. Op een veld met blokken bezaaid een naar rechts gewende klimmende leeuw; randschrift: . . . RUTGE . . VISETO . SCAB . . .

---

(1) Wilhelmus DE SANCTA MARGARETA (VAN SINTE MARGRATEN, VAN SINTE MARGROETEN) vinden wij voor het eerst als kanonik van S. Servaas vermeld in eene akte van 5 Februari 1342 waarbij de opdracht in erfrecht van het huis *de libra* te Maastricht aan Hendrik DE NUCIA. In 1350 was hij scholaster van dat stift. In die hoedanigheid gaf hij 23 Februari 1363 met den cantor van dat kapittel, Johannes DE HAREN, bekrachtiging der goedkeuring van het afschrift des testaments van Sibilla DE LEOPARDO, te Maastricht verleden voor notaris Johannes DE CERVO. Sedert zwijgen, althans voor zoover ons bekend is, de bescheiden over hem. Hij overleed in 1382 en werd in S. Servaaskerk begraven.

Digitized by Google

N° 297.

1336 (Juli 4) feria quinta post Petri et Pauli Apostolorum.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus NUX, wonende op de Houtmarkt, en Johannes, de zoon van Johannes genaamd VULWEERT, als momboor en echtgenoot van Katharina de dochter van gene, met toestemming zijner kinderen ten behoeve van Johannes DE WESSEYM en van diens erven afstand gedaan hebben eener jaarlijksche erfrente van 34 Luiksche schellingen, waarvan 19 te beuren uit het erf van Henricus DE MOBERTINGHEN op de Houtmarkt naast dat van diens broeder Gerardus onmiddelijk na 12 Luiksche penningen en 3 hennen, welke als grondcijns betaald worden aan Egidius DE HEPPENART, en 15 uit het woonhuis van Gerardus HONREMAN op de Houtmarkt naast dat van Alardus FABRI, onmiddelijk te beuren na 11 Luiksche penningen, die insgelijks aan Egidius voornoemd betaald worden, en Henricus NUX beloofd heeft de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen, waarvoor zich tot *condebitores* gesteld hebben zijn zoon Nicholaus genaamd NICHOL, zijn schoonzoon Johannes de zoon van Johannes VULWYRT en Theodoricus DE AUBEL, *servus* van Florentius DE VINEA, schepen van Maastricht, die hij onder verband zijner goederen beloofd heeft te zullen *indempnes conservare.*

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 8. — Schepenen: Florentius DE VINEA en Egidius DE HEPPENART.

N° 298.

1336 (Juli 27) in octava beate Margarete.

Schep. v. M. oorkonden, dat Mathyas genaamd YSERMAN en zijne echtgenoote ten behoeve van het altaar ter eere van de H.H. Cornelius en Genoveva, *de novo dotatum per Tholam* MOMPALYRS en gelegen in den omgang der St. Servaaskerk, afstand gedaan hebben 1° eener jaarlijksche erfrente van 19 schellingen en 6 penningen Luiksche munt uit het huis van Reynerus DE LUC, timmerman, op de Houtmarkt gelegen tusschen dat van Johannes

Digitized by Google

KERSBOUM en dat van Wolterus, *factor rotarum*, van eene rente van 1 mark en 1 kapoen gelijke rente als de 2 marken en 2 kapoenen die Adam DE BIRKE en zijn broeder Giso te beuren hebben; en 2° van 19 Luiksche schellingen en 6 penningen cijns 's jaars uit het huis van wijlen Lambertus TEYGEL *ante portam mendacium* (1), dat zij beloofd hebben de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen en verklaard dat het eerstgenoemde huis nog belast is met eene jaarlijksche rente van 6 penningen en 1 kapoen en het tweede met eene van 6 penningen en 4 kapoenen, waarvoor zich borgen gesteld hebben Mathias' broeder Johannes, Johannes de *vitricus* van Mathias en Adam DE BIRKE de jonge, alles onder verband hunner goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus HAEN en Johannes DE MULKEN. Zegels: 1° Twee aan het benedeneind elkaar kruisende bloementakken, in het vrijkwartier een dwarsbalk van sabel waarop rechts een naar rechts gewende haan; randschrift: S . . . RNDI . HAENE SCABI.

N° 299.

1336 (Augustus 20) feria tertia post Assumptionem beate Marie Virginis.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes VERLYES, vleeschhouwer, met toestemming zijner echtgenoote en zijner kinderen, ten behoeve van het altaar ter eere van de H.H. Cornelius en Genoveva, in den omgang der St. Servaaskerk en onlangs gedoteerd door Thola MOMPALYRS, afstand gedaan hebben van 1 Luiksche mark cijns 's jaars te beuren uit zijn huis in de Jodenstraat achter dat van Johannes LUPI en verklaard heeft, dat uit dit huis nog gebeurd wordt een cijns van 33 schellingen en 4 penningen, alles onder verband van al zijne goederen en met de belofte de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTER en Johannes DE MULKEN.

---

(1) De *porta mendacium*, de *leugenpoort*, was gelegen in den ouden walmuur aan den ingang der tegenwoordige Kleine Gracht.

Digitized by Google

N° 300.

1336 (Augustus 24) in die beati Bartholomei.

Schep. v. M. oorkonden, dat Arnoldus, Reynerus en Johannes, zonen van wijlen Hermanus RODEN, als testamentaire uitvoerders van Arnoldus DE GANGELT, verver, aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas voor diens jaargetijde toegewezen hebben eene jaarlijksche rente van 3 schellingen en 7 penningen, Luiksche munt, waarvan 2 Luiksche schellingen ten laste der *ruella* naast het huis van Nicholaus den zoon van Mechtildis, 5 Luiksche penningen te beuren uit het huis van Johannes DE WESSEM en dat van Gerardus BRAES in de straat geheeten *quodevlighenstrate* en 14 Luiksche penningen te beuren uit een morgen land *super viridem plateam* naast het land van Rutgherus PULMAN.

Afschrift in: *Registrum litt. fratern.* A fol. 16 v. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Johannes GRUTER.

N° 301.

1336 (September 29) Dominica ante beati Remigii.

Schep. v. M. verklaren, dat Thomas PELLIFEX, *officiatus* van S. Servaaskerk, zijne echtgenoote en hunne kinderen, Katharina en Petrus, aan den deken en het kapittel van voornoemde kerk voor hun jaargetijde overgedragen hebben eene jaarlijksche erfrente van 2 Luiksche marken uit het huis van Nicolaus genaamd RIDDER te Lenculen en beloofd hebben hen te zullen vrijwaren tegen alle vorderingen van hun zoon Egidius en hunne dochter Yda, religieuse (*monialis*), op die rente, alles onder verband van al hunne goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO, Florentius DE VINEA en Reynerus DE ROSIS.

Digitized by Google

N° 302.

1336 (December 1) in crastino beati Andree.

Schep. v. M. oorkonden, dat Jutta, de zuster van wijlen Henricus CRUKENSLACH, priester, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk voor diens jaargetijde *in hospitali dicti sancti Servatii quolibet anno celebrando* overgedragen heeft eenen cijns van 5 Luiksche schellingen 's jaars uit het huis op de Kaarsenmarkt (*in foro cerasorum*), waarin Walterus WALTELET woont.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus NUEST en Nicholaus dictus NICOL DE HERE.

N° 303.

1336 (December 20) in octava beate Lucie Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE ZITTERT, bloedverwant van wijlen Johannes EPISCOPI, bakker, verklaard heeft, dat Arnoldus PEEPKEN, vicaris van St. Servaaskerk, na den dood van diens echtgenoote Anna eene jaarlijksche rente van 12 Luiksche schellingen verkrijgen en beuren zal uit diens huis (1) gelegen tusschen dat van Elisabet ELTERVLIGHE en dat van Johannes NEYMAN.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 16 v. — Schepenen: Wolterus DE HOECHEM en Florentius DE LEOPARDO.

N° 304.

Transfixen. 1339 (November 30) in die beati Andree Apostoli.

Schep. v. M. verklaren, dat Arnoldus PEEPKEN, vicaris van St. Servaaskerk, ten behoeve van zijnen broeder Gerardus en van diens erfgenamen afstand gedaan heeft van zijne rechten op de rente vermeld in den brief, waardoor deze gestoken is.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Johannes GRUTER en Florentius DE LEOPARDO.

---

(1) Volgens de aanteekening boven den brief was dat huis gelegen in de Hoenderstraat *(vicus pullorum)*.

Digitized by Google

N° 305.

1346 (Augustus 2) in crastino beati Petri ad vincula.

Schep. v. M. getuigen, dat Gerardus, de broeder van Arnoldus PEEPKEN voornoemd, de rente (1), vermeld in de voorgaande brieven, met toestemming zijner echtgenoote aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk overgedragen heeft.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Ridder Arnoldus NUEST en Nicholaus DE MAURO.

N° 306.

1337 (Februari 25) Datum anno Domini M° CCC° tricesimo sexto in crastino beati Mathye Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes HUGE DE SANCTO ANTHONIO, alsmede zijne kinderen Hugo en Yda ten behoeve van het altaar ter eere van de H.H. Cornelius en Genoveva in de St. Servaaskerk afstand gedaan hebben eener jaarlijksche erfrente van 1 Luiksche mark uit hun huis in de Raamstraat naast die van Wiricus SAC en van wijlen Wilhelmus DE AQUIS, en beloofd hebben dat te zullen vrijwaren tegen alle vorderingen en meer bepaald tegen die van 40 kleine gulden door twee Luikenaren, waarvoor Gerardus DE BERKE, voller, zich borg gesteld heeft, met verklaring tevens dat behalve voornoemde rente uit gemeld huis jaarlijks nog gebeurd worden 4 penningen en $^1/_2$ kapoen, alles onder verband van hunne goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Florentius DE VINEA.

N° 307.

1337 (Mei 25) die beati Urbani Pape et Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus DE LENIS, priester en

(1) Met die rente werden bij de broederschap voornoemd gesticht de jaargetijden dier twee broeders, waarvan dat van Arnoldus gevierd werd in de maand September en dat van Gerardus in de maand Februari.

Digitized by Google

beneficiant van het altaar ter eere van den H. Martinus in de St. Servaaskerk, als momboor der arme scholieren dier kerk (*mamburnus et provisor pauperum scolarium panes sub campanis recipientium*), voor 7 Luiksche schellingen cijns 's jaars aan Johannes DE STEYNE, voller, in erfpacht gegeven heeft het huis van wijlen Arnoldus CREYTMEYSEN met aanhoorigheden in de Grachtstraat gelegen tusschen het zijne en dat van Theodoricus SNEWENT, bakker en van achteren zich uitstrekkende tot aan dat van Arnoldus DE STEYNE, wever, en Johannes DE STEYNE onder verband zijner goederen beloofd heeft binnen het jaar 10 schellingen grooten uit te geven voor herstellingen aan dat huis.

Afschrift in: *Liber litterarum bonorum . . panistarum* fol. 18. — Schepenen: Walterus DE HOCHYEM en Florentius DE LEOPOLDO (1).

N° 308.

1337 (Mei 25) ipso die beati Urbani Papae et Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus DE LENIS, priester, rector van het altaar ter eere van den H. Marcus in St. Servaaskerk, als momboor der arme scholieren dier kerk voor 8 Luiksche schellingen en 2 kapoenen cijns 's jaars aan Johannes THOREMAN, voller, in erfpacht gegeven heeft het huis van wijlen Arnoldus CREYTMEYSEN in de Raamstraat tusschen dat van Arnoldus DE STEYNE, wever, en dat van Katharina NAGGON, en Johannes onder verbintenis zijner goederen beloofd heeft om binnen het jaar 10 schellingen van Tours te zullen besteden *in edificium seu melioration*em van dat huis.

Afschrift ibidem, fol. 18 v. — Schepenen: Walterus DE HOECHEYM en Florentius DE LEOPOLDO.

---

(1) Wellicht eene fout van den copist voor DE LEOPARDO. Voor zoover bekend is komt in dien tijd geen schepen van Maastricht voor met den naam DE LEOPOLDO.

Digitized by Google

N° 309.

1337 (Augustus 19) feria tertia post Assumptionem beate Marie Virginis gloriose.

Schep. v. M. verklaren, dat Arnoldus, rector van het altaar (1) in de kleine krocht van S. Servaaskerk, ten behoeve der broederschap van kapellanen aldaar afstand gedaan heeft eener jaarlijksche erfrente van 5 Luiksche schellingen uit het huis van wijlen Nicholaus VRIESEN, priester, op de Groote Gracht (*extra portam duorum montium supra fossatum*) naast het huis van Goeswinus genaamd DIMICATOR, wever, en naast dat van Gyso QWYT, *placcator*, welk huis zich van achteren uitstrekt tot aan de hofstede, de *spelthoef* geheeten, onder beding dat hij die rente zal kunnen terugkoopen en aflossen met 8 schellingen grooten van Tours, *quibus communiter pro tempore census in Traiecto exsolvitur.*

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 6. — Schepenen: Florentius DE VINEA en Renerus DE ROSIS.

N° 310.

Transfix. 1339 (Augustus 19) feria quinta post festum Assumptionis beate Marie Virginis gloriose.

Schep. v. M. oorkonden, dat Arnoldus, de beneficiant van het altaar in de kleine krocht in de S. Servaaskerk, aan de broederschap van kapellanen overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen (2) te beuren uit het huis, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, op voorwaarde dat hij die rente naar believen zal kunnen terugkoopen met 8 schellingen grooten.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Wolterus DE HOEGHEM en Johannes QUODE DE HERE.

---

(1) Dit altaar was toegewijd aan de H. Gertrudis; de *parva cripta*, de kleine krocht, was gelegen onmiddelijk voor den grafkelder van den H. Servatius.

(2) Vijf schellingen werden later bestemd voor het jaargetijde van Adam, pottenbakker, en zijne echtgenoote, en 5 voor dat van Heilwigis DE PAPENHOVEN, begijn, dat in de maand Februari gevierd werd.

Digitized by Google

N° 311.

1337 (Augustus 21) feria quinta ante diem beati Bartholomei Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Godefridus gezegd KOECH afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen, waarvan een derde deel ten behoeve van den *investitus* der St. Matthiaskerk op de Houtmarkt en een derde deel ten behoeve het altaar ter eere van den H. Eligius in de St. Antoniuskerk, te beuren uit een huis in de Kokstraat (Koekschroefstraat) tusschen die van Cornelius en van Henricus DE HESE, vollers.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 11. v. – Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Johannes GRUTER.

N° 312.

1337 (December 7) in crastino sancti Nicholai Episcopi.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes, de schoonzoon van Truda DE VALLE, brouwer, zijne echtgenoote en hunne kinderen aan Henricus genaamd ROSENTROC en zijne erfgenamen overgedragen hebben eenen cijns van 1 Luiksche mark 's jaars uit Johannes' brouwhuis in de Breedestraat naast het huis de *bonghart* geheeten en dat van Egidius DE FORO CERASORUM, priester, en Johannes, Truda voornoemd en hun zoon Johannes, priester, onder verband van al hunne goederen verklaard hebben, dat behalve voormelden cijns uit dat huis nog gebeurd worden 50 Luiksche schellingen en 8 kapoenen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 41. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Johannes GRUTER.

N° 313.

Transfixen. (1343 Maart 28) Datum anno Domini M° CCC° XLII° feria sexta post festum Annuntiationis beate Marie Virginis gloriose.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes ROSENTROCH, zijne echt-

Digitized by Google

genoote en hun zoon ten behoeve van Elizabet, de weduwe van magister BRULANT, en van hare erven afstand gedaan hebben van de mark jaarlijkschen cijns, vermeld in den voorgaanden brief, en beloofd hebben de gewone rechtsgebruiken te zullen nakomen, waarvoor zij hunne goederen verbonden hebben.

Afschrift ibidem fol. 41 v. — Schepenen: Johannes GRUTER en Florentius DE LEOPARDO.

N° 314.

1348 (September 16) feria tercia post festum Exaltationis sancte Crucis.

Schep. v. M. verklaren, dat Katharina, begijn, de bloedverwante van Elisabet de weduwe van meester Brulandus, als erfgename en testamentaire uitvoerdster van deze, hare tante, afstand gedaan heeft van de mark jaarlijkschen cijns vermeld in de beide voorgaande brieven, waarvan 5 Luiksche schellingen ten behoeve van het *luminare* der kapel van den H. Jacobus, 5 van den *investitus* dier kapel, 5 van den *plebanus* der kerk van den H. Joannes den Dooper en de 5 overigen ten behoeve der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk, en waarvoor in genoemde kapel en kerk Elisabeth's jaargetijde (1) en dat harer vriendinnen zullen gevierd worden.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Johannes GRUTER en Florentius DE VINEA.

N° 315.

(1338 Februari 16) Datum anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo septimo feria secunda post diem beati Valentini.

Schepenen v. M. oorkonden, dat Johannes PEEPKEN, wever, zijne echtgenoote en hunne kinderen ten behoeve der broederschap van kapellanen afstand gedaan hebben eener jaarlijksche erfrente van 12 Luiksche schellingen, waarvan 6 uit het huis te

(1) Haar jaargetijde bij de broederschap van kapellanen werd gehouden den 24 Juli; het jaargetijdenboek dier broederschap meldt zulks volgender wijze: *Anniversarium Elysabeth dicte Brunlans, V solidos.*

Digitized by Google

Tweebergen in den hoek (*in angulo*) tusschen dat van Johannes EYTKAUF, wagenmaker, en dat der erven van Gobblinus PISTORIS, en de overige 6 uit een huis gelegen in de *ruella quondam Johannis Ludovici* (1) naast dat van Paulus *supra communde* en dat van Wilhelmus COKART, en Johannes beloofd heeft de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen en verklaard dat de beide huizen buiten voormelde rente nog belast zijn met eene van 15 Luiksche schellingen, waarvoor hij tot medeschuldenaar gesteld heeft Lambertus PERCKINC, vleeschhouwer, dien hij en zijn schoonzoon, Lambertus STOETER, *indempnem* zullen houden.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus HAEN en Nycholaus DE MAURO.

N° 316.

1338 (Mei 18) feria secunda post festum beati Servatii Episcopi.

Schep. v. M. verklaren, dat Arnoldus, beneficiant van het altaar in de kleine krocht der S. Servaaskerk, aan de broederschap van kapellanen dier kerk overgedragen heeft eenen cijns van 6 Luiksche schellingen 's jaars, waarvan 3 schellingen uit zijne huisjes op de Groote Gracht naast het erf van Gyselbertus QUYT, *plackator*, en de overige 3 uit het huis aldaar gelegen tusschen dat van Yda, de zuster van Macharius genaamd PYERINCH van Vleytingen, en dat van Wilhelmus CORVER en van achteren grenzende aan den muur van wijlen ridder Henricus GRINGART, en verklaard heeft dat behalve voormelden cijns uit het eerst genoemd erf nog gebeurd worden 2 Luiksche schellingen en 3 kapoenen, en uit het tweede 3 schellingen en 2 kapoenen, waarvoor hij al zijne goederen verbonden heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Arnoldus NUEST.

---

(1) Dit straatje was op de Brusselschestraat *(in duobus montibus)* gelegen.

De aanteekening in dorso van den brief is: *littera de XXI solidis supra duas domos in duobus montibus, una in angulo dicto in den huc, reliqua in ruella Johannis Ludovici;* eene tweede noot uit lateren tijd, waarschijnlijk uit het laatst der 15e eeuw, luidt: *in angulo VI solidos ad bona Petri* MOCH *et sex solidos ad bona domini Petri* BARBATI, *presbyteri, ex opposito Cruciferorum.*

Digitized by Google

N° 317.

1338 (Juli 19) Dominica ante festum beate Marie Magdalene.

Schep. v. M. oorkonden, dat Gerardus genaamd BONEFANT, priester en kapellaan in de St. Servaaskerk namens de broederschap van kapellanen dier kerk voor 20 Luiksche schellingen 's jaars in erfpacht gegeven heeft aan Rutgerus DE DUOBUS MONTIBUS, wever, een huis (1) met aanhoorigheden nabij den Nieuwenhof (*iuxta novam curiam begghinarum*) gelegen tusschen het huis van Walterus DE WYLRE en dat der weduwe Helewigis en vroeger behoord hebbende aan Aleydis DE SCOLOER, en Rutgerus onder verband zijner goederen beloofd heeft binnen het jaar 6 schellingen grooten uit te geven voor verbeteringen van dat huis.

Orig. op perkament. — Henricus DE YSEREN en Johannes GRUTER.

N° 318.

1338 (November 16) feria secunda post festum beati Martini Episcopi hyemalis.

Schep. v. M. verklaren, dat Jacobus PORRET, met toestemming zijner echtgenoote, aan Henricus MAGNUS, wonende nabij het Vrijthof, overgedragen heeft eene jaarlijksche erfrente van 5 Luiksche schellingen te beuren uit een huis (2) in de Mariastraat (*in vico retro ecclesiam beate Marie Minoris*) tusschen dat van Johannes ENGELBERTI, voller, en dat van Elysabeth ELTERVLIEGHE en beloofd heeft de gewone formaliteiten te zullen nakomen, met verklaring dat behalve voornoemde rente nog eene van 10 Luik-

---

(1) Dit huis kwam naderhand aan Jacobus DE MEER.

(2) In de aanteekening boven den brief wordt dit huis *stupha* geheeten en gezegd dat het van wijlen Reynerus DOLWAY was en later in bezit kwam der erven van Johannes DE RUREMUNDO.

Stupha, *stuba* is hetzelfde als *fornacula*, *caminus*, een *oven*. Volgens Ducange, noemden de Duitschers *stubas* of *stupas*, drinkhallen, alwaar men verwarmingstoestellen, kachels, aantreft; van daar het woord *Trinkstuben*.

Digitized by Google

sche penningen uit dat huis gebeurd wordt, waarvoor hij al zijne goederen verbonden heeft.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 141 v. — Schepenen: Johannes DE MULKEN en Nicolaus DE HERE.

N° 319.

Transfix. 1338 (November 16) feria secunda post festum beati Martini Episcopi hyemalis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus MAGNUS *iuxta atrium* de rente van 5 Luiksche schellingen 's jaars, vermeld in den voorgaanden brief, voor zijn jaargetijde en dat zijner echtgenoote Heilwigis gegeven heeft aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk, op voorwaarde dat wanneer eenig jaar verzuimd wordt dat jaargetijde te houden de rente alsdan, zonder iemands tegenzeggen, vervallen zal ten bate zijner erfgenamen, en hij verklaard heeft dat de voormelde rente gelijk is aan die van 5 schellingen, welke hij aan de Antonieten geschonken heeft ook voor zijn jaargetijde en dat zijner echtgenoote.

Afschrift ibidem fol. 142. — Schepenen: Johannes DE MULKEN en Nicolaus DE HERE.

N° 320.

1338 (December 1) feria tertia post festum beati Andree Apostoli.

Schout en schepenen van St. Pieter oorkonden, dat Renerus, zoon van wijlen Manegoldus, en zijn schoonbroeder Theodericus DE GRONSSELT, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk overgedragen hebben eene jaarlijksche erfpacht van 2 vaten rogge te beuren uit de hofstede *de Meysenbrueck*, welke Renerus' tante, Elizabeth MANEGOLDI, voor haar jaargetijde (1) aan de broederschap voormeld gelegateerd heeft.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* B fol. 2 v. — Schepenen: Henricus KESTELMAN, schout en schepen, Johannes SNACKART, Lambertus DE CANNE, Henricus KESTELMAN iunior, Henricus DE LICHTENBORCH Rykolphus en Johannes QUOEDE DE HERE.

---

(1) Dit werd gehouden op 19 October.

Digitized by Google

N° 321.

1338 (December 14) feria secunda post diem beate Lucie Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes genaamd VLODBECKER, wonende in de *vicus Suevi* (Wolfstraat), met toestemming zijner echtgenoote ten behoeve der broederschap van kapellanen van St. Servaas afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen te beuren na die van 36 schellingen en 2 kapoenen uit het huis van Johannes DE WEYST, kaarsenmaker, weleer eigendom van Dyonisius den kaarsenmaker en gelegen in de Platielstraat (*in novo vico*), tusschen dat van Johannes den bakker van S. Servaaskapittel en dat van Petrus, koopman, en beloofd heeft de gewone rechtsgebruiken te zullen nakomen, met verklaring dat vermeld huis met geene andere rente belast is en dat voornoemde rente van 5 schellingen betaald moet worden met de gelden die wijlen Gerardus DE VILLARIS aan de broederschap voornoemd voor zijne jaargetijde geschonken heeft, alles onder verband van al zijne goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Florentius DE VINEA.

N° 322.

(1339 Januari 8) Datum anno Domini M° CCC° XXXVIII° feria sexta post festum Epyphanie Domini.

Schep. v. M. verklaren, dat Luca DE VUREN, begijn, voor haar jaargetijde (1) aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk overgedragen heeft eene jaarlijksche erfrente van 5 Luiksche schellingen uit haar huis geheeten *de Messche* en gelegen aan de gracht bij het klooster der Minderbroeders (*supra fossatum iuxta*

(1) Dit jaargetijde is aldus in het necrologium dier broederschap vermeld op 7 April: *Anniversarium Luce de Foren, beghine, ancille quondam domini Gerardi Bonefant et parentum predicte Luce, IX solidos.*

Digitized by Google

fratres Minores infra muros opidi Traiectensis) naast het huis geheeten *de Beyde*.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 22. — Schepenen: Egidius DE HEPPENART en Nicholaus DE HERE.

N° 323.

(1339 Januari 19) Datum anno Domini Millesimo CCC° tricesimo octavo feria tercia post octavas Epyphanie Domini.

Schep. v. M. oorkonden, dat Jutta CRUCKENSLAGHS, begijn, voor het jaargetijde (1) van haren broeder Henricus CRUKENSLAGHS, priester, aan den deken en het kapittel van St. Servaas een Luiksche mark jaarlijkschen erfcijns uit een huis in de Brugstraat tegenover dat van Johannes genaamd FREYNS en tusschen dat van Johannes DE SANTO GEORGIO, *calcifex* en dat van Katharina BOCHS, overgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Nycholaus DE MAURO.

N° 324.

1339 (April 30) in vigilia beate Walburgis Virginis.

Schep. v. M. verklaren, dat Wolterus DE HOEGEM (2), hun medeschepen, en zijn oudste zoon Macharias aan Henricus DE VUREN en zijne erven overgedragen hebben eene jaarlijksche erfrente van 1 Luiksche mark, waarvan 12 schellingen uit het huis van Maria CRUESSOENS *iuxta stupam superiorem* en 8 schellingen uit twee huisjes nabij de hofstede van den *investitus* van den Nieuwenhof, beloofd hebben de gewone rechtsgebruiken te zullen nakomen en

---

(1) Dit werd gevierd den 6 October en is aldus vermeld in het necrologium der broederschap: *Anniversarium Henrici Cruckenslach, presbyteri, V solidos.*

(2) In de aanteekening in dorso van den brief wordt hij genoemd: Wolterus DE WYC.

Digitized by Google

verklaard, dat het huis van Maria voornoemd nog belast is met eene jaarlijksche rente van 1 Luiksche mark en de beide voormelde huisjes met nog eene van 5 Luiksche schellingen en 2 kapoenen, alles onder verband van al hunne goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTER en Florentius DE LEOPARDO. Zegels: 2°. Een klimmende, getongde, geklauwde leeuw naar rechts gewend; het schild omgeven door een ring waarop 10 vijfpuntige sterren; randschrift: . . FLOR . . DE . . LEOP'DO . SCABI . TIE .

N° 325.

Transfixen. 1340 (April 23) in die beati Georgii Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus DE FURON verklaard heeft, dat Henricus de HOEGHEM de Luiksche mark jaarlijksche rente in den vorigen brief vermeld, van hem als naasten bloedverwant afgekocht en de koopsom ten volle betaald heeft, weshalve hij hem den brief, waardoor deze gestoken is, gegeven en overhandigd heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Egidius DE HEPPENART.

N° 326.

1340 (October 12) feria quinta post diem beati Dyonisii Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus DE HOEGHEM, broeder van Wolterus voornoemd, zijne echtgenoote en hun zoon ten behoeve van Arnoldus LAURENTII, burgemeester van Maastricht, en van zijne erven afstand gedaan hebben der jaarlijksche rente vermeld in de beide voorgaande brieven.

Orig. op perkament. — Schepenen: Wolterus DE HOEGHEYM en Johannes QUOEDE DE HERE. Zegels: 1° gevierendeeld: 1 en 4 een kasteel, 2 en 3 een hertenschedel; randschrift; . . W . . GHE . SCABI . TIECTENS.

N° 327.

1342 (Mei 16) feria quinta post beati Servatii.

Schep. v. M. oorkonden, dat Armoldus LAURENTII en zijne

Digitized by Google

echtgenoote de rente in de voorgaande brieven vermeld aan Wolterus, den zoon van hun medeschepen, overgedragen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE MULKEN en Johannes QUODE. Zegels: 1°. Drie balken van sabel waaroverheen een naar rechts gewende gekroonde valk; randschrift: . J . . . DE . MULKEN . SCA . . IECT; — 2°. Een krulkruis en in het vrijkwartier een hertenschedel; randschrift: † S. Jo: QUODE . SCAB: TRAIECTEN.

N° 328.

1342 (Mei 18) die Sabbati post festum beati Servatii Episcopi.

Schep. v. M. verklaren, dat Wolterus, de zoon van hun medeschepen Wolterus DE HOEGHEYM, de Luiksche mark jaarlijksche erfrente, hiervoren vermeld, aan den deken en het kapittel van St. Servaas overgedragen heeft en onder verband van al zijn goederen beloofd om hun de rente dubbel te zullen betalen zoo zij uitgewonnen wordt, waarvoor zijn vader zich tot medeschuldenaar gesteld heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Egidius DE HEPPENART en Nycholaus DE HERE. Zegels: 2°. Van hermelijk met een rechter schuinbalk; randschrift: † S. NYCOLE . DE . HE' . SCABI . TIECTEN.

N° 329.

1339 (Juni 21) feria secunda ante festum beati Johannis Baptiste.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Johannes, zoon van wijlen Johannes VULWYRT, zijne echtgenoote en hun zoon, Johannes, ten behoeve van deken en kapittel van S. Servaas, voor het jaargetijde van Gerardus DE VILLARIS, afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen te beuren uit het huis waarin Henricus DE REDICHEYM, wever, woont in de Capucijnenstraat (*supra ruffi novum oppidum*) (1), tusschen dat van wijlen Philippus DE LIBRA, priester

(1) In de Nederduitsche akten *Roeffstrate* geheeten.

Digitized by Google

en dat van wijlen Godefridus den zoon van Servatius en beloofd hebben hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en de overige rechtsgebruiken nakomen, alles onder hypotheekstelling van hunne goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus DE YSEREN, Wynandus DE CIGNO, Gerardus DE ROSIS, Arnoldus NUEST, Florencius DE VINEA en Egidius DE HEPPENART.

N° 330.

1339 (Juli 29) in octava beate Marie Magdalene.

Schep. v. M. verklaren, dat Mechtildis, genaamd CLOETS, aan deken en kapittel van St. Servaas 1 Luiksche mark cijns 's jaars uit het huis van wijlen Lambertus DE BEMELE aan de Maas nabij de Augustijnen, overgedragen heeft in ruil tegen een mark die voornoemde deken en kapittel te beuren hebben uit haar huis (1).

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE MULKEN en Nicholaus DE HERE. Zegels: 1° Een band waarboven twee naar rechts gewende valken naast elkaar; randschrift: . . . JOHIS . DE . MULK' . SCABI . T . . .

N° 331.

1339 (October 16) Sabatto post diem Dyonisii.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes, priester en *capellanus sancti Spiritus*, voor zijn jaargetijde (2) aan de broederschap van kapellanen eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen uit zijn woonhuis nabij het Vrijthof, tusschen dat van Gerardus CONCILII en dat der kinderen TELDERS, overgedragen heeft, op voorwaarde

(1) In dorso staat: *littera de XX solidis ad domum Lamberti de Bemele iuxta pontem* en naderhand erbij gevoegd: *que nunc est portale Augustinorum.*

(2) Dit jaargetijde werd gevierd bij de broederschap van kapellanen, van welke hij lid was, op 26 April en is aldus vermeld in het necrologium derzelve: *Anniversarium domini Johannis de Sancto Spiritu, presbyteri et fratris, V solidos.*

Digitized by Google

dat hij naar verkiezen de rente zal kunnen terugkoopen en aflossen met eene van 8 schellingen grooten, te vestigen op een ander erfgoed.

Afschrift in: *Registrum litter. fraternit.* A. fol. 35 v. — Schepenen: Johannes GRUTER en Henricus DE ROSIS.

N° 332.

1339 (November 23) feria tertia ante diem beate Katharine Virginis.

Schep. v. M. verklaren, dat Henricus genaamd KEYSER, molenaar, en zijne echtgenoote voor hun jaargetijde aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen van eene van 16 dier schellingen, te beuren uit het huis van Johannes BOUGHART, houtverkooper, aan de Maas, waarin zij wonen, *et erit dictus census quinque solidorum Leodiensium equalis undecim solidis Leodiensibus, dictis coniugibus inremanter capiendis et habendis annis singulis ad bona antedicta.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Walterus DE HOEGHEYM en Nycholaus DE MAURO.

N° 333.

1339 (November 29) feria secunda ante beati Andree Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE BERGHE (1), pottenbakker, ten behoeve der jaargetijden zijner broeders Giso, Petrus en Paulus, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk toegezegd heeft eenen cijns van 10 Luiksche schellingen 's jaars uit zijn woonhuis (2) op de Zaterdagsmarkt (*in foro sabbati*)

---

(1) Hij overleed in November 1356 na bij voornoemde broederschap ook zijn jaargetijde te hebben gesticht, dat den 10 Juli gevierd werd: *Anniversarium Johannis de Berghe, figuli, V solidos*, aldus in het necrologium der broederschap.

(2) De noot in dorso meldt, dat het huis naderhand kwam aan de armentafel van den H. Geest.

Digitized by Google

op voorwaarde dat, zoo hij dien cijns op een ander even goed (*eque bonum*) erf vestigen zal, voormeld woonhuis daarvan dan ontheven zal zijn.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTER en Johannes DE MULKEN.

N° 334.

1339 (December 9) feria quinta post Nicolai Episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat Theodericus DE DUOBUS MONTIBUS aan Thomas, den zoon van wijlen Johannes ABSOLON van Vleytingen voor 5 Luiksche marken cijns 's jaars zijn erf met schuur en verdere dependentiën te Tweebergen tusschen dat van Rutgherus KYEWEN en dat van Gerardus genaamd CLOESTENERS in erfpacht opgedragen heeft en Thomas onder verband zijner goederen beloofd heeft om vóór het feest van Pinksteren eerstkomende van dien cijns drie marken te zullen aflossen met 6 ponden grooten *videlicet tribus bollardis pro duobus grossis ac floreno parvo pro viginti grossis aut regali aureo pro duobus solidis grossorum seu stuto aureo bono ac legali pro XXVII grossis computatis.*

Afschrift in: *Liber litterarum . . bonorum panistarum . .* fol. 25 v. — Schepenen: Johannes DE HESE en Johannes GRUTER.

N° 335.

(1340 Februari 23) Datum anno Domini millesimo CCC° tricesimo nono feria quarta scilicet in crastino Cathedre beati Petri Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Mechtildis, *cambitrix*, weduwe van Goeswinus DE LIBRA, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk 10 Luiksche schellingen jaarcijns, uit een huis (1) in de Brugstraat waarin vroeger Egidus KOMEN gewoond

(1) Dit huis werd geheeten: *inden regenboech*, aldus de noot in dorso van het perkament.

Digitized by Google

heeft en dat thans tot twee huizen verbouwd is, waarvan het eene bewoond is door Johannes genaamd HORRENMORT en het andere door Johannes TYECWEVERE, alsmede al hare overige rechten op dat huis overgedragen heeft, van welke rente Theodericus DE DUOBUS MONTIBUS, priester en schatbewaarder van voornoemde kerk, voor gemelde broederschap met zijn geld gekocht en betaald had eene rente van 6 schellingen en 8 penningen voor eene dergelijke, die de broederschap te beuren had uit het huis van Gerardus genaamd CLOESTENERE, en diensvolgens Gerardus BONEFANT en Johannes DE VALKENBORCH, *investitus* der kapel van den H. Georgius, als meesters en momboren dier broederschap, aan die laatste rente ten behoeve van Theodericus voornoemd vaarwel hebben gezegd.

Orig. op perkament. — Schepenen: Nycholaus DE MAURO en Johannes GRUTER.

N° 336.

Transfixen. (1340 Maart 11) Datum anno Domini Millesimo CCC° tricesimo nono die Sabbati ante Gregorii Pape.

Schep. v. M. verklaren, dat Jutta CRUKENSLACHS en Jutta DE CRUCE, begijnen, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk 20 Luiksche schellingen cijns 's jaars, ieder hunner 10, uit het huis, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, en al hunne overige rechten daarop *propter Deum et in puram elemosynam* geschonken hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen als van n° 335.

N° 337.

1343 (Mei 17) die Sabbati post festum beati Servatii Episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat Mathias genaamd CORENMERCT, met toestemming zijner echtgenoote en zijner kinderen, al de rechten, die hem na de jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen, welke hij aan de arme priesters van St. Servaaskerk verkocht heeft, op het erf in den voorgaanden brief vermeld nog verbleven

Digitized by Google

zijn, aan de broederschap van kappellanen dier kerk heeft overgedragen en onder verband zijner goederen beloofd de gewone rechtsgebruiken te zullen nakomen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE MULKEN en Nycholaus DE HERE. Zegels: 2° Van hermelijn met een rechter schuinbalk. Omschrift: † S. NYCOLE . DE . HERE . SCABI . TIECTENS.

N° 338.

(1340 Maart 29) Datum anno Domini M° CCC° XXXIX° feria quarta post Annuntiationem beate Marie Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE MONTENAKEN, zoon van wijlen den rentmeester van het graafschap Loon, aan Elisabeth, de dochter van Macharius, *carucarius* van Tweebergen, voor 10 schellingen cijns 's jaars in erfrecht opgedragen heeft eene *area* gelegen in de straat, die van het *balyon* leidt naar St. Servaasklooster, tusschen het huis van Henricus genaamd NEELKEN en de *maxilla* der poort die toegang verleent tot zijne schuur, welke *area* zich van achteren uitstrekt tot aan het huis van Billa DE EYCKE en eene lengte heeft van 34 voeten en eene breedte van 11 voeten aan de straat en van 8 voeten aan den achterkant (1).

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 31 v. — Schepenen: Johannes GRUTER en Nicholaus DE HERE.

N° 339.

(1340 April 1) Datum anno Domini M° CCC° XXX° nono Sabbato post festum Annuntiationis beate Marie Virginis gloriose.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Elizabet de weduwe van Johannes SOTTENKEIM ten behoeve der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk vaarwel gezegd heeft op het

(1) Deze brief werd 9 Maart 1364 gevidimeerd door de schepenen van Maastricht: Renerus DE ROSIS en Florentius WEYLDE.

Digitized by Google

vruchtgebruik dat zij bezat van een huis met aanhoorigheden gelegen op de Kommel des Hertogs van Brabant (*supra commenam domini ducis Brabancie*) naast het huis van Lambertus DE HORNE, *placcator*, en dat van Thomas, linnenwever.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 1 v. — Schepenen niet vermeld.

N° 340.

1340 (April 28) feria sexta post diem beati Marchi Ewangeliste.

Schout en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Gerardus BONEFANT en Johannes DE VALKENBORGH, *investitus* der kerk van den H. Georgius, als meesters en momboren der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk (*tanquam magistri et mamburni hospitalis scilicet fraternitatis dicti hospitalis sancti Servatii*) aan Johannes DE HOELBEECH, *capellanus* van het hospitaal van den H. Nicolaus te Tweebergen voor zijn leven voor 20 Luiksche schellingen en 6 kapoenen cijns 's jaars in erfpacht gegeven hebben een huis met aanhoorigheden en bijbehoorende hofstede, gelegen op des Hertogs Kommel, naast het huis van Lambertus de HORNE *plackator*, en dat van Thomas, linnenwever, welk huis afkomstig is van Johannes SOTTEKEYNS, steenhouwer.

Afschrift ibidem fol. 1 v. — Schepenen niet vermeld.

N° 341.

1340 (Juli 3) feria secunda post Petri et Pauli Apostolorum.

Schep. v. M. verklaren, dat Wilhelmus genaamd LOSE, en zijne dochters Maria en Aleydis aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 5 schellingen (1), Luiksche munt, te beuren uit een huis met aanhoorigheden gelegen op den hoek der Gubbelstraat (*Gobbelstrate*)

(1) Luidens de noot boven den brief werd naderhand met die rente het jaargetijde gesticht van Johannes, den *investitus* der St. Janskerk.

Digitized by Google

naar den kant der stad en beloofd hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en de verdere rechtsgebruiken te zullen nakomen, alles onder verband van al hunne goederen en met verklaring dat op gemeld huis nog eene rente van 4 Luiksche marken 's jaars gevestigd is.

Afschrift ibidem fol. 43. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Nycholaus DE MAURO.

N° 342.

1340 (September 1) ipso die beati Egidii.

Schep. v. M. oorkonden, dat Katharina, begijn, dochter van wijlen Godefridus RUFFI, leerlooier, en zuster van Goeswinus bij de Looierspoort wonende (*ad portam cerdonum*), ten behoeve der broederschap van kapellanen van S. Servaaskerk (*ad opus fraternitatis presbyterorum hospitalis sancti Servatii*) voor haar jaargetijde afstand gedaan heeft van eenen jaarlijkschen erfcijns van 5 Luiksche schellingen (1), gevestigd op het huis van Katharina, de weduwe van Johannes CRUKENSLACH, in de Kapoenstraat tusschen het huis van Lambertus PARADON en dat van GREVE, witmaker.

Afschrift ibidem fol. 31 v. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Egidius DE HEPPENART.

N° 343.

1340 (September 9) in crastino Nativitatis beate Marie Virginis.

Schout en schepenen van Vlijtingen oorkonden, dat Lambertus VAN KESTEL van den deken, Johannes DE MOLENARKEN, en de kanoniken van S. Servaas te Maastricht voor 30 vaten rogge, jaarlijks te leveren op den graanzolder van voornoemde heeren *ad electionem et effractionem pistoris eorundem*, drie bunder akkerland gelegen

(1) Volgens de aanteekening boven den brief werd die cijns naderhand voor 10 marken door de broederschap verkocht aan Johannes DE BASILISBUER.

Digitized by Google

iuxta coudenbergh in erfpacht genomen en daarvoor verpand heeft een halve bunder van zijn akkerland tusschen *Roysmaer* (Rosmeer) en Elcht gelegen.

Afschrift in: *Liber privelegiorum* fol. 45 berustende op het Rijksarchief te Hasselt. — Schepenen: Fastrardus, schout, Willem PROYSMAN, Libertus DE HESE, Arnold HAVE, Macharius DE HOMOLEN, Alexander DE ELT en Macharius DE ELT. — De brief werd bezegeld door den schout voornoemd en door Petrus, den pastoor *(investitus)* van Vleytingen.

N° 344.

1340 (October 3) feria tertia post beati Remigii Episcopi.

Schep. v. M. verklaren, dat Theodericus DE GRONSELT, man van wapenen, zijne echtgenoote Beatrix, de dochter van wijlen Manegoldus, en hunne kinderen, alsmede Gertrudis de weduwe van Manegoldus voornoemd en haar zoon Renerus, schoonbroeder van Theodericus voormeld, ten behoeve van Henricus genaamd ROESSENTROCH, bierbrouwer, afstand gedaan hebben eener jaarlijksche erfrente van 30 Luiksche schellingen uit een huis in de Wolfstraat *(in vico svevi)* (1) naast dat van Petrus, priester en *claustrarius* van het kapittel van O. L. Vrouw, welk huis geheeten is *de pavone* en door magister Thomas, goudsmid, in erfrecht gehouden wordt, en beloofd hebben hem te zullen vrijwaren tegen elke vordering en, ingeval zij dit niet vermogen, eene gelijke rente op een ander hunner erfgoederen voor hem te zullen vestigen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 21. — Schepenen: Johannes GRUTER en Florentius DE LEOPARDO.

N° 345.

1340 (December 11) feria secunda ante beate Lucie Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Nicholaus, de neef van wijlen Thylmannus DE BLISIA, *officiatus* van St. Servaaskerk, verklaard

(1) Eene kantaanteekening zegt van die straat: *nunc dicta in den Woelf.*

Digitized by Google

heeft zijne goedkeuring te geven aan het legaat van 1 Luiksche mark 's jaars, die Thylmannus voornoemd en zijne echtgenoote Jutta bij testament vermaakt hebben aan den deken en het kapittel van St. Servaas ten laste van hun huis gelegen buiten de eerste poort van Tweebergen (*extra anteriorem portam duorum montium versus oppidum*), tusschen de huizen van Gobelinus, bakker, en van Katharina, de tweede echtgenoote van voornoemden Thylmannus, en beloofd heeft dien cijns jaarlijks te zullen betalen voor de helft met Kerstmis en voor de wederhelft met het feest van den H. Johannes den Dooper.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius DE VINEA en Reynerus DE ROSIS.

N° 346.

1340 (December 20) in vigilia beati Thome Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes genaamd VALLE aan Elisabet, de dochter van wijlen hun medeschepen Henricus DE MOLENDINO, voor 25 Luiksche schellingen cijns 's jaars in erfpacht gegeven heeft een huis met verdere aanhoorigheden op den hoek der straat, geheeten *flatterye*, naast dat van Johannes genaamd GROET, welke erfpacht een aanvang zal nemen met het feest van St. Pietersbanden (1 Augustus) eerstkomende.

Afschrift in: *Registrum litter. fraternit.* A fol. 62 v. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Reynerus DE ROSIS.

N° 347.

Transfixen. (1341 Februari 13) Datum anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo feria tercia ante diem beati Walentini Martyris.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes DE VALLE ten behoeve van Elizabet DE MOLENDINO voornoemd, afstand gedaan heeft van al zijne rechten op het huis, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, en onder verband van al zijne goederen beloofd

Digitized by Google

heeft, haar jaarlijks een mud rogge, maat en pacht van Maastricht te zullen leveren.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Nicolaus DE MAURO en Johannes GRUTER.

N° 348.

1341 (April 17) feria tertia ante diem beati Georgii Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Elizabet DE MOLENDINO ten behoeve van Christianus DE SANCTO TRUDONE, *iuvenis clericus* (1) wonende in haar huis, en van zijne erfgenamen, vaarwel gezegd heeft op de rechten, die zij bezit of nog verkrijgen zal op het huis vermeld in de brieven, waardoor deze gestoken is.

Afschrift ibidem — Schepenen: Johannes GRUTER Johannes DE MULKEN.

N° 349.

1341 (Juli 24) feria tertia post diem beate Margarete Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat hun medeschepen, Johannes DE MULKEN, uitdrukkelijk verklaard heeft, dat Christianus DE SANCTO TRUDONE voornoemd wegens het huis van Elisabeth DE MOLENDINO, waarin hij thans woont, zijn *mansionarius* is en hem deswegen jaarlijks betaalt 10 Luiksche schellingen.

Afschrift ibidem fol. 63. — Schepenen: Johannes DE HESÉ en Johannes GRUTER.

N° 350.

1381 (December 16) feria secunda post festum beate Lucie Virginis.

Schep. v. M. verklaren, dat hunne medeschepen, Servatius DE MULKEN, en zijne echtgenoote Katharina, aan Christianus DE MO-

(1) Christiaan DE MOLENDINO werd geboren te St. Truiden; op nog jeugdigen leeftijd omhelsde hij den geestelijken stand, zooals blijkt uit bovenvermelde bijvoeging, *iuvenis clericus*. Zie verder de noot bij den schepenbrief van 10 October 1347 hierachter.

Digitized by Google

LENDINO, priester, en zijne erfgenamen overgedragen hebben 10 Luiksche schellingen grondcijns 's jaars uit een huis met twee er naast gelegen kleine huizen in de Platielstraat, op den hoek der Sporenstraat (*in nova platea in ordone vici dicti die flatterye*) tusschen deze straat en het erf *de scharwier*, en beloofd hebben hem gedurende een jaar en dag te verdedigen tegen alle vorderingen, waarvoor zij al hunne goederen, zoo roerende als onroerende, verbonden hebben.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Henricus DE MONTENAEKEN en Godefridus DE HESE.

N° 351.

(1390 Juni 8) Gegeven int jaer ons Heren duysent dryehondert noegentich, acht daghe in den Broemoent.

Schep. v. M. oorkonden, dat Dyeric VAN WYLRE, kanonik van St. Servaaskerk, Arnout VAN STOCHEM, Heynric VAN DER MASEN, kapellaan dier kerk, en Aleyt VAN BIELSEN, als uitvoerders der laatste wilsbeschikking van Kristion VAN DER MOELEN, in leven kapellaan van voornoemde St. Servaaskerk, aan de broederschap van kapellanen dier kerk (*der bruderscap des gathuys van Sint Servaes vurscreven*) voor zijn jaargetijde opgedragen hebben drie huizen naast elkander gelegen in de Platielstraat (*ghelegen in lengden opt ort van der straeten geheiten flatterye*) naast het huis *van scharwyer,... ende deden ouch alsoe voele dartu, dat in der tyt des vertyenisse van allen ghenoech was ghedoen.*

Afschrift ibidem fol. 63 v. — Schepenen: Godart VAN HESE en Johan VAN HERE.

N° 352.

(1341 Maart 23) Datum anno Domini M° CCC° XL° feria sexta post Laetare.

Schep. v. M. oorkonden, dat Christianus KILA en zijne echtgenoote Gertrudis verklaard hebben, dat zij aan Gerardus DE ROLINGIS

Digitized by Google

en zijne echtgenoote Truda eene lijfrente van 32 Luiksche schellingen 's jaars ten laste van hun huis op de Houtmarkt tusschen dat van Johannes KERSBOUM en dat van Egidius FABRI en zich uitstrekkende *ad flaceryam*, verkocht en overgedragen hebben, op voorwaarde dat na dezer dood dezelve aan hen en hunne erfgenamen zal terugvallen, en verzekerd hebben dat op voornoemd huis nog gevestigd is eene jaarlijksche rente van 35 schellingen, Luiksche munt.

Afschrift in: *Liber litterarum bonorum . . . panistarum* fol. 13 v. — Schepenen: Johannes GRUTER en Florentius DE LEOPOLDO (1).

N° 353.

Transfix. 1341 (October 28) in die beatorum Simonis et Judae Apostolorum.

Schep. v. M. verklaren, dat Christianus KILA en zijne echtgenoote de jaarlijksche lijfrente, in den voorgaanden brief vermeld, overgedragen hebben aan Gerardus DE ROLINGIS en zijne erfgenamen, onder beding dat, zoo die rente uitgewonnen wordt, Gerardus en zijne echtgenoote *optinerent eorum vitaeductum in dicto censu.*

Afschrift ibidem fol. 14. — Schepenen: Arnoldus HAEN en Johannes GRUTER.

N° 354.

1341 (Juli 18) feria quarta post festum Divisionis Apostolorum.

Schep. v. M. verklaren, dat Wilhelmus DE AQUIS, *factor veterum calciorum*, en zijne echtgenoote HEYLKA, met toestemming van Theodericus DE DUOBUS MONTIBUS, priester en schatbewaarder van St. Servaaskapittel, voor eenen cijns van $8^1/_2$ Luiksche penningen per week het halve huis gelegen achter het dinghuis naar den kant der Wolfstraat (in de Smedenstraat) *retro domum*

(1) Zonder twijfel eene schrijffout van den copist voor DE LEOPARDO.

Digitized by Google

pretorii videlicet a latere versus vicum suevi, waarvan Albertus, *factor antiquorum calciorum* de wederhelft bezit, opgedragen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius DE VINEA en Egidius DE HEPPENART.

N° 355.

1341 (December 10) feria secunda post festum beati Nicolai Episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat Arnoldus DE ITTER, Katharina DE GELKE en Margareta DE RODE als testamentaire uitvoerders van Elisabeth DE ESDE, aan de arme scholieren van St. Servaaskerk overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 4 Luiksche schellingen van eene van 14 dier schellingen, te beuren uit twee naast elkander gelegen huizen achter de kapel van den H. Jacob in de Kapoenstraat, waarvan het eene bewoond is door Henricus HANTCAPPE en het andere door Johannes MAN, op voorwaarde dat die 4 schellingen vóór de 10 resteerende zullen gebeurd worden, van welke laatsten 5 behooren aan het hospitaal van den H. Nicolaus te Tweebergen en de overige 5 aan de erfgenamen van Elisabeth voornoemd.

Afschrift in: *Liber litter. bonorum . . panistarum . .* fol. 24 v. — Schepenen: Arnoldus HAEN en Johannes DE MULKEN.

N° 356.

1341 (December 20) in vigilia beati Thome Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Margareta, de weduwe van Amelius, en haar zoon Paulus, beide wonende op de Kommelstraat (*supra commenam*), ten behoeve der broederschap van St. Servaaskerk vaarwel gezegd hebben aan eene jaarlijksche rente van 8 schellingen en 3 penningen (1), Luiksche munt, uit een huis gelegen achter de kapel van den H. Jacob tusschen het huis van Petrus

(1) Volgens de aanteekening boven den brief werd die rente naderhand met andere goederen in erfpacht gegeven aan Johannes DE VALLE.

Digitized by Google

LYMPUS, *claustarius*, en dat van Johannus, *cocus* van voornoemde kerk, en beloofd hebben de gewone rechtsgebruiken te zullen nakomen met verklaring dat behalve voornoemde rente op het huis nog eene van 5 Luiksche schellingen gevestigd is.

Afschrift in: *Registrum litt. fratern.* A fol. 32. — Schepenen: Johannes GRUTER en Florentius DE LEOPARDO.

N° 357.

(1342 Januari 7) Datum anno Domini M° CCC° XLI° in crastino Epyphanie Domini.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes NEVE van Mopertingen, met toestemming zijner echtgenoote en zijner kinderen, aan Godefridus genaamd VLENNERE, *pellifex* in de Platielstraat eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen uit zijn woonhuis gelegen naast dat van Johannes *pistor hostiarum* en naast het huis geheeten *Hagenbeke* overgedragen heeft en verklaard dat op dat huis niets meer gevestigd is dan eene rente van 12 Luiksche schellingen en 2 kapoenen 's jaars, alles onder verband van al zijne goederen.

Afschrift ibidem fol. 6 v. — Schepenen: Walterus DE HOECHEIM en Nicholaus DE MAURO.

N° 358.

Transfix. 1368 (Juli 7) septima die mensis Julii.

Schep. v. M. oorkonden, dat Godefridus genaamd VLENNERE, priester, de jaarlijksche rente (1) vermeld in den brief, waardoor deze gestoken is, aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas overgedragen heeft en beloofd haar te zullen vrijwaren tegen alle vorderingen, waarvoor hij zijne goederen verbonden heeft.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Florentius WELDE en Florentius DE VINEA.

---

(1) Met die rente stichtte Godefridus bij de broederschap zijn jaargetijde, dat 24 October gehouden werd. *Anniversarium domini Godefridi Vlener, presbyteri, V solidos*, aldus in het necrologium dier broederschap.

Digitized by Google

N° 359.

(1342 Maart 5) Datum anno Domini millesimo CCC° quadragesimo primo feria tertia post octavas beati Mathie Apostoli.

Schep. v. M. verklaren, dat Elisabeth, weduwe van Johannes DE MILLEN *officiatus in ecclesia sancti Servatii*, met toestemming van haar zoon Johannes, aan deken en kapittel dier kerk voor haar jaargetijde overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van 1 Luiksche mark, onmiddelijk na haar overlijden te beuren uit het huis *de mauro*, dat bewoond is door Theodericus genaamd BEGGART en zijne echtgenoote Osa en gelegen is met zijne aanhoorigheden tegenover de Predikheeren nabij het huis van Gyso DE FLEYTINGIS, brouwer (1).

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTER en Egidius DE HEPPENART. Zegels: 2° Drie harten, 2, 1 in het vrijkwartier een naar rechts klimmende leeuw.

N° 360.

1342 (April 4) in die beati Ambrosii Episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat Godefridus DE VUGHT, met toestemming zijner echtgenoote en zijner kinderen, aan Jacobus bloedverwant van Nycholaus DE MAURO, schepen van Maastricht, overgedragen heeft eene jaarlijksche erfrente van 4 Luiksche schellingen uit drie huisjes (2) met aanhoorigheden te Tweebergen gelegen naast dat van Johannes DENSER en dat van Johannes genaamd MOERKEN, koopman, beloofd heeft de gewone rechtsgebruiken te zullen nakomen en verklaard, onder verband van al

(1) In dorso is deze aanteekening, van verschillende handen, te vinden: *Littera XX solidorum ad domum Theoderici de Wyc, ex opposito Predicatorum, in qua moratur Henricus dictus de Uteren braxator, pronunc vero Petrus filius Johannis commorantis in hospitio ad campanam et solvunt prefatos XX solidos Predicatores.*

(2) Deze huisjes waren gelegen nabij de Tweebergerpoort . . *in duobus montibus iuxta portam*, aldus de noot in dorso; zij werden later het eigendom van Godefridus DE CALDENBERCH.

Digitized by Google

zijne goederen, dat voormelde drie huisjes met niets meer belast zijn dan met eene rente van 16 Luiksche schellingen 's jaars.

Orig. op perkament. — Schepenen: Nycholaus DE MAURO en Johannes QUOEDE.

N° 361.

Transfix. 1347 (November 3) in die beati Huberti Episcopi et Confessoris.

Schep. v. M. verklaren, dat Jacobus, de bloedverwant van Nycholaus DE MAURO, ten behoeve der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk, voor het jaargetijde van dezen en van zijne echtgenoote, vaarwel gezegd heeft aan de 4 Luiksche schellingen jaarlijksche rente, in den voorgaanden brief vermeld.

Orig. op perkament. — Schepenen: Nycholaus DE MAURO en Johannes GRUTER.

N° 362.

1342 (April 9) feria tertia post festum beati Ambrosii Episcopii.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Henricus MAGNUS *iuxta atrium* ten behoeve der arme scholieren van St. Servaas afstand gedaan heeft van ongeveer $7^1/_2$ groote roeden akkerland nabij Wilre in den kuil gelegen.

Afschrift in: *Liber litterarum . . bonorum panistarum* . . fol. 11. — Schepenen: Arnoldus NUEST ridder, Henricus DE YSEREN, Winandus DE CIGNO, Gerardus DE ROSIS, Nicolaus DE MAURO, Florentius DE VINEA en Egidius DE HEPPENART.

N° 363.

1342 (Juni 14) feria sexta ante diem beatorum Viti et Modesti Martyrum.

Schep. v. M. oorkonden, dat Petrus, verver, wonende aan de Maas, schoonzoon van Arnoldus HOEN, voller, ten behoeve van

Digitized by Google

Johannes, den zoon van Godefridus DE HERBORCH, en van zijne erven afstand gedaan heeft van 1 mark jaarlijkschen cijns te beuren uit het nieuw gebouwde huis buiten de *Verlinchsport* op de Kleine Gracht gelegen tusschen zijn steenenhuis en dat van Wolterus DE PYTERSHEYM, en onder verband van al zijne goederen, beloofd heeft hem tegen alle vorderingen te zullen vrijwaren en de gewone rechtsgebruiken te zullen nakomen, waarvoor zich tot medeschuldenaren en borgen gesteld hebben Hubertus DE CAUDENBERG en Henricus DE FLEYTINGIS, voller, wonende op den Aldenhof.

Orig. op perkament. — Schepenen: Egidius DE HEPPENART en Nycholaus DE HERE.

N° 364.

1342 (October 11) feria sexta post festum beati Dyonisii Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes MECHELMAN, zijne kinderen Johannes en Mechtildis en de kinderen van deze laatste, met name Johannes REMERS en Yda, ten behoeve van Aleydis de weduwe van Arnoldus KYCKELMOY en van hare erven afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 1 Luiksche mark te beuren uit Johannes' erf met aanhoorigheden gelegen op de Groote Gracht, tusschen het erf van Aleydis DE NORTBECH en dat van Gerardus genaamd GOLDENVOET, beloofd hebben haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en verzekerd dat op voornoemd huis niets meer gevestigd is dan nog eene rente van 30 Luiksche schellingen en 3 kapoenen 's jaars, alles onder verband van Johannes' goederen.

Afschrift in: *Registrum litt. fraternit.* A fol. 61. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Johannes GRUTER.

N° 365.

Transfixen. 1343 (Juni 21) die Sabbati ante festum Nativitatis beati Johannis Baptiste.

Schep. v. M. oorkonden, dat Aleydis, de weduwe van Arnoldus KICKELMOY, verklaard heeft, dat Katharina, de weduwe van Theodericus DE HEPPENART voller op de Munt, en hare zonen als erfgenamen

Digitized by Google

de rente in den voorgaanden brief vermeld afgelost en haar de som gelds betaald hebben, en zij diensvolgens hun den brief overgedragen heeft *omnibus modo et forma quibus ipsa easdem habebat.*

Afschrift ibidem fol. 61 v. — Schepenen: Johannes GRUTER en Renerus DE ROSIS.

N° 366.

1347 (November 2) in crastino Omnium Sanctorum.

Schep. v. M. verklaren, dat Katharina, de weduwe van Theodericus DE HAPPENART, voller, wonende op de Munt en hare kinderen Johannes, Theodericus, Nicholaus en Katharina de mark jaarlijksche rente, waarvan gewaagd wordt in de brieven waardoor deze gestoken is, overgedragen hebben aan broeder Nicolaus, minister van het klooster der Franciscanen aldaar (*minister conventus dicte tertie regule in Traiecto*) en onder verband van al hunne goederen beloofd hebben die overdracht te zullen doen goedkeuren door hunne dochter en zuster Christina, *dum ad annos mature etatis pervenerit.*

Afschrift ibidem. — Schepenen: Florentius DE LEOPARDO en Johannes DE MULKEN.

N° 367.

1347 (April 16) die sextadecima mensis Aprilis.

Schep. v. M. oorkonden, dat broeder Nicolaus DE MONETA *tercie regule beati Francisci domus Traiectensis* de rente van 20 Luiksche schellingen 's jaars in de voorgaande brieven vermeld overgedragen heeft aan Christianus *de Sancto Trudone, clericus* DE MOLENDINO en beloofd heeft hem te zullen vrijwaren tegen alle vorderingen, die zouden kunnen gedaan worden van wege de kinderen van Katharina, de weduwe van Johannes DE HEPPENART, met name Johannes, Theodericus, Nicolaus, Katharina, Ida en Lisa, waarvoor hij al zijne goederen verbonden heeft.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Johannes GRUTER en Florentius DE LEOPARDO.

Digitized by Google

N° 368.

(1390 Juni 8) Gegheven indt joer ons Heren dusent dryhondert nuegentich acht daghe in den Broemoent.

Schep. v. M. verklaren, dat Dyeric VAN WYLRE, kanonik, Arnolt VAN STOCHEM, Heynric VAN DER MASEN, kapellanen van St. Servaaskerk, en Aleyt VAN BIELSEN, als testamentaire uitvoerders van Kristioen VAN DER MOELEN, in leven kapellaan van voornoemde kerk, aan de broederschap van kapellanen dier kerk (*der broederschap des gasthuys van Sint Servoes*) overgedragen hebben de mark jaarlijksche rente voormeld uit het huis, voorheen van Mechelmans thans van Johan LYMBORGH, gelegen op *ghenen gracht*, op voorwaarde dat *die vurscreven bruederscap overmits haren rentmeister de inder tyt wesen sal die vurgenoempte marck gelts erfcyens alle joer erflic ende ommerme op den daghe des joergetijds* (1) *des vurgenoempte walve heren Kristions van der Moelen, onder die cappelloen der kircken van Sint Servoes vorscreven, ende die messen celebrierende syn, in der kircken ende inden capellen dar bi alre neest ghelegen in heyl ende troest der zelen walve heren Kristions, gheven ende distribuyren sal.*

Afschrift ibidem, fol. 62. — Schepenen: Godart VAN HESE en Johan VAN HERE.

N° 369.

1342 (December 17) feria tertia ante festum beati Thome Apostoli.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Herbertus DE CAUDENBERGH, met toestemming zijner echtgenoote en van zijn zoon, het huis dat hij bewoont en gelegen is in de Bogaardenstraat (*supra plateam beggadorum*) tusschen dat van Wilhelmus ZEILWENDER en dat van Johannes DE SLUSIS, bakker, aan den deken en kapittel van St. Servaas opgedragen heeft, beloofd de gewone

(1) Dit jaargetijde is in het necrologium der broederschap op 29 Januari aldus beschreven: *Anniversarium domini Christiani* DE MOLENDINO, *presbyteri, X solidos et capellanis celebrantibus in ecclesia et capellis contiguis, XX solidos.*

Digitized by Google

rechtsgebruiken te zullen nakomen en onder verband van al zijne goederen, zoo onder Lenculen als te Maastricht gelegen, verklaard heeft dat uit dat huis jaarlijks niets meer gebeurd wordt dan 26 Luiksche schellingen, 6 penningen en 2 kapoenen, waarvoor Lambertus DE BUNDE zich tot medeschuldenaar gesteld heeft; dat daarna Gerardus, *scriptor* der stad Maastricht, namens voornoemden deken en kapittel dat huis aan Herbertus in erfpacht gegeven heeft voor de jaarlijksche rente van 26 schellingen, 6 penningen, Luiksche munt en 2 kapoenen te betalen in het hof van Lenculen en nog 20 schellingen (1) gelijke rente, betaalbaar voor de helft met het feest van den H. Johannes den Dooper en voor de wederhelft met de kapoenen met Kerstmis.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus NUEST, ridder, Henricus DE YZEREN, Wynadus DE CIGNO, Gerardus DE ROSIS, Nycholaus DE MAURO, Florentius DE VINEA en Egidius DE HEPPENART.

N° 370.

(1343 Februari 4) Datum anno Domini Millesimo CCC° quadragesimo secundo feria tertia post festum Purificationis beate Marie Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Wilhelmus DE SANTTEN, zijne echtgenoote en hunne kinderen, met uitzondering van hun zoon Wilhelmus, *qui ad presens dicitur esse in remotis*, ten behoeve van Eustacius genaamd HELLICARST en van zijne erfgenamen afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 2 marken, Luiksche munt, uit het huis van wijlen Henricus, *investitus* der kerk van St. Maarten te Wijk, aldaar gelegen in de *papenrouwe* (Pastoorstraatje) tusschen het erf van Johannes SMAEL, en uit het hunne gelegen aan het Vrijthof naast de huizen van Johannes UNGENERE en van Henricus genaamd HELLICARST, beloofd hebben de gewone formaliteiten te zullen nakomen en verklaard, dat eerstgenoemd huis nog bezwaard is met eenen cijns van 22 Luiksche schellingen, 9

---

(1) In dorso staat: *littera Herberti de Caydenbergh de XX solidis, que costabant XXXII scutis aureis.*

Digitized by Google

penningen en 2 kapoenen 's jaars en het tweede nog met een van 6 Luiksche marken en twee kapoenen en zij die overdracht zullen doen bekrachtigen door hunnen voornoemden zoon bij zijne terugkomst uit den vreemde, alles onder hypotheekstelling van al hunne goederen.

Afschrift in: *Registrum litt. fratern.* A fol. 48. — Schepenen: Johannes GRUTER en Egidius DE HEPPENART.

N° 371.

Transfixen. 1343 (November 16) die Dominica post festum beati Martini Episcopi hyemalis.

Schep. v. M. verklaren, dat de zoon van Wilhelmus DE SANTTEN, ten behoeve van Eustacius HELLICARST afstand gedaan heeft der rente in den voorgaanden brief vermeld.

Afschrift ibidem. – Schepenen: Johannes GRUTER en Florentius DE LEOPARDO.

N° 372.

(1379 Januari 13) Datum anno Domini M° CCC° septuagesimo octavo mensis Januarii die tredecima.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus DE WEERT, wonende te Wijk, Johannes genaamd OYSLINGER, koopman, en Henricus HELLICARST, als uitvoerders van het testament van Eustacius HELLICARST en van zijne echtgenoote Elizabeth MANESINIS, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk toegewezen hebben een mark cijns 's jaars van de twee marken, vermeld in de brieven waardoor deze gestoken is en te beuren uit de beide huizen aldaar beschreven, ten laste van welke twee huizen het hospitaal der H. Agatha een gelijke mark te vorderen heeft.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Arnoldus NUEST en Macharius DE JECORA.

Digitized by Google

N° 373.

(1343 Februari 6) Datum anno Domini M° CCC° XLII° feria quinta post festum beate Agathe Virginis ac Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Gerardus gezegd BONEFANT en Johannes DE VALKENBORCH, rector der kapel van den H. Georgius, priesters, van wege de broederschap van kapellanen aan Arnoldus PEEPKEN, priester, voor eene jaarlijksche rente van 3 Luiksche marken en 4 kapoenen in erfpacht gegeven hebben het huis van wijlen Ghiselbertus DE RIEMST met aanhoorigheden in de Breedestraat gelegen naast dat van Johannes DE VALLE, brouwer, en dat van Johannes FABRI en Arnoldus voornoemd onder hypotheekstelling zijner goederen beloofd heeft binnen het jaar 10 Luiksche schellingen dier rente met 25 kleine gulden te zullen aflossen (1).

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 40 v. — Schepenen: Johannes GRUTER en Egidius DE HEPPENART.

N° 374.

(1343 Februari 22) Datum anno Domini millesimo CCC^mo^ quadragesimo secundo in die beati Petri ad Cathedram.

Rentmeester en schepenen van Lenculen verklaren, dat Gerardus DE SCARWIER, iunior, met toestemming zijner echtgenoote en van zijne kinderen, aan den deken en het kapittel van St. Servaas eene jaarlijksche rente van 17 schellingen en 6 penningen Luiksche munt, betaalbaar te Lenculen en te beuren uit den molen der leerlooiers in de Looierstraat gelegen, alsmede 7 penningen, 1 cope-

(1) De aanteekening boven den brief, die van verschillende tijden is, luidt: *In lata platea de domo Giselberti* DE RYEMST *accensata domino Arnoldo* PEEPKEN, *vicario, videlicet pro anniversario quondam Wilmirre in Februario VI solidos, pro anniversario Pauli* DE VIVARIO *militis in Februario V solidos, item X solidos pro anniversario Ludovici investiti de Steyne in Julio; item II solidos pro parte domini Arnoldi* PEEKEN *et Levaldo* DE MOSA *III solidos en II capones et fraternitati decem capones. Antiqua altaria XIII* ½ *solidos, I caponem; Praedicatores VI solidos, III denarios et quartam partem caponis; haeredes Egidii* DE HERLE *de acquitatione quadam VI solidos III denarios et quartam partem caponis.*

Digitized by Google

tum, 2 kapoenen, Luiksch en eene hen grondcijns 's jaars uit het huis van wijlen Wilhelmus DOLWAY te Lenculen *supra fossatum oppidi*, thans in erfpacht bij Conrardus DE RYMPST, *venditor bladorum* (graanhandelaar), overgedragen heeft en beloofd hem te zullen vrijwaren tegen alle vorderingen, waarvoor hij al zijne goederen, zoo die roerende van het hof van Lenculen als die te Maastricht gelegen, verbonden heeft.

Ridder Arnoldus NUEST en Henricus DE YSEREN verklaren, dat zij bij die overdracht ook in hunne hoedanigheid van schepenen van Maastricht tegenwoordig zijn geweest.

Orig. op perkament — Schepenen: Arnoldus NUEST miles, Henricus DE YSEREN, Wynandus DE CIGNO, Gerardus DE ROSIS, Nycholaus DE MAURO, Florencius DE VINEA en Egidius DE HEPPENART. Zegels: dat van den rentmeester, 4 dwarsbalken van sabel, in het vrijkwartier drie palen, het zegel door een smallen zoom omzoomd; — 1° in een zespas drie dwarsbalken van groen waarop drie naar rechts gewende valken 2, 1; omschrift: . . ARNOLDI . . . . ILITI . .

N° 375.

(1343 Februari 22) Datum anno Domini millesimo CCC^mo XL° secundo in die beati Petri ad Cathedram.

Schep. v. M. oorkonden, dat Gerardus DE SCARWIER, iunior, zijne echtgenoote en kinderen aan den deken en het kapittel van St. Servaas overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 11 marken, 16 schellingen, 11 penningen, Luiksche munt, en 8 kapoenen, waarvan 6 marken, 9 schellingen, 11 penningen Luiksch en 6 kapoenen grondcijns zijn, te beuren uit de volgende goederen: 3 Luiksche schellingen en 6 penningen grondcijns uit het huis van Johannes SEKERMANS in de Looierstraat naast dat van Hermannus DE STOCHEYN, wever; 30 schellingen, 4 penningen en 2 kapoenen grondcijns uit het huis van Ludovicus DE MERE, *venditor peplorum* (handelaar in mantels), op den hoek der Witmakerstraat tegenover de Hondstraat (*ex opposito vici canum*); 5 schellingen en 2 kapoenen grondcijns uit eene *area* van wijlen Franco DE BOXBERGH in de Breedestraat naast diens huis; 10 schellingen en 6 penningen grondcijns uit het erf van Elisabeth de weduwe van

Digitized by Google

Daniel CASEUS in de *Heren Keysenrouwe* (Hekkestraat); 12 schellingen en 1 penning uit het huis van Johannes DE HAYSDAYL, *sellator*, met dependentiën gelegen in de Groote Staat naast dat van meester Otto, *sellator*, naar den kant der Maas; 15 Luiksche schellingen grondcijns uit het huis van Henricus, *factor chyretecarum* (1), naast het vorige gelegen; 33 schellingen, 6 penningen, Luiksche munt en 2 kapoenen grondcijns uit net huis van Gerardus CALOEPS bij de beide voorgaande gelegen; 20 Luiksche schellingen grondcijns uit het huis *de aureo capite* (in het gulden hoofd) in de Groote Staat gelegen naast het huis de Groote Zwaan (*de alto cigno*) en het huis de Waag; 20 Luiksche schellingen uit het huis van Johannes DE STELLIS in voornoemde straat naast dat *de mauro* geheeten en dat van Gerlacus, apotheker; 25 Luiksche schellingen uit het huis van Johannes CALOEPS, zadelmaker, in de Groote Staat op den hoek der Vijfharingenstraat, naast dat van Henricus RIDDER, *lorimerius;* 2 marken en 2 kapoenen uit het huis van Reynerus DE BORSEN in de Vijfharingenstraat (*in vico stellarum*) naast het voorgaande huis gelegen; 10 Luiksche schellingen uit het huis van Wynandus FABRI, *de Aquis*, gelegen in de Havenstraat (*retro macellum*) naast dat van Yda genaamd ENDEMARCS, *oleorum venditrix;* 12 Luiksche schellingen uit het huis op de Kaarsenmarkt tusschen dat van Henricus BOUMER, brouwer, en dat van wijlen Nicholaus DE LYMBORCH; dat Gerardus en zijne echtgenoote beloofd hebben de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen en hun het rustig bezit dier renten te zullen vrijwaren, waarvoor zij alle hunne goederen verbonden hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus NUEST, ridder, Henricus DE YSEREN en Johannes GRUTER.

N° 376.

(1343 Februari 28) Datum anno Domini M° CCC° XLII° feria sexta post festum beati Mathie Apostoli.

Schep. v. M. verklaren, dat Arnoldus HUVENERE, priester, eene

(1) *Chyreteca, chirotheca* = handschoen; derhalve fabrikant in handschoenen.

Digitized by Google

jaarlijksche rente van 7 Luiksche schellingen uit zijn huis met aanhoorigheden, gelegen op de Groote Gracht naast dat van zijn broeder Wilhelmus en dat van Henricus, pottenbakker, Elyas, priester, eene rente van 5 Luiksche schellingen uit het huis in de *Kenterkensruwe* (Sporenstraat) tusschen die van Wiricus DE VALLE en van Godscalcus, *pellifix*, en Johannes DE RUPE, priester, eene rente van 5 Luiksche schellingen uit een (1) zijner beide huizen achter de St. Janskerk gelegen naast het huis van Wynandus, wever, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk overgedragen hebben.

Afschrift in: *Registrum litter. fraternit.* A fol. 7. — Schepenen: Johannes GRUTER en Johannes DE MULKEN.

N° 377.

(1343 Maart 10) Datum anno Domini M° CCC° XLII^mo^ feria secunda ante diem beati Gregorii Pape.

Schep. v. M. verklaren, dat Otto COELSOP en zijne echtgenoote Nesa (2) voor hun jaargetijde en dat van hun broeder Walterus COELSOP aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk overgedragen hebben eenen cijns van 15 Luiksche schellingen 's jaars, te beuren uit het huis van Poys, thans bewoond door Henricus CUPENBENDER, en gelegen *supra lapideam viam* (achter het Vleeschhuis) naast dat van Godefridus genaamd VLENERE, *pellifex*, en dat van Aleydis DE CRANIA, en beloofd hebben haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, alles onder verband van hunne goederen en met verklaring dat op het huis nog gevestigd is een cijns van 7 Luiksche schellingen 's jaars.

Afschrift ibidem fol. 38. — Schepenen: Johannes GRUTER en Renerus DE ROSIS.

---

(1) Volgens de aanteekening boven den brief kwam dit huis naderhand aan Macharius DE HESE en stichtten voornoemde drie priesters met die renten hun jaargetijde.

(2) Uit de noot boven den brief blijkt, dat Nesa later begijn werd; aldaar leest men: *pro anniversario Ottonis* COELSOPS *in Julio V solidos; item V solidos pro anniversario domicelle Nese* COLSOPS *begine in Marcio; item pro anniversario domini Walteri* COELSOPS *in Decembri V solidos.*

Digitized by Google

N° 378.

(1343 Maart 12) Datum anno Domini millesimo CCC^mo^ quadragesimo secundo in die beati Gregorii Pape.

Schep. v. M. oorkonden, dat Goswinus DE GOSENHOVEN en zijn zoon Goswinus, ridders, ten behoeve van Johannes WITHUYS, *incisor pannorum* (lakenscheerder), afstand gedaan hebben van 5 marken, 17 schellingen, Luiksche munt, 10 kapoenen en 2 hennen jaarlijkschen grondcijns, waarvan: 17 schellingen, 4 penningen en 2 kapoenen uit het huis van Walterus DE LOVANIO in de Brugstraat tegenover dat van Johannes DE WEYRT, schoenmaker, van welk huis Hildegerus, kanonik van St. Servaaskapittel, van wege dat kapittel *mansionarius* is; 21 schellingen, 8 penningen en 2 kapoenen uit het huis in de Stokstraat (*ad truncum*) gelegen achter dat van Hellinus DE MOGH, tusschen dat van Johannes MANNUS, schoenmaker en van gene en waarvan laat is Collardus DE LOBBIS, de schoonzoon van wijlen Henricus ZUETMINNE, schepen van Luik; 47 schellingen, 8 penningen en 4 kapoenen uit het huis van Johannes DE BOVERYEN, schipper van Luik, op de Havenstraat (*in vico dicto Hoefstat*) tegenover dat van Katharina DE PIRCHES (?) houtverkoopster aan de Maas, naast dat van vrouwe VAN EYTZENROEDE en naast dat van Johannes BULEWE; 8 schellingen, 8 penningen en 2 kapoenen uit het huis bewoond door Lambertus MIRABELS, steenhouwer, in voornoemde Havenstraat gelegen tusschen de huizen van Johannes genaamd HALLEBEY en van Johannes BOCKET, waarvan laat is Paulus EGBERTI, volier van Lenculen; 5 schellingen en 5 penningen uit het huis van wijlen TRIPPION, priester, in de Plankstraat naast dat van Gerardus ROET, priester, en dat van Lambertus PRICKINCK, vleeschhouwer; 7 schellingen en 7 penningen uit het huis van Lambertus PRICKINCK naast het voorgaande gelegen; en 8 schellingen en 8 penningen uit het huis van Lamberti, *sartor*, zoon van Menta, gelegen op de Munt tusschen die van Johannes *factor stagnearum amphorarum* en van Gyso QUEECH (?); dat zij beloofd hebben hem het rustig bezit te zullen vrijwaren, de gewone rechtsgebruiken te zullen nakomen en die overdracht te zullen doen goedkeuren door de echtgenoote van Goswinus' zoon voornoemd, waarvoor zij hunne

Digitized by Google

goederen verpand en tot medeschuldenaren gesteld hebben Henricus DE LICHTENBORCH, diens zoon Henricus DE LICHTENBORCH en diens broeder Johannes genaamd PARYS.

Afschrift op perkament. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Johannes DE MULKEN.

N° 379.

Transfixen. (1343 Maart 12) Datum anno Domini M° CCC^mo XL^mo secundo ipso die beati Gregorii Pape.

Schepenen van St. Pieter oorkonden, dat Goswinus DE GOSENHOVEN, Goswinus diens zoon, ridders, Henricus DE LICHTENBORCH, Johannes genaamd PARYS zijn eerstgeborene en zijn zoon Henricus DE LICHTENBORCH *iunior*, onder verband hunner goederen en uitdrukkelijk verklaard hebben de voorwaarden, gesteld bij de overdracht, in den voorgaanden brief, te zullen nakomen.

Afschrift op perkament. — Schepenen: Henricus KESTELMAN en Lambertus DE CANNE.

N° 380.

(1343 Mei 26) Datum anno Domini millesimo CCC^mo quadragesimo tertio feria secunda post festum beati Urbani Pape.

Schep. v. M. verklaren, dat Katharina, de echtgenoote van ridder Goswinus DE GOSENHOVEN, ten behoeve van Johannes genaamd WYTHUES, lakenscheerder, wonende langs het Vrijthof, en van zijne erven afstand gedaan heeft der renten in de voor gaande brieven vermeld (1).

Afschrift op perkament. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Johannes GRUTER.

N° 381.

(1403 December 7) Gegeven int jaer der gebeurt ons Heren duysent vierhondert ende drye zeven daghe in Decembri.

Schep. v. M. oorkonden, dat Peter WITHUYS ten behoeve van

(1) Deze drie schepenbrieven werden 14 Januari 1404 gevidimeerd door de schepenen van Maastricht: Godenulus DE SPAUDEN en Florentius WITHUIS.

Digitized by Google

Dieric VAN ACHEL, priester en schatbewaarder (*custos*) van St. Servaaskerk, afstand gedaan heeft van eenen jaarlijkschen grond- en erfcijns van een mark en 2 kapoenen, te beuren uit het huis van Heynric VAN TILLE, *houltmengers*, gelegen *op die houtstaet* naast dat van Vastrard SACDREGER en dat van Ida de weduwe van Cornelis PREUTS, welken cijns zijn vader, wijlen Johan WITHUYS, gekocht heeft van ridder Goeswyn VAN GOESHOVEN en diens zoon, en die vermeld is met de overige cijnsen in de voorgaande brieven, *ende van wilgen grontcens voirscreven Joffer Margaritte, dochter Johan Withuys, ende nicht Peters voirscreven gelyken cens van hoere kinds deylingen heet.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Godenuel VAN SPAUDEN en Florens WITHUYS.

N° 382.

(1404 November 26) Gegeven int joer vander geburde ons Heren dusent vyerhondert ende vyer sessentwintich dage in Novembri.

Schep. v. M. verklaren, dat Herman VAN HESE en zijne echtgenoote Margryet *samenderhant* aan Dyeric VAN ACHEL, priester en schatbewaarder van St. Servaaskerk, eenen jaarlijkschen grond- en erfcijns van 1 mark en 2 kapoenen uit het huis, vermeld in den naast voorgaanden brief, overgedragen hebben, beloofd hebben de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen en verklaard dat voornoemde cijns, grondcijns is en gelijk aan den cijns dien Peter WYTHUYS, oom van voornoemde Margryet, aan Dyeric voornoemd verkocht heeft en waarvan ook melding is in den voorgaanden brief.

Orig. op perkament. — Schepenen: als van n° 381.

N° 383.

(1343 Maart 18) Datum anno Domini millesimo CCC^mo^ quadragesimo secundo feria tertia post diem beate Gertrudis Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes, de rector der kapel van den H. Geest aldaar, priester, aan de schatbewaarders van

Digitized by Google

St. Servaaskerk als momboren der arme priesters, overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van 1 mark, Luiksche munt, te beuren onmiddelijk na eene rente van 26 schellingen, 6 penningen Luiksch en 1 kapoen uit zijn woonhuis (1) aan het Vrijthof naar den kant der Platielstraat naast het huis der kinderen TELDERS, waarbij als grondheer van dat huis tegenwoordig was Johannes DE BROEGEL, meester van het hospitaal van voornoemde kerk (*hospitularius hospitalis sancti Servatii*), en beloofd heeft hun gedurende een jaar en dag het bezit daarvan te zullen vrijwaren.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTER en Nycholaus DE HESE.

N° 384.

1343 (April 25) in die beati Marci Ewangeliste.

Schep. v. M., oorkonden, dat Johannes MATHYAS, voller, zijne echtgenoote en hun schoonzoon Daniël TOTMAN ten behoeve van Thylmannus DE ROESMER, schepen van Luik, en van zijne erfgenamen afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 2 Luiksche marken te beuren uit hun huis op de Kleine Gracht en uit vier ramen, waarvan het eene gelegen is achter dat huis, het tweede bij voormeld raam *uno interposito*, het derde tusschen die der kinderen DE HEEPPENART en van Johannis MECHELMAN en het vierde tusschen die van Nicholaus NUX en van Nicholaus SERVATII, beloofd hebben hun het bezit dier rente te zullen vrijwaren en verklaard dat behalve voornoemde rente op de vier ramen nog gevestigd is eene rente van 12 schellingen 's jaars, alles onder verband hunner goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Nicholaus DE MAURO.

N° 385.

Transfix. 1346 (Juli 29) die Sabbati post festum beate Marie Magdalene.

Schep. v. M. verklaren, dat de *honesta matrona* Mechtildis,

---

(1) Naderhand kwam dat huis in het bezit van Johannes BRUESSELARE, *sartor*.

Digitized by Google

weduwe van Tilmannus DE ROESMAER, schepen van Luik, voor haar jaargetijde en dat van haren echtgenoot, aan den deken en het kapittel van St. Servaas de rente, vermeld in den vorigen brief, overgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen als van nº 384.

Nº 386.

1343 (April 25) in die beati Marci Ewangeliste.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes DE VALKENBORCH, bakker, wonende te Tweebergen, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van 4 Luiksche schellingen te beuren na eene van 5 schellingen uit het erf te Tweebergen gelegen tusschen dat van Reynerus DE CANNE en dat van Petrus, en onder hypotheekstelling van al zijne goederen beloofd heeft de gewone rechtsgebruiken te zullen nakomen.

Afschrift in: *Registrum litter. fraternit.* A fol. 5 v. — Schepenen: Johannes GRUTER en Egidius DE HEPPENART.

Nº 387.

1343 (Juni 22) Dominica ante festum beati Johannis Baptiste.

Schep. v. M. oorkonden, dat Egidius PISTOR te Tweebergen en zijn broeder Godefridus, *clericus*, verklaard hebben, dat van hun huis te Tweebergen gelegen tusschen dat van Henricus MOERKEN, priester, en dat van Johannes DE MERICA, vleeschhouwer, aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas eene jaarlijksche rente van 2 Luiksche schellingen (1) betaald wordt.

Afschrift ibidem fol. 8. — Schepenen: Arnoldus HAEN en Nicholaus DE MAURO.

---

(1) Die rente was bestemd voor het jaargetijde van Johannes SCRIPTORIS te Tweebergen, dat 14 September gehouden werd.

Digitized by Google

N° 388.

1343 (Juli 25) ipso die beati Jacobi Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Franco, de zoon van Oda, *mercenaria ante crucem*, en schoonzoon van Wolterus DE HOEGHEYM, schepen van Maastricht, zijne echtgenoote en zijn zoon ten behoeve van Thomas DE MALLE, bakker, en van zijne erven afstand gedaan hebben van eenen cijns van 24 Luiksche schellingen 's jaars te beuren na eenen cijns van 3 marken en 16 schellingen uit het huis waarin zij wonen, naast dat van Oda voornoemd en het huis *de cervo*, en beloofd hebben hun het bezit daarvan te zullen vrijwaren en de verdere formaliteiten te zullen nakomen, waarvoor Franco tot medeschuldenaren gesteld heeft zijn broeder Johannes genaamd HERNYNKEN, zijn schoonbroeder (*sororius*) Macharius en Henricus DONCKEL.

Orig. op perkament. — Schepenen: Wolterus DE HOEGHEYM en Johannes GRUTER.

N° 389.

Transfixen. 1344 (April 22) in nocte beati Georgii Martyris.

Schep. v. M. verklaren, dat Franco voornoemd aan Thomas DE MALLE, bakker, eenen cijns van eene mark 's jaars uit het huis, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, overgedragen heeft, onder belofte dat hij de gewone rechtsgebruiken zal nakomen, waarvoor hij zijnen broeder Johannes HERNYNKEN tot schuldenaar gesteld en zijne goederen verbonden heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen als van n° 388.

N° 390.

(1377 Januari 31) Datum anno Domini millesimo CCC° LXX° sexto mensis Januarii die ultima.

Schep. v. M. oorkonden, dat Thomas DE MALLE, schipper, en zijne echtgenoote Zyba aan Macharius DE VOEREN, brouwer, en zijne echtgenoote Elisabeth SPRONCS overgedragen hebben eene

Digitized by Google

jaarlijksche rente van 30 Luiksche schellingen te beuren in twee halfjaarlijksche termijnen na eene rente van 3 marken uit het huis *de Vranckenberch* en beloofd hebben hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en de verdere formaliteiten te zullen nakomen, alles onder verband hunner goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus DE MONTHENAKEN en Paulus DE SPAUDEN.

N° 391.

(1378 Maart 21) Datum anno Domini M^mo CCC^mo septuagesimo septimo mensis Martii die vicesima prima, secundum consuetudinem opidi Traiectensis predicti.

Schep. v. M. verklaren, dat Macharius DE VOEREN en zijne echtgenoote Elisabeth SPRONCS ten behoeve hunner zuster Gertrudis SPRONCS en harer erfgenamen van de 30 Luiksche schellingen jaarlijksche rente hiervoren vermeld afstand gedaan hebben, en onder verband van al hunne goederen beloofd hebben haar het rustig bezit dier rente te zullen vrijwaren.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus DE MONTHENAKEN en Gobellinus DE MONYOUWEN.

N° 392.

(1394 Maart 16) Gegeven int joer van der gebuerde ons Heren dusent dryehondert noe[gentich ende] vyer sessetene dage inden moende van Meerte.

Schep. v. M. oorkonden, dat Geertruyt SPRONCKS aan Willem VAN SINT MARGRAETEN, kanonik van St. Servaaskapittel, overgedragen heeft de 30 Luiksche schellingen jaarlijksche rente, vermeld in de vorige drie brieven en te beuren uit *„guede die geheyten syn te Vranckenberch gelegen in die gemeyne strate geheyten vur dat cruys* (1) naast dat geheeten *ten hertte* en toebehoorende aan Johan

(1) Onder de aanwijzing *vur dat cruys*, in de Latijnsche oorkonden *ante crucem*, wordt zoowel het begin der Groote Staat als der Muntstraat aangewezen. Dit komt hiervan doordien voor of naast het Oud-Stadhuis, het *pretorium* of *dinghuis*, een steenen kruis stond, waaraan, volgens de middeleeuwsche rechtsgewoonten, de insolvente, onvermogende schuldenaars, vastgebonden en ten pronk gesteld werden. (G. D. Franquinet, *Beredeneerde inventaris der oorkonden en bescheiden van het kapittel van O. L. Vrouw te Maastricht* . . tom. I, p. 186).

Digitized by Google

VAN DEN CREEFT aan de eene zijde en dat van Geenken CRUCENBERGH aan de andere zijde.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florens WEELDE en Goedart VAN VLEYTINGEN.

N° 393.

1343 (November 11) in die beati Martini hyemalis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Gerardus, de zoon van wijlen Petrus DE VALKE, en zijne echtgenoote Vreswindis ten behoeve van Johannes DE CORVO, clericus, en van zijne erfgenamen afstand gedaan hebben van eenen jaarlijkschen erfcijns van 5 Luiksche schellingen uit het huis van Johannes WASMUET gelegen te Wijk *ante altum pontem iuxta puteum*, en beloofd hebben hem het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en ingeval van benadering hem daarvoor eene pacht van 7 vaten rogge te zullen betalen; dat Gerardus' broeder Petrus en hun schoonbroeder (sororius), Gerardus DE MERE, verklaard hebben geene rechten op voornoemden cijns te bezitten, maar in de plaats daarvan voor hun aandeel ontvangen hebben eene rente van 10 Luiksche schellingen gevestigd op het huis van Wilhelmus genaamd HORTOGENMAN.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 25 v. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Johannes GRUTER.

N° 394.

Transfix. (1356 Februari 24) Datum anno Domini M° CCC° LV° in die beati Mathie Apostoli.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes DE CORVO en zijne echtgenoote Katharina voor hun jaargetijde (1) en dat wijlen hunner

---

(1) Bij de aanteekening boven den brief staat vermeld, doch van latere dagteekening dan het opschrift van den brief: *pro anniversario Johannis de Corvo clerici et parentum suorum in Junio.* In het necrologium der broederschap evenwel lezen wij op 19 Juni: *Anniversarium Johannis de Corvo clerici et scriptoris opidi ac patris eius et Katherine, uxoris ipsius Johannis, V solidos.*

Digitized by Google

beider ouders met name Johannes, Katharina, Theodoricus en Ida, in de kapel der broederschap van kapellanen van St. Servaas te houden, aan die broederschap den cijns in den voorgaanden brief vermeld overgedragen hebben, met behoud van het vruchtgebruik daarvan gedurende hun leven.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Gobelinus DE RUFFO CLIPEO en Johannes GRUTER.

N° 395.

(1344 Maart 2) Datum anno Domini M° CCC° XL tertio feria tertia post festum beati Mathie Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus genaamd DONCKEL van Tweebergen voor 20 Luiksche schellingen en 2 kapoenen cijns 's jaars in erfrecht gegeven heeft aan Johannes LENSIS, schoenmaker, een huis te Tweebergen tusschen het huis van SPILMEKER en dat van Wilhelmus MULKEN, van welken cijns 14 schellingen (1) betaald zullen worden aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas en de overige 6 met de twee kapoenen aan hem, en dat het huis *erit... temporibus oportunis semper cum censu annali requirenda.*

Afschrift ibidem fol. 5 v. — Schepenen: Johannes DE HESE en Johannes GRUTER.

N° 396.

(1344 Maart 17) Datum anno Domini millesimo CCC^mo XL° tertio in die beati Gertrudis Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus genaamd HONDTERMARCH

---

(1) De aanteekening boven den brief meldt, dat met die 14 schellingen jaarlijkschen cijns bij de broederschap drie jaargetijden gesticht werden, te weten dat van ridder Arnoldus DE SIMPIR en zijne echtgenoote Elisabeth met 5 schellingen, in het necrologium der broederschap op 8 Juli vermeld: *Anniversarium domini Arnoldi de Sympir, militis, et domine Elizabeth uxoris sue, V solidos;* dat van ridder *Johannes de Pitershem senior* aldaar vermeld op 10 September: *Anniversarium domini Johannis de Pytersheym, senioris, militis, IIII solidos,* en dat van Henricus DONCKEL, dat den 20 dier maand gehouden werd.

Digitized by Google

met toestemming zijner echtgenoote en zijner kinderen aan den deken en het kapittel van St. Servaas eene jaarlijksche rente van 1 Luiksche mark uit hun huis in de *Gobbenstrate* tusschen dat van Wilhelmus DE HEYDENDAYL en dat van Johannes genaamd MUTENERE overgedragen heeft, beloofd heeft de gewone formaliteiten te zullen nakomen, waarvoor Anthonius *pellifex* zich borg gesteld heeft, en verklaard dat behalve voornoemde rente op dat huis nog eene van 10 Luiksche schellingen en 2 kapoenen gevestigd is, alles onder verband van al zijne goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Nycholaus DE MAURO en Johannes DE MULKEN.

N° 397.

1344 (April 14) in die beatorum Tyburcii et Valeriani Martyrum.

Schep. v. M. oorkonden, dat Jutta, begijn, zuster van wijlen den priester Henricus genaamd CRUKENSLACHS, ten behoeve van Johannes, kanonik en cantor van het kapittel van St. Servaas, en van zijne erfgenamen afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 21 Luiksche schellingen en 1 kapoen, waarvan 17 schellingen en den kapoen uit het huis van wijlen meester Johannes MARSCALCI in de Breedestraat tusschen dat van wijlen Franco, priester, en dat van wijlen Gyselbertus DE RYMPST, van welk huis 12 Luiksche penningen en een halve kapoen betaald worden aan de dochter van wijlen ridder Henricus HAPPART de Wyc, als grondvrouw, en de overige 4 schellingen uit het huis van wijlen Egidius genaamd PULLUS, priester, met aanhoorigheden gelegen op de Kersenmarkt nabij het erf van Goffinus DE WELLEN, brouwer, en onder verband van al hare goederen beloofd heeft hem het rustig bezit dier rente te zullen vrijwaren en de gewone rechtsgebruiken te zullen nakomen, met uitdrukkelijke verklaring dat zij die rente aan voornoemden cantor reeds vóór drie jaren verkocht had.

Orig. op perkament. — Schepenen: Nycholaus DE MAURO en Florentius DE [LEO]PARDO.

Digitized by Google

N° 398.

Transfix. 1369 (December 18) feria tertia post Lucie.

Schep. v. M. verklaren, dat Sigerus DE NOVOLAPIDE, deken, en Theodericus DE HAVERT, kanonik van St. Servaaskapittel aldaar, alsmede Willelmus DE LODENAKEN, meester van het hospitaal (*magister hospitalis*) van dat kapittel, als uitvoerders der laatste wilsbeschikking van wijlen Johannes DE HAREN (1), kanonik en cantor van voormeld kapittel, van de jaarlijksche rente van 21 Luiksche schellingen en 1 kapoen, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, afstand gedaan hebben ten behoeve der rectoren van de zeven oude altaren in de St. Servaaskerk gelegen, namelijk: dat van het H. Kruis, dat in het midden der kerk, dat op het Nieuwwerk (*in novo opere*), dat in de kapittelzaal, dat der H. Agatha, dat van den H. Laurentius en dat van de oude kapel (*altare antique capelle*) 2e fundatie, en ten behoeve der pastoors (*rectores*) der kerken van St. Jan en van St. Mathias, te weten de 17 schellingen en 2 kapoenen voor de rectoren der altaren voormeld en de 4 schellingen voor de beide pastoors, gelijkelijk onder hen te verdeelen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius WELDE en Henricus DE MONTENAKEN. Zegels: In een vierhoek een schild waarop drie golvende dwarsbalken boven elkaar; randschrift: . . FLORECY . DE . WELD . SCABI . TIECT .

---

(1) Of deze Johannes DE HAREN lid was der adellijke familie VAN HAREN, wier leden voogd waren van Maastricht, weten wij niet; althans bij de genealogiën dier familie, uitgegeven in: *Geschiedkundige herinneringen uit de voormalige grietenijen Oost- en West-Stellingswerf, hoofdzakelijk aangaande het geslacht der van Harens* door J. F. Kleynsma; in de *Publications de la Société historique et archéologique dans le duché de Limbourg*, tom. X p. 426—435 en in *Annales de l'Académie d'archéologie de Belgique* tom. VI p. 242—323, wordt hij niet vermeld. Als cantor van St. Servaaskapittel vinden wij hem vermeld reeds in 1344. In 1362 stichtte hij in de St. Servaaskerk het altaar (de kapel?) ter eere van de HH. Bartholomeus, apostel, en Sebastianus, martelaar, met twee dagelijksche Missen, waarvoor hij, met toestemming van Jan, heer van Pietersheim, schonk 14 bunders, 12 groote en 12 kleine roeden akkerland, onder Lanaeken gelegen. Aan de broederschap van kapellanen dier kerk, waarvan hij wellicht lid was, schonk hij 15 bunders en 16 groote

Digitized by Google

N° 399.

1344 (April 15) feria quinta post octavas Pasche.

Schout en schepenen van St. Pieter nabij Maastricht oorkonden, dat Lambertus gezegd PARIDON verklaard heeft, dat zijne zusters, Gertrudis en Elizabet, uit het huis *de sconvelt*, dat hij aan zekeren Johannes in erfrecht gegeven had, 8 Luiksche schellingen beuren van de 18 dier schellingen, welke van voornoemd in erfrechtgeven overgebleven waren, waarvan de resteerende 10 schellingen gebeurd worden door Katharina de bloedverwante zijner zuster Gertrudis, en hij aan die personen die renten overgedragen heeft.

Afschrift in: *Registrum litt. fratern.* A fol. 26. — Schepenen: Lambertus LAMBOY, schout, ...

N° 400.

Transfix. 1348 (Mei 12) feria quinta videlicet duodecima die mensis Maii.

Schout en schepenen van St. Pieter verklaren, dat Gertrudis en Elizabet, de zusters van Lambertus PARADOEN, alsmede Katharina SUNKEN met haren momboor, Lambertus voornoemd, al hare rechten op het huis in den voorgaanden brief vermeld aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk overgedragen hebben en beloofd haar tegen alle vorderingen te zullen vrijwaren (1).

Afschrift ibidem. — Schepenen als n° 399.

---

roeden akkerland. De adellijke abdij van St. Gerlach te Houthem telde hem onder hare weldoeners en hield op 2 September zijn jaargetijde, aldus in het doodenregister vermeld: *(Commemoratio) Joannis, cantoris sancti Servatii, benefactoris specialis.* Hij overleed den 5 Augustus 1369.

(1) De aanteekening boven de brieven luidt: *In sancto Petro ad domum de sconvelt VIII solidos,* met eene latere hand er bij gevoegd: *ex parte Gertrudis et Elisabete sororum Lamberti Paradon pro ipsorum anniversariis qui census est preditus; sed dominus Johannes Bolle, presbyter assignavit fraternitati ad dictam domum pro anniversario Gyselberti de Membruggen patris sui in Octobri V solidos.*

Digitized by Google

N° 401.

1344 (April 18) Dominica post octavas Pasche.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE MONETA, priester, ten behoeve der broederschap van kapellanen van St. Servaas, eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen (1) op zijn huis, gelegen *supra Rufi novum oppidum* (2) naast dat van Fastrinus, *factor vitrorum*, gevestigd heeft en beloofd der broederschap het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, onder hypotheekstelling van al zijne goederen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 7 v. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Reynerus DE ROSIS.

N° 402.

1344 (Juli 26) in crastino beati Jacobi Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Elisabet, de weduwe van Godefridus TILO van Lenculen, en hare kinderen Godefridus, Johannes, Yda en Aleydis aan den deken en het kapittel van St. Servaas overgedragen hebben eenen jaarlijkschen cijns van 12 Luiksche schellingen uit het huis (3) in den Ververhoek (*in parvo vico ducente a platea Lenculensi versus bona Mathie de Gladio tinctoris*), belendend aan dat van Henricus *super portam duorum montium* en dat van zekeren QUODEVLIEGHE en Elisabet beloofd heeft de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen en die overdracht te zullen doen goedkeuren door hare dochter Elisabet, alles onder verband van hare goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Nycholaus DE HERE.

---

(1) De aanteekening boven den brief deelt mede, dat die rente besteed werd voor het jaargetijde van *Hilgerus de Colonia et Willelmus comes Hollandiae in Augusto;* op 17 dier maand lezen wij in het necrologium der broederschap: *Anniversarium domini Hilgeri canonici de Colonia et Wilhelmi, comitis Honaniae, V solidos.*

(2) In de Nederduitsche akten wordt die straat geheeten „Rodenstrote" en is de tegenwoordige Capucijnenstraat.

(3) De noot in dorso van het perkament meldt, dat het huis naderhand kwam aan Beatrix SNEESKEN.

Digitized by Google

N° 403.

1344 (Augustus 6) feria sexta post festum beati Petri ad Vincula.

Schep. v. M. oorkonden, dat Yda DE OERMUNDE, begijn, Johannes WITHUES en Johannes PELSER, als uitvoerders van het testament van Yda DE PYTERSHEM, begijn, aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas 5 Luiksche schellingen jaarlijksche rente (1) uit het huis van Gerardus SPINNEN voor de *Veerlinscsporte* (2) op de Kleine Gracht, overgedragen hebben.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 16, 43 en 132. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Johannes DE MULKEN.

N° 404.

1344 (September 3) feria sexta post festum sancti Egidii.

Schout en schepenen van Heer (*ville de Here*) oorkonden, dat Oda, begijn, de dochter van Beatrix de CHAHIRS (sic) ten behoeve der arme scholieren van St. Servaaskerk (*ad opus pauperum scolarium panes subtus campanas ecclesie Sti Servatii . . . recipientium*) van eene jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen te beuren uit de hofstede en het huis van Theodoricus DE CHAHIRS, gelegen te *Chahirs* (Kadier?), afstand gedaan heeft en beloofd hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, waarvoor zij tot borgen gesteld heeft Henricus HANRICK en zijn zoon Henricus.

Afschrift in: *Liber litter. . . . bonorum panistarum* fol. 19. — Schepenen: Adulphus DE HERE schout, Johannes PANHUS, Johannes OFFERMAN, Henricus IUXTA CAMPUM, Gerardus DE WICHT, Ghiselbertus DE HERE (?), Marsilius DE SCHARNE en Johannes RESE.

---

(1) Die rente was bestemd voor het jaargetijde van Yda DE PYTERSHEM dat den 3 Juni gehouden werd.

(2) Deze poort was gelegen aan het uiteinde der Kleine Gracht aan de Maas en ontleende waarschijnlijk haren naam aan het veer dat aldaar over de Maas voer.

Digitized by Google

N° 405.

1344 (October 21) feria quinta ante festum beatorum Symonis et Judae Apostolorum.

Schep. v. M. oorkonden, dat Gerardus DE STAERWYER (DE SCAERWYER) aan de arme scholieren van St. Servaaskerk eenen cijns van 1 Luiksche mark 's jaars uit het huis van Johannes DE VLYDERMAEL, bakker, in de *vicus Broetbrogge* (Stokstraat) gelegen, tusschen die van Mechtildis DE VALKENBORCH en van DULLART, heeft overgedragen, beloofd de gewone rechtsgebruiken te zullen nakomen, ingeval van bescheid de ontvangen gelden te zullen terugbetalen en die overdracht voor het feest van den H. Andreas eerstkomende te zullen doen goedkeuren door zijne echtgenoote en zijne kinderen, waarvoor hij tot borgen gesteld heeft Arnoldus DE LUCKE en Franco den zoon van Oda. . . .

Afschrift in: *Liber litter. bonorum . . panistarum* fol. 20. — Schepenen: Johannes GRUTER en Florentius DE LEOPOLDO (sic) (LEOPARDO).

N° 406.

Transfix. 1344 (November 23) in die beati Clementis Pape.

Schep. v. M. verklaren, dat Katharina, de echtgenoote van Gerardus DE SCARWYER den jonge, en hare kinderen ten behoeve der arme scholieren van St. Servaaskerk vaarwel gezegd hebben aan den cijns van 1 Luiksche mark, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is.

Afschrift ibidem fol. 20 v. — Schepenen als van n° 405.

N° 407.

1344 (December 28) in die beatorum Innocentium.

Schep. v. M. oorkonden, dat Godefridus de zoon van wijlen Johannes SMYTKEN van Tweebergen ten behoeve van de broederschap van kapellanen van St. Servaas aan Gerardus BONEFANT,

Digitized by Google

momboor dier broederschap, overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen uit een huis te Tweebergen gelegen en begrensd door dat van wijlen Hendrik WOUF en dat van Johannes WOUF, timmerman, en beloofd heeft gedurende een jaar en dag haar het rustig bezit dier rente te zullen vrijwaren, die overdracht te zullen doen goedkeuren door zijnen broeder Wilhelmus en verzekerd heeft dat voornoemd huis met niets meer belast is dan met 7 schellingen, 6 penningen en 3 kapoenen 's jaars, alles onder verband van al zijne goederen en onder borgstelling van zijnen broeder Winandus SMYTKEN.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 6 v. — Schepenen: Wolterus DE HOGHEM en Johannes DE MULKEN.

N° 408.

(1345 Januari 18) Datum anno Domini millesimo CCC^mo^ quadragesimo quarto in crastino beati Anthonii Abbatis et Confessoris.

De Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Matheus en Wilhelmus, zonen van wijlen Godefridus, zoon van Servatius, aan den deken en het kapittel van St. Servaas hunne tegenwoordige en toekomende rechten op de goederen van wijlen hunne ouders gelegen *supra ruffi novum oppidum*, voor zoover die goederen van voornoemde deken en kapittel afhangen, overgedragen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus NUEST, ridder, Henricus DE YSEREN, Wynandus DE CIGNO, Gerardus DE ROSIS, Nycholaus DE MAURO, Florentius DE VINEA en Egidius DE HEPPENART.

N° 409.

1345 (Juni 20) feria secunda ante Septem beatorum Dormientium.

Schout en schepenen van St. Pieter (*de sancto Petro prope Traiectum*) oorkonden, dat Gerardus genaamd BONEFANT, als

Digitized by Google

momboor der broederschap van kapellanen van St. Servaas (*fraternitas hospitalis beati Servatii*), en Yda, de weduwe van ridder Goeswinus DE BERGHE, voor eenen grondcijns van 7 Luiksche schellingen 's jaars, gelijkelijk tusschen de broederschap en Yda voornoemd te verdeelen, aan Laurentius LEUS, wagenmaker, in erfrecht gegeven hebben eene *area* te St. Pieter gelegen naast het erf van wijlen Johannes PAPE, welke *area* Bruno SUPRA DOMUM, clericus, hij beschut verkregen heeft, en Yda onder hypotheekstelling van al hare goederen beloofd heeft die overdracht te zullen doen goedkeuren door haren zoon, ridder Reynerus, zoodra hij uit den vreemde zal zijn teruggekeerd.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 26. — Schepenen: Lambertus DE CANNE, schout, . . .

N° 410.

1345 (Juli 24) Dominica post diem beate Margarete Virginis et Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE AQUIS, bakker, verklaard heeft, namens Gerardus DE JOEBECH (1), kanonik van Aldeneyck, aan Elisabeth, de weduwe van magister BRULANT, verkocht te hebben 2 Luiksche marken jaarcijns, na eenen grondcijns van 14 schellingen en 4 kapoenen te beuren uit het huis van Anthonius BEGGART, gelegen op het *forum cerasorum* (Kersenmarkt) tusschen het huis van Martinus FREDERCI en dat van Anthonius, *refector antiquarum vestium*, en beloofd heeft Gerardus voornoemd er toe te zullen brengen dien cijns aan Elisabeth over te dragen, haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en de verdere formaliteiten te zullen nakomen, alles onder verband zijner goederen.

Orig. op perkament. — Johannes GRUTER en Florentius DE LEOPARDO. Zegels: 1° In een driepas een schild waarop drie tweelingsdwarsbalken, boven en aan weerszijden van het schild een hoefijzer.

---

(1) Deze Gerardus DE JOEBECK is wellicht dezelfde als Gerardus DE JOBEKE, DE JOEBEKE, kanonik van Aldeneyck, die zijne goederen (eenige huizen) nabij de kapittelkerk van O. L. Vrouw te Maastricht gelegen ± 1340 aan den deken en het kapittel dier kerk schonk om er eene parochiekerk te bouwen, die in Maart 1342 reeds klaar was en aan de HH. Lambertus martelaar en Nicolaus bisschop en belijder was toegewijd en altijd de zetel is geweest der St. Nicolaasparochie, thans O. L. Vrouweparochie.

Digitized by Google

N° 411.

Transfixen. 1345 (September 26) feria secunda post festum beati Mathei Apostoli et Ewangeliste.

Schep. v. M. verklaren, dat Gerardus DE JOEBECH, kanonik van Aldeneyck, aan Elisabeth de weduwe van meester Johannes BRULANT en aan hare erfgenamen de 2 Luiksche marken cijns 's jaars, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, overgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen als van n° 410.

N° 412.

1365 (November 15) Sabbato post festum beati Martini hyemalis Episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat Katharina BRULANT (1) voor het jaargetijde van Elisabeth de weduwe van meester BRULANDI, voor het hare en dat van haren bloedverwant Tilmannus DE WILRE, priester, aan den deken en het kapittel van St. Servaas overgedragen heeft eene mark van den cijns in den voorgaanden brief vermeld, waarvan de andere mark gebeurd wordt door Tilmanus voornoemd, de beschikking in haar testament nopens die twee marken gemaakt herroepen en aan alle rechtsgebruiken bij overdrachten in voege, *prout ordo juris poposcit*, voldaan heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Gobelinus DE RUFO CLIPEO en Henricus DE MONTENAKEN

N° 413.

1345 (Augustus 19) feria sexta post festum Assumptionis beate Marie Virginis Gloriose.

Schep. v. M. oorkonden, dat Wolterus genaamd ALLET, zijne echtgenoote en hunne dochter, aan de broederschap van kapellanen

(1) Bij de broederschap van kapellanen stichtte zij met drie vaten rogge, voor haar en hare ouders ook een jaargetijde, dat den 2 September gevierd werd.

Digitized by Google

van St. Servaas eene jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen te beuren uit een huis met aanhoorigheden *retro sanctum Jacobum* (1) gelegen, tegenover het huis van Henricus DE RYMPST en tusschen dat van Lambertus DE BLISEA, houtverkooper, en dat van Engelbertus WELLEN, heeft overgedragen en verzekerd onder verband van al zijne goederen dat voormeld huis met niets meer belast is dan met eene rente van 12 Luiksche schellingen en 1 kapoen 's jaars.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTER en Reynerus DE ROSIS.

N° 414.

1345 (November 12) in crastino beati Martini Episcopi hyemalis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Dilla, de weduwe van Arnoldus DE SCARNE, hare zonen Raso en Johannes, haar schoonzoon Johannes DE BOXBERCH, echtgenoot van hare dochter Katharina, en deze, gezamenlijk aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas eenen jaarlijkschen cijns van 7 Luiksche schellingen (2), van eenen van 23 schellingen en 1 kapoen te beuren uit het huis van Johannes van EYMOLE genaamd CAMSCERPER, op de Houtmarkt naast dat van Mathias YSERMANS, overgedragen hebben en Johannes DE BOXBERCH voornoemd verklaard heeft, dat zijne beide schoonbroeders van voormelde goederen ieder vooraf 5 Luiksche schellingen zullen bekomen, alvorens hij van wege zijne echtgenoote Katharina eenige deeling van die goederen met hen zal kunnen maken.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 14. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Johannes GRUTER.

---

(1) Deze is de St. Jacobstraat.

(2) Met dien cijns werd bij de broederschap voormeld gesticht het jaargetijde van Petrus DE ECKELRODE, priester en vicaris van het altaar ter eere van den H. Medardus in de St. Servaaskerk, en van zijnen vader. Het werd 3 December gehouden en is aldus vermeld in het necrologium der broederschap: *Anniversarium domini Petri de Eckelrode rectoris altaris beati Medardi ac patris sui, XV solidos.*

Digitized by Google

N° 415.

(1346 April 26) Datum anno Domini M° XLVI° (1) *in crastino beati Marchi Ewangeliste.*

Schep. v. M. oorkonden, dat Gerardus WESSEM en zijne echtgenoote, dochter van wijlen Hermannus SELTER aan Godefridus DE HERBORCH en zijne erfgenamen overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen ten laste van het derde deel van het huis van Hermannus voornoemd in de Gubbelstraat (*in Gobbelstrate*) naast dat van Johannes HOUCHUSEN, beloofd hebben de gewone formaliteiten te zullen nakomen en verklaard dat op voornoemd derde deel nog gevestigd is eene rente van 18 schellingen, 8 penningen en 1 1/3 kapoen, waarvoor Gerardus' broeders, Andreas en Henricus, zich tot medeschuldenaars gesteld hebben.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 43. — Schepenen: Johannes GRUTER en Reynerus DE ROSIS.

N° 416.

1346 (Juli 5) feria quarta post beatorum Petri et Pauli Apostolorum.

Schep. v. M. oorkonden, dat Macharius, zoon van wijlen Theodericus genaamd CRYKEL van Wyc, beneficiant van het altaar ter eere van O. L. Vrouw 2e fundatie in den omgang der St. Servaaskerk, aan de broederschap van kapellanen dier kerk overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen, waarvan 5 schellingen voor zijn jaargetijde en 5 voor dat zijner ouders, Theodoricus voornoemd en Nesa, te beuren uit het huis *de cornu* in de Brugstraat naast het kerkhof der kapel van den H. Evergislus (2) (*iuxta cymiterium sancti Evergisli*), onmiddelijk

(1) Eene fout van den copist voor M° CCC° XLVI°.

(2) Deze kapel was gelegen aan de Noord-zijde der Brugstraat. Zij was onderhoorig aan de kapittel van O. L. Vrouw, die de vergeving had der daarin gestichte beneficiën en altaren. Zij werd in de 17e eeuw afgebroken, en de plaats harer ligging is aangeduid door een gevelsteen, waarop eene kerk is gebeiteld met het inschrift: *In het Kercxken.*

Digitized by Google

na 20 schellingen jaarcijns welke toebehooren aan de kanoniken van voornoemde kerk.

Orig. op perkament. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Egidius DE HEPPENART.

N° 417.

1346 (Juli 15) in Divisione Apostolorum.

Schep. v. M. verklaren, dat Sybilia DE LEOPARDO ten behoeve van den deken en de kanoniken van St. Servaas afstand gedaan heeft van de volgende jaarlijksche renten waarvan 20 Luiksche schellingen voor het jaargetijde van haar vader en de overige *nomine cambii*, te weten: 28 Luiksche schellingen te beuren uit het huis van Johannes CANNART met aanhoorigheden gelegen in de *Gulkermanstrate* (1) naast dat van Mathias, kaarsenmaker, 6 schellingen en 2 kapoenen uit het huis van Mathias YSERMAN buiten de Leugenpoort (*extra portam dictam logenport*) en 30 Luiksche penningen en eene hen uit het huis of de bakkerij van Johannes VAN DILSEN, bakker, op de Houtmarkt tegenover de hofstede (*curia*) van Henricus SACH, waarvan 30 penningen en eene hen betaald worden aan de erfgenamen van GRINGART, en beloofd heeft hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en hen gedurende een jaar en dag te zullen verdedigen tegen alle vorderingen (2).

Orig. op perkament. — Johannes GRUTER en Florentius DE LEOPARDO.

---

(1) De *Gulkermanstrate*, *Guilkermanstraete* ook *Gulkerstrate* geheeten is het tegenwoordige *Drieemmerstraatje*. Dezen laatsten naam zal het bekomen hebben van een uithangbord, *in de drie emmers* dat waarschijnlijk aan een der hoekhuizen zal gehangen hebben. (G. D. Franquinet, *Beredeneerde inventaris der oorkonden en bescheiden van het kapittel van O. L. Vrouwekerk te Maastricht.* II p. 188 noot).

(2) In dorso staat dit opschrift: *Littera de bonis heredum Godefridi* KENTERKINI; met eene latere hand er bijgevoegd: *assignatio facta de domo in lata platea de X solidis.*

Digitized by Google

N° 418.

1346 (Juli 20) feria quinta ante festum beati Jacobi Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Rutgherus GROTE, priester, ten behoeve der broederschap van kapellanen van St. Servaas afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen (1) uit het huis *de pavone* (de pauw) *in novo vico* (Platielstraat) naast dat van Sibilla DE LEOPARDO.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 37 v. — Schepenen: Johannes GRUTER en Egidius DE HEPPENART.

N° 419.

1346 (Juli 20) feria quinta ante festum beati Jacobi Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Gerardus genaamd ROET, priester, aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas eene jaarlijksche rente van 8 Luiksche schellingen en 1 kapoen uit een huis (2) in de *ruella dicta Kenterkensrouwe* (Hekkenstraat) tusschen het huis van Wiricus DE VALLE, *usurarius*, en dat van Gotscalcus, *pellifex*, overgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: als van n° 418.

N° 420.

1346 (Augustus 2) in crastino beati Petri ad Vincula.

Schep. v. M. verklaren, dat Katharina, de weduwe van Emundus DE MEESCHE en haar zoon Emundus ten behoeve der broe-

---

(1) Met die rente stichtte Rutgerus zijn jaargetijde, dat 22 Augustus gevierd werd. Bij schepenbrief van 22 October 1350 werd het jaargetijde zijner ouders gesticht met 6 schellingen jaarlijkschen cijns; beide jaargetijden zijn volgenderwijze vermeld in het necrologium der broederschap van kapellanen: *Anniversarium domini Rutgheri Magni, presbyteri, ac parentum suorum XI solidos.*

(2) Dit huis behoorde aan Johannes JUDEI (?) en kwam naderhand aan Henricus DE LUMMEN, *sutor.*

Digitized by Google

derschap van kapellanen van St. Servaas vaarwel gezegd hebben aan 6 schellingen en 6 penningen, Luiksche munt, cijns 's jaars te beuren uit al de goederen van Johannes EYTKAUF, die gelegen zijn achter het klooster der Witte Vrouwen op de Groote Gracht (1).

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 7 v. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Florentius DE VINEA.

N° 421.

1346 (October 25) feria quarta ante beatorum Symonis et Jude Apostolorum.

Schep. v. M. oorkonden, dat hun medeschepen Henricus DE YSEREN, zijne echtgenoote en hunne beide zonen Hubertus, kanonik van St. Maarten te Luik en pastoor (*investitus*) van Gulpen, en Johannes, ten behoeve der broederschap van kapellanen van St. Servaas afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen (2) van eene van 4 marken, welke voorheen Amisius, schepen van Maastricht, beurde uit het huis van Thomas genaamd DUMMELKEN DE MAYO, geheeten *in den hof* en gelegen in de Kapoenstraat naast dat van Lambertus LAMBOY, en beloofd hebben de gewone rechtsgebruiken te zullen nakomen en haar het rustig bezit dier rente te zullen vrijwaren.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 31. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Johannes GRUTER.

---

(1) Uit de aanteekening boven den brief blijkt, dat Egidius, *factor balistarum*, naderhand die goederen in bezit kreeg en dat met voormelden cijns, die tot 7 schellingen gebracht werd, het jaargetijde van Renerus DE MOSA, priester en lid der broederschap van kapellanen van St. Servaas, dat 8 Januari gehouden werd, gesticht is geworden.

(2) De helft dier rente was bestemd voor het jaargetijde van Johannes TINCTORIS, priester en lid der broederschap van kapellanen, die in den loop van 1365 overleed, en de andere helft voor dat der gebroeders Johannes en Wilhelmus DE VALKENBORCH in de maand Mei.

Digitized by Google

N° 422.

(1347 Januari 20) Datum anno Domini M° CCC° quadragesimo sexto . . Sabbato post Anthonii Abbatis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Rutgerus DE VISETO, zijne echtgenoote Anna DE CERVO en hun zoon aan Johannes PREDIKER, brouwer, en zijne erfgenamen overgedragen hebben eene jaarlijksche allodiale rente van 2 marken en 3 kapoenen te beuren uit het huis van Lambertus BARBITONSOR met aanhoorigheden gelegen tusschen de *porticus de Basilisbur* en het huis van Willelmus DE GALOPIA, koopman, Rutgerus beloofd heeft de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen en verklaard, dat voormeld huis nog belast is met eene mark gewonen cijns 's jaars die gebeurd wordt door Johannes DE MAYO genaamd FRANSOYS, alles onder verband van zijne goederen (1).

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus HANE en Johannes DE HESE.

N° 423.

Transfixen. 1377 (April 23) ipso die beati Georgii.

Schep. v. M. verklaren, dat Yda de weduwe van Nycholaus DE NAMURCO en hare beide meerderjarige zonen, Johannes en Nycholaus, aan Gerardus DE LEODIO, *campsor*, zijne echtgenoote Elisabeth en hunne erven overgedragen hebben 1 mark en 3 kapoenen erfelijken grondcijns 's jaars uit het huis van wijlen meester Lambertus BARBITONSOR, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is en gelegen op de Muntstraat tusschen de *porticus seu bona*, geheeten *de basilisbuer*, en dat van Wilhelmus DE GALOPIA, koopman, welk laatste huis Egidius LOCKART thans van Johannes

(1) In dorso: *Item opt guet bi basilysbuer alre neest. Notandum quod licet littere huiusmodi faciunt mentionem de tribus caponibus non debentur tamen plures quam duo* . . Met eene latere hand is er bijgeschreven: *Notandum II marchas et duos capones de quibus item domini de sancto Servatio 1 marcham; item fabrica et investitus sancti Nicolai X solidos; item fabrica et investitus sancti Johannis X solidos; item fraternitas beate Marie duos capones anno XIIIIc 56.*

Digitized by Google

DE WEERT, burgemeester van Maastricht, in erfrecht houdt, beloofd hebben hun het rustig bezit daarvan gedurende een jaar en dag te zullen vrijwaren en verklaard dat voormelde mark gelijke cijns is aan den erfcijns van één mark, dien zij onlangs aan Elisabeth de weduwe van Johannes genaamd HANSSCHEUMEKERE en hare erfgenamen afgestaan hebben, alles onder verband van hunne goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus DE KESTELT en Arnoldus NUEST.

N° 424.

(1431 Maart 14) Gegeven int joir ons Heren dusent vierhondert ende eynendedertich vertheen dage in den Meerte.

Schep. v. M. verklaren, dat Cloes VAN STAVELOE aan Symon AMELYS, priester en kapellaan van O. L. Vrouwekerk aldaar, de mark grondcijns in den voorgaanden brief vermeld, overgedragen heeft met belofte de gewone rechtsgebruiken te zullen nakomen, verklaard heeft dat het huis, waaruit die cijns gebeurd wordt, nog belast is met eene mark *simpel ceys* en beloofd die overdracht te zullen doen goedkeuren door zijn broeder Hennen, *nu tertyt by der hand niet wesende . . . soe wannee he byderhant ende binnen der stat van Tricht gecomen is.*

Orig. op perkament. — Johan VAN BLOEMENDALE en Dierich LAMBOY. Zegels: 2°. Een dwarsbalk, in het vrijkwartier drie tweelingsdwarsstrepen; omschrift: S. THEODERICI . LAMBOI . SCABINI . TRAIECTENSIS.

N° 425.

1431 (Maart 14) vertheene dage in den Meerte.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johan VAN LUTGE, *der kremer*, aan Symon AMELYS, priester en kapellaan van O. L. Vrouwekerk aldaar, eenen erfelijken grondcijns van 3 kapoenen, te beuren uit het huis in de voorgaande brieven vermeld, overgedragen heeft, en beloofd die overdracht te zullen doen goedkeuren door zijne echtgenoote Jutten, *soe wannee dats noetgebeurt*, en Maria de dochter zijner zuster verklaard heeft, *dat sy guede gelycke deylinge*

Digitized by Google

hedde tegen die drie capuyne erfceys en daarvan ten behoeve van Symon voornoemd afstand gedaan heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen als nº 424.

Nº 426.

1431 (Mei 14) verthene dage in den Meye.

Schep. v. M. verklaren, dat Hennen, zoon van Cloes VAN STAVELOE, den verkoop en de overdracht van den grondcijns van 1 mark, welke zijn broeder Cloes met Symon AMELYS gedaan heeft, *loefde, deuchlich hielde, stedichde ende confirmeerde.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Dierich LAMBOY en Johan VAN BREDE.

Nº 427.

1431 (Mei 18) des achteenden daighs inden Meeye.

Schep. v. M. oorkonden, dat Cloes VAN STAVELOE aan Symon AMELYS, priester en kapellaan van O. L. Vrouwekerk, de mark erfcijns 's jaars te beuren uit het huis in de voorgaande brieven vermeld overgedragen heeft en beloofd de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen, waarvoor hij al zijne goederen verbonden heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen als van nº 426.

Nº 428.

1449 (Juli 11) elve dage in Julio geheiten te Duytsche Heumoent.

Schep. v. M. oorkonden, dat Symon AMELYS, *clerck, sich ende syne guede in desen saken ten wereltlyken rechte als leye ondergevende*, als uitvoerder van het testament van zijnen oom Symon AMELYS, priester, kapellaan en schatbewaarder (*custer*) van O. L. Vrouwekerk te Maastricht, aan deken en het kapittel van St. Servaas aldaar voor het jaargetijde van dezen de mark jaarlijkschen erfcijns uit het huis *in Damasck* op de Muntstraat (*optie moente*)

Digitized by Google

tusschen het huis van wijlen Pauwel VAN DEN BIESSEN, schepen van Maastricht, en dat *ter helle* geheeten, overgedragen heeft (1).

Orig. op perkament. — Schepenen: Gerit CLUT en Johan BAVIER.

N° 429.

1347 (April 4) in die sancti Ambrosii.

Schep. v. M. oorkonden, dat Truda, de weduwe van Johannes DE FREYNS, *ante portam Mose*, Thilmannus, priester, en Johannes hare zonen, voor het jaargetijde van Johannes voornoemd aan den deken en het kapittel van St. Servaas 20 Luiksche schellingen cijns 's jaars uit het huis van wijlen DONDERS te Wyck, thans bewoond door Giselbertus BOLLE, overdragen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Wolterus DE HOGHEIM en Johannes GRUTHER.

N° 430.

1347 (April 12) feria quinta ante festum beatorum Tyburcii et Valeriani Martyrum.

Schep. v. M. oorkonden, dat Sygera, *cambitrix*, ongehuwde dochter van Johannes LUPUS, burgemeester aldaar, ten behoeve van Baudewinus DE MOLENDINO, priester en kapellaan van St. Servaaskerk, afstand gedaan heeft eener jaarlijksche erfrente van 45 Luiksche schellingen en 2 kapoenen, waarvan 25 en de 2 kapoenen te beuren uit een huis in de *vicus stellarum* (Vijfharingenstraat) naast dat van Nycholaus DE MAURO, schepen van Maastricht, en dat van Johannes, *factor corrigarum*, (2) en de overige 20 schellingen van de 42 schellingen die zij jaarlijks te beuren heeft uit het huis *de Heze* nabij het Vrijthof, en zij beloofd heeft hem het rustig bezit dier rente te zullen vrijwaren en de verdere formaliteiten

---

(1) Op den rug van het perkament deze aanteekening: *ad bona domasche supra monetam XX solidos pro anniversario domini Gyselberti de Millen presbyteri anno XIIIIc XLIX.*

(2) Gordelmaker.

Digitized by Google

te zullen nakomen, waarvoor haar vader Johannes LUPUS en haar broeder Johannes zich borg gesteld hebben, alles onder verband van al hare goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTER en Florentius DE VINEA.

N° 431.

Transfixen. 1350 (October 11) feria secunda post festum beati Dyonisii Martyris.

Schep. v. M. verklaren, dat Baudewinus DE MOLENDINO, priester, aan Petrus DE BERGHEYM, clericus, voor 22 Luiksche schellingen cijns 's jaars, zijn erf tusschen den stal van Johannes HOECH, kanonik van St. Servaas, en de schuur van Johannes, zoon van wijlen den rentmeester van Loon, in erfpacht gegeven heeft, op voorwaarde dat Petrus voornoemd dien cijns ten allen tijde zal kunnen terugkoopen en aflossen, den schelling met 2 kleine goudgulden.

Orig. op perkament. — Schepenen: Nycholaus DE MAURO en Egi[dius HEP]PENART.

N° 432.

(1387 Augustus 8) Datum anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo septimo, mensis Augusti die octava.

Schep. v. M. verklaren, dat Henricus DE MOLENDINO, priester en kapellaan van St. Servaaskerk aldaar, en Johannes DE CERVO hun medeschepen, als uitvoerders van het testament van Baldewinus DE MOLENDINO, priester, voor diens jaargetijde aan den deken en het kapittel van voornoemde kerk 2 marken en 2 kapoenen cijns 's jaars overgedragen hebben te weten: 20 Luiksche schellingen uit het huis van wijlen Henricus DE MONTENAKEN, schepen van Maastricht, aan het Vrijthof gelegen naast dat van Arnoldus KICKELMOY, en 22 schellingen uit het huis van Petrus DE BERGHEYM, *clericus*, gelegen *supra claustrum sancti Servatii* (St. Servaasklooster) *sive in platea dicta op den baljuyne*, en Henricus DE MOLENDINO als ware erfgenaam van eene jaarlijksche rente van 25 schellingen en 2 kapoenen uit een huis in de *vicus stellarum*

Digitized by Google

(Vijfharingenstraat) voor zijn jaargetijde aan voornoemde deken en kapittel 20 Luiksche schellingen en 2 kapoenen overgedragen heeft, van welke rente de resteerende schellingen aan de broederschap van kapellanen dier kerk behooren.

Orig. op perkament. — Schepenen: Renerus DE EETZENROEDE en Renerus DE VINEA.

N° 433.

1347 (Mei 4) in crastino Inventionis sancte Crucis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Franco *mercenarius ante crucem*, zoon van Oda, met toestemming zijner echtgenoote en zijner kinderen ten behoeve van Aleydis DE AMBEY en van hare erfgenamen afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 1 mark te beuren na eene van 6 marken uit het huis dat hij bewoont naast dat *de cervo* en dat zijner moeder en beloofd heeft de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen en *eandem domicellam Aleydam de Ambey in dicto censu ab omni evictione cuiusvis persone libere ac quiete conservare*, alles onder verband zijner goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Wolterus DE HOEGHEYM en Johannes GRUTER. Zegel: 1° gevierendeeld: 1 en 4 een kasteel; 2 en 3 een hertenschedel; omschrift: S. WALT . DE HOE . .

N° 434.

Transfixen. 1347 (November 2) in crastino festivitatis Omnium Sanctorum.

Schep. v. M. verklaren, dat Elysabet DE AMBEY bekend heeft, dat hare zuster Aleyda bij testament aan de armentafel van den H. Geest aldaar gelaten heeft de mark jaarlijksche rente, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, weshalve zij die mark aan voornoemde armentafel overgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Johannes GRUTER. Zegels: 1° Gafaast van acht stuk, waaroverheen drie voetangels (?) 2, 1; — 2° Drie tweelingsdwarsbalken; omschrift: . . ER . SCAB . .

Digitized by Google

N° 435.

(1394 Januari 9) Gegeven int jaer van der gebuerde ons Heren dusent dryehondert noegentich ende vyer noegen dagen in Januario.

Schep. v. M. oorkonden, dat Dyeric LAMBOYE en Marsyelys VAN VLEYTINGEN, als meesters en provisoren van de armentafel van den H. Geest aldaar (1) (*als meystere ende provisore der taefelen des heyligen Gheysts*), in ruil voor eene mark 's jaars uit het erf van wijlen Goeswyn VAN DER JECOREN, priester, aan Wilhem VAN SINT MARGROETEN, kanonik van St. Servaaskerk, en zijne erfgenamen overgedragen hebben eene jaarlijksche erfrente van eene mark te beuren uit het huis geheeten *ten Vrankenborg*, gelegen *in die gemeynestraete geheyten vur dat cruys* tusschen het huis *van den hertte* en dat van Seenken *der cremer*, geheeten *Crucenberch*, en onder hypotheekstelling van al de goederen van voornoemde armentafel beloofd hebben hem tegen alle vorderingen te zullen vrijwaren.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henric VAN SINT AECHTEN en Johan VAN HERE. Zegels: 1° Drie naar rechts gekeerde bijlen, 2—1; in het vrijkwartier twee naar elkander gekeerde bijlen waaronder eene vijfpuntige ster; omschrift: S. HERICI . DE . SCA . AGATA . SCAB . TIECTE .

N° 436.

1347 (Mei 4) in crastino Inventionis cancte Crucis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Oda, de dochter van wijlen Gerardus QUATTELEN de Berghe ten behoeve van Aleydis DE

(1) De armentafel van den H. Geest was gelegen in de Groote Staat, tusschen de Spilstraat en de Nieuwstraat. Hoewel van hare stichting niets bekend is, kan men gerust aannemen dat zij eene van de oudste en belangrijkste dier instellingen te Maastricht is geweest. Thomas DE HEER, de bekende geschiedschrijver van het klooster der Dominicanen te Maastricht, tot welke orde hij behoorde, verhaalt dat ± 1280 de eerste kapel van den H. Geest gebouwd werd, en maakt gewag van twee testamenten, welker origineelen in het archief van zijn klooster berustten, waarbij legaten gemaakt waren aan voornoemde armentafel. Het eene van Wiricus BORNEKEN is uit 1316, het andere van Elisabeth MANEGOLDI uit 1324.

Digitized by Google

AMBEYDE en van hare erfgenamen afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 16 Luiksche schellingen en 2 penningen, te beuren na eene van 20 schellingen en 10 penningen uit een huis gelegen in de *vicus dictus broetbrughe* (Stokstraat) tusschen dat van Johannes, zoon van wijlen KEMPEN en dat van Johannes FLUNCKART, onder beding de gewone rechtsgebruiken te zullen nakomen, en Walterus DE HOECHEIM, schepen van Maastricht, en zijn schoonzoon Franco ANTE CRUCEM beloofd hebben haar te zullen vrijwaren *ab omni eviccione cuiusvis persone in dicto censu libere ac quiete conservare* waarvoor zij hunne goederen verbonden hebben.

Afschrift in: *Registrum litt. fratern.* A fol. 24. — Schepenen: Wolterus DE HOECHEIM en Johannes GRUTER.

N° 437.

Transfix. 1349 (Juni 15) in die beatorum Viti et Modesti Martyrum.

Schep. v. M. verklaren, dat Elizabet DE AMBEYDE als erfgename en uitvoerster van het testament harer zuster, Aleydis DE AMBEYDE, aan de meesters en momboren der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk (*magistris et mamburnis fraternitatis presbyterorum hospitalis sancti Servatii Trajectensis*) de jaarlijksche rente van 16 Luiksche schellingen en 2 penningen in den voorgaanden brief vermeld overgedragen heeft, op voorwaarde deze te verdeelen als volgt: 5 schellingen en 2 penningen aan de broederschap voornoemd, aan den plebaan van St. Janskerk en aan de fabriek dier kerk ieder 12 penningen, aan den plebaan en aan de kerk van St. Nicolaas ieder 12 penningen, aan den *investitus* der kapel van den H. Vincentius 12 penningen, aan den *investitus* en aan de kapel van den H. Georgius ieder 6 penningen, aan den *investitus* en aan de kapel van Maria de Mindere (Maria ter luttele) ieder 6 penningen, aan den *investitus* en aan de kapel van St. Amor ieder 6 penningen, aan den *investitus* en de kapel van den H. Jacobus ieder 6 penningen, aan den *investitus* en aan de kapel van den H. Evergislus ieder 6 penningen, aan den *investitus* en aan de kapel van den H. Hylarius ieder 6 penningen, waarvoor genoemde plebanen, *investiti* en broederschap jaarlijks in hunne kerk en kapel

Digitized by Google

op de gebruikelijke wijze het jaargetijde van voornoemde twee zusters zullen houden (1).

Afschrift ibidem. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Winandus DE CIGNO.

N° 438.

1347 (September 17) in die beati Lamberti Episcopi et Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Gerardus BONEFANT, priester, namens de broederschap van kapellanen van St. Servaas voor 12 Luiksche schellingen jaarlijkschen cijns aan Franco (2), wagenmaker, bloedverwant van meester Johannes genaamd EYTKAUF, wagenmaker, in erfpacht gegeven heeft een huis in de St. Antoniusstraat tusschen dat van Reynerus DOLWAY en dat van Johannes GEELLE, en Franco voornoemd beloofd heeft om binnen het jaar, te rekenen van af het feest van St. Pietersbanden eerstkomende, een pond grooten gangbare munt te Maastricht te zullen besteden voor verbeteringen aan dat huis, waarvoor Johannes EYTKAUF voornoemd en Franco's schoonbroeders, Henricus en Obertus, zich borgen gesteld hebben, alles onder verband hunner goederen.

Afschrift ibidem fol. 13. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Johannes GRUTER.

N° 439.

1347 (October 10) in crastino beati Dyonisii Martyris.

Schep. v. M. verklaren, dat Katharina, de weduwe van Theodericus DE HEPPENART *supra monetam*, en hare kinderen Johannes, Theodericus, Nycholaus, Elisabet, Yda en Katharina ten behoeve

---

(1) Bij de broederschap van kapellanen van St. Servaas werd dat jaargetijde gehouden den 28 October en is aldus vermeld in het jaargetijdenboek dier broederschap: *Anniversarium Aleydis de Ambey et Elizabeth, sororis sue, V solidos.*

(2) Volgens de noot boven den brief noemde hij zich Franco EETKAUFF.

Digitized by Google

van Christianus DE SANCTO TRUDONE (1), *clericus*, thans vertoevende *in domo seu hospicio de molendino*, afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 1 mark, Luiksche munt, uit het huis dat dat zij bewonen op de munt en uit twee ramen in de *curia tendiculorum* (Raamstraat) *retro ecclesiam sancti Mathie supra forum lignorum*, beloofd hebben de gewone rechtsgebruiken te zullen nakomen, die afstand te zullen doen goedkeuren door hare dochter en zuster Lina, wanneer deze tot den wettelijken leeftijd zal gekomen zijn, en verklaard hebben dat voormeld huis nog belast is met eene rente van 4 marken 6 penningen Luiksch en 2 kapoenen 's jaars en de beide ramen nog met 6 Luiksche schellingen 's jaars, alles onder verband van al hare goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus HAEN en Wynandus DE CIGNO.

N° 440.

1347 (November 8) feria quinta ante festum beati Martini Episcopi hyemalis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes genaamd NOMPLUS,

(1) Deze noemde zich later Christianus DE MOLENDINO. Volgens den heer G. D. Franquinet, *Glanes historiques* in de *Publications de la Société historique et archéologique dans le duché de Limbourg* XIV p. 126, gebeurde het in de 14e eeuw, toen de familienamen nog geen vastheid verkregen hadden, vaak, dat priesters opgeleid door eene adellijke of patricische familie of die hun als dischgenooten of leeraren waren toegevoegd den naam hunner patroons en weldoeners aannamen. Dit is ook het geval geweest met onzen Christiaan, hetgeen dunkt ons, de voornoemde woorden *manens in domo seu hospitio de molendino* voldoende aangeven. In een schepenbrief van hetzelfde jaar (1347) wordt hij genoemd *Christianus de Sancto Trudone clericus de Molendino*. Op jeugdigen leeftijd omhelsde hij den geestelijken stand; in een schepenbrief van 17 April 1341 toch wordt hij betiteld *juvenis clericus*. In 1354 werd hij lid der broederschap van kapellanen en benoemd tot vicaris der vicarie ter eere van den H. Nicolaus 2e fundatie, die hij in 1367 nederlegde voor die ter eere van den H. Hubertus, welke beide in de St. Servaaskerk gelegen waren. In 1380 werd hij gekozen tot meester der broederschap van kapellanen en overleed in de maand Mei 1390, na bij voornoemde broederschap met 30 schellingen jaarlijkschen cijns zijn jaargetijde te hebben gesticht en elf *commemorationes* met 5 schellingen elk.

Digitized by Google

priester, aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen te beuren na de rente van 18 Luiksche schellingen uit het huis (1), door hem bewoond en gelegen achter de St. Janskerk naast dat van den *investitus* dier kerk, overgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Nycholaus DE MAURO en Johannes GRUTER.

N° 441.

1347 (November 24) in vigilia beate Katherine Virginis et Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes, de zoon van wijlen Johannes DE MONTENAKEN, rentmeester van het graafschap Loon, aan den deken en het kapittel van St. Servaas te Maastricht eene jaarlijksche rente van 55 Luiksche schellingen, te beuren uit het houten huis (2) van wijlen zijnen vader voornoemd, gelegen naast het steenenhuis tegenover het huis van wijlen Danyel DE EYNENBERCH, ridder, van den eenen kant *infra unum murum de marlaribus factum* en het huis der kinderen van wijlen KOKENMEYSTERS van den anderen kant naar St. Servaasklooster, overgedragen heeft en verklaard, dat het huis daarenboven nog belast is met eene rente van 6 penningen en 2 kapoenen, te beuren door Henricus DE YSEREN, schepen van Maastricht als grondheer, en eene van 20 schellingen 's jaars door den deken en het kapittel voornoemd, waarvoor hij al zijne goederen verbonden heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Renerus DE ROSIS.

---

(1) Naderhand kwam dat huis aan Conrardus DE BERNA; aldus de aanteekening in dorso van het perkament.

(2) Luidens de noot in dorso was dat huis gelegen onder Lenculen; aldaar leest men: *littera de domo receptoris in Lenculen de LV solidis; item de dicto domo XX solidi*, met eene latere hand erbij gevoegd: *op den boljuyn.*

Digitized by Google

N° 442.

(1348 Maart 12) Datum anno Domini M° CCC° XLVII° in die beati Gregorii Pape.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE ROETHEIM, timmerman, met toestemming zijner echtgenoote en zijner kinderen ten behoeve van Conrardus DE HERDEREN en van zijne erfgenamen afstand gedaan heeft van eenen jaarlijkschen cijns van 6 Luiksche schellingen uit het erf (1), dat hij bewoont en gelegen is te Wyc op den hoek (2) naast het huis van Rutgherus DE SCOENLOER, beloofd heeft de gewone formaliteiten te zullen nakomen en verzekerd dat voormeld huis met niets meer belast is dan met eene mark cijns 's jaars.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 25. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Wolterus DE HOGHEIM.

N° 443.

Transfix. 1352 (November 7) in crastino beati Leonardi Abbatis et Confessoris.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes DE WYC (3), kapellaan der kapel van St. Jacob aldaar en zijn vader Conrardus DE HERDEREN den cijns in den voorgaanden brief vermeld aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk overgedragen hebben.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Johannes GRUTER en Johannes DE SANCTA MARGARETA.

---

(1) Dit huis kwam naderhand aan Egidius CLEYNSMET.

(2) Deze was de hoek nabij het Waterpoortje. Eene kantaanteekening boven den brief van het huis gewagende, meldt: *nunc Egidii Cleinsmeyt in ordone iuxta portam Mose.*

(3) Johannes HERDERMAN de Wyc was notaris van St. Servaaskapittel, in welke hoedanigheid wij hem vermeld vinden in 1349 en 1350, en vicaris van het beneficie ter eere van den H. Jacob in de kapel van dien Heilige gelegen. In 1362 werd hij gekozen tot schatbewaarder van St. Servaaskerk en resigneerde die waardigheid in 1380. Hij overleed in 1392 na tot zijne testamentaire uitvoerders benoemd te hebben kanonik Andreas DE DORTMUNT, Johannes DE AUBELEN vicaris van St. Servaaskerk en Arnoldus DE CIGNO, rentmeester van den hertog van Brabant te Maastricht. Hij stichtte in voornoemde kerk het feest van den H. Amandus tot een *duplex festum.*

Digitized by Google

N° 444.

1348 (Mei 14) in crastino beati Servacii Episcopi et Confessoris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Godefridus gezegd FELIX, *clericus*, namens deken en kapittel van St. Servaas voor 12 Luiksche schellingen cijns 's jaars in erfpacht gegeven heeft aan Gerardus GULDENFOET een raam met *fundum* gelegen in de Raamstraat achter de St. Mathiaskerk op de Houtmarkt tusschen de ramen van Petrus KOECH en van wijlen Theodericus DE HEPPENART, onder belofte binnen het jaar 4 schellingen van dien cijns te zullen terugkoopen en aflossen met zeven kleine gulden.

Orig. op perkament. — Schepenen: Nycholaus DE MAURO en Wynandus DE CIGNO.

N° 445.

1348 (September 11) feria quinta post Nativitatem beate Marie Virginis.

Schout en schepenen der vrijheid St. Pieter oorkonden, dat Bertholdus, de zoon van wijlen Giso YLIAS, voor 38 Luiksche schellingen cijns 's jaars aan Arnoldus genaamd CONFITER in erfrecht gegeven heeft zijn aandeel in het huis van wijlen Johannes STRAMPART, met aanhoorigheden aldaar gelegen naast dat van Arnoldus voornoemd en naast het erf van Mathias SUPRA LAKE, op voorwaarde dat Katharina, de weduwe van Giso YLIAS voornoemd, dien cijns gedurende haar leven genieten en beuren zal.

Afschrift in: *Registrum litter. fraternit.* A fol. 26. — Schepenen: Lambertus LAMBOY, schout, Henricus . . .

N° 446.

Transfix. 1351 (October 29) in die sancti Valentini Episcopi.

Schout en schepenen van St. Pieter verklaren, dat Arnoldus

Digitized by Google

CONFITER ten behoeve van Theodericus (1), koopman in steenkolen (*venditor carbonum*), en van zijne erfgenamen afstand gedaan heeft van de goederen, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, en onder verband zijner goederen beloofd heeft hen tegen alle vorderingen te zullen verdedigen.

Afschrift ibidem fol. 26 v. — Schepenen: Arnoldus KESTELMAN, iunior, schout, . . .

N° 447.

1348 (October 26) Dominica ante beatorum Symonis et Jude Apostolorum.

De laten van het Kamerhof van St. Servaaskapittel en schepenen van Maastricht oorkonden, dat Henricus HALLEBAY van Leuven, wonende te Luik, met toestemming van zijnen zoon Symon en van zijnen schoonzoon Henricus DE BONREMANS als momboor zijner echtgenoote Adula, in erfrecht gegeven heeft aan zijnen schoonzoon Johannes en zijne erfgenamen een huis met aanhoorigheden in de Kapoenstraat tusschen dat van Lambertus LAMBOY en dat van wijlen Winandus, brouwer, met de uitdrukkelijk verklaring daarop geen recht en aanspraak meer te hebben, en Johannes voornoemd verklaard heeft dat huis niet meer te zullen bezwaren dan met eene jaarlijksche grondrente van 2 Luiksche schellingen, waarvoor hij al zijne goederen verbonden heeft (2).

Afschrift op perkament en in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 79 v. — Laten: Hermannus DE COLONIA, *camerarius*, Johannes, *cantor*, Wilhelmus DE LONGO CAMPO, kanoniken van St. Servaaskapittel, Nicholaus DE MAURO en Christianus DE ECKELRODE, brouwer. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Reynerus DE ROSIS.

---

(1) Deze stichtte naderhand bij de broederschap van kapellanen zijn jaargetijde met eenen cijns van 3 schellingen, aldus de aanteekening boven den brief. In het necrologium dier broederschap vinden wij op 21 Augustus: *Anniversarium Theoderici de Haren, venditoris carbonum, Katherine uxoris eius, III solidos.*

(2) Deze brief werd 18 November 1348 gevidimeerd door de schepenen van Maastricht, Henricus DE YSEREN en Reynerus DE ROSIS.

Digitized by Google

N° 448.

Transfixen. 1348 (November 18) in octava beati Martini Episcopi hyemalis.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes, de schoonzoon van Henricus HALLEBAY van Leuven, en zijne echtgenoote ten behoeve van Levallus DE MOSA en van zijne erfgenamen afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 1 Luiksche mark, te beuren uit het huis waarvan in den voorgaanden brief gewag wordt gemaakt, beloofd hebben hem het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en tot borg gesteld Reynerus DE ROSIS, schepen van Maastricht, en hij en Symon, de zoon van zijn schoonbroeder Henricus genaamd HALLEBAY verklaard hebben, dat behalve voornoemde rente op dat huis nog gevestigd is eene rente van slechts drie penningen en 1 obool Luiksche munt 's jaars, waarvoor zij al hunne goederen verbonden hebben.

Afschrift op perkament en in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 80. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Reynerus DE ROSIS.

N° 449.

(1402 December 23) Datum anno a Nativitate Domini M° CCCC° secundo mensis Decembris die XXIII.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE MULKEN, de oude, en zijne echtgenoote Mechtildis aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas overgedragen hebben 11 schellingen en 3 penningen Luiksche munt en 2 kapoenen, waarvan 10 schellingen te beuren, na eenen cijns van 3 penningen en 1 obool, uit het huis in de Kapoenstraat tusschen die van wijlen Symon SCAEFDRIESCH, man van wapenen, en van Henricus KONINCK, *venditor pomorum* en door de broederschap te besteden *pro carbonibus seu prunis ardendis in hieme* ten behoeve der kapellanen die in de St. Servaaskerk de H. Mis lezen, uit welk huis het hospitaal van den Nieuwenhof (*hospitale nove curie beginarum*) insgelijks 10 schellingen beurt,

Digitized by Google

en 15 penningen en 2 kapoenen (1) uit het huis (2) in de *quade-vliegenstrate* gelegen naast dat van Jacobus DE SUSCHEN, wever, en dat van Henricus VYGEN, *tector domorum*, en bewoond door Egidius STURBOUT, beloofd hebben de broederschap tegen alle vorderingen te zullen verdedigen en verklaard dat het huis in de Kapoenstraat nog belast is met eene jaarlijksche rente van 3 penningen en een obool en dat de rente van 15 penningen en 2 kapoenen voormeld eene grondrente is (3).

Orig. op perkament en afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 80. — Schepenen: Johannes DE JULEYMONT en Matheus DUNNEN. Zegels: 1°. Een getand kruis; randschrift: s' JOHIS . DE JULEMONT . SCABINI . TIECTEN; — 2°. 5 dwarsbalken waaroverheen een naar rechts klimmende leeuw; randschrift: S. MATHEI . DUNNEN . SCABINI . TRAIECTEN.

N° 450.

1349 (Januari 28) Datum anno Domini M° CCC° XLVIII feria quarta post Conversionem beati Pauli Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Reynerus DE BERGHE, *strenuus miles*, zijne echtgenoote Katharina en hunne kinderen aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 28 Luiksche schellingen (4) van eene van 30 dier schellingen en 2 kapoenen welke Wilhelmus FABER *supra Jecoram* en Bollo *sartor vestium* (kleermaker) aan Reynerus voornoemd betalen moeten wegens drie huizen aan de Jeker

---

(1) Deze rente werd gekocht voor het jaargetijde van Agnes DE RUREMUNDE en van hare dochter Katharina, dat 4 December gehouden werd. In het necrologium der broederschap toch lezen wij op dien dag: *Anniversarium Neze* DE RUREMUNDE *et Katherine filie sue et amicorum suorum, III solidos, VI denarios.*

(2) Dit huis is in de aanteekening boven den brief, *bona Albyke* genoemd.

(3) Deze drie brieven werden 27 Januari 1403 gevidimeerd door de schepenen Johannes DE JULEYMONT en Matheus DUNNEN.

(4) Luidens de aanteekening boven den brief waren van die 28 schellingen bestemd: 5 voor het jaargetijde van Walramus DE SITTART (18 Juni), 5 voor dat van ridder Wynandus DE DYETEREN (20 Juli), 13 voor die van de begijnen Heylewidis en . . VAN PAPENHOVEN (4 Februari) en 6 voor dat van Henricus DE VOEREN en van zijne echtgenoote.

Digitized by Google

gelegen, die zij van hem in erfpacht hebben, en beloofd hebben de gewone formaliteiten te zullen nakomen, alles onder verband van hunne goederen.

Afschrift in: *Registrum litt. fraternit.* A fol. 22. — Schepenen: Walterus DE HOECHEIM en Daniel CASEUS.

N° 451.

1349 (April 17) feria sexta ante festum beati Georgii Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Renerus REYNSON, zoon van Lambertus DE VISETO, zijne echtgenoote Margareta, dochter van wijlen Hellinus DE MOCH, dezer moeder Clementa en broeder Hellinus ten behoeve van Petrus genaamd LEMMOEL, koopman, en van zijne erfgenamen afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 8 Luiksche marken uit een huis *in vico dicto Hoetstat* (1) naast dat van Johannes BONGAERT en dat van Hellinus DE MOCH voornoemd, beloofd hebben hem gedurende een jaar en dag het rustig bezit dier rente te zullen vrijwaren en verklaard hebben dat op voornoemd huis nog gevestigd is eene rente van 13 Luiksche schellingen en 4 hennen, alles onder verband hunner goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTER en Wynandus DE CIGNO.

N° 452.

Transfixen. 1359 (November 2) in die Omnium Animarum.

Schep. v. M. verklaren, dat Petrus DE LEYMMOLEN, koopman, en Barbara zijne echtgenoote, wonende bij de Lenculenpoort (*manentes ante portam Lenculensem*), eene mark cijns 's jaars van de 8 marken in den voorgaanden brief vermeld aan hunnen schoonzoon, Godefridus DE VOS van Leuven, gehuwd met hunne dochter Elisabeth, overgedragen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes SACH DE WYCH en Godefridus DE VINEA. Zegels: 2°. Een naar rechts klimmende leeuw; omschrift: . . GODEFR . . . VINEA . SCABINI . TRAIECTE.

---

(1) De tegenwoordige Houtmaas; volgens de noot in dorso, de Visschermaas, *in foro piscium.*

Digitized by Google

N° 453.

1360 (April 25) in die sancti Marci Ewangeliste.

Schep. v. M. oorkonden, dat Godefridus Vos *de Lovanio* met toestemming zijner echtgenoote Elisabeth voor zijn jaargetijde en dat zijner vrienden de mark jaarlijksche rente, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, aan den deken en de kanoniken van St. Servaaskerk overgedragen heeft en beloofd hun gedurende een jaar en dag het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren.

Orig. op perkament. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Florentius WEYLDE.

N° 454.

1349 (April 20) feria secunda ante festum beati Georgii Martyris.

Schep. v. M. verklaren, dat Egidius KIGGE, barbier, Elisabeth, zijne echtgenoote en hunne kinderen ten behoeve der broederschap van kapellanen van St. Servaas afstand gedaan hebben van eenen cijns van 10 Luiksche schellingen 's jaars (1) uit hun huis op de Houtmarkt *iuxta paludem* tegenover de hofstede van Henricus SACK, op den hoek der St. Antoniusstraat naar de zijde der stad, welk huis weleer behoord heeft aan Walramus den oude, en beloofd heeft, onder hypotheekstelling van al zijne goederen, de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus NUEST, ridder, en Nycholaus DE MAURO.

N° 455.

1349 (Mei 10) Dominica ante festum beati Servacii Episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat Katharina genaamd KOECBACH

(1) De noot in dorso meldt, dat die cijns bestemd was voor het jaargetijde van Henricus MOERKEN en het huis naderhand kwam aan Gyselbertus COMEN.

Digitized by Google

van Mechelen en haar schoonbroeder Arnoldus, de zoon van Elisabet KOECBACH, ten behoeve van Winandus DE HERBORCH priester, zoon van Godefridus DE HERBORCH, afstand gedaan hebben van al de rechten bij doode van Elisabet DE GOESSEL hun aangevallen op hare goederen binnen Maastricht en beloofd hebben hem het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren *et omnes suos coheredes ad quos de iure pertinentes deponere et tales habere quod nullam calangiam seu impetitionem facient in bonis memoratis*, waarvoor zij tot borgen gesteld hebben: Johannes SLUNCKART en Arnoldus KOECBACH bakker, en hunne goederen verbonden.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Nycholaus DE MAURO.

N° 456.

1349 (September 12) Sabbato post Nativitatem beate Marie Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus PORTENERE, priester, aan Reynerus REYNSON, zoon van Amelius PULYNUS, toegewezen heeft eenen jaarlijkschen cijns van 10 Luiksche schellingen uit eene brouwerij op den hoek der straat geheeten *portenersruwe* en verklaard heeft dat op die brouwerij nog gevestigd is een cijns van 2 marken en 2 schellingen 's jaars.

Afschrift in: *Registrum litt. fratern.* A fol. 45. — Schepenen: Johannes GRUTER en Winandus DE CIGNO.

N° 457.

Transfix. 1349 (September 16) in nocte beati Lamberti Episcopi et Martyris.

Schep. v. M. verklaren, dat Reynerus RESON, zoon van Amelius genaamd PULGHEN, ten behoeve van Henricus DE HERDEREN, wonende te Wijk, en van zijne erfgenamen afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 20 Luiksche schellingen (1), waarvan 10 schel-

(1) Van die rente werden 5 schellingen geschonken aan de broederschap van kapellanen voor het jaargetijde van Henricus DE HERDEREN, zijner echtgenoote en ouders, dat op 1 September gehouden werd.

Digitized by Google

lingen uit de brouwerij vermeld in den voorgaanden brief en de 10 overige uit twee huizen in de *portenersruwe*, het eene naast voormelde brouwerij en het andere er tegenover gelegen, en beloofd heeft de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen, waarvoor hij tot medeschuldenaren gesteld heeft zijn vader Amelius voornoemd en zijn schoonbroeder Goeswinus, *factor antiquarum vestium* (1).

Afschrift ibidem. — Schepenen: Johannes GRUTER en Florentius DE LEOPARDO.

N° 458.

(1350 Februari 10) Datum anno Domini M° CCC° quadragesimo nono in die beatae Scolasticae Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Yda DE PORTA (2), begijn, ten behoeve van de broederschap van kapellanen van St. Servaaskerk en der arme scholieren dier kerk, ieder voor de helft, afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 5 schellingen, 3 penningen, Luiksche munt, en 1 kapoen uit het huis van wijlen Andreas MONACHI, gelegen bij de Maasbrug naast dat van wijlen Lambertus DE BEMELEN.

Afschrift in: *Liber litter. bonorum. . . panistarum* fol. 24 v. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Nicolaus DE MAURO.

N° 459.

1350 (Maart 5) Datum anno Domini M° CCC° XLIX feria sexta ante beati Gregorii Pape.

Schep. v. M. oorkonden, dat Jda, begijn, dochter van wijlen hun medeschepen Aegidius DE MONETA, ten behoeve der arme

---

(1) Beide brieven werden 15 Juni 1371 gevidimeerd door Rutgherus DE VISETO en Johannes DE JULEYMONT, schepenen van Maastricht.

(2) In 1360 vinden wij vermeld Symon DE PORTA, schoonzoon van Nicolaus RUFI *de duobus montibus;* wellicht is deze een bloedverwant van voornoemde Yda.

Digitized by Google

scholieren van St. Servaaskerk afstand gedaan heeft eener rente van 10 Luiksche schellingen 's jaars te beuren uit het huis van Matheus, den broeder van Arnoldus PEPEKIN, vicaris van voornoemde kerk, in de *vicus coci* (Koekschroefstraat) (sic) tusschen dat van Johannes SCHERVEN en dat van Nicolaus STEYNGOETS.

Afschrift ibidem fol. 14. — Schepenen: Renerus DE ROSIS en Aegidius DE HEPPENART.

N° 460.

1350 (Maart 12) Datum anno Domini millesimo CCC° quadragesimo nono feria sexta scilicet in die beati Gregorii Pape.

Schep. v. M. verklaren, dat Truda DE DUYDENROEDE en Margareta hare zuster, dochters van wijlen Nycholaus genaamd Nycolin DE DUYDENROEDE, voller, aan Christianus DE SANCTO TRUDONE, *clericus pronunc manens in domo domicelle Elizabeth* DE MOLENDINO, en aan zijne erfgenamen eene jaarlijksche rente van 13 Luiksche schellingen en 2 hennen uit het huis dat zij bewonen *in vico ducente a platea Lenculensi versus domum Mathie* DE GLADIO, *tinctoris* (1), tusschen dat van zekeren VENCKENBOSCH en dat van Elizabet genaamd PLENCKERSE overgedragen hebben en beloofd hem tegen alle vorderingen te zullen beschermen en de verdere formaliteiten te zullen nakomen, alles onder hypotheekstelling van al hare goederen (2).

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUYTER en Winandus DE CIGNO.

N° 461.

1350 (Maart 29) feria secunda post Annuntiationem beate Marie Virginis Gloriosissime.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE GELCKE, *prope*

---

(1) Dat is: de Ververhoek.

(2) In dorso: *littera de XII solidis in Lenculis pro secundario rectore altaris sancti Nicholai.*

Digitized by Google

horreum sancti Servatii, zijne echtgenoote en hun zoon Godefridus ten behoeve der broederschap van kapellanen van St. Servaas afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 17 Luiksche schellingen, waarvan 15 te beuren uit het huis van Mathias DE YSERMAN, wonende bij de Leugenpoort (*ante portam mendacium*) (1), tusschen dat van Thomas KETELER en dat van Steskinus DE AMA, en 2 schellingen uit het huis (2) van meester Christianus DE SOLS in de *vicus Kenterkini* tusschen dat van Katharina DE WETHAM en dat van Johannes CECUS, klerk, en beloofd hebben haar het rustig bezit dier rente te zullen vrijwaren, waarvoor zij tot onderpand gesteld hebben eene jaarlijksche rente van 4 Luiksche schellingen gevestigd op het huis van Mathias DE YSERMAN voornoemd.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Johannes DE SANCTA MARGARETA.

N° 462.

1350 (April 4) in die beati Ambrosii Episcopi.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes genaamd BAENTRICIS DE MOLENARKEN en zijne echtgenoote Philippa ten behoeve van Rutgherus DE BRACHT, priester en *claustrarius* van St. Servaaskerk aldaar afstand gedaan hebben van de volgende cijnsen: 2 Luiksche marken uit de *integra mansio* van ridder Johannes FREPONT te Tweebergen, 8 schellingen en 4 kapoenen uit het huis van Reynerus genaamd MELLE aldaar, 14 schellingen en 4 kapoenen uit het huis van wijlen Henricus CORVEN te Tweebergen, 5 schellingen en 4 kapoenen uit dat van Walterus genaamd TYECWEVER

---

(1) De *porta mendacium*, ook *porta mendacii* geheeten, *Logenporte*, was gelegen op de tegenwoordige Markt, dicht bij de Kleine Gracht. Hare ligging vinden wij aangegeven in noot 3 op pag. 35 van het werkje: *Opuscules de Mathieu Herbenus concernant les antiquités de Maestricht*, door de Ram uitgegeven in: *Compte-rendu des séances de la Commission royale d'histoire ou Recueil de ses bulletins*, 1e série tom. 12. Die noot. welke van oude dagteekening is, luidt: »De Leuge Poort, die gestaen heeft in de linie van den kleynen gragt op den Merkt, om na de Bosch straet te gaen«.

(2) Dit huis werd naderhand het eigendom van Nycolaus DE EYNENBERCH.

Digitized by Google

aldaar, 15 schellingen, 2 penningen en 2 kapoenen uit het erf van wijlen CAUWEELS, gelegen *iuxta antiquam stupam*, dat Yda SPROEST in erfrecht heeft, 10 schellingen uit het huis bewoond door Gerardus DE MERE en gelegen nabij de kapel van den H. Evergislus en 2 kapoenen uit het huis van wijlen Uda genaamd OLEYSLEGERS.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 18. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Florentius DE VINEA.

N° 463.

Transfix. 1351 (Mei 3) in die Inventionis sancte Crucis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Rutgherus DE BRACHT, priester en *claustrarius* van St. Servaaskerk, aan de broederschap van kapellanen dier kerk 10 Luiksche schellingen cijns 's jaars (1) uit het huis *de cornu* in de Brugstraat nabij de kapel van den H. Evergislus overgedragen heeft en beloofd haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en de verdere formaliteiten te zullen nakomen, waarvoor hij tot medeschuldenaren gesteld heeft, ridder Arnoldus NUEST, schepen, en Johannes genaamd SPRONCH, brouwer (2).

Afschrift ibidem. — Schepenen als van n° 462.

N° 464.

1350 (April 15) in crastino beatorum Tyburtii et Valeriani Martyrum.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes genaamd ILLEKOVEN verklaard heeft, dat hij aan Margareta DE HEYNSBERCH, abdis van Thorn, van zijn huis (3) in de Breedestraat tusschen de kapel van

(1) Volgens de aanteekening boven den brief werden met die 10 schellingen gesticht het jaargetijde van Oelbertus VAN DEN DRYES en van zijne echtgenoote, dat den 27 Februari gevierd, en dat zijner ouders hetwelk den 23 September gehouden werd.

(2) Beide brieven werden (14 September) *in die Exaltationis sancte Crucis* 1351 gevidimeerd door bovenvermelde schepenen.

(3) Luidens de noot in dorso kwam dat huis naderhand aan Henricus DE VOUREN-

Digitized by Google

den H. Jacobus en het huis van Lambertus DE CANNE, jaarlijks betaalt eene mark, Luiksche munt, half met het feest van den H. Joannes den Dooper en half met Kerstmis.

Orig. op perkament. — Schepenen: Renerus DE ROSIS en Egidius DE HEPPENART.

N° 465.

Transfix. 1351 (September 1) in die beati Egidii Abbatis et Confessoris.

Schep. v. M. verklaren, dat Margareta DE HEYNSBERCH, abdis van Thorn, de mark jaarlijkschen cijns, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, aan deken en kapittel van St. Servaas overgedragen en tot bevestiging daarvan den brief medebezegeld heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Nycholaus DE MAURO en Florentius DE LEOPARDO. Zegels: 2°. Een naar rechts klimmende, dubbelstaartige leeuw; randschrift: . . FLORI . DE . LEOP'DO . S . . . — Dat van Margareta VAN HEINSBERG geschonden stelt voor: Eene gothische roos waarin de abdis ten heelen lijve is voorgesteld, gekleed in een lang kleed en dragende een mantel met hermelijn gevoerd. Zij houdt met de rechter hand het wapen van Heinsberg, zijnde een naar rechts klimmende, dubbelstaartige gekroonde leeuw, en met de linker dat van Loon, zijnde gedeeld: rechts gelaast van 10 stuk, links twee afgewende zalmen (vergezeld van 4 kruisjes).

N° 466.

1350 (September 12) Dominica post Nativitatem beatissime Virginis Marie.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE DYPENBEKE, priester, ten behoeve der broederschap van kapellanen van St. Servaas, voor zijn jaargetijde en dat zijner ouders en zijner tante Agnesa afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 5 schellingen en 6 penningen uit het huis nabij dat van Walterus, *textor culcitrum*

Digitized by Google

(matrassenmaker) tegenover den put (*in opposito putei ibi stantis*), te Tweebergen, onder beding dat hij het vruchtgebruik dier 5 schellingen genieten zal.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE HESE en Johannes GRUTHER. Zegels: 1° Vier dwarsbalken, in den rechter bovenhoek een hertenschedel; randschrift . . JO . DE . HE . E SCAB'.

N° 467.

1350 (October 22) in crastino Undecim Milium Virginum.

Schep. v. M. verklaren, dat Jacobus en Petrus, zonen van wijlen Johannes GROTE, *pellifex*, voor het jaargetijde van dezen en van zijne echtgenoote Elisabeth (1), aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas eenen cijns van 6 Luiksche schellingen 's jaars uit het huis *de pavone* (de pauw) in de *novus vicus* (Platielstraat), voorheen behoord hebbende aan Conrardus CLATEREN en naast diens nieuwe huis gelegen, overgedragen hebben *insuper quoque promissus Jacobus predictus, si Petrus antedictus suus frater fuerit inventus minnor annis legitimis in posterum extunc ipse Jacobus eundem Petrum tempore mature etatis ad effestucationem et satisfactionem predicti census obtinebit.*

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 38. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Florentius DE VINEA.

N° 468.

1350 December 3. — Gerechtelijke uitwinning van een huis op de Groote Gracht op Jda DE MONETA.

Nos scultetus et scabini Traiectenses, scilicet Arnoldus NUYST, miles, Henricus DE YSEREN, Nicholaus DE MAURO, Florencius DE VINEA, Renerus DE ROSIS, Egidius DE HEPPENART et Wynandus DE CIGNO protestamur, quod coram nobis sedentibus in plano

(1) Deze zijn de ouders van Rutgherus MAGNI (GROTE, GROETE), priester, waarvan melding is in brief n° 418 hiervoor.

Digitized by Google

judicio pro tribunali Giselbertus DE MOLENDINO, clericus, ex parte Christiani DE SANCTO TRUDONE, clerici, bona Johannis DE MECHGELMANS, prout sita sunt cum omnibus suis appendiciis ante et retro supra fossatum inter domum DE NORTBEKE et domum Gerardi dicti GULDENVUET, supra domicellam Ydam beginam DE MONETA, sororem fatris quondam Nicholay beggardi, pro defectu census, quem ut dixit, ab eadem domicella Yda habere non poterat, per ternas quindenas, sicut moris est, fecerat pernoctari, cui sententialiter adiudicavimus dicta bona in manibus suis tenere per annum et diem salvo juris cuiuslibet, quo anno revoluto revertatur ad nos et dicemus ei quid juris ordo in premissis ulterius dictaverit esse faciendum. Datum anno Domini millesimo CCC° quinquagesimo feria sexta post festum beati Andree Apostoli.

Orig. op perkament.

N° 469.

Transfix. 1351 Januari 28. Definitieve toewijzing van dat huis aan Christiaan DE SANCTO TRUDONE.

Nos scultetus et scabini Traiectenses, scilicet Arnoldus NUYST, miles, Henricus DE YSEREN, Nicholaus DE MAURO, Florencius DE VINEA, Renerus DE ROSIS, Egidius DE HEPPENART et Wynandus DE CIGNO protestamur, quod nos sedentes in plano judicio pro tribunali ad requisitionem Giselberti DE MOLENDINO, clerici, ex parte domini Christiani DE SANCTO TRUDONE, presbyteri, bona unde mentio fit in litteris pernoctationum, quibus presens est annexa cedula, ipsi domino Christiano sententialiter adiudicavimus tenere et possidere tanquam alia sua bona hereditaria salvo jure cuiuslibet et quod verus heres dicta bona infra huic et crastinum letare Jherusalem redimere proterit et acquitare. Datum anno Domini millesimo CCC° quinquagesimo feria sexta post Conversationem (sic) beati Pauli.

Orig. op perkament. — Zegels: dat van den schout. Een St. Andrieskruis . . .; — 6°. Drie plompen, 2, 1; in het vrijkwartier een naar rechts klimmende leeuw; omschrift: † S. EGIDII . DE. HEPNART . . . I . TIE .

Digitized by Google

N° 470.

1350 (December 15) feria quarta ante festum beati Thome Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Jacobus en Petrus, zonen van wijlen Johannes QUOTEN, ten behoeve van deken en kapittel van St. Servaas afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 1 mark uit het huis de Pauw (*de pavone*) in de Platielstraat naast dat van vrouwe DE LEOPARDO, en onder verband hunner goederen beloofd hebben de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE MULKEN en Johannes DE SANCTA MARGARETA. Zegels: 2°. Op een geblokt schild een band van sabel met hartschild waarop een getand kruis; randschrift: . . IS . DE . C . . RG . SCAB . TIEC .

N° 471.

1350 (December 22) in crastino beati Thome Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus NUNNENBOY verklaard heeft, dat wijlen zijne echtgenoote Elisabet op haar sterfbed aan de kerk van den H. Nicolaus gelegateerd heeft hare rechten op zijn woonhuis in de *corttenstrote* tusschen het huis van Bela DE SOBDE en dat van wijlen Giso *tesserator*, behoudens zijn vruchtgebruik, weshalve hij zijne goedkeuring daaraan gegeven heeft.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 20 v — Schepenen: Arnoldus HAEN en Johannes GRUTER.

N° 472.

Transfix. 1358 (April 18) XVIII die mensis Aprilis.

Schep. v. M. verklaren, dat Wilhelmus FABER, *manens supra Jecoram*, Giselbertus genaamd BOLLEN, *sartor supra Jecoram* en Mathias DE LIBEKE als *magistri fabrice* der onlangs gebouwde St. Nicolaaskerk (*ecclesie beati Nicholai de novo constructe in opido Traiectensi*) aan Elizabet, Katherina en Gertrudis, natuurlijke dochters van Johannes genaamd SLAGHWOUDE, en hunne erf-

Digitized by Google

genamen, het huis, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, overgedragen hebben, onder beding dat bij het kinderloos afsterven van een harer dezer aandeel aan de overblijvenden en zoo vervolgens zal aanvallen en hare moeder Gertrudis DE SCOENWINKEL bij haar zal inwonen, en bij kinderloos afsterven van de laatste harer dat huis komen zal aan Johannes voornoemd of aan zijne erfgenamen.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Walterus DE HOECHEIM en Johannes GRUTER.

N° 473.

(1351 Januari 5) Datum anno Domini millesimo CCC^mo^ quinquagesimo in vigilia Epyphanie Domini.

Schep. v. M. verklaren, dat Rutgerus DE DUOBUS MONTIBUS, wever, zijne echtgenoote Metta, dochter van wijlen Wynkinus SMEIT, en Aleydis de weduwe van Godefridus SMEIT, aan deken en kapittel van St. Servaas eene Luiksche mark cijns 's jaars uit het halve huis bewoond door Henricus genaamd SPOERMEYKER te Tweebergen *versus exteriorem portam duorum montium*, overgedragen hebben (1).

Orig. op perkament. — Schepenen: Florencius DE VINEA en Wynandus DE CIGNO.

N° 474.

(1351 Januari 13) Datum anno Domini M° CCC^mo^ quinquagesimo in octavis festi Epyphanie Domini.

Schep. v. M. oorkonden, dat Amandus, priester en kapellaan van St. Servaaskerk aldaar, aan de broederschap van kapellanen dier kerk eenen cijns van 5 Luiksche schellingen 's jaars, te beuren onmiddelijk na eenen van 14 schellingen en 6 kapoenen uit het

---

(1) In dorso staat: *littera XX solidorum ex parte Suederi de Brughusen sitorum in duobus montibus et tenet Matheus Dunnen.*

Digitized by Google

huis te Tweebergen tusschen dat van Gobbelinus DE EYKE en *dat* van Gerberga, wassenkaarsmaakster, overgedragen heeft.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 4 v. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Nicholaus DE MAURO.

N° 475.

(1351 Maart 10) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo feria quinta ante diem beati Gregorii Pape.

Schout en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Johannes DE BEKE, priester, namens de broederschap van kapellanen van St. Servaas, wegens het niet betalen van den cijns het huis van Johannes MOUWEN, gelegen *extra portam dictam linder cruysporte* (1) naast dat van Lambertus KIPPEN heeft doen beschudden en zij haar dit voor een jaar en dag toegewezen hebben, behoudens ieders rechten daarop.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 14.

N° 476.

(1351 Juni 12) Dominica ante diem beatorum Viti et Modesti Martyrum.

Schep. v. M. verklaren, dat Sceyffardus, Jutta en Gertrudis, kinderen van Theodericus DE GRONSFELT, *armiger*, aan Johannes DE BEKE, priester, en zijne erfgenamen eenen grondcijns van 2 Luiksche schellingen en het derde gedeelte van 2 kapoenen 's jaars uit twee huizen naast elkander gelegen in de Kapoenstraat tusschen dat van wijlen HALLEBAY en dat van Christianus KYRION, en eenen jaarlijkschen cijns van 5 Luiksche schellingen en een halve kapoen uit het erf gelegen op den hoek achter de hofstede van Johannes DE HERLE, kanonik van St. Servaas, (*in ordone retro curiam domini Johannis* DE HERLE . .) tusschen de huizen van

(1) In de aanteekening boven den brief geschreven: *extra portam Linderencrues.*

Digitized by Google

wijlen Johannes COCI en van Engelbertus DE VALLE, overgedragen hebben en beloofd de gewone formaliteiten te zullen nakomen en Johannes *ab omni evictione cuiusvis persone libere et quiete conservare*, waarvoor zij hunnen vader voornoemd en Nesa COLSOUP tot medeschuldenaren gesteld en al hunne goederen gehypothekeerd hebben.

Orig. op perkament en afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 34. — Schepenen: Wolterus DE HOEGHEYM en Wynandus DE CIGNO.

N° 477.

Transfix. 1372 (Juli 11) mensis Julii die undecima.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus DE LOVATORIO (1), kanonik van St. Servaaskapittel aldaar en Johannes genaamd BOSSCHE, priester, uitvoerders van het testament van wijlen Johannes DE BEKE, priester, voor diens jaargetijde aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas den grondcijns van 2 Luiksche schellingen en het derde deel van 2 kapoenen 's jaars, waarvan gewag wordt gemaakt in den brief waardoor deze gestoken is, overgedragen hebben.

Orig. op perkament en afschrift ibidem. — Schepenen: Florentius WEYLDE en Henricus DE MONTENAKEN. Zegels: 2°. Vier dwarsbalken; in het vrijkwartier een hertenschedel waartusschen eene vijfpuntige ster; randschrift: . . . EINRIK . DE . . . ENAK . SCAB . TIE .

N° 478.

1351 (Juni 15) in die beatorum Viti et Modesti Martyrum.

Schep. v. M. oorkonden, dat Reynerus DE BORNE, man van

---

(1) Van kanonik Henricus DE LAVATORIO is weinig bekend; behalve het voornoemde vinden wij hem nog vermeld in 1386. In dat jaar was hij aanwezig op de vergadering den 24 October door de kanoniken van St. Servaas gehouden in het huis van hun medekanonik Mathias DE NOVOLAPIDE en waarop besloten werd dat van de processen die in eerste instantie gevoerd waren voor de rechtbank van het kapittel in appel moest gegaan worden bij het kathedraal-kapittel te Luik. Hij schijnt overleden te zijn in de laatste maanden van 1411, zeker was hij dood vóór 13 Januari 1412. Bij akte dier dagteekening gaf zijn testamentaire uitvoerder en medekanonik, Theodericus VOLQUINI, eene kwitantie van 100 mottoenen en van nog andere gelden, welke de deken, Everardus DE REYS, aan de erfgenamen van Henricus voornoemd verschuldigd was wegens den koop van zijn claustraal huis.

Digitized by Google

wapenen, zijne echtgenoote en hunne kinderen ten behoeve van den tweeden rector van het altaar ter eere van den H. Nicolaus, bisschop, in de St. Servaaskerk gelegen, afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen uit het huis van Lambertus DE BUNDE te Lenculen naast het hooge huis van dezen en dat van Henricus genaamd HOESCHE, en beloofd hebben de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen en hem het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, waarvoor Reynerus zijnen schoonbroeder, Godefridus DE VINEA, tot medeschuldenaar gesteld heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Nycholaus DE MAURO en Florenrentius DE VINEA.

N° 479.

1351 *(Julii 16) Sabbato ante beate Margarete Virginis.*

Schep. v. M. oorkonden, dat Theodericus en Baldewinus, schatbewaarders van St. Servaaskerk, als provisoren der arme priesters dier kerk (*provisores presbyterorum pauperum*) voor 6 marken jaarlijkschen cijns aan Cristianus BROYTSE het huis van wijlen Henricus WELLENS, dat vroeger aan Thomas genaamd DUMMELKEN DE MAYO toebehoord had, in erfpacht gegeven hebben, op voorwaarde dat hij binnen het jaar en een dag *in meliorationem dictorum bonorum ad meram probationem* zal besteden 40 kleine goudgulden, waarvoor zich tot borgen gesteld hebben Henricus HOUTSMAN, Johannes WITTER en Bartholomeus MEYSKEN *supra novum opidum ruffi*, en dat Christianus van dien cijns binnen de twee jaar 10 Luiksche schellingen zal kunnen aflossen met 10 kleine gulden (1).

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus HANE, Johannes DE MULKEN en Johannes DE SANCTA MARGARETA. De brief werd ook bezegeld met het zegel der schatbewaarders van St. Servaaskerk.

---

(1) In dorso staat: *de braxatorio dicto Hoefken in vico caponum quondam Thome Dummelke dato pro VI marcis. Inde solvuntur hospitali sancte Agathe X solidi et V capones, baginis V solidi et II capones; item camere sancti Servatii XV denarii, Johanni* DE HEZE *(?) II marci; item fraternitati sancti Servatii X solidi; item panistis sancte Marie X solidi; Bayardi XII solidi IX denarii, qui venditi sunt per custodes anno M° IIII^c XVIII°.*

Digitized by Google

N° 480.

1351 (Augustus 23) in vigilia beati Bartholomei Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden. dat Lambertus, genaamd FOSSA en Johannes TINCTOR, priesters, als testamentaire uitvoerders van Wilhelmus DE VALKENBORCH, *investitus* van Limmel (*Lemmoel*), en de moeder van dezen, Emma, als erfgename, met toestemming van Franco en Colinus, hare schoonzonen, aan den deken en het kapittel van St. Servaas eene jaarlijksche rente van één Luiksche mark uit Willem's erf aan de Jeker tusschen het huis van Wilhelmus, *pergamentaris*, en dat van Theodericus DE MECHLINIA, schoenmaker, overgedragen hebben, waarvoor dezen het jaargetijde (1) van Willem in hunne kerk zullen houden (2).

Orig. op perkament. — Johannes GRUTER en Wynandus DE CIGNO.

N° 481.

1351 (Augustus 23) in Vigilia beati Bartholomei Apostoli.

Schep. v. M. verklaren, dat Lambertus genaamd FOSSA en Johannes genaamd TINCTOR, priesters, als uitvoerders van het testament van Wilhelmus DE VALKENBORCH, *investitus* van Limmel, alsmede diens moeder Emma als erfgename, met toestemming harer schoonzonen Franco en Colinus, aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas, voor het jaargetijde van voornoemden Wilhelmus (2), eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen uit diens huis aan de Jeker overgedragen hebben.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 20. — Schepenen als van n° 480.

---

(1) In dorso: *supra Jecoram domus dominorum Wilhelmi et Johannis de Valkenborgh.*

(2) Dit jaargetijde had plaats 27 Mei en is aldus vermeld in het necrologium dier broederschap: *Anniversarium dominorum Johannis et Withelmi fratrum* DE VALKENBORCH, *presbyterorum, X solidos.*

Digitized by Google

N° 482.

1351 (Augustus 25) in crastino beati Bartholomei Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE BEKE, priester en kapellaan van St. Servaas, ten behoeve der broederschap van kapellanen dier kerk afstand gedaan heeft van 5 Luiksche schellingen cijns 's jaars uit het huis achter de hoeve van Johannes DE HERLE, kanonik aldaar, *in ordone vici pergentis versus plateam caponum* (1) naast het huis van Johannes COCUS en dat van Enghelbertus DE VALLE.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 33 v. — Schepenen: Henricus DE YSEREN et Johannes GRUTER.

N° 483.

1351 (Augustus 25) in crastino beati Bartholomei Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Rutgherus DE CANNE, vicaris van St. Servaaskerk, aan de broederschap van kapellanen dier kerk eenen jaarlijkschen grondcijns van 17 Luiksche schellingen en 4 kapoenen uit twee naast elkander gelegen huizen in de *herenheyenstrate* (2) nevens het huis van wijlen Henricus MAGHERMORT, priester, en eenen jaarlijkschen cijns van 5 Luiksche schellingen uit het huis van Henricus MINNENBODE gelegen in de *corttenstrote* (Kortestraat) tegenover dat van Johannes SLUEYSMAN, overgedragen heeft.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 20 v. — Schepenen: Henricus DE YSEREN en Johannes GRUTER.

---

(1) De St. Jacobstraat; hier het hoekhuis der St. Jacob- en Papenstraat. In de aanteekening boven den brief wordt die straat aangeduid door de woorden: *in vico retro sanctum Johannem* . . en met eene latere hand er bijgevoegd: *in ordone iuxta sanctum Jacobum.*

(2) De Heidenstraat, in het opschrift geheeten: *in vico Heren Heydenstrote* . . . Eene bijvoeging van latere dagteekening bij dat opschrift meldt, dat van dien cijns 10 schellingen aan de broederschap der kapellanen geschonken werden voor het jaargetijde van bovengenoemden Rutgerus DE CANNE dat 30 Mei gevierd werd, 5 schellingen voor dat van zijnen vader Arnoldus op 23 December en 5 schellingen voor dat zijner moeder Lutgardis in de maand October.

Digitized by Google

N° 484.

1351 (Augustus 31) in nocte beati Egidii Abbatis et Confessoris.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes genaamd [NONPLUS] namens deken en kapittel van St. Servaas voor 30 Luiksche schellingen cijns 's jaars aan Katharina de weduwe van Johannes PRUMEN, verver, een huis aan de Jeker, tusschen het huis van Mathias BOETMEYKER en dat van Mathias RUBYR, in erfpacht gegeven heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: [Arnoldus NUEST] ridder, en Nycholaus DE MAURO.

N° 485.

(1352 Maart 10) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo primo Sabbato ante beati Gregorii Pape.

Schep. v. M. oorkonden, dat Baldewinus DE MOLENDINO, *custos* van St. Servaaskerk, ten behoeve der broederschap van kapellanen dier kerk afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen uit het huis in de *vicus stellarum* (1) waarin Wilhelmus, *sartor*, woont, tusschen dat van Nicholaus DE MAURO, schepen van Maastricht, en dat van Johannes genaamd LENSIS, *sartor*.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus HANE en Johannes DE SANCTA MARGARETA.

N° 486.

(1352 Maart 15) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo primo feria quinta post beati Gregorii Pape.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes genaamd PYCHELLINCH, als naaste erfgenaam van wijlen Johannes BOYLONGHE bekend, heeft, dat deze met zijne toestemming aan de broederschap van

(1) De Vijfharingenstraat.

Digitized by Google

kapellanen van St. Servaas voor zijn jaargetijde (1) 9 Luiksche schellingen en 9 penningen cijns 's jaars uit zijn huis in de *plathea quodevlighen*, bewoond door Johannes DE RUREMUDE, molenaar, en gelegen tusschen dat van wijlen Henricus PLACKIRE en dat van Conegundis DE NORTBEKE, bij testament gelaten heeft.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 16. — Schepenen: Arnoldus HAEN en Johannes GRUTER.

N° 487.

1352 (Maart 28) feria quarta post festum Annuntiationis beate Marie Virginis Gloriose.

Schep. v. M. oorkonden, dat Cristianus DE SANCTO TRUDONE, priester, voor 2 marken, 10 schellingen Luiksche munt en 3 kapoenen jaarlijkschen cijns aan Elisabet en Katharina DE MOETEREN, zusters, in erfpacht gegeven heeft het huis van wijlen MECHELMANS op de Groote Gracht (*supra fossatum*) tusschen dat geheeten *de Northech* en dat van Gerardus GULDENVOET, te beginnen met het feest van den H. Johannes den Dooper, en de beide voornoemde zusters beloofd hebben binnen het jaar na dien datum 24 kleine goudgulden te zullen besteden *in meliorationem et edificium* van dat huis, en binnen de vier volgende jaren eene mark van den cijns voormeld te zullen aflossen met 30 oude gouden schilden, alles onder verband van al hare goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius DE VINEA en Wynandus DE CIGNO.

N° 488.

1352 (Augustus 2) in crastino beati Petri ad Vincula.

Schep. v. M. oorkonden, dat Theodericus DE DUOBUS MONTIBUS, priester en schatbewaarder van St. Servaaskerk, als uitvoerder der

(1) Luidens de noot boven den brief had dit jaargetijde plaats in de maand Februari.

Digitized by Google

laatste wilsbeschikking van Mechtildis, de weduwe van Jacobus DE EMBOEMS, aan den deken en het kapittel van St. Servaas toegezegd heeft eenen jaarlijkschen cijns van 20 Luiksche schellingen, waarvan 15 uit een huis in de *broetbrugge* (1) naast dat van Mechtildis DE VALKENBORCH en de overige 5 uit dat van Johannes KEUCKEN, den jonge, nabij het huis van Johannes KURTEN *supra driscum juxta novam curiam beghinarum*, welken cijns Mechtildis voor haar jaargetijde en dat harer ouders en vrienden aan voornoemden deken en kapittel gelegateerd had (2).

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTER en Johannes DE MULKEN.

N° 489.

1352 (Augustus 11) Sabbato post festum beati Laurencii Martyris et Levite.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes genaamd PYECHELLINCK, als testamentaire uitvoerder en erfgenaam van Johannes BOELONGHE, aan deken en kapittel van St. Servaas overgedragen heeft eene Luiksche mark cijns 's jaars uit het huis van Henricus DE BRYEDE, bakker, in de Hoenderstraat naast dat van Cono DRYESTEYN, welke mark Johannes BOELONGHE bij testament aan voornoemden deken en kapittel voor zijn jaargetijde gelaten had.

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Egidius DE HEPPENART. Zegels: 1°. Van vair met een dwarsbalk van sabel; in het vrijkwartier vier dwarsbalken.

N° 490.

1352 (Augustus 19) Dominica post festum Assumptionis beate Marie Virginis Gloriose.

Schep. v. M. verklaren, dat Gerardus, *scriptor opidi Traiectensis*,

---

(1) De Stokstraat.

(2) In dorso staat: *Littera de XX solidis ex parte sororis Giselberti quondam hospitalarii de sancto Petro.*

Digitized by Google

zijne echtgenoote en hunne kinderen aan Wilhelmus FABRI *supra Jecoram*, Nycholaus genaamd RIDDER, Mathias DE LIEBECK en Mathias DE GHELENE, bakker, als *magistri* en *mumburni* der parochiekerk van den H. Nycolaus eenen jaarlijkschen grondcijns van 12 Luiksche schellingen van eenen van eene Luiksche mark uit het huis van Johannes DE NUTKE, lakenscheerder, op de Munt naar den kant van het kruis (*a latere versus crucem*) naast het steenenhuis geheeten *Heren beuffartshuys* (1), overgedragen hebben en beloofd hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE HESE en Johannes GRUTER.

N° 491.

Transfix. 1352 (Augustus 19) Dominica post festum Assumptionis beate Marie Virginis Gloriose.

Schep. v. M. oorkonden, dat Wilhelmus FABER *supra Jecoram*, Nycholaus genaamd RIDDER, Mathias DE LIEBECK en Mathias DE GHELENE, als *magistri, mumburni et provisores* der parochialekerk van den H. Nycolaus met inwilliging van deken en kapittel van O. L. Vrouw en van Petrus DE SYPDE, plebaan van St. Nicolaaskerk, aan Theodericus DE DUOBUS MONTIBUS en Baudewinus DE MOLENDINO, schatbewaarders van St. Servaaskerk, ten behoeve der arme priesters van Maastricht en inzonderheid van die van St. Servaas, de mark jaarlijkschen grondcijns in den voorgaanden brief vermeld overgedragen hebben in ruil tegen eenen dergelijken cijns, welken die priesters te beuren hebben ten laste der St. Nicolaaskerk.

Orig. op perkament. — Schepenen als van n° 490.

N° 492.

1352 (Augustus 20) feria secunda post festum Assumptionis beate Marie Virginis Gloriose.

Schep. v. M. oorkonden, dat Lambertus LAMBOY verklaard

(1) Dit huis kwam naderhand aan Rutgherus DE VISETO, schepen van Maastricht.

Digitized by Google

heeft, dat zijne zuster Aleydis voor haar jaargetijde bij laatste wilsbeschikking aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas gelegateerd heeft 18 Luiksche schellingen cijns 's jaars uit twee huizen onder één dak (*sub uno tecto*) gelegen te Lenculen achter het huis van Rutgherus HAYWAY en dat van Gerardus JONCGHEN, en hij als haar erfgenaam en testamentaire uitvoerder dien cijns aan voormelde broederschap overgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Wolterus DE HOEGHEIM en Arnoldus HAEN.

N° 493.

1352 (September 25) feria tertia ante beati Michaelis Angeli et Archangeli.

Schep. v. M. verklaren, dat Henricus DE PYTERSHEYM en zijn zoon Johannes ten behoeve der arme scholieren (*ad opus pauperum clericorum sive scolarium sub campanis*) van St. Servaaskerk afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 25 schellingen uit twee huizen nabij den put bij de St. Joriskapel (*prope puteum sancti Georgii*), waarvan het eene bewoond is door Henricus DE UTEREN en het andere door Sigo DE FLEYTINGIS, brouwers, en beloofd hebben hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en de gebruikelijke formaliteiten nakomen.

Afschrift in: *Liber litter. bonorum . . panistarum* fol. 22 v. — Schepenen: Johannes GRUYTHER en Wynandus DE CIGNO.

N° 494.

(1353 Februari 13) Datum anno Domini M° CCC° LII in nocte beati Valentini Episcopi et Martyris.

Schep. v. M. verklaren, dat Gerardus DE FOS, zoon van Gerardus, ten behoeve der broederschap van kapellanen van St. Servaas afstand gedaan heeft van eenen grondcijns van 5 schellingen

Digitized by Google

en 2 hennen 's jaars uit de *mansio* (1) van wijlen Theodericus DE GHELKE in de Kapoenstraat tegenover het huis van Johannes MORENCRUSEN.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 31. — Schepenen: Arnoldus HAEN en Johannes DE MULKEN.

N° 495.

(1353 Maart 30) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo tercio Sabbato post festum Annuntiationis beate Marie Virginis Gloriose.

Schep. v. M. oorkonden, dat Godefridus FELIX, priester, namens deken en kapittel van St. Servaas voor 33 Luiksche schellingen en 2 kapoenen cijns 's jaars aan Rolandus, den zoon van Hartwinus, voller, in erfpacht gegeven heeft een huis met aanhoorigheden in de Raamstraat naast dat van Arnoldus DE LODENAKEN en dat van Godefridus VLENERE en Rolandus beloofd heeft binnen het jaar en dag 20 kleine goudgulden uit te geven *in meliorationem* van dat huis, waarvoor zich tot borgen gesteld hebben Rolandus WALTERI en Johannes *purgator gladiorum manens ante crucem.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Egidius DE HEPPENART en Gobbelinus DE RUFFO CLIPPEO.

N° 496.

1353 (Maart 31) ultima die mensis Marcii.

Schep. v. M. verklaren, dat Godefridus FLASSART, zijne echtgenoote en hunne kinderen aan deken en kapittel van St. Servaas overgedragen hebben eenen jaarlijkschen grondcijns van 10 Luiksche schellingen (2) uit een huis met hoeve en verdere aanhoo-

(1) Deze mansio kwam naderhand aan Theodericus HEYNEN.

(2) Luidens de aanteekening in dorso werd die cijns gekocht met het geld ontvangen wegens het huis van Johannes PRUMEN te Lenculen.

Digitized by Google

righeden, gelegen op de Houtmarkt naast het erf *de Mayo* en dat van Elisabeth GREVEN, en Godefridus verklaard heeft dat op het huis nog gevestigd is een jaarlijksche cijns van 2 kapoenen, onder beding dat zoo voornoemde cijns gedeeltelijk of in het geheel niet betaald wordt op de gestelde tijden, de deken en het kapittel voornoemd zich daarvoor zullen kunnen schadeloos stellen aan een stuk land aldaar aan den anderen kant gelegen tusschen het erf van Johannes POPELERE en dat van Tilmannus DE BOXBERCH.

Orig. op perkament. — Schepenen: Egidius DE HEPPENART en Wynandus DE CIGNO.

N° 497.

1353 (April 10) feria quarta post Dominicam Misericordia Domini.

Schep. v. M. verklaren, dat Godefridus FELIX, priester, namens deken en kapittel van St. Servaas voor eene jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen aan Johannes genaamd CAMSTIRPER in erfrecht gegeven heeft een erf met aanhoorigheden, gelegen in de Raamstraat tusschen dat van Henricus DE HAREN en dat van Henricus HORENBLOES, en Johannes voornoemd beloofd heeft binnen het jaar en dag voor herstellingen van dat erf 15 kleine goudgulden te zullen besteden, alles onder verband van al zijne goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Egidius DE HEPPENART.

N° 498.

1353 (Juli 5) feria sexta post beatorum Petri et Pauli Apostolorum.

Schep. v. M. verklaren, dat Fredericus DE OELBECH, *bastionarius* (roededrager) van St. Servaaskerk aldaar, en zijne echtgenoote aan Theodericus DE DUOBUS MONTIBUS en Boudwinus DE MOLENDINO, schatbewaarders dier kerk, als momboren der arme priesters aldaar, ten behoeve dezer eene jaarlijksche rente van 8 Luiksche schellingen uit het erf van Lambertus SOPMAN te Wijk

Digitized by Google

nabij de St. Maartenspoort, *penes portam sancti Martini in Wyc ubi itur versus Mersene*, overgedragen hebben, beloofd hebben de gewone rechtsgebruiken te zullen nakomen en verklaard dat op voormeld erf nog gevestigd is eene jaarlijksche rente van 20 Luiksche schellingen, alles onder verband van al hunne goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTER en Florentius DE LEOPARDO.

N° 499.

(1354 Januari 10) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo tertio feria sexta post Epyphaniam Domini.

Schep. v. M. verklaren, dat Katharina genaamd PANKUKEN van Lenculen, weduwe van Emundus DE MESSCHE, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aldaar overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van 5 schellingen en 6 penningen uit het huis, weleer een *steinenhus*, op welks plaats thans twee huizen gebouwd zijn, te Lenculen tusschen het huis van Rutgerus HAYWAY en dat van Johannes genaamd JONCGHE gelegen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus HANE en Egidius DE HEPPENART.

N° 500.

(1354 Januari 12) Datum anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo tertio Dominica post Epyphaniam Domini.

Schep. v. M. oorkonden, dat Wilhelmus DE SANCTA MARGARETA, bloedverwant van Wilhelmus, scholaster van St. Servaaskapittel, en zijne echtgenoote Katharina, dochter van wijlen Waltelinus DE HERE, burgemeester van voornoemde stad, aan voornoemden scholaster en zijne erven eene jaarlijksche rente van 12 marken, te betalen voor de helft met het feest van den H. Johannes den Dooper en voor de helft met Kerstmis, overgedragen hebben, voor de geregelde betaling waarvan zij verbonden hebben

Digitized by Google

hun woonhuis in de Wolfstraat tusschen dat van Robinus DE MILLEN en het huis van Johannes DAENSWAELE, het huis van dezen laatste, twee huizen gelegen achter het dinghuis (*retro domum pretorii*) (1) tusschen dat van Johannes CNOUP, vleeschhouwer, en dat van Johannes DE AQUIS, *sutor*, en eene jaarlijksche erfrente van 17 schellingen gevestigd op een huis in de Kapoenstraat, gelegen naast dat van Johannes DE LYNKE en bewoond door Johannes DE DEYPENBEKE, priester (2).

Afschrift in: *Registrum litt. fratern.* A fol. 51. — Schepenen: Johannes DE ROSIS en Johannes GRUTER.

N° 501.

Transfix. (1383 Juni 21) Datum anno a Navitate Domini millesimo trecentesimo octuagesimo tercio mensis Junii die vicesima prima.

Schep. v. M. verklaren, dat Gerardus DE MONTENAKEN en Wilhelmus DE SANCTA MARGARETA, kanoniken van St. Servaaskapittel aldaar, als uitvoerders van het testament van wijlen Wilhelmus DE SANCTA MARGARETA, scholaster van dat kapittel, aan de broederschap van kapellanen daarvan, voor 12 *commemorationes* van voornoemden scholaster, elke maand eene, eene jaarlijksche rente van 3 marken van die van de 12 marken, welke deze verkregen had van zijnen neef, wijlen Wilhelmus DE SANCTA MARGARETA (3), roededrager (*virgifer*) van voormeld kapittel en

(1) In de noot boven den brief vermeld als gelegen *retro macellum*, achter de vleeschhal, die in de Stokstraat lag.

(2) Deze brief werd 21 Juni 1383 gevidimeerd door de schepenen van Maastricht: Servatius DE MULKEN en Reynerus DE EYTZENRODE.

(3) Wilhelmus DE SANCTA MARGARETA, roededrager van St. Servaaskapittel was gehuwd met Mechtildis KYP (KYPPE). Hij overleed in 1382 en stichtte zijn jaargetijde, dat 11 Mei gehouden werd, met eene rente van 10 schellingen, welke hij vestigde op een huis in de Groote Staat naast de armentafel van den H. Geest. Zijne echtgenoote overleefde hem. Haar jaargetijde bij de broederschap van kapellanen, dat insgelijks met eene jaarlijksche rente van 10 schellingen werd gesticht, werd gevierd den 12 Augustus en is aldus vermeld in het necrologium dier broederschap: *Anniversarium Mechtildis Kyp, relicte Wilhelmi de Sancta Margareta, virgiferi, X solidos.*

Digitized by Google

van diens echtgenoote Katharina, te beuren uit de huizen vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, overgedragen hebben, op voorwaarde dat Johannes DE SANCTA MARGARETA, broeder van wijlen den scholaster voornoemd, of zijne erfgenamen elk dier drie marken zullen kunnen terugkoopen en aflossen met 18 dubbele gouden mottoenen en de overige 9 marken aan hem en zijne erfgenamen zullen blijven.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Servatius DE MULKEN en Reynerus DE EYTZENRODE.

N° 502.

(1354 Februari 1) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo tercio prima die mensis Februarii.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE DYEPENBEKE, Macharius DE WYC, meesters der broederschap van kapellanen van St. Servaas, in naam dezer, alsmede Anna de weduwe en Johannes de zoon van Johannes DE CERVO, voor 26 schellingen en 4 kapoenen cijns 's jaars (1) aan Godefridus DE EYCKE in erfpacht gegeven hebben een huis met aanhoorigheden te Tweebergen, tusschen dat van Marula de weduwe van Gobbelinus, bakker, en dat van Wilhelmus FRAYE en Godefridus beloofd heeft binnen het jaar en dag *in meliorationem* van dat huis te besteden 31 kleine goudgulden *ad bonam et legitimam probationem*, waarvoor hij tot medeschuldenaren gesteld heeft Henricus DE GEYSTINGGEN, wonende op de Houtmarkt, en Johannes SPRONCK, brouwer, en zijne goederen verbonden.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 4. — Schepenen: Florentius DE LEOPARDO en Winandus DE CIGNO.

---

(1) Van dien cijns werden naderhand 7 schellingen, 8 penningen en 1 obool aan de broederschap van kapellanen geschonken voor het jaargetijde van Aleydis DE GELKE, begijn, dat 7 Januari gevierd werd.

Digitized by Google

N° 503.

(1354 Maart 4) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo tertio quarta die mensis Marcii.

Schep. v. M. oorkonden, dat Ylias DE ROETHEIM, leerlooier, aan Petrus den zoon van SPROETEN voor 20 Luiksche schellingen 's jaars in erfpacht gegeven heeft het huis (2) gelegen tusschen het zijne en dat van Godefridus GEYNCART en Petrus beloofd heeft binnen het jaar 10 dier schellingen te zullen aflossen met 10 kleine goudgulden, onder beding dat zoo Petrus *edificare voluerit extunc ipse in stilos dicti Elye edificare poterit sine contradictione et ita idem Elyas in stilos dicti Petri.*

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 28. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Gobbelinus DE RUFO CLIPPEO.

N° 504.

Transfix. (1354 Maart 12) Datum anno Domini M° CCC° LIII° in die beati Gregorii Pape.

Schep. v. M. verklaren, dat Elyas DE ROETHEIM, en zijne zuster aan Petrus, genaamd SPROTE, 10 Luiksche schellingen jaarlijksche rente van die van 20 Luiksche schellingen, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, overgedragen hebben en beloofd de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 28. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Gobbelinus DE RUFO CLIPPEO.

(Wordt vervolgd).

---

(2) Volgens de aanteekening boven den brief was dit het woonhuis van Ylias en lag het in de *vicus Cerdonum* (Leerlooierstraat) naast dat van Johannes DE LEMMOEL en dat van Arnoldus DE HUYSSELT. In 1357, op S. Marcusdag (25 April), schonk hij en zijne echtgenoote Ida aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk eene jaarlijksche erfrente van 20 schellingen, die hij op voormeld huis vestigde.

Digitized by Google

Die Belagerung von Maestricht

im Jahre 1579

von C. NATHAN.

Die Niederlande waren seit dem Ausgang des Mittelalters an das Haus Habsburg und auf diese Weise an Philipp II, König von Spanien, gelangt, hatten aber gewisse Vorrechte vor den übrigen Kronländern erhalten. Die Unzufriedenheit mit den spanischen Statthaltern, welche die Privilegien des Landes verletzt hatten, und besonders die Erbitterung darüber, dass die spanische Regierung mit aller Gewalt die Reformation, welche von Deutschland aus Eingang gefunden hatte, zu unterdrücken suchte, entfachte in der zweiten Hälfte des 16en Jahrhunderts von den Nordstaaten ausgehend eine Bewegung, welche als Endzweck die Unabhängigkeit von der spanischen Herrschaft verfolgte. So entstand 1568 ein 80-jähriger Krieg, in welchem das Waffenglück sich bald auf diese, bald auf jene Seite wandte, welcher endlich aber dem niederländischen Volke für sein opfermutiges und zähes Ausharren in dem langwierigen Kampfe die ersehnte Freiheit brachte.

Als Ende des Jahres 1578 Alexander Farnese, Prinz von Parma und Piacenza, der neu ernannte spanische Statthalter, in den Niederlanden ankam, hielten von den 17 Provinzen nur Namur, Luxemburg und Brabant zu Spanien; die Niederländer dagegen waren durch Hülfstruppen und Hülfsgelder von französischer, englischer und dänischer Seite bedeutend verstärkt. Die spanischen Truppen standen in der Grafschaft Namur. Von hier aus beschloss der Prinz den Feldzug einzuleiten mit der Belagerung von Maestricht,

Digitized by Google

welches zu dem aufständichen Herzogtum Limburg gehörte und als Schlüssel zum eigentlichen Holland militärisch eine grosse Bedeutung hatte. Im December 1578 hatte er seine Truppen in ein befestigtes Lager zwischen Dalhem und Visé, oberhalb Maestricht an der Maas, verlegt. Um seiner Armee für die Belagerung vom Rheine her die Zufuhrswege zu decken, und um die Festung auf dem rechten Maasufer einzuschliessen, liess er zu Anfang des Januar 1579 durch ein Detachement unter Mondragon die Städte Kerpen (wetsl. Köln), Erkelenz und Kempen (im Geldrischem) wegnehmen; letzteres ergab sich nach viertägiger Belagerung. Mondragon besetzte hierauf noch Straelen. Der Prinz von Parma liess in dem Lager bei Visé den Marquis von Mont zurück, um von Süden her die Truppen der Aufständichen in Schach zu halten. Er selbst rükte, um den Gegner über seine Absichten zu täuschen, mit 25000 Fusstruppen und 8000 Pferden auf dem rechten Maasufer über Echt vor, überschritt die Roer auf einer oberhalb Roermond geschlagenen Brücke und bald darauf die Maas unterhalb dieser Stadt. Die Führer der Niederländer in Maestricht hatten in Anbetracht des Winters ein Ueberschreiten der in dieser Jahreszeit stark angeschwollenen Flüsse nicht für wahrscheinlich gehalten, infolgedessen es versäumt, ihrerseits durch einen energischen Vorstoss die Spanier am Vorgehen zu hindern. Das Erscheinen Parma's auf dem linken Maasufer machte sie nun besorgt für ihre Provinzen. Daher teilten sie ihre Truppen in der Weise, dass ein Teil nach Mechelen, ein Teil nach Breda rückte, wahrend der Rest in Maestricht verblieb. Der Prinz von Parma rückte zunachst auf Antwerpen vor. Teils durch Waffengewalt, teils durch kluge Unterhandlungen gelang es ihm, mehrere Provinzen für den König von Spanien zu gewinnen, während sich die 7 nördlichen (Holland, Seeland, Utrecht, Geldern, Groningen, Overijssel und Friesland) als selbständigen Staat erklärten. Von Antwerpen aus wandte sich Parma zurück nach Maestricht.

Diese Festung, die um jene Zeit 34000 Einwohner zählte, liegt auf dem linken Maasufer, auf dem rechten nur mit der Vorstadt Wijk, welche mit der eigentlichen Stadt durch eine 100 m. lange Steinbrücke auf 10 Bogen verbunden war. Die Vorstadt Wijk hatte nach Osten hin eine nach Niederländischer Art bastioniert geführte Umwallung und nassen Graben mit

Digitized by Google

vereinzelten Aussenwerken: Ravelinen und Enveloppen. Dagegen wurde die Befestigung der Stadt Maestricht selbst gebildet aus einer mit Türmen versehenen und zur Geschützaufstellung eingerichteten Stadtmaurer mit davorliegendem Graben, der teils trocken, zum Teil nass war und aus der Maas gespeist wurde; im Süden war auch der Jekerbach durch den Stadtgraben bis zur Maas geführt. Auf der Süd- und Westfront waren allerdings einzelne Bastione an diese mittelalterliche Befestigung angeklebt worden.

Sobald der von den Nordstaaten gewählte Generalstatthalter Wilhelm Prinz von Oranien die Absicht Parma's Maestricht zu belageren erkannte, traf er sofort Massnahmen, um den Fall der Festung zu verhindern. Marschall de la Noué, der bei der Verteidigung von la Rochelle sich bereits bewährt hatte, sollte mit seinem Detachement von Antwerpen aus in die Festung rücken und als Gouverneur die Verteidigung leiten. Sebastian Tapin, ein früherer französischer Ingenieur-Hauptmann und erfahrener Kriegsbaumeister wurde beauftragt, mit allen zu Gebote stehenden Mitteln die Befestigungen zu verstärken. Indess der Prinz von Parma, welcher von den Heranmarsch de la Noue's Kunde erhalten hatte, sandte diesem den Marquis von Mont mit einem Teil seiner Kavallerie entgegen, um ihn von der Festung abzuschneiden, was auch gelang. So kam es, dass Maestricht den grössten Teil seiner Besatzungstruppen überhaupt nicht erhielt.

Tapin leitete mit Umsicht und Thatkraft die Armirungsarbeiten. Männer und Frauen arbeiteten unaufhörlich an der Verstärkung der Festung. Der beteutende Umfang der beabsichtigten Bauten bestimmte den stellvertretenden Gouverneur von Schwarzenberg, 2000 Landleute, welche beim Anrüken der Spanier in die Stadt geflüchtet waren, nicht auszuweisen, da sie willkommene Arbeitskräfte bildeten; auch war die Stadt auf mehrere Monate reich mit Lebensmitteln versehen. Maurer und Türme wurden ausgebessert und verstärkt; vor den alten Stadtmaurern wurden Raveline und Hornwerke angelegt, die Flanken der Bastione für kasemattiertes Feuer eingerichtet, in der Contrescarpe Mienen angelegt und zur Zündung vorbereitet. Auch am Fusse des Glacis entstanden neue Werke. In der Stadt wurden Barrikaden errichtet und Fenster mit Schiessscharten versehen. Alles war also auf

Digitized by Google

eine zähe Verteidigung berechnet. Also nicht nur passiv, sondern auch aktiv sollte dieselbe geführt werden; zu dem Zwecke legte Tapin gedeckte Ausfallthore an. Und dabei betrug die Zahl geschulter Truppen nur 1200 Mann, grösstenteils aus Franzosen, Engländern und Schotten bestehend, da ja de la Noué von der Festung abgeschnitten war. Tapin, welcher nunmehr die Stelle des Commandanten einnahm, verstärkte die Besatzung durch 6000 Mann aus der Einwonerschaft (1).

Was somit fortifikatorisch die Lage angeht, in welcher sich Maestricht befand, als der Prinz von Parma am 8 Marz 1579 vor der Festung ankam, so waren die Werke zum Teil veraltet, teilweisse in aller Eile angelegt und unvollendet, also keinesfalls den Anforderungen damaliger Zeit mit Rücksicht auf die Angriffsmittel entsprechend; die Besatsung war unzureichend für den Umfang der Festung von etwa 2500 m. und bestand zu 5/6 aus wenig oder gar nicht kriegserfahrenen Leuten.

Die Armee des Prinzen von Parma, welche hiensichtlich ihrer Zusammensetzung ein buntes Bild der verschiedensten Nationalitäten bot, zählte 15000 Fusstruppen und 4000 Pferde. Die erste Aufgabe der Spanier erstreckte sich darauf, die Detachements in die Festung zurückzuwerfen, welche Tapin ausgesandt hatte, um die umliegenden Dörfer auszufuragieren und anzuzünden, damit die Belagerungsarmee weder Unterkunft, noch Unterhalt finden sollte. Barlaymont, General der Artillerie, schaffte unter-

---

(1) Un petit livre intitulé: »Discours du siege et prinse de la ville de Mastrich en Flandre: par le Duc de Parme, gouverneur-général du pays pour la Maiesté Catholique. Ensemble des assauts qui y ont esté donnez, le nombre des morts de chacun costé et autres particularités notables. A Paris, chez d'Ognoys . . . 1579. 12°", imprimé donc en l'année même de la prise de la ville, nous apprend: . . . »et font en sorte qu'ils se trouvent de gens de guerre dans la dite ville . . . bien jusques à huict mil hommes".

Dans un manuscrit, d'une source contemporaine au siége de la ville, nous lisons par rapport au garnison:

»Het Garnisoen bestont uyt 1200 man; het meestendeel Fransen alsoock Waelen, Engelschen en Schotten: bij welcke men nogh voeghde 6000 inwoonders: wordende alstoen gereeckent in Maestricht te weeten vier en dertig duysent borgers en ingezetenen, waerby nogh gevoeght 6000 huyslieden die sich uyt vreeze voor de Spanjaerden naer de stadt geretireert hadden, wel weetende dat deselve voor eenige maenden van vivers wel voorsien was".

Digitized by Google

dessen von Lüttich auf dem Wasserwege 48 schwere Geschütze, 3 Couleuvrinen, 50000 Kugeln und 500 Ltr. Pulver heran. Mit Rücksicht auf die kalte Jahreszeit verlegte Parma seine Truppen in die Ortschaften ringsum. Mondragon erhielt den Auftrag, die Vorstadt Wijk einszuschliessen. Das Hauptquartier des Prinzen von Parma befand sich in St. Pieter, einem von den Spaniern erstürmten Schlosse im Süden der Festung. Zur Verbindung der durch die Maas getrennten Teile der Einschliesungsarmee liess Parma bei Haren unterhalb und Heugem oberhalb der Festung, jedoch dem Schussbereich des Geschütze entrückt, Brücken mit schwimmenden Unterstützungen über die Maas schlagen. Der Bau dieser selbst für schweres Belagerungsgerät gangbaren Brücken wurde durch Ausfälle aus der Festung beständig beunruhigt, trotzdem aber vollendet. Die Brückenzugänge wurden sorgfältig von Spanischen Truppen bewacht, um sowohl eine Zerstörung derselben zu verhindern, als auch um den Wasserweg für dem Verkehr der Festung mit der Aussenwelt zu sperren. Bereits jetzt war sich der Prinz von Parma bewusst, dass er einen thatkräftigen Gegner vor sich hatte. Daher liess er zur Verstärkung der Einschliesungslinie unter Leitung der Ingenieure Plato und Barocci Redouten aufwerfen, auf dem rechten Maasufer 2, auf dem linken 4, und zwar letztere im Süden am Hunsberge, im Südwesten an der Strasse nach Tongern, im Westen dem Bastion St. Servais gegenüber gegen das Brüsseler-Thor und im Norden an der Deutschordenskirche dem Booschthor gegenüber. Jede Redoute, auf eine Besatzung von mehreren Compagnien berechnet, hatte Wall und Graben und 4 bastionartige Vorsprünge zur Aufstellung von Geschützen. Die Brustwehren waren mit Faschinen und Schanzkörben bekleidet. Obwohl die für die Angriffsarmee bestimmten Pioniere des Grafen Mansfeld noch nicht aus Luxemburg eingetroffen waren, gelang es doch, die Redouten auf dem linken Ufer in zwei Tagen fertigzustellen. Die Offiziere, der Prinz von Parma an der Spitze, sollen selbst mit geschanzt haben. Die Redouten wurden von einem Teil der Einschliessungstruppen besetzt. Eine spanische Kavallerieabteilung unter Gonzaga beobachtete währenddessen die nach Maestricht führenden Strassen mit Rücksicht auf etwaige Entsatzversuche. Der Prinz von Parma war bestrebt, sich möglichst bald in den Besitz der Festung zu

Digitized by Google

setzen, damit nicht etwa die Diplomatie welche einen Congress behufs Friedensunterhandlungen zwischen Spanien und den Niederlanden nach Cöln berufen wollte, störend auf den Fortgang der Belagerung einwirken könnte. Das veranlasste ihn zu übereiltem Handeln, insofern als er, ohne sich überhaupt über die zweckmässigste Angriffsfront klar geworden zu sein, sofort von der von dem Brüsseler Thor (Westfront) gelegenen Redoute aus Laufgräben vortreiben liess. Ein Teil des Regiments Lopez de Figueroa hatte diese durch die mittlerweile eingetroffenen Pioniere ausgeführten Arbeiten zu decken gegen Ausfälle aus der Stadt. Und hierin waren die Verteidiger nicht lässig. In jeder Nacht brachen sie mehrmals vor, um die Angriffsarbeiten zu stören. Diese Ausfälle blieben anfänglich auf die Nachtstunden beschränkt, um die Angreifer uber ihre Stärke im Unklaren zu lassen. Jedoch schon bald machte Tapin mit 600 Fusssoldaten, unter denen sich sogar Frauen befunden haben sollen, und 60 Reitern plötzlich bei Tage einen Ausfall, warf die nichts ahnende Abteilung Figueroa's zurück und zerstörte die Angriffsarbeiten. Ausserdem unternahmen die Verteidiger auf Fahrzeugen wiederholt Angriffe gegen die beiden Brücken, doch scheiterte das Vorhaben. Jetzt erst berief Parma einen Kriegsrat zur Wahl der zweckmässigsten Angriffsrichtung. Der Prinz sowohl wie General Montesdocka, der früher spanischer Gouverneur in Maestricht gewesen war, entschieden sich für einen Angriff gegen das Bastion am Booschthor im Norden der Stadt, da sie hier den schwächsten Punkt der Festung vermuteten. Der Chef der Belagerungsartillerie, Graf Barlaymont, jedoch sprach sich hiergegen aus, weil die günstige Beschaffenheit des dortigen Geländes die Geschützentwicklung erheblich erschwerte. Diesem Grunde pflichtete Parma bei, und so wurde auf Barlaymont's Vorschlag der Angriff gegen das Tongersche Thor (Südwestfront) beschlossen, da derselbe hier begünstigt wurde durch die Beschaffenheit der Festung, nämlich ein spitz vorspringendes Bastion und alte Türme, gegen welche eine gute Artilleriewirkung zu erwarten war, wie auch durch die Beschaffenheit der Wege zum Heranschaften des Belagerungsgerätes. In der Nacht zum 24. März wurde an der Strasse nach Tongern etwa 500 m. vor der Festung die erste Batterie gebaut, welche mit Schanzkörben und Strauchflechtung bekleidet war und ein gedecktes

Digitized by Google

Schiessen ermöchlichte. Zum Schutz des Baues und der Armierung der Batterie waren auf einer Anhöhe in der Nähe einige Couleuvrinen aufgestellt, sodass ein Ausfall der Belagerten unter Manzon, einem früher auf die Seite Oranien's übergetretenen Spanier, erfolglos blieb. Die Batterie erhielt 46 Geschütze, welche alsbald das Feuer gegen die Befestigungen eröffneten. Gleichzeitig wurden Stroh und Sandsäcke herbeigeschafft, um nach gelegter Bresche den Sturm zu erleichtern. Nachdem innerhalb zweier Tage 6000 Schuss abgegeben waren, und die Mauer bereits bedeutende Zerstörungen aufwies, zeigte sich den erstaunten Blicken der Angreifer eine zweite hinter der ersten liegende Mauer. Ein mit einem Reduit versehenes Ravelin war nämlich hier zum Schutze des Thores angelegt. Spanischerseits hatte man die Ravelinmauer irrtümlich für die Stadtumwallung gehalten. Da die Batterie das zweite Hindernis nicht fassen konnte, beschloss der Prinz von Parma nunmehr von Norden her gegen des Booschthor vorzugehen, wie anfangs beabsichtigt war. Graf Mansfeld wurde mit den Ansetzen des Angriffs an dieser Stelle beauftragt, während Parma selbst, teils um die Verteidiger uber seine Absicht zu täuschen, teils um die angewendete Zeit und Mühe nicht unverwertet zu lassen, gegen das Ravelin an dem Tongerschen Thor den Minenangriff führte; Anfangs jedoch ohne Erfolg. Die Verteidiger legten Contreminen an, und als sie auf diese Weise mit den Spaniern zusammentrafen, stellten sie ihnen geschickt eine Falle. Anscheinend überrascht wichen sie zurück, hatten jedoch vorher den Stollen durch Balken und Erde versetzt und hinter diesem Riegel den Raum mit Wasser und Oel gefüllt. Als die Spanier ahnungslos den Versatz beseitigen wollten, ergoss sich die glühende Masse wie ein Lavastrom über sie und brachte einer grossen Anzahl Mineure bedeutende Brandwunden bei. Um die Angriffsarbeiten fortsetzen zu können, liess der Prinz von Parma die Spitze der Minen durch wenige mit Pistolen bewaffnete Leute besetzen, welche dem Gegner verborgen hinter 6 Zoll starken, hölzernen, oben und unten mit Schiesslöchern versehenen Schilden standen. Als die niederländischen Mineure ihr Arbeit wieder aufnehmen wollten, wurden sie plötzlich mit einem so lebhaften Feuer empfangen, dass sie bestürzt zurück gingen. Bei dem weiteren Vortreibender Stollen fanden die Spanier

Digitized by Google

gewissermassen Widerstand an den Elementen insofern, als das Festhalten der Richtung unter der Erde dadurch erschwert wurde, dass allenthalben im Boden befindliche eisenhaltige Steine die Magnetnadel ablenkten. Endlich gelangten die spanischen Mineure unter dem Graben durch bis an die zweite Mauer, unter welcher eine grosse Pulverladung eingebracht wurde. Unmittelbar nachdem diese gezündet war, liess der Prinz von Parma einige Compagnien zum Sturm vorrücken. Dem Hauptmann Trancose gelang es infolge der durch die Detonation verursachten Verwirrung, unbemerkt mit 80 Soldaten durch die Bresche die Mauer zu ersteigen. Aber hier wurde ihrem weiteren Vordringen halt geboten. Erst jetzt zeigte sich nämlich, dass man gegen das Ravelinreduit vorgegangen war; ein Graben trennte dieses von der eigentlichen Stadtmauer, welche ausserdem noch durch ein eisernes Gitter geschützt war. An der Brustwehr der Stadtmauer erschienen nunmehr die Verteidiger und brachten durch ihr wohlgezieltes Feuer den Spaniern auf dem Ravelin bedeutende Verluste bei. Der Hauptmann Chuentes brachte Verstärkung auf das Ravelin. Aber jetzt brachen die Niederländer aus einem verborgenen Ausfallthor vor. Es kam zum Handgemenge, in dem beide spanischen Hauptleute fielen. Endlich mussten die Verteidiger weichen unter Zurücklassung mehrerer Gefangenen. Indess waren auch mehrere Spanier gefangen genommen, unter diesen Graf Cavalka, welcher von den erbitterten Maestrichtern mit einem Steine am Halse in die Maas geworfen wurde.

Im Norden der Festung, dem Booschthor gegenüber hatte unterdessen Graf Mansfeld eine Batterie gebaut und dieselbe mit 22 Geschützen armiert. Auch hatte er sich in Einvernehmen gesetzt mit Mondragon auf dem rechten Maasufer, welcher hier eine Batterie von 6 Geschützen anlegte. Beide Batterien nahmen das der Maas zunächst liegende Bastion unter Kreuzfeuer. Zu gleicher Zeit wurde der nasse Graben vor dem Bastion durch Ableitung trocken gelegt. Die Verteidiger waren jedoch auch sehr rührig. Tag und Nacht arbeitete man an der Vervollständigung bezw. Ausbesserung der Befestigungen. Besonders eifrig beteiligten sich die Frauen bei diesen Arbeiten.

Für den 3. April hatte der Prinz von Parma einen allgemeinen Sturm befohlen, sowohl gegen des Booschthor als gegen des Ton-

Digitized by Google

gernsche Thor. Sturmgerät war herbei geschafft. Die Regimenter Lopez de Figueroa und Franz de Valdes, ferner 6 Kompagnien Deutscher und Burgunder und 5 Kompagnien Wallonen des Grafen Altemps sollten den Sturm gegen das Booschthor ausführen, während 8 Kompagnien des Grafen Altemps die zurückliegende Redoute besetzt hielten. Für den Sturm gegen des Tongernsche Thor waren bestimmt das Regiment Ferdinando de Toledo, 6 Kompagnien von Georg Frundsberg, die Deutschen Truppen des Grafen Barlaymont, die Wallonen des Grafen Rueux und ein Teil der Deutschen Fuggher's, während der Rest der letzteren zur Bewachung der Redoute an der Tongernschen Strasse zurückblieb.

Gegen des Booschthor, wo Graf Mansfeld die Leitung hatte, brachen auf das gegebene Zeichen die Sturmtruppen, voran die spanischen Offiziere, vor, aber der Zugang zum Graben und die Bresche waren nur unvollkommen durch das Artilleriefeuer hergestellt; zudem war ein mit Geschützen armierter Turm, welcher den Graben flankierte, noch gänzlich unversehrt. Daher waren die Verluste der Spanier bereits beim Uberschreiten des toten Hindernisses sehr bedeutend. Dabei blieb noch das mächtigste zu überwinden, der Fanatismus der Verteidiger. Die Spanier erstiegen den Wall; hier traten ihnen entgegen die Soldaten mit ihren Picken, die in die Stadt geflüchteten Bauern mit Sensen und Dreschflegeln bewaffnet, die Frauen mit Feuerbränden. Der beiderseits mit der grössten Erbitterung geführte Nahkampf kam auf längere Zeit zum stehen. Inzwisschen waren am Tongernschen Thor, wo der Prinz von Parma selbst den Angriff leitete, die Deutschen und Wallonen, ohne das Regiment Toledo abzuwarten, gegen das Bastion vorgegangen in dem Glauben, hier nur mehr leichte Arbeit zu haben mit Rücksicht auf die Ergebnisse des Minenkampfes der vorhergegangenen Tage. Doch gross war die Enttäuschung. Sofort empfing die Angreifer ein mörderisches Feuer. Die Verteidiger hatten ihre Geschütze mit Nägeln, Keten und ähnlichem geladen. Die hierdurch verursachte Unordnung unter den Sturmtruppen war so gross, dass diese schon jetzt zurückgegangen wären, wenn nicht eine Kriegslist des Grafen Mansfeld, der Meldung schickte von dem angeblich erfolgreichen Vorgehen am Booschthor, sie mit neuem Mut beseelt hätte. In gleicher Weise liess übrigens auch der Prinz von Parma, um den Ehrgeiz unter den Truppen

Digitized by Google

anzufachen, am Booschthor den Sieg der spanischen Waffen gegenüber dem Tongerschen Thor bekannt geben. In Wirklichkeit war es aber hier nicht gelungen, festen Fuss zu fassen. Unter grossen Verlusten, besonders an Offizieren, mussten die Angreifer zurück.

Am Booschthor hatte das Waffenglück die Spanier gleichfalls im Stich gelassen. Als Parma die hier erlittenen Verluste erfuhr, entschloss er sich auf das Zureden seiner Generale, welche ein Gelingen des Sturmes nunmehr für ausgeschlossen hielten, das Zeichen zum Rückzug zu geben. Der heldenmütige Sturm der Spanier war also auf beiden Punkten von den zäh auf ihrem Posten ausharrenden Verteidigern blutig abgewiesen worden. Die Ursache des Misslingens ist zum grössten Teil in dem übereilten Vorgehen zu suchen. Am Tongernschen Thorn wartete der eine Teil der Sturmtruppen nicht das Eingreifen des anderen Regiments ab. Am Booschthor hätte eine Erkundung ergeben müssen, dass der 3. April für den Sturm noch zu früh war, da die Artillerie das Bastion noch nicht sturmreif gemacht hatte. Wahrscheinlich hatten politische Gründe, der Wunsch, vor einem immerhin möglichen Friedensschluss die Festung in die Gewalt des Königs von Spanien zu bringen, die voreiligen Massnahmen des Prinzen von Parma verschuldet. Die Angreifer verloren über 2000 Mann an Toten, darunter 150 Spanische und 100 Offiziere der übrigen Kriegsvölker, ausserdem eine grosse Anzahl verwundeter: 500 lagen in Hospitälern, 200 wurden in den Quartieren verpflegt und 130 mussten nach Lüttich geschafft werden aus Mangel an Raum für ihre Unterbringung in der Nähe. Auf Seiten der Verteidiger war der Verlust numerisch bedeutend geringer; aber hier wog auch eine geringere Zahl schon schwer auf, sowohl mit Rücksicht auf die ohnehin schwache Besetzung, als auch weil der Abgang von aussen her nicht mehr ersetzt werden konnte.

Am 4. April machte die Besatzung von Wijk einen Ausfall, gegen die Einschliessungstruppen unter Mondragon und gegen das lombardische Regiment, welches vor dem Hoogter Thor stand. Unter Mitnahme mehrerer Gefangenen kehrte sie in die Stadt zurück.

Parma beschloss nunmehr, die Stadt mit einer Circumvallationslinie zu umgeben, zumal da die Nachricht verlautete der Prinz

Digitized by Google

von Oranien beabsichtige, Maestricht zu entsetzen. Barlaymont, welcher die erforderlichen Arbeiter zu besorgen hatte, wandte sich dieserhalb an den Bischof von Lüttich, von welchem ihm 3000 Bergleute aus den dortigen Kohlengruben gestellt wurden. Der Prinz von Parma bestimmte selbst die Linie, welche durch 11 Redouten auf dem linken und 5 auf dem rechten Maasufer versterkt würde. Als jetzt ein Entsatzungsheer, bei welchem sich 4500 Reiter befanden, unter dem Prinzen Johann von Nassau und dem Grafen Philipp von Hohenlohe anrückte und das verstärkte Lager der Spanier erblickte, entschlossen sich die Führer ohne Kampf zur Umkehr, da sie sich zu schwach fühlten unter diesen Verhältnissen der Festung Hülfe zu bringen. Nachdem so der Entsatz mit dem Schwerte nicht gelungen war, versuchte Oranien einen solchen mit der Feder auf dem Kongress zu Cöln, der Anfang Mai eröffnet wurde, jedoch, schliesslich ohne Einfluss blieb. Unterdessen regte sich im Belagerungsheer die Unzufriedenheit, da die Soldaten bereits seit längerer Zeit keinen Sold erhalten hatten, doch konnte der Prinz von Parma noch gerade zur rechten Zeit die Forderungen seiner Truppen befriedigen. Dieser Sorge ledig betrieb er mit neuen Eifer die Belagerung. Er beabsichtigte nunmehr den Angriff gegen das Brüsseler Thor (Westfront) zu richten. Zum Schutze desselben hatten die Verteidiger ein Ravelin angelegt, welches durch eine Brücke mit dem Thor verbunden war. In diesem Ravelin lag, gegen Sicht von aussen gedeckt, ein zweites, in letzterem noch ein Reduit. Jeder dieser 3 Abschnitte war von dem davor liegenden durch einen Graben mit eisernem Gitter getrennt. 4 kleine Türme und 1 grosser unterstützten ausserdem noch die Verteidigung des Thores. Minenkammern waren allenthalben längs der Mauer angelegt. Verborgene Ausfalthore führten in den Graben und das Vorgelände.

Dem Ravelin gegenüber liesz der Prinz von Parma eine etwa 35,0 m. lange, 8,0 m. hohe Batterie anlegen. Die Böschungen derselben waren mit Schanzkörben und Baumstämmen bekleidet; die Brustwehrstärke betrug 8.0 m. Zum Bau derselben hatte Parma sogar die zahlreichen Marketenderinnen der deutschen Truppen herangezogen. Durch beständig erneuerte Ausfälle, wobei eine Anzahl Spanier in Gefangenschaft geriet, suchten die Maestrichter die Fertigstellung zu verhindern. Die trotz alledem vol-

Digitized by Google

lendete Batterie überragte infolge ihrer Höhe nicht nur das Ravelin, sondern selbst die Stadtmauer. Besetzt wurde sie mit 3 Geschützen und ausgesuchten Musketenschützen. Wahrscheinlich war es nicht möglich gewesen, von den bisherigen Angriffsfronten die Geschütze so schnell heranzuschaffen, welche auch wohl zum Teil unbrauchbar geworden waren. Während von der Batterie aus die Besatzung des Ravelins unter Feuer genommen wurde, gingen auf der Grabensohle Mineure vor, um die innere Grabenmauer zu zerstören.

Als die Verteidiger am 23. Mai erkannten dass die vorderste Linie nicht mehr zu halten sei, begannen sie selbst diese zu zerstören, um ein Festzetsen der Spanier daselbst unmöglich zu machen. So sahen die Angreifer sich genötigt, die Verteidiger an der Vernichtung der eigenen Befestigungn zu hindern. Die Niederländer zogen sich jetzt auf den zweiten Abschnitt zurück, während die Spanier die vorderste Linie besetzten und diese unter dem heftigen Feuer des Gegners zur Verteidigung einrichteten mit der Front gegen die Stadt. Die Mineure gingen sofort auf der Grabensohle gegen die zweite Linie vor, während dieselbe gleichzeitig von der Batterie aus unter Feuer genommen wurde, so dass die Verteidiger gezwungen wurden, auch diese den Spaniern zu räumen. In dem letzten Abschritt des Ravelins leisteten sie jedoch um so hartnäckigeren Widerstand, besonders da über die Brücke fortwährend Verstärkungen zu ihnen stiessen. Erst als der Prinz von Parma durch 4 am Grabenrande in Stellung gebrachte Geschütze die Brücke unter lebhaftes Feuer nehmen liess, um weitere Verstärkungen von dem Ravelin abzuschneiden, und als die Zerstörungen der Mineure sich auch als wirksam erwiesen, zogen sich die Niederländer über die Brücke, welche sie eiligst hinter sich abbrachen, auf die Stadtmauer zurück. Das Ravelin, nur mehr ein Trümmerhaufen, war im Besitze der Spanier. Ebenso gelang es ihnen, 2 von den zum Schutze des Thores dienenden Türmen zu nehmen. Sie dehnten sich nunmehr auf der Grabensohle 300 Schritt rechts des Thores und 150 Schritt links desselben aus. Hier kam es nochmals zu einem blutigen Handgemenge, in welchem die Belagerten sich nach rühmlicher Gegenwehr zurückziehen mussten. Währenddessen war die innere Grabenmauer in der Nähe des S. Servais-Thores an

Digitized by Google

3 Stellen zum Sprengen vorbereitet worden. Die Detonation warf die Mauer auf eine beteutende Strecke ein. Über diese Bresche drangen die Angreifer vor, es währte nur kurze Zeit, bis auf der Stadmauer die spanische Flagge aufgepflanzt wurde. Aber noch war der Zugang zur Stadt nicht gewonnen. Den überraschten Blicken der Spanier starrte ein neues halbmondförmiges Werk entgegen, das die rührigen Verteidiger durch rastloses Arbeiten bei Tag und Nacht hinter der Stadtmauer angelegt hatten. Hier war demnach ein neuer Sturm erforderlich. Da fand sich unter den heldenmütigem Verteidigern doch ein Verräther, welcher sich Nachts beim Prinzen von Parma meldete, und diesem Aufschluss gab über die Lage in der Festung: von den 1200 Soldaten seien nur noch 400 übrig, hierunter ein grosser Teil verwundet, die ausländischen Söldnertruppen seien zum Teil schon des Widerstandes müde gewesen, jedoch die Bürgerschaft habe sich dem Ansinnen dieser erlahmten Verteidiger, die Festung zu übergeben, energisch widersetzt; die einzige Hoffnung der Maastrichter beruhe jetzt nur noch auf den neu geschaffenen Werken, welche bereits von den Spaniern angegriffen wurden. Um diese zu nehmen, wollte der Prinz von Parma über den Stadtgraben, den Schauplatz der letzten Kämpfe, eine Brücke schlagen, um auf diese Weise Geschütze auf die eroberte Stadtmauer zu bringen, welche gegen die neue Verteidigungslinie wirken sollten. Trotz der Vorstellungen mehrerer seiner Generale, welche diesen Plan nicht fur ausführbar hielten, bestand Parma auf demselben. Unter dem heftigsten Feuer der Niederländer von dem Halbmond aus wurde die Brücke fertiggestellt, freilich waren die Verluste der Spanier hierbei sehr bedeutend. Am 15. Juni wurden 14 Geschütze in Stellung gebracht, welche die linke Seite des Halbmondes unter Feuer nahmen. Nachem hier hinreichende Wirkung erzielt war, erfolgte am 24. Juni der Sturm; die Geschütze beschossen während desselben die rechte Halbmondseite. Das Handgemenge brachte für beide Teile grosse Verluste. Auf Seiten der Maestrichter fiel hierbei Tapin, die Seele der Verteidigung. Der Verlust des Führers liess für den Augenblick den Mut der Niederländer sinken, und während die Spanier von Siegesbewusstsein erfüllt von neuem vorstürmten, zogen sich ihre Gegner auf den zweiten Abschnitt des Halbmonds zurück, ihre letzte Verteidigungslinie.

Digitized by Google

Der Prinz von Parma, welcher in Anerkennung der heldenmütigen Gegenwehr die Stadt vor der Plünderung bewahren wollte liess sie zu Übergabe auffordern. Aber obwohl die Spanier bereits innerhalb der eigentlichen Stadtmauer standen, wollten die Maestrichter von Ergebung nichts wissen. Alles wurde aufgeboten, die letzte Zufluchtstelle zu halten. Die Verteidiger verliessen die Mauern nicht mehr. Die Frauen brachten ihnen ihre Mahlzeiten an die Brustwehr, wo sie auch bei Nacht ausharrten. Aber endlich mussten die physischen Kräfte erschlaffen. So entdeckte in der Nacht zum 29. Juni ein spanischer Soldat, dass eine früher geschossene Bresche nicht ausgebessert und ohne Bewachung sei, dass überhaupt die Wachmannschaften auf dem Walle eingeschlaffen seien. Als der Prinz von Parma die Meldung hiervon erhielt liess er sofort, um die günstige Gelegenheit wahrzunehmen Sturmgerät in aller Stille herbeitragen. Hierauf gab er den Befehl zum Sturm. Die Maestrichter wurden gänzlich überrascht. Die Spanier benutzten die entstehende Verwirrung, um auch an anderen Punkten in die Stadt einzudringen. Ein fürchterliches Blutbad entstand in den Strassen. Die wenigen noch übrig gebliebenen Besatzungstruppen schossen aus ihren Feuerwaffen; die Bauern hatten sich mit Dreschflegeln, langen Gabeln und Sensen bewaffnet; die Frauen überschütteten aus den Fenstern die eindringenden Spanier mit Steinen, Dachziegeln und heissem Wasser. Die Angreifer mussten jedes einzelne Haus erobern, welches erst dann in ihren Besitz überging, nachdem sämmtliche Insassen niedergemacht waren, denn selbst jetzt dachte man noch nicht an Ergebung. Am fürchterlichsten tobte der Kampf an der Brücke nach der Vorstadt Wijk, wohin sich ein grosser Teil durchschlagen wollte, um hier den Widerstand zu erneuern. Die Bewohner derselben aber, welche fürchteten, Angreifer und Verteidiger möchten zugleich über die Brücke auf das rechte Ufer gelangen, brachen die Brücke auf ihrer Seite ab, so dass ein grosser Teil der Einwohner Maestricht's infolge des anhaltenden Nachdrängens über die Brücke, deren Zerstörung nicht wahrgenommen war, in den Fluten der Maas ihr Grab fand. Am folgenden Tage knüpften Mansfeld und Gonzaga Unterhandlungen an betreffs Übergabe der Vorstadt. Während dise noch gepflogen wurden, hatte sich unter den Truppen Mondragons das

Digitized by Google

Gerucht verbreitet, die Spanier seien bereits vom linken Ufer aus in Wijk eingedrungen. Infolgedessen stürmten auch sie in die Stadt, um nicht den übrigen Truppen die Beute, nach der sie lüstern waren, allein zu überlassen. Die Unterhandlungen wurden abgebrochen; vom linken Ufer gelangten spanische Truppen mit Hülfe von Fahrzeugen ebenfalls in die Vorstadt, welche der Schauplatz eines neuen Kampfes wurde, wobei jedoch auf Befehl der spanischen Officiere, Frauen und Kinder geschont wurden. 3 Tage wurde in der eroberten Festung, welche das Bild einer argen Verwüstung bot, geplündert, bis endlich ein Befehl des Prinzen von Parma diesem Treiben Einhalt that.

Der Angriff gegen das Brüsseler Thor und der Strassenkampf hatten den Spaniern 2500 Tote gekostet, darunter den Chef der Artillerie und noch 37 Offiziere. In der Stadt Maestricht waren während des ganzen Belagerung von den 34000 Einwohnern und 1200 Mann Besatzungstruppen 18000 geblieben; darunter befanden sich 1700 Frauen (1).

Am 8. März war die Armee des Prinzen von Parma vor der Festung eingetroffen, am 30. Juni war die Stadt, nur mehr eine Ruine, in den Händen der Spanier. Das Vorgehen Parma's war anfangs übereilt; besonders hatte es an jeder Erkundung gefehlt,

---

(1) Ces chiffres sont de beaucoup trop exagérés. Dans le livre intitulé: »Discours du siége et prinse de la ville de Maestricht" etc. déjà cité, nous lisons: »Il est bien mort du costé de ceux de la ville environ *six mil cinq cens hommes* tant es saillies par eux faites, es assauts qu'ils ont soutenus (en nombre de quatre) que à la prinse de la ville.

»C'estoit grand horreur du désordre qu'il y eut à la prinse de ceste ville, pour l'occision qui y fut faite, laquelle dura plus de *trois heures* et n'eut esté clémence du duc de Parme qui y obvia, se croit qu'il n'en fut eschapé un seul à mercy".

Et d'après Strada: le nombre des morts du côté des assiégés depuis le commencement du siége doit monter au chiffre de *8000* parmi lequel 1700 femmes. Aussi les assiégeants ont eu également bien de morts, environ 2500, parmi lesquels 37 officiers et Fabio Farnèse, parent d'Alexandre trouvaient la mort (Strada, Decadis 2de lib. 3).

Du reste les pères Haakman et Allard ont prouvé à l'évidence que le chiffre traditionnel de plusieurs milliers de morts et toutes les racontars sur le massacre de la ville par les Espagnols sont de beaucoup exagérés et inexacts. Voir leur livre: »*Het beleg en de zoogenaamde verwoesting van Maastricht in 1579.* Roermond, J. J. Romen en zonen. 1877. 8°.

Digitized by Google

was sich bitter am 3. April rächte. Im übrigen besass seine Armee Mut und Ausdauer in hohen Masse während der ganzen Dauer der Belagerung; ihr rühmliches Verhalten wird nur in Schatten gestellt durch den Eigennutz und die Habgier, welche sich in der Plünderung der eroberten Stadt kundgaben.

Auf Niederländischer Seite war nicht rechtzeitig dafür gesorgt worden, dass die Festung ihren Kommandanten und ihre Kriegsbesatzung erhielt. Was jedoch die Verteidigung mit den unzureichenden Kräften anlangt, so war sie eine heldenmütige. Nur Schritt für Schritt wichen die Verteidiger zurück und erst nachdem die physische Kraft der Besatzung und Einwohnerschaft gebrochen, erlag die Festung einem ruhmvollen Untergang. Die Geschichte der Belagerung bildet somit ein beredtes Zeugnis dafür, dass Wall and Graben und die Zahl der Verteidiger nicht allein die Stärke einer Festung ausmachen, sondern vielmehr ein umsichtiger und thatkräftiger Kommandant, eine Besatzung, deren Parole lautet Siegen oder Sterben, und eine Einwohnerschaft, welche nicht durch ihre Mutlosigkeit nachteilig auf die Verteidiger einwirkt, sondern selbst bereit ist, alles zu opfern, nur um ihre Unabhängigkeit zu wahren. Nur hierdurch war es möglich, dass Maestricht 1579 so langen und so hartnäckigen Widerstand leisten konnte.

Digitized by Google

Eene preek in de kerk van het Dominicanessen-klooster S^te^. Agneten-berg te Sittard in 1795.

De preek, die wij hier mededeelen, werd op het octaaf van het feest van Maria-geboorte, te Sittard gehouden. Zij verwekte niet weinig opspraak, door verkeerde opvatting en uitlegging van eenige toehoorders, nog verkeerder praatjes en, laten wij de zaak maar bij haar waren naam noemen, lasterlijke uitstrooisels „besonderen niederträchtigen boshaften ausgesprengten Verläumdungen", toch noemt de predikant ze zeer kernachtig op den titel van zijn in druk uitgegeven preek. Aan die praatjes dankt men dan haar uitgave in druk en daardoor haar behoud voor het nageslacht, zoodat wij ook hier reden hebben om het „o felix culpa!" dat is: o gelukkige schuld!" (n.l. schuld der praatjesmakende lui) toe te passen, dat de Kerk zoo schoon in haar officie van Paasch-Zaterdag op de eerste zonde toepast.

In de kerk van S^te^. Agnetenberg dan, waar de preek werd gehouden, was toen het klein schoon Maria-beeldje, thans in de parochiekerk bewaard, reeds hoog in eere en het voorwerp van vele bedevaarten en processiën (1). Wel is het overbekend, ook volgens den kleinen catechismus of christelijke leering, dat de Katholieke Kerk leert, dat aan geen beeld, welk dan ook en waar ook bewaard, wonderkracht mag worden toegekend, dat aan het beeld *zelf* geen eer mag worden toegebracht, dat God alleen

(1) Zie »de Maasgouw« 1896, 1—8.

Digitized by Google

wonderteekenen kan wrochten en waar hij verkiest, en dikwijls het vroom eenvoudig geloof op wonderbare wijze beloont, zooals Tasso 't zoo schoon zegt, waar hij uitroept:

Ben è pietà, che la pietade e l' zelo
Uman cedendo autor sen creda il Cielo (1).

Wel weet ook ieder verstandig mensch dat een uiterlijke eeredienst zonder innigheid, zonder christelijk leven, niets beteekent.

Doch de kapellaan, die op 15 September 1795 te Sittard als feestpredikant optrad, achtte het zeker noodzakelijk om eens ernstig deze waarheden aan te toonen en in te prenten.

Zeker was hem ook de gedachte niet vreemd, die onze Thomas à Kempis zoo kernachtig weergeeft in zijn „navolging Christi" met de woorden „Qui multum peregrinantur raro sanctificantur (d. i. die veel pelgrimstochten doen, worden zelden geheiligd).

Als een beeld des tijds, als een stuk „Culturgeschichte" deelen wij deze waarlijk welsprekende rede onzen lezers mede, die de WelEd. Heer C. H. Tummers, gep. ontvanger te Sittard de goedheid had ons te leenen, waarvoor wij hem hier op nieuw onzen besten dank betuigen. Het spreekt van zelf dat het een zeldzaam stuk is, ook omdat een boekje van 29 bladzijden klein octavo als dit, zoo licht verloren gaat.

De vraag hoe de kapellaan heette die de preek hield, had ik ondanks vele nazoekingen, tot mijn spijt, niet kunnen oplossen, toen ik op het denkbeeld kwam om in Sittard navraag te doen of soms in de doop-, trouw- en doodregisters, op den burgerlijken stand, de naam van den kapellaan voorkwam, ter vervanging van den pastoor. De Heer A. Jansen, ambtenaar ter burgerlijken stand te Sittard, een broeder van den onvergetelijken M. J. Jansen, notaris te Sittard, later te Venlo, den ervaren en nauwkeurigen geschiedschrijver, en die met dezen de liefde voor de oudheid zijner vaderstad gemeen heeft en zoo dikwijls bij oudheidkundige opzoekingen behulpzaam was, voor allen steeds vriendelijk, die zijn gewaardeerde hulp inroepen, schreef mij aldus:

„Den 26 Maart 1793 komt voor Joannes Wilhelmus Gruyters, „capellanus, Sittardiensis, post mortem pastoris Pelzer (dat is,

(1) Gerusalemme liberata IX, 7—8.

Digitized by Google

„kapellaan te Sittard, na den dood van pastoor Pelzer). Deze „begaafde kapellaan, die tot 18 Juni 1894 gedoopt heeft, hangt „een prachtig geschreven akelig tafereel op van den toenmaligen „woeligen tijd. Een ander kapellaan komt niet voor".

Er is bijna geen twijfel of Gruyters is de predikant. Immers uit den titel van de preek blijkt dat er maar één kapellaan te Sittard was, „durch der hiesigen Stadt Pfaar Kapellanen" en uit geheel de preek klinkt ons de taal van een man van ondervinding tegen, die zijn terrein, zijn onderhoorigen kent, het is onmogelijk een nieuweling geweest, die nog na 18 Juni van dat jaar te Sittard als kapellaan werd benoemd, daarvoor kent hij te goed de gewoonten en ook het kwaad van zijne parochie. Jammer dat ik niet meer bizonders van dien kapellaan aan mijn lezers kan mededeelen, de man was meer dan vele anderen, officieel in de „levensberichten" onzer Geleerde Genootschappen herdacht, eene levensbeschrijving waard: hij is een fijn kenner van het menschelijk hart, een onverschrokken verkondiger van Gods woord, een welsprekend predikant van bondigen redeneertrant en degelijke godgeleerde kennis en die hart had voor Sittard's parochie.

Maastricht.

A. J. A. Flament.

Digitized by Google

Digitized by Google

REDE,

welche am 15ten Septembris 1795

als am Tage der glorreichen

Geburt der allerseligsten

JUNGFRAU MARIA

in der

NONNENKIRCHE ZU SITTARDT VON DASIGER
STADT PFAAR KAPELLANEN

gehalten wurde,

Bey einer zahlreichen Procession, welche am besagtem Tage aus der dasigen Pfarrkirche zur Verehrung der allerseligsten

JUNGFRAU MARIA

nach besagter Nonnenkirche hinzog,
wegen besonderen niederträchtigen boshaften ausgesprengten Verläumdungen dem öffentlichen Druck übergeben

1796.

Digitized by Google

Digitized by Google

De qua natus est Jesus, qui vocatur Christus, *Matth. 1mo.*
Von welcher gebohren ist Jesus, der genant wird Christus.

EINGANG.

Mit wenigen Worten sagt das H. Evangelium alles, was der Inhalt des Lobes Mariä so wohl, als die Ursach unserer besondern Andacht gegen dieselbe ist; eben darum, weil Maria vor unzähligen Weibern die Einzige war, welche sich der allerhöchste Gott, da Er auf der Welt im Fleisch erscheinen wollte, zur Mutter aussahe; eben darum sage ich, ist Maria vor allen anderen gebenedeyt, und einer ganz besondern Verehrung würdig.

Gott der Herr, die heilige Kirche, unsere eigene Angelegenheiten sind hierzu hinlängliche Bewegungsgründe. Aber geben wir nur wohl Acht, damit wir nicht ein Blendwerk für etwas Wesentliches, eine eingebildete oder vermeinte für eine wahre Andacht annehmen.

Denn es kann geschehen, dasz man sich einbildet, man verehre Mariam, wo es doch am wenigsten geschiehet; Menschen, welche nur das für gut halten, was ihnen gut dünket, verfallen gemeiniglich aus Eigensinn in diesen Fehler. Aus einem eingebildeten Eifer Mariam zu verehren, thun sie mehr, als sie thun sollen, und aus einem betrogenen Vertrauen auf Sie, thun si weniger,

Digitized by Google

als sie ihrem Glauben, ihrer Religion schuldig sind. Ihre Andacht ist also entweder übertrieben oder vermessen.

Sehet meine Geliebte! zwey grosze Fehler, für denen Beyden ich euch gern bewahren will, ihr sollet Mariam verehren, aber so, dasz die Verehrung ihrer Würde angemessen ist, das ist der erste Unterricht, welchen ich euch hierüber geben werde, ihr sollet Mariam verehren, aber so, das die Verehrung Euch nicht selbst zum Schaden gereiche, das ist der zweite Unterricht, dem Ihr zu folgen habt: das eine bewahret uns von dem, was in der Andacnt übertriebenes, das andere, was in derselben vermeszenes seyn kann.

Es mag seyn, dasz mir in dem Verlauf meiner Rede Worte entfallen, welche sich auf euere eingebildete Andacht nicht schicken; und wer weis, ob sie Euch nicht gar auf den Gedanken bringen, als schmählete ich die Ehre der allerseligsten Jungfrau; aber weit seye das von mir, Jesus Christus und seine göttliche Mutter bewahren mich dafür; gebet nur auf die Ursachen acht, welche ich jedesmal hinzusetze, und Ihr werdet gewahr werden, dasz ich nichts suche, als von euerer Andacht das ungegründete, das übertriebene, das verwegene zu entfernen, und Euch eine solche Andacht beyzubringen, gleichwie sie der Ehre der allerseligsten Jungfrau Maria und euerem Heil angemessen ist. Meine Geliebte, ich begehre nur für eine kurze Zeit euere Geduld und Aufmerksamkeit.

ERSTER THEIL.

Ohne dem Beyspiele Gottes untreu, ohne dem Willen der Kirche widerspänstig, ohne uns selbst nachtheilig zu seyn, können wir die Verehrung Mariä nicht auszer Acht lassen; die Andacht gegen Mariam ist also für uns eine Pflicht. Indessen ist doch nichts so heilig, das durch unächte Begriffe nicht übertrieben, und durch üble Anwendung nicht entheiliget werden kann. Laszen wir jetzt andere Dinge hinweg, welche wir öfters angehöret, und bleiben nur bey der Andacht gegen Mariam, in der man öfters weiter gehet, als man von Gott gelehret, als es die Kirche billiget, und als es zu unserm eigenen Nutzen zuträglich ist. Dasz Maria unter allen Kreaturen, welche

Digitized by Google

aus der Hand Gottes herfürgiengen, das edelste, das ausbündigste, das volkommenste und das schönste seye, dasz Sie von Gott zärtlicher als alle Engel des Himmels geliebet werde und geliebet zu werden verdiene, dasz Maria, wie der H. Anselmus sagt, mit ihren Volkommenheiten an die Gränze der göttlichen Grösze am nächsten hinreiche, ist alles wahr. Die Würde einer göttlichen Mutter, an der kein anderes Geschöpfe einen Theil zu nehmen hat, berechtiget Mariam zu allen diesen Vorzügen; diese Würde ist der Grund aller der Lobeserhebungen, welche Mariä zu allen Zeiten des Christenthums beygelegt wurden; aus diesem Grunde reden alle Prediger: wenn Sie jene unbegreifliche Liebe, die Gott gegen Mariam trägt, anrühmen, und wenn Sie zu uns um unser Vertrauwen zu ermuntern, von der Macht, von der Grösze, von der Barmherzigkeit der allerseligsten und übergebenedeyten Jungfrau reden, so haben die Prediger hierzu wieder keinen anderen Grund, als jenen der Würde einer göttlichen Mutter.

Bey dem allen bleibet Maria dannoch in dem Rang der Geschöpfe, das heiszet, Maria hat ihre Hoheit, ihre Macht, ihr Daseyn, ihr ganzes Wesen nicht von sich selbst, sondern von ihrem Schöpfer erhalten, unter dessen Vollkommenheit Maria mit der Ihrigen noch unendlich weit entfernet ist. Dieser allein ist es, dessen Hoheit, dessen Gewalt, dessen Weisheit, dessen Liebe, dessen Barmherzigkeit und überhaupt dessen ganzes Wesen ohne Masze und Schranken ist; ohne etwas ausser sich zu bedörfen, herrschet Er in voller Macht und Gewalt.

Anders verhält sich dieses mit Maria, in einem so erhabenen Range Sie auch in dem Reiche der Natur, in dem Reiche der Gnade, in dem Reiche der Glorie stehet, so herrlich ihre Vorzüge sind, mit denen Sie der Schöpfer vor allen andern Kreaturen auszeichnete, so nahen Zutritt Er Mariä zu dem Thron der Gnade und Barmherzigkeit gestattete; so kann Sie doch uns Menschen aus sich selbsten nicht helfen, Sie kann uns keine Gnaden ertheilen, indem dieses eine Sache ist, welche allein dem Urheber der Natur und der Gnade zukömmt, und keinem Geschöpfe eigen gemacht werden kann.

Dieses ist der Sinn unserer katholischen Kirche, an welchen sich die Heilige, ansehenlichsten und frommsten Lehrer, wenn Sie von Maria redeten, jederzeit festhielten; niemalen lehrete

Digitized by Google

Einer, dasz uns Maria übernatürliche Hülfsmittel ertheile, die Sünder zur Busz auf- und annehme und die Gerechten in ihrer Heiligkeit stärke; aber das sagen und lehren Sie meine geliebte, dasz Maria durch ihre mächtige und starke Fürbitt die Gnaden von dem allerhöchsten Gott erbete, dasz ihre Hände gleichsam der Kanal seyen, durch welchen die Heilsmittel auf uns herabfliesze n, dasz Maria, wenn Sie mit aufrichtigem Herze, mit wahrem und kindlichem Vertrauen angerufen wird, niemalen ermangele, das von Gott zu erbeten, was wir durch Sie von Gott suchen; durchgehet deswegen alle und jene Gebethe, derer sich die heilige Kirche, entweder zur Verehrung oder zur Anrufung der allerseligsten Jungfrau Mariä bedienet, ohne Mühe werdet Ihr gewahr werden, dasz die heilige Kirche Mariam immer als eine mächtige und sehr grosze Fürbitterinn erkenne, sie grüszet Mariam als eine Jungfrau, in derer Seele Gott der Herr die Völle seiner Gnaden ausgosz und mit der Er sich selbst vereinigte, sie nennet Mariam eine mächtige, eine gütige Jungfrau und eine liebreiche Mutter, die Kirche erhebet Mariam über alle erschaffene Dinge, indem sie derselben den ruhmvollen Titel einer Königinn aller Heiligen beyleget, sie rufet Sie an als eine Mutter der Barmherzigkeit, als welche den Gott der Erbarmniszen selbst zur Welt brachte.

Allein was suchet unsere Mutter die kristkatholische Kirche durch alles dieses von Maria? unmittelbare Gnaden? ein von ihrer eigenen Macht abhangendes Heilsmittel? ein Wunder, das Sie durch ihre eigene Kraft wirken sollte? das nicht, meine Geliebte! nur Fürbitt will die Kirche, und durch diese hoffet sie das übrige von Gott; werden wir alsdann erhöret, so können wir im rechten Verstand nicht sagen, dasz wir das Gesuchte von Maria, sondern durch ihre Fürbitt von dem allerhöchsten Gott erhalten haben, Maria ware es, die es uns erbat, Gott ware es, der es uns gab.

Schlieszen wir hieraus, wie wenig wir nach dem Sinne der Kirche reden, wenn wir sagen: Maria habe da oder dort Wunder gewirket, Sie habe einem Kranken die Gesundheid wiedergegeben, Sie habe einen Sünder zur Gnade auf- und angenommen: als wenn wir sagen: wir wollten Mariä ein Opfer entrichten und ihr ein Gelübde machen. Das seynd lauter Dinge, die Gott allei-

Digitized by Google

nig zustehen; weilen sie entweder nur von der göttlichen Gewalt herrühren, oder zur göttlichen Anbetung gehören. Sagen wir: Es habe Gott auf die Fürbitt Mariä ein Wunder gewirket, sagen wir: Es habe uns Gott nach der Anrufung Mariä von einem Uebel befreyet, sagen wir: Es habe Gott durch die Fürbitt der allerseligsten Jungfrau einen verstockten Sünder in Gnaden und zur Busz auf- und angenommen, sagen wir: Wir hätten Gott zur Ehre Mariä ein Opfer entrichtet, sagen wir: Wir hätten in Andenkung Mariä uns Gott mit einem Gelübde verbunden; dann reden wir recht, und so, wie es der Würde Mariä, und der Würde ihres göttlichen Sohnes angemeszen ist.

Was ich aber noch mehr wünsche, ist, dasz wir von gewissen, nichts bedeutenden und unächten Andachten, mit denen wir Mariam zu verehren fälschlich glauben, abgehen, als zum Beyspiel: am Samstag zur Verehrung der Mutter Gottes nicht zu spinnen, nicht zu stricken, nicht zu nähen, nicht zu waschen, nichts Warmes zu eszen, kein Obst zu eszen, Marianische Bruderschaftszetteln mit den Todtenkörpern in die Todtenlade zu legen, und andere dergleichen nichtsbedeutende Sachen mehr? denn Maria liebt keine Thorheiten, keinen Lediggang, keine Kindereyen, keinen Eigensinn, keine Heucheley; den gleichwie man schüldig ist ihren göttlichen Sohn in dem Geist und in der Wahrheit anzubeten, so ist es auch Pflicht und Schuldigkeit Mariam in dem Geist und in der Wahrheit zu verehren.

Was für ein Geist der Andacht rieth aber jene Andacht an, mit welcher man nur weit entlegene Bildnisze der Mutter Gottes zu verehren pfleget? Hatte dan Jesus Christus mehrere als eine Mutter? oder wurde die zweite Person aus der allerheiligsten Dreyfaltigheit Gott der Sohn mehr als einmal Mensch? Ist dieses nicht, so erkläret mir doch den Sinn dieser Worten, welche man nicht selten höret, die Mutter Gottes von diesem oder jenem Orte hat mir geholfen; man gibt freilich zur Antwort: Gott verherrliche seine Mutter an einem Orte mehr als an dem andern; lasze man dieses gelten; allein man weis auch zugleich, dasz diese Ursach nich selten nur ein bloszer Vorwand ist, ein Deckmäntelchen ist; eine sorglose Entfernung von häuslichen Geschäften, eine weite Abwesenheit von Weib und Kindern, eine ungehinderte Freiheit in andern Gegenden, eine angenehmere Gesellschaft,

Digitized by Google

zu der man sich schlägt, ein angenommenes Vorurtheil oder Eigensinn, in welchem man aufgewaschen ist, ein falsches Gewissen, dasz man sich nicht gern benehmen läszt, eine Gleiszneree oder Heucheley, da man gern andächtig schiene, diese sind insgemein die Ursachen einer so seltsamen Andacht, fielen diese hinweg, ich zweifle, ob von der eingebildeten Andacht nog vieles übrig wäre.

Was für ein Geist der Andacht rieth jene Andacht an, wenn man, so zu sagen Gott und sein Gebott vergiszt, ganz Andacht und Eifer gegen Mariam wird, wenn man anstatt sich mit den Hauptpflichten des Kristenthums bekannt zu machen, sich die so nötige als schuldige Glaubens und Religions-Wiszenschaft und Unterricht zu besorgen, nur allein jenen Versammlungen, jenen Bruderschaften nachjächt, welche unter dem Titel der allerseligsten Jungfrau aufgerichtet sind, wenn man glaubt, dasz man im Kristenthum alles gethan hat, dasz man dasz ganze Evangelium vollbracht hat, wenn man ein Scapulier trägt, mit Rosenkränzen versehen ist, wenn man ein paar Gebethe zur Ehre dieser übergebenedeyten Jungfrau und Mutter Gottes Mariä herzusagen oder zu lesen weis; während dasz man kaum denjenigen Herrn kennt, dessen Dienerinn Sie ist, während dasz man kaum seine Glaubenswiszenschaft und Religionspflichten kennt und weis, während dasz man seine Standes-pflichten nicht einmal kennt, und nicht gehörig erfüllet, während dasz man sich weder um Gottesfurcht, noch Liebe des Herrn und seines Nächsten bekümmert, während dasz man aus solcher Andacht Anlasz nimt nur freyer zu leben, indem man sich auf so eingebildete Andacht stolz, nicht allein ein Recht auf den Himmel, ja so gar den rechten Schlüszel des Himmels zu haben verspricht. Die Ausübung der Andacht gegen Mariam musz so beschaffen seyn, dasz sie auf alle Weise weit unter dem bleibt, was der Mensch Gott seinem Herrn, was der Krist dem Erlöser der Welt schuldig ist. Man musz erst seinen Gott kennen lernen, ehe man mit derienigen bekannt wird, welche die Ehre hatte dem Fleisch nach seine Mutter zu seyn; man musz erst seine Glaubenslehre wiszen, seine Religion kennen, ehe man Mariam andächtig anrufen und würdig verehren kann.

Meine Geliebte! muthet es mir nicht zu, und muthet es keinem andern zu, welcher die wahre Andacht kennt, und die Wahre von

Digitized by Google

einer vermeinten Andacht zu unterscheiden weis, dasz Er so etwas für eine wahre Andacht, für eine würdige Verehrung der göttlichen Mutter halte; so eine Andacht ist von der wahren Andacht so weit unterschieden, als die Lügen von der Wahrheit. Man beredet sich, und man will sich durchaus nicht anderst berichten laszen, weil man sonst den Eigensinn brechen müste, man beredet sich, sage ich, man habe wegen derlei Andachten Mariam zu einer Beschützerinn, man trauet auf Ihre mächtige Fürbitt, und machet sich für das übrige, was unser Glaub, die kristliche Religion, und das Evangelium Jesu Christi von uns fodert, wenig Kummer, und so musz eine solche Andacht selbst in eine Vermeszenheit ausarten, wie sie dann gar oft nichts anders ist: Höret mich hierüber meine Geliebte im.

ZWEITEN THEIL.

Vermessenheit, gleichwie ich dieselbe hier verstehe, heiszet ein Vertrauen die Seligkeit anders, als durch die von Gott verordneten Mittel zu erlangen. Erinnert Euch hier meine Geliebte an das, was ich Euch im ersten Theil lehrete, dasz die zu unserm Heil nötigen und übernatürlichen Gnaden unmittelbar nur von Gott, und nie von einem Geschöpfe herkommen. Von seiner Seite läszt dieser liebvolle Vater nichts ermangeln; aber Er schreibet uns auch Regeln vor, an welche wir uns genau zu halten haben, und ohne derer Beobachtung selbst seine Gnaden unwirksam bleiben. Das Evangelium enthält sie alle; dasz man die Gebothe Gottes halten, den Leidenschaften Einhalt thun, die Begierden einschränken, die Sinne abtödten, das Fleisch kreuzigen und dem Geist unterwerfen, Gott und den Nebenmenschen lieben, und was ihnen gehöret, geben soll. Wird die Erfüllung dieser Pflicht ab seit gesetzt oder nicht beobachtet, so ist alles Andere, was man thut, wenig, ich will auch noch sagen, gar nichts, so lehret uns das Evangelium Jesu Christi, das diese ausdrückliche Vorschrift gibt: Willst du zum Leben eingehen, so halte die Gebothe.

Es ist mithin nicht gnug, dasz man sich schmeichle und sich selbst einen Diener oder Dienerinn der allerseligsten Jungfrau nenne, nicht gnug, dasz man derselben einige merkmale der Dienstfertigkeit erweise, nicht gnug, dasz man sich an einige zu

Digitized by Google

ihrer Verehrung eingerichtete Gebethe halte, nicht gnug, dasz man die in seinem Gebethbuch abgedruckte Bildniszen der Mutter Gottes hundertmal auf einen Tag küsze: nicht gnug, dasz man am Samstag zur Verehrung Mariä ein Kerzgen anzünden läszt: nicht gnug, dansz man sich des Samstags oder an ihren Festtägen in den zur Ehre Mariä angestelten Kirchendiensten einfinde: nicht gnug, dasz man an ihren Festtägen aus einer alten und kalten Gewohnheit einen Beichtstuhl ein, den anderen ausgehet, dabey aber immer der oder die nämliche bleibet. Dieses alles ist noch lang nicht gnug, um einen wahren und würdigen Diener oder Dienerinn der Mutter Gottes su seyn, wenn dabey die wesentlichen Schuldigkeiten eines Kristen verabsaumet werden, die Gebote und Gesätze Gottes nicht beobachtet und befolget werden; ja das alles und noch mehreres, ist nicht einmal dazu hinlänglich, dasz man nur mit Wahrheit sagen kann, man habe eine wahre Andacht gegen Mariam.

Meine Geliebte! man musz erst die Schuldigkeiten wissen, die uns Jesus Christus vorträgt und auflegt, ehe man sich mit Verbindungen bekannt macht, welche zur Ehre der Mutter Gottes errichtet sind, man musz erst seine Standespflichten kennen und erfüllen können, ehe man Schuldigkeiten auf sich nimt, welche mit dem Dienst dieser übergebenedeyten Jungfrau in Verbindung stehen; denn wenn man seine Andacht zu der allerseligsten Junfrau verrichtet, und seinem Gott die Anbethung, die Ehrfurcht im Tempel, den schuldigen Gehorsam an sein heiligstes Gesätz entziehet; wenn man sich in Bruderschaften einverleibet, und seinen Nebenmenschen haszet, seine Brüder verfolget, ihnen das Schwarze unter den Nägeln und das Weisze in den Augen nicht gönnet und sein Heil nur im Verfolgungsgeist suchet; wenn man Wallfahrten anstellt und unternimt, dabey aber die Sorge seines Hauses, die gute Erziehung seiner Kinder vernachläszigt, ihnen den so nötigen als schuldigen Unterhalt entziehet und wegen dem Dienst Mariä neue Schulden macht und alte nicht bezahlt, weder zu bezahlen gedenket.

Denn was ist das meine Geliebte! welches eine wahre Andacht ausmachet? Ich will es Euch mit den Worten eines der gründlichsten Lehrer, des H. Thomä von Aquin sagen, dieser setzet die Andacht darinnen, dasz man das thue, was dem, gegen welchen

Digitized by Google

man die Andacht trägt, angenehm ist. Nicht auf unsern Eigensinn, nicht auf unsere Meinung, nicht auf unsern Wahl, nicht auf unser Gutachten kömmt es an; der, dem unsere Andacht gewidmet ist, hat unsere Werke zu bestimmen, von Ihm müszen wir zuerst erfragen, was im gefällt, widrigenfalls ist unsere Andacht nur eine vermeinte, eine eingebildete Andacht, sie ist der Gefahr ausgesetzt als Unächt verworfen zu werden.

Was mag aber wohl der allerseligsten Mutter Gottes Mariä das Angenehmste seyn? Ihr selbst sollet diese Frage beantworten, nachdem ich Euch von der Verbindung, in der Maria mit Gott stehet, etwas gesagt haben werde, diese Verbindung ist die Engeste, welche jemalen zwischen einem Geschöpfe und dem Schöpfer, zwischen Gott und einem Menschen, zwischen der Mutter und einem Kinde bestanden hat oder bestehen kann; das Fleisch Jesu Christi ist das Fleisch Mariä, das Blut Jesu Christi ist das Blutt Mariä, weil Jesus Christus sein Fleisch und Blut, ja die ganze menschliche Natur aus dem allerreinesten Fleisch und Blut und allerkeuschesten Leib der allerseligsten Jungfrau Mariä angenommen hat, gleichwie uns dieses der Ehrwürdige Beda bezeuget; von Gott und dessen liebwürdigsten Vollkommenheiten hat Maria die klarsten Begriffe, Maria liebet Gott mehr, als alle Engel des Himmels Ihn zu lieben im Stande sind; nun antwortet aber meine Geliebte! kann Maria etwas mehr wünschen, als dass man das thue, was auch Sie thut, kann Mariä etwas angenehmeres seyn, als wenn man den liebet, welchen auch Maria so inbrünstig liebet, und kan das, was man auch sonst immer zu Ihrer Ehre zu unternehmen scheinet, vor ihren Augen gefällig und angenehm seyn, wenn man das Wesentliche, nämlich die Liebe Gottes ihres Sohnes und seines Nächsten, die Beobachtung seines göttlichen Gesätzes, die heiligsten Pflichten unseres Glaubens und unserer geheiligten Religion auszer Acht läszt; und wenn man bey solcher der Sachen Beschaffenheit annoch ein Vertrauen auf Maria setzen wollte, wäre dieses etwas anders, als eine sträflige Vermessenheit?

Wir nennen uns Pflegkinder Mariä, Ihre Verehrer, Ihre Diener und Dienerinnen, wir vermeinen, dasz wir es auch würklich sind, die besondern Andachten gegen Mariam, welche wir annehmen, die besondern Gebethe, welche wir entrichten, die Bittgänge und

Digitized by Google

Prozeszionen, welche wir zu gewissen Zeiten machen und beywohnen, die Marianischen Bruderschaften, in welchen wir eingeschrieben stehen, die äuszerlichen Zeichen der Mutter Gottes, welche wir mit auszerordentlichen Gewissenhaftigkeit bewahren und bey uns tragen, machen uns unsere Meinung allerdings wahrscheinlich; wie stehet es aber mit dem, was wir Ihrem göttlichen Sohne schuldig sind, und Ihme thun?

Sind wir nicht eben dazumal Feinde des göttlichen Kindes, da wir seine göttliche Mutter verehren? Sind wir nicht meineidige Rebellen wider dieses göttliche Kind, dessen Anordnungen, dessen Gebote wir ohne Scham und Scheu, ohne Furcht und Angst übertreten, da wir gegen seine gebenedeyte Mutter neue Schuldigkeiten auf uns nehmen? Wir heben unsere Hände zu Maria auf, Sie um Fürbitt anzuflehen, ja, aber eben die Hände, mit denen wir ihrem göttlichen Sohne blütige Wunden schlagen, wir grüszen Mariam mit dem Grusz des Engels, des Morgens, Mittags, und Abends, aber durch einen Mund, der voll der Bosheit ist, mit welchem wir Jesum Christum ihren göttlichen Sohn fluchen und lästern, wir nennen Sie eine gnadenvolle Jungfrau, aber der Gnade selbst widersetzen wir uns, wir rufen Mariam an, als eine Mutter der Barmherzigkeit, aber wir wollen niemand Barmherzigkeit widerfahren laszen, da wir unsern Nächsten in seinem Elend und Armuth verschmachten laszen, wir nennen Sie einen Spiegel der Gerechtigkeit, aber meine Geliebte, worin bestehet heutiges Tages die kristliche Gerechtigkeit? Nur noch bey Vielen in etwas äuszerlichem der kristlichen Religion; dörfen wir wohl vor diesem Marianischen Gerechtigkeitsspiegel mit unserer Gerechtigkeit zum Vorschein kommen? Ach pfuy der Schand! ich fürchte, es wird uns noch das Urtheil des Herrn treffen, welches Er mehr dann über 1700 und mehrere Jahre in dem Evangelio über uns gesprochen hat: „als euere Gerechtigkeit nicht gröszer ist als jene der Pharisäer und Schriftgelehrten, welche auch nur in dem Auszerlichen bestand, so werdet ihr in das Reich der Himmeln nicht eingehen." Wir nennen Mariam eine reinste Jungfrau, wir rufen Sie an als eine Mutter der Keuschheit, wir sind und bleiben aber immer die alten Susanna-Buben, die nämliche liederliche Vögel, die gottloseste Anbether des Fleisches, wir vermodern gleichsam mit Leib und Seele in dem Moder der

Digitized by Google

Unzucht, wir kleben diesem viehischen Laster so lange an, als sich unser Herz nur regen und bewegen kann, ja wir verlaszen die Unkeuschheit nicht ehender, als wenn wir dieselbe Alters und Krankheits halber zu verlaszen gezwungen sind; wir zünden des Samstags Mariam zu verehren, ein Licht oder Kerzgen an, wir schenken einem Mutter Gottes Bild ein neues Kleid, da wir mit den Armen zu unterdrücken, ihn mit Waaren mit Maasz, mit Gewicht, mit Rechnungen, und mit Wucher zu beliegen und zu betriegen, Ihrem göttlichen Sohne Jesu Christo das Röcksgen, ausziehen, herrliche Diener und Verehrer Mariä! der Mutter Gottes ein neues Kleid geben, und dem Jesukindgen das Seinige in der Person der Armen ausziehen; wir wollen, Maria soll uns in unserer Sterbstunde beystehen, aber den, der uns in unserer Sterbstunde richten wird, der unsere Herzen und Nieren durchforschen wird, und dem wir in jenem Augenblicke eine genaueste Rechnung über all unser Thun und Laszen geben müszen, reitzen wir alle Augenblicke zum Zorne; wir empfehlen Ihr unser Herz und unsere Seele, deren aber eines mehr als das andere besudelt ist; wir begehren, Maria soll uns nach diesem Leben ihren göttlichen Sohn als einen gnädigen Heiland zeigen, den wir aber in dem Leben alle Augenblicke von uns stoszen, und alle Weege suchen diesem auszuweichen; mit kurzem, wir suchen die Freundschaft Mariä, und beleidigen ihren Sohn, wir verehren Mariam, verachten und verspotten Jesum Christum. Könnet Ihr meine Geliebte! mir mehr Beyspiele einer unverschämtern Vermeszenheit vor- oder aufweisen?

Auf dasz ich aber allen den Faden des Vertrauens und der Verehrung, welche die Sünder noch gegen Mariam tragen, nicht auf einmal abschneide und zeige, in welchem Betracht Maria eine Zuflucht der Sünder ist, so höret den Unterschied, der zwischen Sündern und Sündern ist. Es giebt Sünder, welche ganz wild und toll ohne Furcht und Angst, ohne Scham und Scheu in das Hundert hineinleben, welche auf Jahr und Tag nicht einmal an Himmel und Höll gedenken, welche um nichts weniger, als um die Aenderung ihres Lebens, um die Besserung ihrer Sitten, um die Ausrottung ihrer lasterhaften Gewohnheiten bekümmert sind, und welche, wie der Prophet Oseas sagt, nicht einmal darauf gedenken, wie sie zu ihrem Gott und Herrn zurückkehren mögen;

Digitized by Google

nur trotzig auf ein Bischen eingebildete Andacht schlagen sie jede Ermahnung, jeden Gewissensbisz, jede von oben herab zugeschickte Gnad und Straf muthwillig aus, sie verlaszen sich auf den grundfalschen Schlusz, ich bin ein Verehrer der Mutter Gottes, die niemand verläszt, ich darf mithin an meinem Heil nicht verzweifeln; diesen sage ich, dasz sie mit samt ihrer vermeinten und eingebildeten Andacht, welche beym Licht betrachtet, eine verwegene Vermeszenheit ist, ewig verlohren gehen werden.

Es giebt aber auch wieder andere Sünder, welche den armseligen Zustand ihrer sündhaften Seele kennen und betrachten, erschrecket vor dem Angesicht dessen zu erscheinen, den sie oft und schwer beleidigten, wenden sie sich zu Maria, sie suchen durch ihre Fürbitte zu erhalten, was sie durch ihr eigenes Gebeth zu erhalten mistrauen, sie seufzen und bethen mit der Kirche: komm zu Hülf deinem Volke, welches zwarn gefallen, aber auch wiederom von dem Fall sich aufzurichten bemühet ist, welche einen so guten Willen und reine Meinung haben, die Sünde aus Liebe Gottes und der Himmels-Königinn zu verlaszen, zu bereuen, zu beszern und zu beichten, welche willig und bereit sind, alles zu thun, was dem allerhöchsten Gott und seiner gebenedeyten Mutter gefällt, und alles zu unterlaszen, was ihnen misfällt; diesen verachte ich ihre Andacht gar nicht, im Gegentheil ich ermuntere dieselbe zur Verdoppelung derselben auf, ist ihre Andacht noch keine wahre Andacht, so wird sie es doch bald werden, sie werden durch die Fürbitt Mariä unterstützet, sich aus ihrem elendem Stande herauswinden, die Bände iher Sünde zerreiszen, ihre sündhaften Gewohnheiten ablegen, mit Gott in Freundschaft übergehen, und also das werden, was zu einem wahren Diener und würdigen Verehrer Mariä erfodert wird, nämlich aufrichtige Diener Gottes, strenge Büszer, eifrige und in Beobachtung der Gebothe Gottes und ihrer Religion und Standespflichten fertige Kristen.

Meine Geliebte! ziehen wir diesen Unterricht in einen kurzen Begrif zusammen, er bestehet in dem, dasz wir um wahre Verehrer Mariä zu seyn, uns einer seits und vor allem die Ehre Jesu Christi und eine genaue Beobachtung seines heiligsten Gesätzes angelegen seyn laszen, und anderer seits die Tugenden der allerseligsten Jungfrau Mariä nachzufolgen trachten. Die Ehre

Digitized by Google

Mariä und jene ihres göttlichen Sohnes sind so enge miteinander verbunden, dasz keine ohne die andere befördert, keine ohne die andere verletzet wird; denn es ist nicht wohl möglich ein Freund Mariä zu seyn, wenn man ein Feind Jesu Christi ist, und es ist auch nicht wohl möglich, ein Freund Jesu Christi zu seyn, wenn man seine göttliche Mutter nicht andächtig und würdig verehret.

Bestrebe man sich deshalben vor allem dem Gesätze Gottes nachzuleben, sich eine gute Glaubenslehr und genauen Religionsunterricht zu verschaffen, beobachte man seine Standespflichten, setze man den verwohnten Begierden, die jetzt nach unerlaubtem Guth, jetzt nach fremden Ehren, jetzt nach verbottenen Wollüsten trachten, engere Schranken, mäszige man den Zorn, unterdrücke man die Rachgier, bändige man den Stolz und Hofart, tilge man die Habsucht, entreisze man sich den sündhaften Gewohnheiten, vermeide man sorgfältig die nächste Gelegenheit eines neuen Falles, bereue man das von Herzen, wodurch man den Zorn Gottes verdienete, schicke man sich in den Verhängnissen, ertrage man das mit Geduld, was der Himmel entweder zu unserer Prüfung, oder zu unserer Reinigung, oder zu unserm Verdienst Schweres zuschicket: Lauter Tugenden meine Geliebte! derer meiste Beyspiel wir in dem Leben und in den Sitten der allerseligsten Jungfrau Mariä antreffen.

Wie werden wir aber alle diese Tugenden an uns bringen? Aus eigenen Kräften gewisz nicht, Gott musz uns mit seiner Gnade beystehen und unsere Schwachheit unterstützen. Sehet nun, hier fängt erst jene Andacht gegen Mariam an, die wir bisher für die Einzige hielten. Um diese Gnade von Gott zu erhalten, nehmen wir zu der Mutter Gottes unsere Zuflucht, rufen wir Mariam andächtig an; damit Sie uns diese Gnade nicht selbst ertheile, sondern für uns von Gott erhalte, wenden wir hierzu das an, was ihrer Ehre so wohl als unserm Nutzen vorträglich seyn kann, verdoppelen wir unsere Gebethe, preisen und loben wir Mariam mit jenen Lobsprüchen, welche Ihr von der Kirche beygelegt werden, setzen wir auf ihre mächtige Fürbitt ein kindliches Vertrauen, besuchen wir die zu ihrer Ehre errichteten Altäre, erneueren wir zu gewiszen Zeiten unsere Andacht gegen Mariam, kommen wir ihren Festtägen mit Ausübung besonderer

Digitized by Google

Werke der Liebe, der Barmherzigkeit, der Abtödtung vor, kurz, seyn wir andächtig gegen Mariam, aber seyn wir es mit einer solchen Andacht, die nichts Widersinniges, nichts Heuchlerisches, nichts Abergläubiches enthält. Denn so hoch die wahre Andacht gegen diese übergebenedeyte Jungfrau zu schätzen ist, so Verachtungswürdig ist jene, welche in das Uebertriebene, in das Vermeszene ausartet.

Meine Geliebte! man gehet hierin am sichersten, wenn man die Ausdrücke, die Lobgesänge, die Gebether wählet, welche die Kirche gutgeheischen und vorgeschrieben hat: denn nebstdem, dasz sie voller Zutraueu sind, so sind sie gar nicht übertrieben, noch der Ehre unseres Gottes nachtheilig; denn wenn wir mit der Kirche bethen, so sagen wir mit allem Recht, dasz Maria die Stütze unseres Lebens ist, dasz Sie die Süszigkeit, unsere Hofnung ist. Wir grüszen Mariam mit diesem Zuversichtsvollen und zärtlichen Nahmen: Sey gegrüszt unser Leben, unsere Hoffnung und unsere Süszigkeit, wir erheben unser Geschrey und treiben es bis zum Wohnsitz unserer Königinn, zu dir seufzen wir Traurige und Weinende in diesem Thale der Zähren: unsere Fürsprecherinn wende deine barmherzige Augen zu uns. Aber meine Geliebte! Maria is nicht der Endzweck, nicht das Ziel und End unserer Wünsche, wir begehren nicht zu Ihr zu kommen, sondern wir begehren nur durch Mariam zu jenem zu kommen, der unsere wahre Glückseligkeit ist und ausmachen kann; Maria nach diesem Elende zeige uns die gesegnete Frucht deines Leibes Jesum Christum unsern Herrn, unsern Vater, unsern Gott. Jesus Christus ist der Urheber, der Vollender unseres Glaubens, unserer Hofnung, unserer Liebe. Nach der Mühseligkeit dieses Lebens wollen wir in seinem Schoosze ruhen: allerseligste Jungfrau, übergebenedeyte Mutter, zeige du uns Ihn und lasz sein Licht auf den Raum unseres Lebens verbreiten, damit wir durch sein heiliges Licht erleuchtet und entzündet, Ihn würdig anbethen und ihm dienen, und dich O Maria! als unsere Fürbitterinn andächtig anrufen und würdig verehren mögen; Auf dieses vertrauen wir, dieses hoffen wir von deiner Barmherzigkeit, von deiner Güte, von deiner Milde, O milde, O gütige, O süsze Jungfrau Maria! in Ewigkeit Amen.

Digitized by Google

Een weinig bekend Maastrichtenaar.

Korte levensschets van Pater Arnoldus PEERKENS, Minderbroeder.

Deze verdienstelijke missionaris werd omstreeks het jaar 1599 te Maastricht (1) geboren. Op ongeveer 25-jarigen leeftijd trad hij in de Orde der Minderbroeders, waarin hij gedurende eenigen tijd, vóór hij naar de Missie gezonden werd, het ambt van Lector in de Theologie bekleed heeft (2).

„Religiosus exercitatae vitae" zoo wordt hij door Andreas Tiara (3) genoemd; en dat was hij inderdaad. Geen wonder, dat pater Theodorus Reinfeldt, de toenmalige provinciaal der Keulsche Provincie, op pater Peerkens het oog liet vallen, toen in 1635 het Hollandsche missieveld een nieuwen arbeider vroeg. Geleerd als pater Arnoldus was — hij had reeds eenigen tijd de Godgeleerdheid onderwezen — vroom bij angstvalligheid af, bezat hij de geschiktheid om als missionaris in de Nederlanden op te treden, het katholieke dogma tegen de aanvallen der ketters te verdedigen, de wankelenden in het geloof te schragen, de dolenden tot Christus' Kerk terug te brengen.

Van uit het klooster te Duren begaf Pater Peerkens zich naar het hem aangewezen missieveld: Nijmegen en omstreken. Den

---

(1) Hueber »*Dreyfache Cronickh von dem dreyfachen Orden des H. Franciscus*« 794.

(2) Vg. *Epistolae Missionariorum Ordinis S. Francisci ex Frisia et Hollandia* p. 28.

(3) *Andreae Tiarae Annotationes* p. 159.

Digitized by Google

5en April van het bovengenoemd jaar 1635 kwam hij te Ravestein (1). Aldaar stak hij de Maas over en doorliep Maas-Waal (2) om er de priesterlijke bediening uit te oefenen. „Ik heb", — zoo schrijft hij in een zijner brieven (3) — „Maas-Waal doorloopen, „terwijl ik de Katholieken, die daar leefden zonder herder, van „dienst was door in de huizen der Edelen het woord Gods te „prediken, de heilige Sacramenten toe te dienen en te leeren „onderhouden alwat onze Moeder de H. Kerk beveelt te onder„houden".

Maar, helaas, het verblijf van pater Peerkens, zoo noodzakelijk voor Maas-Waal, was aldaar van korten duur.

Prins Frederik Hendrik, begeerig om het fort Schenkenschans, door de Spanjaarden bij verrassing genomen, te heroveren, had het beleg voor die versterking geslagen. Een groot gedeelte der Staatsche en Fransche troepen, waaruit het leger van den Prins bestond, werd langs den Rijn en in de naburige steden ingekwartierd (4). De krijgslieden die sinds lang geen soldij ontvangen hadden, stroopten het land af (5), overstroomden Maas-Waal, plunderden kasteelen en dorpen en maakten pater Peerkens een langer verblijf aldaar onmogelijk (6). Deze spoedde zich tegen het einde van September 1635 naar Haarlem om zich ter beschikking te stellen van den Superior der Missie, pater Arnoldus de Witt, die aldaar verbleef. Den 2den October kwam hij te Amsterdam. Zonder uit te rusten van de moeitevolle reis besteeg hij terstond den kansel en predikte voor eene overgroote menigte. Van Amsterdam vertrok hij naar Haarlem, waar hij gedurende drie maanden pater de Witt ter zijde stond (7).

Den 16den December werd pater Peerkens, op voorstel van

---

(1) Hueber l. c.

(2) In Nijmegen zelf kwam hij niet, omdat aldaar, volgens het oordeel van Jacobus a Castro, den bisschop van Roermond, een voldoend aantal priesters was. — *Ep. Mission.* p. 49.

(3) *Ep. Mission.* p. 228.

(4) Wagenaar, *Vaderlandsche Historie*, deel XI, p. 205, vg.

(5) Arend, *Algemeene Geschiedenis des Vaderlands*, Derde Deel, Vierde Stuk, p. 832.

(6) Hueber, l. c. — *Ep. Mission.*, p. 49.

(7) *Ep. Mission.*, p. 251.

Digitized by Google

pater Arnoldus de Witt, door den Vicarius Apostolicus Philippus Rovenius naar de missie van Friesland en Overijssel gezonden. De volgende plaatsen, gedeeltelijk in Overijssel, gedeeltelijk in Friesland gelegen, werden hem, met Kuinre als standplaats, aangewezen (1):

In Overijsel:	In Friesland:
Kuinre.	Spangen.
Blankenham.	Spangerdijk.
Veenhuizen. (2)	Slijkenburg.
Ysselham.	Zangelille.
Ysselhammerdijk.	Nicutrister (Nijetrijne?)
	Oldttrinsterdijck (Oldetrijnedijk?)

De parochie Kuinre is geruimen tijd door de Minderbroeders bediend. Pater Peerkens is de eerste geweest, die er een vaste standplaats had. Maar reeds vóór 1619 zijn er Minderbroeders werkzaam geweest; dit blijkt uit een brief van pater Arnoldus de Witt (3) en een brief van Philippus Rovenius aan Volquerus Herkinge (4). Van af de komst van pater Peerkens 26 December 1635 tot aan het jaar 1790, wanneer de parochie in de handen der seculiere geestelijkheid is overgegaan, is de herderlijke bediening uitsluitend door Franciscanen waargenomen. De laatste is geweest pater Adams (5).

Bij zijn komst vond pater Peerkens in Kuinre en omstreken ongeveer duizend Katholieken. Terstond begon hij er het woord Gods te prediken — drie of viermaal in de week en altijd des nachts — bezocht de zieken, diende den geloovigen de heilige Sacramenten toe, en voorzag hen van alles wat voor hun eeuwig heil noodzakelijk was (6).

Thans heeft pater Peerkens voor goed zijn werkzaamheden als missionaris begonnen en gedurende dertig jaren zal hij die voort

---

(1) *Ep. Mission.*, p. 236.

(2) Reeds lang verdwenen. Zie Witkamp, »*Aardrijkskundig Woordenboek*« in voce.

(3) *Ep. Mission.*, p. 48.

(4) Gepubliceerd in het »*Archief voor de geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht*« VII, 273.

(5) Vergelijk »*Archief voor de geschiedenis van het Aartsbisdom van Utrecht* III, 383 sqq.

(6) *Ep. Mission.*, p. 228.

Digitized by Google

zetten. Hoe dikwijls de ijverige missionaris in die vele jaren gevaar heeft geloopen van gevangen genomen te worden, hoevele ontberingen en vermoeienissen hij onderstaan heeft, is God alleen bekend. In zijne brieven schrijft de nederige pater daarover gewoonlijk slechts in algemeene bewoordingen.

Maar gaat men na welke strenge placaten (1) in dien tijd van kracht waren, welke middelen er aangewend werden om het Katholiek Geloof, zoo mogelijk, te doen verdwijnen, dan kan men zich eenig begrip vormen van het leven van een missionaris in die dagen.

Omstreeks Paschen van het jaar 1637 werden in Friesland de strengste placaten uitgevaardigd. De godsdienstoefeningen der Katholieken werden verboden en aan allen, onder zware boete, de bijwoning ervan ontzegd. De priesters werden verbannen.

Toch ging pater Peerkens onvermoeid voort met het houden van vergaderingen en tot zijne groote voldoening mocht de ijverige missionaris constateeren, dat zij steeds drukker bezocht werden. Dit deed de woede der predikanten ten top stijgen. Pater Peerkens werd aangeklaagd bij het hof van Overijssel, hetwelk de beschuldigingen der predikanten aan de regeering van Friesland overbriefde. Van uit Leeuwarden werden vier gerechtsdienaars gezonden om den missionaris in handen te krijgen. Maar zij vonden den pater niet tehuis. Wat doen zij nu? Vlammend op buit plunderden zij het huis en roofden de kleine bibliotheek; ten slotte gingen zij eene processie nabootsen. Een der gerechtsdienaars had eene albe en kazuifel aangetrokken en een ander ging met een bel voorop, roepend: „zoo verrichten de papisten hunne bijgeloovigheden!" (2)

Dit viel voor in Augustus 1637. Nu moest pater Peerkens zich zorgvuldig schuilhouden en kon niet meer met de Protestanten omgaan om hen tot het Katholiek geloof te brengen.

In het jaar 1638 had pater Peerkens het geluk in de missie bevestigd te worden tegelijk met vier medebroeders door het volgende decreet:

---

(1) Een kort overzicht hiervan geeft aanteekening 38 op het handschrift van pater van der Heyden »*de verrichtingen der Jezuiten in Friesland*" uitgegeven a° 1842.

(2) *Ep. Mission.*, p. 49.

(3) Ibidem, p. 5.

Digitized by Google

Decretum Sacrae Congregationis de Propaganda fide habitae die 9 Augusti 1638.

Referente Em. D. Card. Pallotto litteras Em. D. Card. Ginette Legati, datas Coloniae 30 Maji proxime praeteriti, et informationem ab Eminentia sua de infrascriptis Patribus Ord. Min. de Obs. Missionariis in Hollandia et Provinciis confoederatis, Sac. Cong. eisdem Patribus Missionem confirmavit sub Praefectura Patris Henrici Lotzii ejusdem Ordinis, cum solita clausula, servata concordia inter clerum Hollandiae et Missionarios anno 1624.

Nomina autem fratrum sunt, qui sequuntur.

(Volgen de namen der Missionarissen).

(Was geteekend) Card. Antonius Barberinus, Praefectus.
Franciscus Ingelus, Secretarius.

Wij betreuren het, dat pater Peerkens zoo karig is geweest in het mededeelen van levensbijzonderheden, welke wij zoo gaarne in zijne brieven zouden gevonden hebben. Wij moeten ons tevreden stellen met de jaarlijksche verslagen omtrent den toestand zijner Missie, welke hij aan de kerkelijke Overheid moest overleggen. Die verslagen, hoe dor, in hoe algemeene termen ook opgesteld, kunnen toch eenigszins een idee geven van den toestand, waarin de missionaris verkeerde, van de werkzaamheden, welke hij verrichtte.

In zijn relaas van 1641 schrijft pater Peerkens: „Dit jaar heb„ben wij in Friesland nieuwe vervolgingen te verduren gehad; in „November zijn nieuwe en uiterst strenge placaten tegen ons uit„gevaardigd, waardoor wij, priesters, verbannen worden. Betrapt „men ons, zoo worden wij gestraft: de eerste maal met eene „boete van 600 gulden; de tweede maal met eene boete van 1200 „gulden; terwijl de derde maal de lijfstraffen worden toegediend. „Wij zijn tot vijanden van het vaderland verklaard, en een„ieder heeft het recht om, welken priester ook, gevangen te nemen. „Desniettegenstaande predik ik des nachts op alle Zon- en „Feestdagen. De geloovigen worden tot meerderen ijver aange„spoord, zoodat zij thans meermalen in het jaar hun biecht spreken „en de H. Communie ontvangen, hetgeen vroeger zelden geschiedde. „Grijsaards, die nog nooit gebiecht hadden, heb ik tot een beter leven „en het gebruik der heilige Sacramenten gebracht; de geloovigen

Digitized by Google

„onderhouden thans de geboden der H. Kerk en de Veertigdaag-„sche Vasten, zelfs bij den zwaarsten arbeid. Dertig kinderen en „tien volwassenen heb ik het H. Doopsel toegediend, aan onge-„veer vierhonderd geloovigen het Lichaam des Heeren uitgereikt „en tien paren in het huwelijk verbonden. Eene kettersche edel-„vrouw, benevens twee Mennonisten heb ik bekeerd en met de „H. Kerk verzoend" (1).

Zulk een verslag is treffend. Het teekent ons een missionaris, wiens ijver noch door boeten, noch door gevangenis, noch door geeselroeden bekoeld wordt.

Gelukkig werden niet altijd even streng de placaten toegepast. Het geld was somtijds bij machte het zwaard der vervolging te verstompen. Ook Pater Peerkens schijnt ongeveer een jaar lang, van 1642 tot 43 eene betrekkelijke vrijheid genoten te hebben. Maar in 1643 — aldus een brief (2) van hem — werd de schout bij den landvoogd beschuldigd, omdat door zijne nalatigheid de Papisten zeer dikwijls vergaderden. De schout, beducht voor het verlies van zijn post, veranderde nu van gemoed en trachtte door een ijverige papenjacht de gunst der regeering te herwinnen.

De vrede, in 1648 gesloten tusschen den koning van Spanje en de Staten-Generaal, schonk pater Peerkens en zijne missie eenige verademing. Maar slechts kort. In het begin van 1649 verschenen nieuwe placaten. Wederom werden de priesters verbannen behalve die, welke van af 1622 werkzaam geweest waren. Met bedreiging van zware boete werd den Katholieken verboden godsdienstoefeningen in hunne huizen toe te laten. En om de Katholieken nog meer van het bijwonen der H. Mis en predicatie af te schrikken, werd aan eenieder, die dezelve bijwoonde, eene boete van 85 gulden opgelegd.

Toch ging pater Peerkens voort. Maar een vijandelijk mensch, den ijver der Katholieken niet kunnende verdragen, verried hem. Den 10den Juli 1652 werd de missionaris door drie predikanten en twee dienaars van den drossaard van Vollenhoven overvallen. Hij werd gevat en als misdadiger naar het huis van bewaring

(1) *Ep. Mission.*, p. 43.
(2) *Ep. Mission.*, p. 59.

Digitized by Google

geleid, waarin hij drie dagen verbleef. Den vierden dag werd hij voor den drossaard van Vollenhoven gebracht. Aldaar werd hij vier dagen gevangen gehouden, totdat hij door zijn onderhoorige Katholieken voor een ontzaggelijke som werd vrijgekocht. Bovendien werd hij door den drossaard verbannen.

Na dit ongeval was de pater gedwongen eenigen tijd van de gewone vergaderingen af te zien en zich in Overijssel, waar zijn tegenwoordigheid het meest vereischt werd, schuil te houden. Wat zal het den herder niet gekost hebben, zich niet te kunnen vertoonen, terwijl grijpende wolven de kudde besprongen.

In Overijssel immers waren de Katholieken verplicht, onder zware boete, die zij gewoonlijk niet konden betalen, hunne kinderen te laten doopen door een predikant, die daarbij waarlijk kettersche ceremoniën verrichtte. De huwelijken moesten aangegaan worden in eene Protestansche kerk in tegenwoordigheid van een predikant en nog wel met aanwending van de volgende kettersche formule (1)

„N. Ghij bekent hier voor Gode ende zijner heyligen Ghe-„meynte, dat ghij ghenomen hebt ende neemt tot uwe wettelicke „huysvrouwe N. hier tegenwoordich, haer belovende, dat ghy se „nemmermeer en sult verlaten, haer lief te hebben, ende trou-„welick te onderhouden, als een getrouwe ende Godtvreesende „man zijnen wijve schuldich is? Dat ghij oock heylichlick met „haer leven wilt, haer trouwe ende gheloove houdende in allen „dingen, na uutwijzen des Heyligen Evangelie?" (het gereformeerde namelijk).

Op deze wijze moesten de Katholieken het huwelijk sluiten, zoo niet, dan werden de kinderen, uit dat huwelijk gesproten, als onwettig beschouwd.

Ik zeide boven, dat pater Peerkens, na zijne gevangenneming in 1652 gedwongen was zich schuil te houden. „Maar" — zoo schrijft de missionaris in het verslag van 1653 — „niet lang daarna „ben ik wederom begonnen vergaderingen te houden en houd ik „nog, op Zon- en Feestdagen, zoowel des daags als des nachts (2), „met grooten toeloop, maar niet zonder groote gevaren".

---

(1) *Ep. Mission.*, p. 230. — Coll. *Arch. v. d. gesch. v. h. a. Utr.* II p. 111.

(2) Namelijk des daags vergaderde hij in Friesland, waar de placaten minder gehandhaafd werden, des nachts in Overijssel. Zoo lezen wij tenminste in de meeste verslagen na 1653.

Digitized by Google

Deze aatste regels geven eenig denkbeeld van den onvermoeiden ijver van pater Peerkens. Nauwelijks immers was hij uit de gevangenis verlost, of hij begon wederom datgene te doen wat hem in de gevangenis gebracht had. Iemand, die zulk een moed, zulk een ijver bezit, verdient de volgende eervolle getuigenissen, afgelegd bij de Kerkelijke Overheid (1). De eerste getuigenis is gericht aan den Vicarius Apostolicus en luidt aldus:

„Wij ondergeschrevene Catholycken der heerlicheyt Cuynder ende andere naeburige plaetsen ghetuigen midts dezen dat den eerweerdigen pater Arnoldus Peerkens arme minder broeder der provincie Cuelen van syne wettelicke oversten gerecommendeert ende door den Eerweerdichsten ende Doorluchtichsten Heer Philippum Rovenium Archiepiscopum Philippensem ende Vicarium Apostolicum der geunierde provincien int jaer 1635 den 16 december geadmitteert ende ons toegesonden, heeft de Catolycke gemeente alhier den tyt van 17 jaer met alle vlyt ende neersticheyt gedient prekende ordinaris alle sondagen ende solemneele feestdagen nu snachs nu daaghs met groote toeloop het volck altesaem yverlyck vermanende tot een heylsaem leven afstant der sonden ende voortganck der duechden een jecheliek onderwysende ende sonder ophouden lerende te onderhouden tgene twelcke de heylege roomse catolycke kerck gebiet te onderhouden ons altesaeme altyt voorgaende met een goet exempel ende duechdelick leven door welcke vermaninge ende onderwysinghe seer veel onderdanen ende namentlick de suecht tot meerder kennisse des alleen salichmakenden Rooms Catolyks geloofs heylsaem leven ende menichvoudich gebruyck der heylige Sacramenten der biechte ende des lichaems des Heeren (door de gratie Gods verwecht) gebracht syn. Oock heeft den selven pater Arnoldus Peerkens in het besoecken der siecken ende krancken (deeren seer veel enighe jaeren herweerts geweest syn) sonderlinge yver ende liefde soo by nacht als by daege betoont de selve met alle kerckelicke gerechticheden in tyts voorsiende ende niemant oyt versumende niet tegenstaende dat des niet sonder groote perikel ende vervolginge en con geschieden.

(1) Deze getuigenissen bevinden zich »in manuscripto« in Universiteits-bibliotheek te München. Codex N° 310.

Digitized by Google

„Orconde der waerheyt hebben wy boven gemelde Roomse Catholycken dit met onse eygen handen onderteykent. Actum in de heerlicheyt Cuynder Anno 1653 den 1 Meert stylo veteri.

Luytien Janssen, Jan Koops, Kessel Piers, Jacob Jacobs, Jacob Peters, Roelof Peters, Wyllem Tymen, Tymen Wyllems, Sybe Sybes, Karst Volckerts, Jochem Symens, Willem Jansen, Marten Jansen, Jacop Dyrckx, Syck Gerwerdt, Cornelys Claessen".

De volgende getuigenis, eene vertaling van de voorgaande, werd gezonden aan den Nuntius Apostolicus:

„Nos infrascripti Catholici Dominii in Cundera et adjacentium locorum, hisce attestamur, Venerandum Patrem Arnoldum Peerkens Minoritam Recollectum Provinciae Coloniensis a suis superioribus debite recommendatum et per Reverendissimum et Illustrissimum Dominum Philippum Rovenium Archiepiscopum Philippensem et Vicarium Apostolicum Confoederatarum Provinciarum anno Domini 1635, decimo sexto Decembris, admissum et ad nos missum; Communitati Catholicae hic septendecim annis omni diligentia et sedulitate deservisse, et magno concursu populi ordinarie omnibus diebus dominicis et festis solemnioribus verbum Dei tam die quam noctu praedicasse; universum populum ad salutarem vitam, fugam peccatorum et profectum virtutum adhortando unumquemque, docendoque nos ea servare quaecumque S. Romana Ecclesia observare praecipit, subditisve suis omnibus praeeundo bono semper exemplo et religiosa vita; quibus adhortationibus et admonitionibus plurimi subditorum et praesertim juventus ad majorem cognitionem unice salvificantis S. Romanae Catholicae fidei meliorem frugem et frequentiorem usum S.S. Sacramentorum confessionis et Sacri Corporis Christi (: gratia Dei excitati:) perducti sunt. In visitatione infirmorum (: quorum abhinc aliquot annis quam plurimi fuere:) dictus Pater Arnoldus Peerkens singularem curam et affectum semper ostendit, tam die quam noctu eisdem tempestive Sacramentis extremis providendo, neque unquam ullum negligendo, non obstante, quod haec omnia non nisi magnis periculis et persecutionibus perfici possint. In quorum omnium veritatem et fidem nos supradicti Romano-Catholici propria manu hoc scriptum subsignavimus.

„Actum in Dominio Cundera, prima Martii stylo veteri 1653.

Sequuntur nomina subscripta.

Digitized by Google

„Luitien Jansen, Jan Cops, Kessels Piers, Jacob Pieters, Jacob Jacobs, Roelof Pieters, Willem Tymen, Tymen Willems, Sybe Sybes, Kaerst Folckers, Jochem Symens, Willem Jansen, Marten Jansen, Jacob Bircks, Syeck Gerwerst, Cornelis Claessen.

„Ego infrascriptus not. publ. a deputatis Ordinum Frisiae et a suprema ejusdem Provinciae Curia admissus, degens in oppido Jouwer attestor latinam hanc translationem cum authentico flandrico originali concordare. Actum Jouwer 6 Martii 1653.

P. Hamcovius Seta.
not. publicus".

Deze Hamcovius Seta legde de volgende verklaring af omtrent de werkzaamheden van pater Peerkens:

„Pierius Hamcovius Seta not. publ: a Deputatis Ordinum Frisiae et suprema ejusdem Provinciae Curia admissus, degens in oppido Jouwer, attestor Reverendum P. Arnoldum Peerkens Minoritam, multis abhinc annis in dominio Cuindera et locis circumjacentibus, communitati catholicae summo fervore et diligentia inserviisse, pastorale munus magno catholicorum concursu applausuque exercuisse continuis praedicationibus, visitationibus, doctrina sua et religiosae vitae exemplo, frigidos et depressos multorum animos, erexisse, et S. Romanae catholicae fidei restituisse, iuventutem instruendo, aegrotos visitando, eosque Sacramentis extremis tempestive providendo, summo labore ingentique fructu, religionem Catholicam in supradicto dominio vicinisque locis non solum confirmasse, sed etiam amplificasse, idque non obstantibus multis magnisque periculis et persecutionibus. In quorum omnium fidem et veritatem hoc scriptum meum manu propria subsignavi.

„Actum in Frisia in oppido Jouwer sexta Martii stylo veteri 1653.

P. Hamcovius Seta.
not. publ."

Het laatste testimonium, dat hier volgt, is eene krachtige bevestiging der voorgaanden:

„Joannes van der Stock Episcopatus Leovardiensis archypresbyter, et decanus ruralis, necnon ejusdem civitatis pastor, attestor me supranarratis nihil contrarium a Reverendi Patris Arnoldi Peerkens subditis, aut quovis alio unquam audivisse; quare justae

Digitized by Google

hujus R^di Patris petitioni hoc testimonium minime negandum putavi. Actum Leovardiae 7 Martii anno 1653.

Joannes van der Stock".

Steunend op zulke getuigenissen, mag men pater Peerkens met het volste recht een „ijverig missionaris, een onvermoeid werkman" noemen. Ziet, dit zijn brieven van mannen, die zijn onderhoorigen waren. Dankbaarheid jegens hun liefdevollen herder heeft deze getuigenissen ingegeven.

Voegen wij hierbij, dat pater Peerkens bijna jaarlijks — een enkele maal werd hij ten tijde van pest door de vele zieken weerhouden — zich naar Haarlem begaf om zijne medebroeders aldaar bij te staan op het drukke Portiunculafeest, en wij staan nog meer verbaasd over den ijver, de werkkracht, door den missionaris ontwikkeld.

In het jaar 1657 werd pater Peerkens nogmaals het slachtoffer van zijn ijver. De drossaard van Vollenhoven, vernomen hebbend, dat pater Peerkens het doopsel toediende, — hetgeen, zooals wij reeds zagen, streng verboden was — beval den schout van Kuinre den missionaris gevangen te nemen. Den 24sten April 's avonds om elf uur begaf zich de schout naar het verblijf van den pater. Met een moker werden de deuren verbrijzeld en vervolgens doorzocht de schout met zijn dienaren het gansche huis. Maar, als door een wonder, wist pater Peerkens hun handen te ontkomen en vluchtte naar Friesland (1).

Omtrent de acht laatste jaren van pater Peerkens' arbeidzaam leven zijn ons weinig bijzonderheden bekend. Wat de vervolging betreft, deze was gedurende dien tijd feller dan ooit, voornamelijk in Overijssel. Aldaar kon de missionaris nooit anders dan des nachts, en terwijl er wachten uitgezet waren, vergaderen. In Friesland was de toestand dragelijk; daar kon hij overdag de godsdienstoefeningen verrichten.

Noch het klimmen der jaren, noch de toestand zijner gezondheid konden den ijver van pater Peerkens verflauwen. En hoewel in 1664 zijn krachten zoozeer verminderd waren, dat zijne Oversten er ernstig over dachten hem een medehelper toe te voegen, bleef de ijverige pater nog gedurende een jaar de zielzorg waarnemen,

(1) *Ep. Mission.*, p. 232.

Digitized by Google

totdat in het midden van Augustus 1665 ziekte en uitputting hem noopten zijn post te verlaten.

Ziehier, hetgeen pater Henricus Pieters in een brief aan den Hoogeerwaarden pater Bernardinus Vetweijs omtrent het afsterven van pater Peerkens mededeelt (1):

„Hierbij maak ik U bekend, dat op den dag van heden (21 „Sept. 1665), des morgens omstreeks tien uur, in den Heer ont- „slapen is de Zeereerwaarde Pater Arnoldus Peerkens, voorzien „van de genademiddelen der Kerk, na eene ziekte van vijf weken „met geduld onderstaan te hebben. Gedrukt door verschillende „moeielijkheden is hij onder den last bezweken. Reeds bij het „begin zijner ziekte heeft hij het gebruik der rede verloren en „tot aan zijn dood heeft hij bijna geen heldere oogenblikken meer „gehad. Ik heb den kranke meerdere dagen bijgestaan, hem de „laatste heilige Sacramenten toegediend en ben tegelijk met pater „Christianus Becker bij zijn doodstrijd tegenwoordig geweest. Wij „bevelen de ziel van den godvruchtig overledenen pater aan in „de gebeden en sacrificiën onzer medebroeders."

Pater Peerkens had, toen hij te Kuinre stierf, den ouderdom van 66 jaren bereikt, en was in het veertigste jaar zijner religieuze professie. Gedurende dertig jaren was hij in de missie werkzaam geweest.

Weert. fr. Sulpicius van den Bosch,
O. F. M.

(1) *Ep. Mission.*, p. 266.

Digitized by Google

TABLE DES MATIÈRES.

I. Geschiedenis der voormalige heerlijkheid Vlytingen, hoofdbank der elf banken van St. Servaas, par W. Simenon 1

Voorbericht 3

Eerste hoofdstuk: *Plaatsbeschrijving.* 6

§ I. Schrijfwijze 6

§ II. Naamafleiding 7

§ III. Gehuchten 9

§ IV. Oppervlakte. 10

§ V. Bevolking. 10

§ VI. Ligging. 11

§ VII. Straten 11

§ VIII. Plaatsnamen 14

§ IX. Gebouwen 18

Tweede hoofdstuk. *De geestelijkheid van Vlytingen.* 23

§ I. Oorsprong der parochie 23

§ II. De parochie. Rechten en plichten des Pastoors 27

§ III. Andere beneficiën. 33

§ IV. Kerkfabriek en Armentafel 36

§ V. Pastoors van Vlytingen. 37

§ VI. Andere Priesters in Vlytingen werkzaam. 60

Derde hoofdstuk: *Wereldlijke Overheden* . . . 63

A. Heeren van Vlytingen. 63

B. Bestuur van Vlytingen.

Digitized by Google

§ I. Rechten des Kapittels 84
§ II. Rijproosten 86
§ III. Gerechtelijk bestuur, Schout en Schepenen:
1. Benoeming 94
2. Werkkring 95
3. Rechten der schepenen 97
4. Vergaderplaatsen 98
5. Vergaderdagen 99
6. Vormen van rechtspleging 99
7. Vonnissen. 102
8. Voogdgeding 105
9. Gerechtelijk onderzoek 107
10. Beroep. 108
11. Mynlyke mannen of scheidsrechters . . . 113
12. Schutten 114
13. Procureurs 115
14. Mombers 116
15. Boden 117
16. Secretarissen. 117
17. Buitengewoon gerecht 117
18. Lijst der Schouten, Schepenen en Secretarissen der rechtbank. 118
§ IV. Dorpsbestuur.
1. Dorpmeesters 126
2. Keurmeesters 128
3. Veldboden. 128
4. Namen van eenige dorpmeesters en keurmeesters 129
C. Modern tijdvak. 131
VIERDE HOOFDSTUK. *Merkwaardige gebeurtenissen* . . . 137
Verblijf van den hertog Antoon van Bourgondië te Vlytingen 137
Verwoesting van Vlytingen. 138
Slag van Laeffelt 149
Oorlog tegen Napoleon 154
VIJFDE HOOFDSTUK. *Maatschappelijk leven* 155
A. Wetten of reglementen:

Digitized by Google

1. Plichten van een Christen mensch. . . . 156
2. Herbergen. 158
3. Stallen en vee . . . , ... 159
4. Straat 160
5. Veld 161
B. Nijverheid en rijkdom:
1. Nijverheid 163
2. Rijkdom 165
3. Veranderingen van eigenaar 171
4. Lasten 174
C. Zeden en taal:
1. Zeden 178
2. Taal. 179
3. Namen. 180
4. Onderwijs der jeugd. 181
5. Langlevendheid en openbare gezondheid . 183
6. Een lijkdienst in 1790 184
7. De familie „van Vleytingen". 185
Besluit 186
Bijlage 189
II. Schepenbrieven van het Kapittel van St. Servaas te Maastricht, par Dr. P. Doppler . . . 192
III. Die belagerung von Mastricht im Jahre 1579, par C. Nathan. 353
IV. Eene preek in de kerk van het Dominicanessenklooster Ste. Agnetenberg te Sittard in 1795, par A. J. A. Flament 369
V. Een weinig bekend Maastrichtenaar. — Korte levensschets van Pater Arnoldus Peerkens, Minderbroeder, door fr. Sulpicius van den Bosch, O. F. M. 389

Digitized by Google

TABLE ALPHABÉTIQUE.

Abousdayl, Jean d', 231.
Absolon, Jean, 263.
Achel, 61, 227.
Achel, Thierri d', trésorier de l'église St. Servais à Maestricht, 288.
Adelard, avoué de l'église de St. Martin à Liége, 38.
Adelard, curé de Vlytingen, 37—39.
Adelbert, avoué, 39.
Adèle, marquise de Thuringe, 65.
Aix-la-Chapelle, 73, 109, 131, 150, 284.
Albert, gouverneur des Pays-Bas, 76.
Albuin, comte de Maestricht, 65.
Aldeneyck, 25, 302, 303.
Allet, Gautier, 303.
Aloff, échevin de Vlytingen, 119.
Aloffsen, échevin de Vlytingen, 123.
Alofven, Nicolas, bourgmestre de Vlytingen, 130.
Altemps, comte, 361.
Ama, Steskinus d', 330.
Amand, chapelain de l'église St. Servais à Maestricht, 336.
Ambey(Ambeyde),Aleide d',314, 316, 317; — Elise d', 314, 316, 317; — Nicolas d', 201; — Thomas d', 201.
Amelys Simon, 310, 311.
Amisius, précepteur des Antonins à Maestricht, 219.
Amsterdam, 390.
Antoine, duc de Brabant, 68, 69, 137.
Ante Crucem, Franco, 316; — Ode, 232.
Anvers, 150, 151, 354.
Aquis, Charles de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 209; — Jean de, 302, 350; — Nicolas de, 213; — Ode de, 216; — Guillaume de, 249.
Arnoldi, Jean, 36.
Arnoul, 254.
Asch, 134.
Aubel, Thierri d', 245.
Aubelen, Jean d', 320.
Aude, Jean d', 234.
Avaux, comte d', 81.

Baentricis de Molenarken, Jean, 330.

Digitized by Google

Bals, Jean, bourgmestre de Vlytingen, 129.
Bamps, Léonard, bourgmestre de Vlytingen, 129.
Barberinus, Antoine, 393.
Barbitonsor, Lambert 309; — Pierre, 254.
Barlaimont, général d'artillerie, 356, 358, 361, 363.
Basilisbuer, Jean de, 267.
Bassenge, 132, 134.
Bavier, Jean, échevin de Maestricht, 312.
Becker, Chrétien, 400; — Henri, 206.
Beerdts, Nicolas, bourgmestre de Vlytingen, 130.
Beggart, Antoine, 302; — Thierri, 275.
Beghina, Elise, 213.
Beke, Gérard de, 237; — Jean de, chapelain de St. Servais à Maestricht, 337, 338, 341.
Bellefroid, maire de Vlytingen, 134.
Beltgens, Denis, écoutête de Vlytingen, 118, 123.
Bemele (Bemelen), Lambert de, 261, 328.
Bemelen, Jean de, écoutête de Vlytingen, 118.
Bercke, Henri de, 212.
Berg (près de Maestricht), 63, 71, 83, 87, 91, 111, 117.
Berg-sur-Zoom, 150, 153.
Berge, Henri de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 209; — Jean de, 236.
Berghe, Gosuin de, chevalier, 302; — Jean de, 262; — Mathieu de, 222; — René de, chevalier, 324.
Bergheym, Pierre de, 313.
Berghis, Libert de, échevin de Maestricht, 197.
Berke, Gérard de, 249.
Berna, Conrad de, 319.
Bernard, échevin de Vlytingen, 117, 122.
Berneau, 63, 71, 83, 87, 91, 111.
Berrewaer, Jean François, curé de Vlytingen, 51.
Bertholde, 321.
Bertrandi, Guillaume, curé de Vlytingen, 41.
Best, Thierri de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 92.
Bevers, Guillaume, échevin de Vlytingen, 12; — Herman, idem, 120, 125; — Lambert, idem, 122.
Beverst, Henri de, 206.
Beyart (Bayart) de Gandavo, Jean, chanoine de St. Servais à Maestricht, 199, 235, 241.
Bielsen, Aleide de, 271, 279.
Biessen, Paul van den, échevin de Maestricht, 312.
Bilsen, 28, 56, 57, 61, 62.
Birke, Adam de, 246; - Gérard de, 223; — Gui de, 246.
Blankenham, 391.
Blankenheim, Arnoul de, prévôt de St. Servais à Maestricht, 235.
Blinde, Jean, 233.
Blisea, Lambert de, 304.
Blisia, Tilman de, officiant de l'église St. Servais à Maestricht, 268, 269.
Blockeryen, Philippe van der, chanoine de St. Servais à Maestricht, 92.
Bloemendale, Jean, échevin de Maestricht, 310.
Blues, Lambert, échevin de Vlytingen, 121.
Boch, Herman, 220.
Bocholt, Chrétien, chanoine de St. Servais à Maestricht, 15,

Digitized by Google

22, 92, 139.
Bochs, Catherine, 258.
Bocket, Jean, 286.
Bodingen, Thierri de, écoutète de Maestricht, 201.
Boelonghe, Jean, 342, 344.
Boetmeyker, Mathias, 342.
Boisot, Jacques, chanoine de St. Servais à Maestricht, 93.
Bolle, Gisbert, 210.
Bollen, Gisbert, 312, 335; — Gisbert, échevin de Vlytingen, 123; — Jean, 297; — Leonard, échevin de Vlytingen, 123; — Louis, idem, 119.
Bollo, 324.
Bolmans, Gilles, écoutète de Vlytingen, 118, 123.
Bommel, 42.
Bonefant, Gérard, 255, 257, 264, 266, 282, 300, 301, 317.
Bongaert, Jean, 325.
Bonremans, Henri de, 322.
Booten, échevin de Vlytingen, 122.
Borgharen, 223, 357.
Borgworm, 112.
Borke, Lambert de, 208.
Borne, René de, écuyer, 338.
Borneken, Winric, 315.
Borsen, René de, 284.
Bossche, Jean, 338; — Lambert van den, 208.
Bovens, vicaire de Vlytingen, 62.
Boughart, Jean, 262.
Bounam, Henri François de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 94; — Jean Henri de, idem, 94.
Boumer, Henri, 237, 238, 284.
Bouverou, chapelain de Vlytingen, 62.
Bouwens, André, échevin de Vlytingen, 15, 124, 125; — Chrétien, curé de Vlytingen, 30, 44, 45, 125; — Jean, receveur du chapitre de St. Servais à Maestricht, 44.
Boveryen, Jean de, 286.
Box, Herman, 210.
Boxberch, Franco de, 283; — Gautier de, 225; — Jean de, 304; — Tilman de, 348.
Boxstel, 227.
Boylonghe voir Boelonghe.
Boymer, Henri, 236.
Bracht, Roger de, cloîtrier de l'église St. Servais à Maestricht, 330, 331.
Braes, Gérard, 247.
Brandeberg, Arnoul, échevin de Vlytingen, 123.
Breda, 154.
Brede, Jean de, échevin de Maestricht, 311.
Breyde, Henri de, 344.
Broegel, Jean de, 289.
Bronckhorst, 16.
Broytse, Chrétien, 339.
Bruesselaere, Jean, 289.
Bruggen, Simon, bourgmestre de Vlytingen, 130.
Brughuesen, Suéder de, 336.
Brulandi, 303.
Brulandus, 253.
Brulant, 253, 302, 303; — Catherine, 303.
Brusterbosch, procureur, 115; — Léonard, bourgmestre de Vlytingen, 130; — Léonard alias Baltus, échevin de Vlytingen, 121; — Nicolas, échevin de Vlytingen, 120, 125, 143.
Brusthem, 72.
Bruxelles, 40, 46, 75, 76, 86, 150.
Bulewe, Jean, 286.
Bunde, Lambert de, 280, 338.
Buren, Jean de, échevin de Vlytingen, 120.
Bysmans, Lambert, échevin de Vlytingen, 122.

Digitized by Google

Caldenberch, Godefroid de, 275.
Caloeps, Gérard, 284; — Jean, 284.
Camsterper (Camscerper) Jean, 304; — René, 211.
Camstirper, Jean, 348.
Cannart, Jean, 306.
Canne, Lambert de, écoutète de St. Pierre, 302. échevin de St. Pierre, 256, 287; — Lambert de, 332; — René de, 193, 290; - Roger de, vicaire de St. Servais à Maestricht, 341.
Canne, 38, 60, 132, 134.
Cap, Gautier, trésorier de l'église de St. Servais à Maestricht, 204, 240.
Carlier, Henri, 34.
Caseus, Daniel, 228, 284; — échevin de Maestricht, 325; — Godefroid, 240.
Caudenberg, Hubert de, 277.
Caudenbergh (Caydenbergh), Heribert, 279, 280.
Cauweels, 331.
Cavalka, comte, 36.
Ceci, Jean, 216.
Cecus, Jean, 330.
Cervo, Anne de, 309; — Florent de, 212; — Jean de, 211, 244; - Jean de, échevin de Maestricht, 244.
Chahirs, 299; — Béatrix de, 299; — Thierri de, 299.
Charleroi, 150.
Charles, chanoine de St. Servais à Maestricht, 240.
Chuentes, 360.
Cigno, Arnoul de, receveur du duc de Brabant à Maestricht, 320; — Winand de, échevin de Maestricht, 317, 318, 321, 325, 327, 329, 333, 334, 336—338, 340, 343, 346, 348, 351, 352; échevin de Lenculen, 210, 213—215, 220, 231, 239, 243, 261, 276, 280, 283.
Claessen, Corneille, 397, 398.
Clateren, Conrad, 333.
Clement IV, pape, 67.
Clementa, 325.
Clermont, de, 151, 153.
Cleperssoen, Jean, 243.
Clercx, Michel, archidiacre, 20, 28, 50.
Cleuren, Bartélémi, échevin de Vlytingen, 120, 129, 137; — Gisbert, 130; — Jean, bourgmestre de Vlytingen, 130; — Pierre, bourgmestre de Vlytingen, 129, 130.
Cleynsmet, Gilles, 320.
Cloestenere, Gérard, 213, 224, 263, 264.
Cloets, Mathilde 261.
Clut, Gérard, échevin de Maestricht, 312.
Cnoup, Jean, 350.
Coci, Jean, 338.
Cocus, Jean, 341.
Coelen, Antoine, chanoine de St. Servais à Maestricht, 92; — Laurent, écoutète de Vlytingen, 114, 118, 124.
Colsoep, Otton, 285; — Gautier, 285.
Coenegracht, Bartélémi, bourgmestre de Vlytingen, 136; — Pierre, idem, 130, 136; — Vrint, idem, 130; — Vrint, maître de l'école à Vlytingen, 36, 181.
Cokart, Guillaume, 254.
Colbert, ministre de France, 81.
Collen, Erard, bénéficier à Hees, 35.
Colman, Jean de, 219.
Cologne, 358, 363.
Colonia, Herman de, camérier de l'église St. Servais à Maes-

Digitized by Google

tricht, 322; — Hilger de, chanoine de l'église St. Servais à Maestricht; — Jean, 223.
Colsops (Colsoup), Agnès, 285, 338.
Comers, Gisbert, 326.
Comhair, Henri, bourgmestre de Vlytingen, 130.
Compostella, 103, 113.
Concilii, Gérard, 261.
Confiter, Arnoul, 321.
Conrad II, roy, 65.
Conrad III, empereur, 65.
Constantin, Robert, prêtre, 34.
Coppen, Jean, officiant de l'église S. Servais à Maestricht, 216.
Corenmerckx, Jean, 39; — Louis, écoutête de Vlytingen, 118; — Nicolas idem, 118.
Corenmerct, Mathias, 264.
Corenmeter, Mathias, 217.
Corenseider, Jean, 235.
Corven, Henri, 330.
Corver, Henri, 234; — Guillaume, 254.
Corvo, Jean de, 293.
Coursel, 62.
Crahay, échevin de Vlytingen, 122.
Crania, Aleide de, 285.
Creeft, Jean de, 293.
Creytmeysen, Arnoul, 250.
Cremers, vicaire de Vlytingen, 62.
Creyen, Thomas, échevin de Vlytingen, 14.
Crickelman, Jean, écoutête de Vlytingen, 118, 124.
Crom, Corneille, curé de Vlytingen, 42, 43.
Cruce, Jutte de, béguine, 264.
Crucenbergh, Geenken, 293.
Cruckenslachs (Cruckenslaghs), Henri, 248, 258, 295; — Jean, 267; — Jutte, béguine, 258.
Cruessoens, Marie, 258.
Cruls, échevin de Vlytingen, 121.
Crykel, Thierry, 305.
Cuecbac, Arnoul, 224.
Cumberland, duc de, 152.
Cumstam, Heylwaris, 224.
Cupenbender, Henri, 285.
Curtius, Pierre, chanoine de St. Servais à Maestricht, 22, 35, 92.
Cuttecoven, 62.
Cuycbac, Henri, 200.
Cyrigicus, Jean, 243.

Daelhem, 67, 81, 131, 354.
Daenswaele, Jean, 350.
Daerden, Nicolas, échevin de Vlytingen, 123.
Dalen, Englebert van den, 74.
Daniels, curé de Vlytingen, 41.
Denser, Jean, 275.
Dickedunne, Jacques, 201.
Diest, 112, 139, 144, 145.
Dilsen, 87.
Dilsen, Jean de, 306.
Dierix, Natalis, curé de Vlytingen, 41.
Dimicator, Gosuin, 251
Dodekinus, doyen de St. Servais à Maestricht, 39, 65.
Dolway, René, 193, 255, 317; — Guillaume, 193, 283.
Domina nostra, Mathilde de, 193.
Donckel, Henri, 220, 291, 294.
Donders, 312.
Dortmunt, André de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 320.
Droyemont, Pierre, 212.
Druesens (?), André, chanoine de St. Servais à Maestricht, 92.
Dryes, Olbert de, 331.
Dryesteyn, Conon, 344.
Dullart, 300.
Dummelken de Mayo, Thomas, 308, 329.

Digitized by Google

Dumouceau, intendant de Louis XIV, 78, 81.
Dumourier, 131.
Dunnen, Mathieu, échevin de Maestricht, 326.
Duobus montibus, Cécile de, 198; — Elise de, 198, 220; — Gérard de, 198; — Gosuin de, 198; — Henri de, écoutête de Maestricht, 198; — Lambert de, 198; — Roger de, 155, 236; — Thierry de, gardien des reliques de l'église St. Servais à Maestricht, 198, 218, 263, 264, 272, 329, 343, 345, 348; — Tule de, 198.
Diepenbeke, Jean de, 205, 206, 332, 350; — Jean de, maître de la confrérie des chapelains de l'église St. Servais à Maestricht, 351.
Dyeteren, Guy de, chevalier, 324.
Dyck, Jaspar de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 92.
Dyrckx, Jacques, 397, 398.

Echt, 324.
Eckelrode (Eckelroede) Chrétien d', 322; — Jean d', 226; — Marguerite d', 226; — Pierre d', 222, 233, 304.
Eckelroyde, voir Eckelroede.
Eegbertus, 194.
Eelst, Aleide d', 212.
Eetkauf, Franco, 317.
Eetzenrode, René d', échevin de Maestricht, 314, 350, 351.
Egberti, Paul, 286.
Elcht, 137.
Elderen, d', gouverneur de Stockheim, 80.
Elias, Jean, chanoine de St. Servais à Maestricht, 94.
Elsloe (Elslo), Jean d', 223; — René d', 206.
Elt (Elc), Alexandre d', échevin de Vlytingen, 119, 268; — Macaire d', échevin de Vlytingen, 119, 268.
Eltervlieghe, Elise, 248, 255.
Emael, 19, 45, 132, 136.
Emboems, Jacques d', 344.
Endemarchs, Ide, 284.
Engelberti, Jean, 255.
Enhelmanshoven, 62.
Episcopi, Jean, 248; — René, bourgmestre de Maestricht, 217.
Epternach, 25.
Esde, Elise d', 199, 273.
Espante, d', maréchal de Louis XV, 81.
Etienne, évêque de Liège, 65.
Eracle, évêque de Liège, 37, 64.
Eustache, échevin de Mechelen, 236.
Euven, Engel, échevin de Vlytingen, 13, 122
Eycke (Eyke) Bille d', 265; — Gobbelin d', 337; — Godefroid d', 351.
Eyl, d', chanoine de St. Servais à Maestricht, 22, 49, 93, 92.
Eylst, Guillaume d', 216.
Eymole, Jean d', 304.
Eynatten, Olivier d', chanoine de St. Servais à Maestricht, 92; — Thomas d', idem, 92.
Eyndhoven, d', curé de Vlytingen, 41.
Eynenberch, Daniel d', chevalier, 220, 319; — Nicolas d', 330.
Eys, d', chanoine de St. Servais à Maestricht, 93.
Eysden, 134.
Eysden, Mathieu d', échevin de Vlytingen, 121.
Eyssen, chanoine de St. Servais à Maestricht, 82, 93.
Eytkauf, Jean, 254, 308, 317.

Digitized by Google

Eytzenrode voir Eetzenrode.
Eytzenroede, d', 286.

Faber, Guillaume, 324.
Fabri, Arnoul, 282; — Gérard, 212; — Gilles, 272; — Guillaume, 325; — Jean, 210; — Théodore, 213; — Winand, 284.
Fall-Mheer, 134.
Farnèse, Alexandre, prince de Parme, 20, 75, 159, 353, 354, 356, 357, 359-367; - Fabio, 367.
Fastrard, écoutête de Vlytingen, 118, 268.
Felix, Godefroid, 321, 347, 348.
Fexhius, doyen de St. Servais à Maestricht, 60, 91, 93.
Feylkyns, Jean, 208.
Fleurus 131.
Fleytinghen, Arnoul de, 40; — Godenule de, 226.
Fleytingis, Geberge de, 185; — Gison de, 275; — Henri de, 277; — Henri de, prêtre, 185; — Jean de, 233; — Jean de, échevin de Maestricht, 185; — Sigo de, 346.
Florentius, échevin de Maestricht, 193—195, 199, 204, 208, 209, 211, 214 216, échevin de Lenculen, 210, 213-215.
Florentii, Jean, échevin de Maestricht, 225.
Florini, Jean, échevin de Maestricht, 222
Flormanni, Jean, échevin de Maestricht, 200, 202, 230.
Flunckart, Jean, 315.
Fontainebleau, 83
Fontaine de, échevin de Vlytingen, 124.
Foro Cerasorum, Adula de, 204; — Gilles de, 252; — Henri de, 238; - Thierry de, 197, 204, 215.
Foro Lignorum, Pierre de, 211.
Foron voir Vuren.
Fos, Gérard de, 346.
Fossa, Lambert, 340.
Fosses, 40.
Fouron-le-Comte, 243.
Francfort, 185.
Franco, 291, 314.
Francose, 360.
Fransoys, Jean de, 210.
Fraye, Guillaume, 351.
Franssen, N. M. J., écoutête de Vlytingen, 119, 120; — A. A. écoutête de Vlytingen, 119, 120.
Frécine, représentant du peuple, 131.
Frederici, Martin, 302.
Frederix, échevin de Berg, 117.
Frepont, Jean, chevalier, 198, 330.
Frens, Eustache, de, 29.
Fresken, Guillaume, échevin de Vlytingen, 119.
Freyns, Jean (de), 258. 312.
Frundsberg, George, 361.
Frydal, Xavier, Franciscain, 59.
Furon voir Vuren.

Galopia, Guillaume de, 309.
Galoppe, 134, 308.
Gangelt, Arnoul de, 247.
Gaulius, Grégoire, sacristain de Vlytingen, 86; — Jean, id., 36; — Pierre, id., 36, 181.
Gaucherius, Pierre, échevin de Vlytingen, 120.
Gauspoule, Jean, 242.
Gautier, doyen de St. Martin à Liège, 39.
Geele, Jean, 317.
Gelcke, Jean de, 329.
Gelder, Winand de, doyen de St. Servais à Maestricht, 44.

Digitized by Google

Gelke, Aleide de, béguine, 351; - Catherine de, 273.
Gellick, 61, 153.
Genoels-Elderen, 132.
George d'Autriche, évêque de Liége, 75.
Gérard, échevin de la ville de Maestricht, 344.
Gérard, secrétaire de la ville de Maestricht, 280.
Gerwerdt, Syck, 397, 498.
Geurts, Jean, bourgmestre de Vlytingen, 129, 130; — Marcel, idem, 130; — Martin, idem, 130.
Geyncart, Godefroid, 352.
Geystingen, Arnoul de, échevin de Vlytingen, 123.
Geystinghen, Henri de, 351.
Ghelcke, Aleide de, 233.
Gheleke, Gisbert de, 209.
Ghelene, Mathias de, 345.
Ghelke, Thierry de, 347.
Ghielen, Nicolas, bourgmestre de Vlytingen, 129, 130.
Ghyverman, Jean, 203.
Gilissen, J. N., échevin de Vlytingen, 120.
Ginette, cardinel, 393.
Gladio, Mathias de, 201, 202, 235, 298, 329.
Glene, Tilman de, 201.
Glons, 45.
Godard, 75.
Godescalc, archidiacre de Liége, 39.
Godefroid, curé de l'église St. Mathias à Maestricht, 234.
Goessel, Elise de, 327.
Goldenvoet, Gérard, 277.
Gonzaga, 357, 366.
Gosenhoven, Gosuin, chevalier, 288.
Grammaye, Frédéric, chanoine de St. Servais à Maesticht, 93.
Grand-Ville, 112.
Grania, Jean de, 218; — Thierry de, 217.
Graven, Jean, écoutète de Vlytingen, 118.
Grégoire IX, pape, 67; — XVI, pape, 59.
Grembede, Roger de, 236.
Greve, 267.
Greven, Elise, 348.
Grimby, 236.
Gringart, Henri, 254.
Groenendaels, Franciscain, 33, 60, 61.
Groet, Jean, 269.
Gronsfeldt, 195.
Gronsfeldt, Thierry de, écuyer, 337.
Gronsels, Jean, curé de Vlytintingen, 41, 114.
Gronselt, Marguerite de, 231, 232; - Thierry de, 256, 268.
Groote-Spauwen, 6, 10, 15, 17, 85, 103, 151, 152.
Grootloon, 63, 65, 71, 76, 86, 87, 91, 111.
Grote, Jean, 333; — (Groete) Roger, 307, 333.
Grotius, Hugues, 75.
Gruter (Gruyter), Godefroid, 220; — Henri, 237; — Jean, échevin de Maestricht, 193, 205, 206, 219, 222, 223—227, 229, 230, 232, 233, 237, 238, 241 243, 246—248, 252, 253, 255, 259, 262—265, 268, 270, 272, 274—278, 281, 282, 284, 285, 287, 293, 294, 300, 302, 304—308, 312—314, 316, 317, 319, 320, 325, 327—329, 333, 335, 336, 340, 341, 343—346, 349, 350.
Gruyters, Jean Guillaume, 370.
Gubbels, 62.
Guetman, Jean, 225.

Digitized by Google

Guillaume I, roi des Pays-Bas, 135.
Guldenvoet (Guldenfoet, Guldenvuet), 321, 343, 344; — Henri, 233.
Gutis alias Jenssis, André, échevin de Vlytingen, 123.

Haan, de, vicaire de Vlytingen, 3.
Haarlem, 390, 399.
Haasdaal (Haysdale), 237.
Hadelin, chanoine de St. Servais à Maestricht, 34.
Haen, (Hane) Arnoul, échevin de Maestricht 197, 223, 225, 232, 243, 246, 254, 272, 273, 290, 309, 318, 335, 339, 342, 343, 346, 347, 349.
Hallebay, 337; — Henri, 322, 323.
Hallebey, Jean, 286.
Hamcovius Seta, P., 398.
Hamont, 227.
Hanensoen, Stas, échevin de Vlytingen, 119.
Hansberch, Henri, échevin de Mechelen, 236.
Hansschuemeker, Jeanne, 310.
Hantcappe, Henri, 200, 273.
Happart, 200; — Henri, 295.
Happenart voir Heppenart.
Haren, Henri de, 348; — Jean de, chantre du chapitre de St. Servais à Maestricht, 235, 244, 295, 296, 322; — Jean de, 210; — Oger de, 210; — Thierri de, 222.
Hartwinus, 210, 347.
Hasselt, 48, 67, 123, 136.
Hausman, représentant du peuple, 131.
Have, Arnoul de, échevin de Vlytingen, 268.
Havert, Thierry de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 296.
Hayfkesdayl, Jean de, 237.
Hayme, de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 94, 126, 127.
Haysdayl, Agnès de, 236, 237; — Jean de, 284.
Hayway, Roger, 346, 349.
Hechtermans, Pierre, curé de Vlytingen, 51—55, 58, 105, — Jean Michel, curé de Vlytingen, 56, 59, 61.
Heckelers, Hubert, bourgmestre de Vlytingen, 129, 136; — Pierre, maire, 134—136; — René, échevin de Vlytingen, 127, 129.
Heer, 299.
Heer et Keer 63, 71, 87, 91, 111, 115, 117.
Heer, Thomas de, Dominicain à Maestricht, 315.
Heerlen, 131.
Hees, Jean de, curé de Vlytingen, 15, 20, 22, 32, 33, 35, 48; — Jean de, échevin de Vlytingen, 124; — Lambert, idem, 124; — Louis de, idem, 128.
Hees, 6, 11, 14—17, 22, 24, 27, 29, 30—34. 36—38, 46, 48—50, 55, 60, 61, 63, 64, 65, 68, 71, 72, 75—77, 79, 80, 83, 87, 91, 97, 103, 111, 112, 114, 116, 117, 122, 125, 132, 149, 159, 164, 184.
Heinsberg, Jean de, évêque de Liège, 71.
Hellicarst, Eustache, 280, 281; — Henri, 280, 281.
Hellincharst, Henri, 229.
Hendrickx, Lambert, écoutête de Vlytingen, 118, 120, 124.
Henri, curé de Wyck, 280.
Henri I, duc de Brabant, 61.
Hennisdael. Léonard, chanoine de St. Servais à Maestricht, 93.
Heppenart, de, 289; — Gilles de, échevin de Maestricht, 202,

Digitized by Google

238, 240, 241, 245, 258—260, 267, 273, 275, 277, 281, 282, 290, 306, 307, 313, 329, 332—334, 344, 347—349, échevin de Lenculen, 243, 261, 276, 280, 283, 301; — Thierri de, 277, 278, 317, 321.
Herbert, chanoine de St. Servais à Maestricht, 209.
Herborch, Godefroid de, 222, 277, 305, 327; — Guy de, 327.
Herck-St.-Lambert, 60.
Hercke, Philippe, de, échevin de Maestricht, 201, 206.
Hercken, Pierre, 116.
Herckenrode, 112.
Herderen, 6, 7, 9, 11, 56, 104, 114, 120, 132, 152.
tingen, 119.
Herderen, Conrad de, 320; — Henri de, 327.
Herderman, Jean de, 218, 320.
Here, Adolphe de, écoutète de Heer, 299; — Gisbert de, échevin de Heer, 299; — Jean de, échevin de Maestricht, 271, 315, — Jean de, 203, 279; — Nicolas de, échevin de Maestricht, 248, 256, 258, 260, 261, 265, 277, 298; — Waltelin de, 223; — Waltelin de, bourgmestre de, Maestricht, 349.
Herennulkens (Herennolkens), Christine de, 229.
Herenthals, Henri de, 223.
Herf, Chrétien de, bourgmestre de Vlytingen, 129, 130; — Corneille de, idem, 129, 130; — Jean de, idem, 130; — Nicolas de, idem, 129; — Simon de, idem, 129.
Herkinge, Volquerus, 391.
Herle, Gilles de, 282; — Jean de, chanoine de St.-Servais à Maestricht, 337, 341.
Hernynken, Jean, 291.
Hertogenrade, 81.
Hertoghen, Henri, bourgmestre de Vlytingen, 130; — Herman, idem, 130; — René, idem, 130.
Hesben, Thierri de, 206, 207.
Hese, Godefroid de, échevin de Maestricht, 271, 279; — Herman de, 252, 288; — Herman de, échevin de Maestricht, 209; — Jean de, échevin de Maestricht, 209, 226, 230, 263, 270, 294, 309, 333, 345; — Libert de, échevin de Vlytingen, 119, 268; — Macaire de, 285; — Nicolas de, échevin de Maestricht, 289.
Heugem, 357.
Heukelom, 29, 77, 120, 125.
Heuninx, Antoine, doyen rural, 19.
Heydendael, Guillaume de, 295.
Heylissem, 112.
Heylka, 272.
Heynen, Thierry, 347.
Heynsbergh, Marguerite de, abbesse de Thorn, 331, 332.
Heythmers, André, curé de Vlytingen, 41, 114.
Heze, Jean de 339.
Hilbrant, René, 203.
Hildegerus, chanoine de St. Servais à Maestricht, 286.
Hildernisse, vice-écoutète de Maestricht, 43; — Franco, échevin de Vlytingen, 124; — Jean, receveur des contributions à Maestricht, 76.
Hinnisdael, Conrard, échevin de Maestricht, 123.
Hocht, 153.
Hoech, Jean, chanoine de St. Servais à Maestricht, 313.

Digitized by Google

Hoecheim, (Hoegheim, Hoghem) Gautier, échevin de Maestricht, 193, 195, 200, 205, 206, 210, 230, 232, 242 244, 248 250, 251, 258—260, 262, 291, 301, 302, 316, 320, 325, 336, 338, 346; — Gautier de, fils du précédent, 260; — Henri de, 259; — Macaire de, 258.
Hoelbeech, Jean de, voir Hoelbeke.
Hoelbeke, 61; — Jean de, 205, 261.
Hoen, Arnoul, 276.
Hoesche, Henri, 339.
Hoesselt, 153.
Hohenlohe, Philippe, comte de, 363.
Hoho, Arnoul, bourgmestre de Vlytingen, 130; — Mathias, 130; Guillaume, bourgmestre de Vlytingen, 130, 136.
Homolen, Macaire de, échevin de Vlytingen, 119, 268.
Hondtermach, Henri, 294.
Honreman, Gérard, 245.
Horenbloes, Henri, 348.
Horne, Lambert de, 266.
Hortogenman, Guillaume, 293.
Hospitali, Giso de, 228.
Houchusen, Jeanne, 305.
Houthem, 137, 267.
Houtsman, Henri, 339.
Hoveneren, Arnoul, 235.
Hoyo, Henri de, 221.
Hubert, chanoine de St. Martin à Liège et curé à Galoppe, 308.
Huge de sancto Anthonio, Jean, 249.
Hugues, prévôt de St. Servais à Maestricht, 39, 65.
Humbercourt, 12.
Hustin, Mathias, curé de Vlytingen, 45.
Hurremort, Jean, 214.
Huvenere, Arnoul, 199, 234, 284.
Huy, 60.
Huysselt, Arnoul de, 352.

Illekoven, Jean, 331.
In den Marcks, Ide, 223.
Ingelus, François, 393.
Innocent II, pape, 6, 65.
Isabelle, gouvernante des Pays-Bas, 76.
Itter, Arnoul d', 273.
Iuxta Campum, Henri, échevin de Heer, 299.

Jacobs, Jacques, 397, 398.
Jamar, curé d'Eymael, 19.
Jans, Mathias, échevin de Vlytingen, 120, 169.
Jansen, Guillaume, 397, 398; — Martin, 397, 398.
Jean III, duc de Brabant, 67—69, 76, 86.
Jean, curé de Borgharen, 223.
Jean, curé de St. Jean à Maestricht, 266.
Jean dit Progenius, curé de Vlytingen, 39.
Jean, curé de Neerharen, 235.
Jecora, Macaire de, échevin de Maestricht, 207, 231.
Jecoren, Gosuin van der, 315.
Jegers, André, député des Etats-Généraux, 75.
Jehaes, vicaire, 62.
Jemappes, 51, 131.
Jesseram, Rembold de, 39.
Jesseren, André de, 116, 174; — Gérard de, échevin de Vlytingen, 121.
Jeurissen, Jean, bourgmestre de Vlytingen 130; — Mathias, idem, 130; — Pierre, idem, 129.
Jeanne, duchesse de Brabant, 68.
Jobeke, voir Joebech.

Digitized by Google

Jodogne, Jean, échevin de Vlytingen, 122; —Lambert, bourgmestre de Vlytingen, 129, 130.
Joebech (Joebeke), Gérard de, chanoine d'Aldeneyck, 302, 303.
Joncghe, Jean, 349.
Joncghen, Gérard, 346.
Joseph II, empereur, 83.
Joubert, représentant du peuple, 131.
Judei, Jean, 307.
Juleymont, Jean de, échevin de Maestricht, 324, 328.
Juliaco, Guillaume de, 237.
Juliers, Guillaume de, prévôt de St. Servais à Maestricht, 86.

Katsop, Jean de, 208.
Kellenere, Jean, 238; — René, 225; — Roger, 225.
Kellens, 61; — Nicolas, bourgmestre de Vlytingen, 130.
Kelreman, Jean, 221.
Kempen, 354.
Kenterkini (Kenterkens), 233; — Godefroid, 306; — Gosuin, 233; — Marie, 233.
Kerckhofs, Laurent, bourgmestre de Vlytingen, 129, 130.
Kerens, Tilman Xav., secrétaire de la cour échevinale de Vlytingen, 125.
Kerhove, Gisbert de, échevin de Mechelen, 236.
Kerkhoven, 62.
Kerbeeck-Miscom, 112.
Kersboum, Jean de, 246, 272.
Kerseler, Nicolas, curé de Vlytingen, 39.
Kesselt, 10, 15, 17, 61.
Kessenich, Henri de, 236.
Kestel, Jean de, écoutète de Vlytingen, 39, 118.
Kestele, Lambert de, 267; — Lambert, échevin de Maestricht, 201, 206.
Kestelman, Arnoul, écoutète de St. Pierre, 322; — Henri, échevin de Maestricht, 287; — Henri, écoutète de St. Pierre, 256; — Henri le jeune, échevin de St. Pierre, 256.
Kestelt, 197.
Keteler, Thomas, 330.
Keucken, Jean, le jeune, 344.
Keyser, échevin de Vlytingen, 117, 122.
Keyser, Henri, 262.
Kickelmoy, Arnoul, 226, 277, 313.
Kicken, Chrétien, échevin de Vlytingen, 124.
Kigge, Gilles, 326.
Kila, Chrétien, 271. 272.
Kippen, Lambert, 337.
Kochem, René de, 201.
Koecbach, Arnoul, 327; — Catherine, 326; — Elise, 326.
Koeck, Godefroid, 252; —Pierre, 321.
Kokenmeisters(Kokenmeysters), 319; — Arnoul, 217.
Komen, Gilles, 214, 263.
Koninck, Henri 323.
Konincxheim, 63, 65, 71, 76, 87, 91, 111.
Kukelsum, Jean, chanoine de St. Servais à Maestricht, 92.
Kuynre, 391, 396, 399, 400.
Kurten, Jean, 344.
Kyewjn (Kywin) Roger, 213, 263.
Kyp (Kyppe), Mechtilde, 207, 350.
Kyrion, Chrétien, 337.

Laemen, van der, chanoine de St. Servais à Maestricht, 92.
Laenen, vicaire de Vlytingen, 40.

Digitized by Google

Lamboy, Lambert, 308, 322, 345; — Lambert, écoutète de St. Pierre, 297, 321; — Thierri, échevin de Maestricht, 310, 311.
Lamboye, Thierri, administrateur de la mense des pauvres du St. Esprit à Maestricht, 315.
Lanaeken, 151, 296.
Lanaye, 62, 132, 134.
Lancfelt, Jean, 40.
Landen, 21, 183.
Lansmans, échevin de Vlytingen. 120.
Lantmeters, Libert, échevin de Vlytingen, 123.
Lantremange, 34.
Lapide, Hubert de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 93.
Laurentii, Arnoul, bourgmestre de Maestricht, 259.
Laroche, 82, 149.
Lavatorio, Henri de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 338.
Lathuy, 112.
Leblanc, Baudouin, curé de Glons, 45.
Leenaerts, Mathias, curé de Vlytingen, 55, 59, 61; — Simon, bourgmestre de Vlytingen, 130, 136; — W. A., curé-doyen de Vlytingen, 11, 18, 21, 57-59.
Leeuwarden, 391.
Lekens, échevin de Heer 117.
Lemaitre, Jean, bénéficier de Vlytingen, 35.
Lemborgh, Nicolas de, 213.
Lemmoel, Jean de, 352;—Pierre, 325.
Lenculen, 78.
Lenculis, Sora de, 209.
Lenis, Henri de, 249.
Lens-St.-Remy, 112.
Lens-St.-Servais, 112.
Lenssens, Thomas, secrétaire de la cour échevinale de Vlytingen, 125.
Léopold, gouverneur des Pays-Bas, 79.
Léopold I, roi des Belges, 135.
Lensis, Jean, 294, 342.
Leodio, Gérard de, 309.
Leopardo, de, 335; — Florent de, échevin de Maestricht, 220, 224, 226—228, 233, 248, 250, 253, 259, 268, 272, 274, 278, 281, 295, 300, 302, 306, 328, 332, 349, 351; — Sibille de, 244, 306, 307.
Lettelen, 62.
Leus, Laurent, 302.
Leymmolen, Pierre de, 325.
Lezaak, J. Fr., échevin de Vlytingen, 125.
L'honneux, Adolphe de, 35.
Libeke (Libecke), Mathias de, 335, 345.
Libeke (Liebeke), Nicolas, de, 210, 221.
Libra, Gosuin de, 263; — Jean de, 200; — Jean de, échevin de Maestricht, 206, 208, 210, 213, 215, 220, 224, échevin de Lenculen, 213—215, 220; — Philippe de, 260.
Lichtenborch, Henri de, 287; — Henri de, le jeune, 287; — Henri de, échevin de St. Pierre, 256.
Liebrechts de Ophem, Herman, échevin de Vlytingen, 121.
Liebrechts d'Elcht, Herman de, échevin de Vlytingen, 122.
Liebrechs, Léonard échevin de Vlytingen, 118, 121, 124.
Liège, 26, 34, 37, 40, 64, 65, 68—75, 80, 112, 139, 173, 197, 308, 357, 362, 363.
Lille, 227.
Limbourg, 67.
Limmel (Lemmoel), 340.

Digitized by Google

Limpens, échevin de Vlytingen, 117, 121.
Limpus, Pierre de, cloîtrier de l'église St. Servais à Maestricht, 227, 274.
Livecon, prévôt de St. Martin à Liége, 38, 39.
Lobbis, Collard de, 286.
Lockart, Gilles, 309.
Lodenaken, Arnoul de, 347; — Gison de, 221, 242; — Guillaume de, maître de l'hôpital de l'église St. Servais à Maestricht, 296.
Loe, Henri de, 213, 224; — Henri de, bourgmestre de Maestricht, 199.
London, 135.
Lonchamps, 9.
Longo Campo, Guillaume de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 322.
Loon, 65, 66, 69, 73, 106, 112, 265.
Lopez de Figueroa, 358, 361.
Los, Barthélémi de, 243, 244.
Lose, Guillaume, 266.
Lotzius, Henri, 393.
Louis I, comte de Looz, 65.
Louis III, comte de Looz, 66.
Louis XIV, roi de France, 81, 149.
Louis XV, roi de France, 50, 149, 150, 151.
Louis, curé de Steyn, 282.
Louvain, 45, 62, 137, 322, 323, 325, 326.
Louvrier, Jacques, échevin de Vlytingen, 122.
Lovania, Jean de, 193; — Gautier de, 286.
Loyens, Arnoul, échevin de Vlytingen, 122, 125; — Charles, secrétaire de la cour échevinale de Vlytingen, 125; — Louis, échevin de Vlytingen, 119; — Servais, échevin de Vlytingen, 122.
Luc, René de, 245.
Lucke, Arnoul de, 300.
Ludovici, Jean, 254.
Lummen, Henri de, 307.
Lupi, Jean, 246.
Lupus, Jean, bourgmestre de Maestricht, 312, 313.
Lutge, Jean de, 310.
Lux, Arnoul, échevin de Vlytingen, 117, 125.
Luxembourg, 353, 357.
Lymborch, Nicolas de, 284.
Lymborgh, Jean, 279.
Lympus voir Limpus.
Lynden, Philippe, échevin de Vlytingen, 119.
Lynke, Arnoul de, 218; — Jean de, 350.

Macaire, 265, 291.
Machiels, Jean, bourgmestre de Vlytingen, 129, 130.
Madrico, commandant Espagnol, 20, 139—147.
Madrid, 134.
Maer, Nicolas van der, échevin de Vlytingen, 120; — Servais idem, 123.
Maesen, Léon van der, échevin de Vlytingen, 121.
Maeseyck, 60, 62, 131.
Maestricht, passim
Maffeus, Thierri, chanoine de St. Servais à Maestricht, 93, 148.
Magermort, Henri, 341.
Magni, Roger, 338, voir: Groote.
Magnus, Henri, 255, 256, 276.
Mainz, 24.
Malet, Thomas, 73.
Malines, 33, 150.
Malle, Thomas de, 291.
Man, Jean, 200.

Digitized by Google

Mancel, prêtre, 51.
Manegoldi, Elise, 256, 315.
Manegoldus, 256.
Manesinus, Elise, 281.
Mannus, Jean, 286.
Manson, Jean, 203.
Mansfeld, comte de, 357, 359-361, 366.
Mantels, André, chanoine de St. Servais à Maestricht, 93.
Marcha, Gérard de, échevin de Maestricht, 201.
Marck, de la, évêque de Liége, 71.
Marie, gouvernante des Pays-Bas, 75.
Marie-Thérêse, impératrice, 149, 150.
Marscalci, Jean, 295.
Martin, doyen de Vlytingen, 56-59.
Marotte, Henri, chanoine de St. Servais à Maestricht, 93.
Masen, Henri van der, chapelain de l'église St. Servais à Maestricht, 271, 279.
Mathilde, 323.
Mathyas, Jean 289.
Maurissen, A., chanoine de St. Servais à Maestricht, 94; — Jacques, échevin de Vlytingen, 122.
Mauro, Nicolas de, échevin de Maestricht, 203, 204, 206, 212, 216—218, 224, 225, 227—229, 231—234, 236, 237, 241, 247, 249, 252, 254, 258, 262, 264, 267, 274--277, 289, 290, 293, 295, 298, 299, 304, 306, 308, 309, 312, 313, 317, 319, 321, 322, 326, 333, 334, 337, 339, 342, échevin de Lenculen, 220, 231, 239, 243, 270, 276, 280, 283, 301.
Méan, de, évêque de Liège, 52, 55.
Méan de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 94.
Mechelen (sur Meuse), 46, 63, 65, 66, 71, 73, 75, 76, 77, 80, 83, 111, 235—237, 327, 354.
Mechelman, 277, 289.
Mechelmans, 279, 343.
Mechgelmans, Jean de, 334.
Mechlinia, Thierri, 340.
Meer, de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 93; — Jean de, 255.
Meere, Henri de, 239.
Meerhout, Jean de, 208.
Meers, 61.
Meerssen, 64, 349.
Meertens, George, prêtre, 60, 61; — Gilles, bourgmestre de Vlytingen, 129, 130; — Nicolas, idem, 130.
Mees, Jean, échevin de Vlytingen, 123.
Meesche (Meissche), Edmond de, 212, 307.
Melle, René, 330.
Membrede, Pierre, échevin de Vlytingen, 132.
Membruggen, 152.
Membruggen, Gilles de, 297.
Merchennarius, Guillaume, 212.
Mere, Gérard de, 293, 331; — Louis de, 283.
Merica, Jean de 290.
Merlanghe, Gérard de, 212.
Messche, Edmond de, 349.
Metz, Gaspar, échevin de Vlytingen, 121.
Meydael, Godefroid, chanoine de St. Servais à Maestricht, 93.
Meyers, Servais, échevin de Vlytingen, 121.
Meys, Laurent, chanoine de St. Servais à Maestricht, 148.
Meysken, Barthélémi, 339.
Michiels, Mathieu, curé de Vlytingen, 49.

Digitized by Google

Mielen - boven - Aelst, 58.
Millen, 52, 114, 132—134.
Millen, Gisbert, 312; — Jean de, 222, 275; — Robin de, 350.
Minnenbode (Minnenboede) Henri, 341; — Jean, 229; — Mathilde, 228.
Mirabels, Lambert, 286.
Mobertinghen, Gérard de, 245; — Henri, de, 245.
Moch, Pierre, 254.
Moelen, van der, voir de Molendino.
Moer, Jean, échevin de Vlytingen, 123.
Moerken, Henri 290, 326; — Jean, 219, 275.
Moers, 62; — Thomas, curé de Vlytingen, 22, 29—34, 38, 41, 45—47, 60, 81, 82, 106, 175.
Moeteren, Catherine de, 343; — Elise de, 343.
Mofferant, Henri de, 232.
Mogh, Hellin de, 286.
Molenarken, Jean de, doyen de St. Servais à Maestricht, 39, 226, 267.
Molenbeersel, 62.
Molendino, Baudouin de, 215, 218, 235, 313; — Baudouin de, écolâtre de l'église St. Servais à Maestricht, 235; — Baudouin de, gardien des Reliques de l'église St. Servais à Maestricht, 218, 339, 342, 345, 348; — Baudouin de, chapelain de St. Servais à Maestricht, 312, 323; — Catherine de, 239; — Chrétien de, 271, 278, 279, 334, 343; — Elise de, 223, 269, 270, 329; — Gilles, de, curé de Vlytingen, 43; — Gisbert de, 334; — Henri de, 224, 313; — Henri de, chapelain de St. Servais à Maestricht, 313; — Henri de, cloîtrier de l'église St. Servais à Maestricht, 197, 200, 210, 212—215, 236; — Henri de, échevin de Maestricht, 194, 195, 197, 269; — Ide de, 218; — Marie de, 212, 218.
Molle, Thomas de, 243.
Mompalyrs, Thole de, 245, 246.
Mompalyr, (Mompeler, Mompelyrs, Mompelyr), Godefroid, guardien des Reliques de l'église St. Servais à Maestricht, 198, 217, 235, 241.
Mompellyr, Arnoul de, 236.
Monachi, André, 328.
Mondragon, 354, 357, 360, 362, 366.
Moneta, Gilles de, échevin de Maestricht, 328; — Ide de, béguine, 333, 334; — Jean de, 298; — Nicolas de, 278.
Monoculus, André, 227.
Mont, von, marquis, 354.
Montenaeken, 6, 10, 13, 16, 62, 77, 78, 81, 84, 109, 132, 134.
Montenaeken (Montenaken), Gérard de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 350; — Henri de, échevin de Maestricht, 201, 271, 292, 296, 303, 313, 338; — Jean de, receveur du comté de Looz, 319; — Jean de, 265; — Marcel de, échevin de Lenculen, 210, 213, 214, 215, 220, 231, 239; — Nicolas de, 205.
Montesdoca, général, 358.
Monyouwen, Gobelin, échevin de Maestricht, 292.
Moors, Bartel, bourgmestre de Vlytingen, 129.
Mopertingen, 111, 274.
Moreau de Séchelles, 50.
Morencrusen, Jean, 347.
Moryn, Henri, 219.

Digitized by Google

Mosa, Léval de, 282, 323; — René de, 308.
Moscou, 134.
Mouwen, Jean, 337.
Malart, Henri, 228.
Mule, Gérard, 235.
Mulken, Guillaume, 294; — Henri, 234; — Jean de, 196, 246, 295, 344; — Jean de, l'aîné, 323; — Jean de, échevin de Maestricht, 196, 216, 219, 231, 238, 243, 244, 256, 260, 261, 263, 265, 270, 273, 278, 285, 287, 295, 299, 301, 335, 339, 347; — Jean de, le jeune, échevin de Maestricht, 226, 227; — Servais de, échevin de Maestricht, 207, 270, 350, 351.
Muller, Jean, chanoine de St. Servais à Maestricht, 93.
Mumbor, Gisbert, 202; — Jean, 202.
Munix, secrétaire de Vlytingen, 125.
Munster, 77, 79.
Munsterbilsen, 114.

Naggon, Cathrine, 250.
Namen, Cloes van, voir Nicolas de Namurco.
Namur, 26, 150, 253.
Namurco, Nicolas de, 208, 309.
Napoléon, 134.
Nassau, Jean de, 363.
Navagne, 79.
Naya, Gilles de, 234.
Neelken, Henri, 265.
Neerharen, 235.
Neerwinden, 131.
Nelissen, Corneille, bourgmestre de Vlytingen, 129; — Engel, idem, 129; — Jean, idem, 129; — Mathias, idem, 129; — Paul, idem, 129.
Nepos, Pierre, chanoine de St. Servais à Maestricht, 92.
Nete, Agnès, 214.
Neutken, Arnoul, 224.
Neve, Jean, 274.
Neymans, Jean, 248.
Nichol, Nicolas, 245.
Nicolas, ministre des Franciscains à Maestricht, 278.
Niël, 65, 71.
Nimègue, 81.
Noelemans, Arnoul, écoutête de Vlytingen, 92, 113.
Noertbeke, Jean de, 230.
Noetemans, Arnoul, chanoine de St. Servais à Maestricht, 164.
Nomplus (Nonplus), Jean, 318, 342.
Nortbech, Aleide de, 277.
Nortbeke, de, 334; - Cunegonde de, 343.
Notelaers, bourgmestre de Vlytingen, 136.
Notte, curé de Rosmeer, 56, 150.
Noué, de la, 355.
Novolapide, Mathias de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 338; — Sigerus de, doyen de St. Servais à Maestricht, 296.
Nucia, Henri de, 244.
Nuest (Nuyst), Arnoul de, échevin de Maestricht, 207, 210, 216—218, 241, 248, 249, 254, 281, 283, 284, 326, 331, 333, 334, 342, écoutête de Lenculen, 239, échevin de Lenculen, 213-215, 220, 231, 239, 243, 261, 276, 280, 283, 301.
Nunnenboy, Henri, 335.
Nutke, Jean de, 345.
Nux, Henri, 245; — Nicolas, 289.
Nyvel, 112.

Ode, 315.
Ode, béguine, 299.
Oelbech, Frédéric, porte-verge de

Digitized by Google

l'église St. Servais à Maestricht, 348.
Oermunde, Ide d', 299.
Offerman, Jean, échevin de Heer, 299.
Oleysleger, Ude, 331.
Opilio, Thierri, 222.
Otto, marquis de Thuringue, 65, 66.
Overstont, Florent, 220.
Oyen, 227.
Oys, Guillaume de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 231, 235.
Oyslinger, Jean, 281.

Pacslegere, Franco, 236.
Paep, Winand, 216.
Paludanus, Léon, 22, 118; — Paul, chanoine de St. Servais à Maestricht, 93; — Servais, 118, 123.
Panhuys, van, 83.
Panhus, Jean, échevin de Heer, 299.
Pankuken, Catherine, 349.
Pape, Jean, 302.
Papenhoven, Hedwige, béguine, 251, 324.
Paquay, 53, 61.
Paradon (Paradoen, Paridon), Lambert, 267, 297.
Paresis, Franco, échevin de Vlytingen, 120.
Paris, Pierre, chanoine de St. Servais à Maestricht, 80.
Parona, Ricald de, 212.
Parva Cripta, Arnoul de, 199.
Parys, Jean, 287.
Passart, Gosuin, écoutète de Vlytingen, 118, 124; — Guillaume, idem, 118.
Peepken, Arnoul, 282; - Arnoul, vicaire de l'église St. Servais à Maestricht, 248, 249; — Gérard, 249; — Jean, 253.
Peer, 112.
Peerkens, Arnoul, Franciscain, 389, 400.
Peeters, Adam, curé de Vlytingen, 41; — Gisbert, 130; — Louis, 130; — Pierre, 130.
Pellifex, Henri, 228, 229; — Thomas, 247.
Pelser, Jean, 299.
Pelser, curé de Sittard, 371
Penre, Jean, 237.
Pepekin, Arnoul, vicaire de St. Servais à Maestricht, 329.
Perckinck, Lambert, 254.
Peters, Jacques, 397, 398; — Roelof, 397, 398.
Perwez, Thierri de, 138.
Philippe II, roi d'Espagne, 66, 75, 109, 353, 354.
Philippe le bon, duc de Bourgogne, 70, 71.
Pierre, curé de Vlytingen, 39, 268.
Pieters, Henri, 400.
Pietersheim, 201, 238.
Pietersheim (Pytersheim, Pytersheym) Gautier de, 277; — Henri de, 246; — Ide de, béguine, 299; — Jean de, 227, 238, 296, 346; — Jean de, chevalier, 294; — Philippe de, 227.
Pincken, Pierre, échevin de Vlytingen, 124.
Pirches, Catherine de, 286.
Pistor, Gilles, 290; — Henri, 241, 242.
Pistoris, Gobbelen, 254; — Nicolas, 219.
Plackire, Henri, 343.
Plenckers, Elise, 329.
Poelbaerts, 39.
Pomo, Guillaume, échevin de Mechelen, 236.
Popelere, Jean, 348.
Poperni, Arnoul, 201.

Digitized by Google

Porret, Jacques, 255.
Porta, Simon de, 328; — Ide de, 328.
Portenere, Henri, 327.
Potgieter, Jean, 223.
Prediker, Jean, 309.
Prent, Guillaume, 226.
Preuts, Corneille, 288.
Prickinck, Lambert, 286.
Proenen, Jean, échevin de Vlytingen, 121.
Proestman, Guillaume, échevin de Vlytingen, 119, 268.
Proysman voir Proestman.
Prumen, Jean, 342, 347.
Pulghen, Ameille, 327.
Pullen, Gilles, 295.
Pulman, Roger, 247.
Pulynus, Ameille, 327.
Puntte, Gosuin, 209.
Putgyeter, Jean, 230.
Puthens, Henri, échevin de Vlytingen, 128.
Pyechellinck (Pychellinch) Jean, 342, 344.
Pyerinch, Macaire, 254.

Quattelen, Gérard, 315.
Queech, Gison, 286.
Quode de Here, échevin de St. Pierre lez Maestricht, 256; — (Quoede de Here), Jean, échevin de Maestricht, 196, 202, 229, 251, 259, 261, 276.
Quodevlieghe, 298.
Quoten, Jean, 335.
Quyt, Gisbert, 254; — Gison, 351.

Raels, Arnoul échevin de Vlytingen, 120; — Herman, idem, 122; — Jacques, idem, 122; — Jean, écoutète de Vlytingen, 15, 119; — Jean, 130; — Léonard, 130; — Nicolas, 130.
Raet, Gérard opt, 232.
Ravenstein 390.
Reckhem, 48, 59, 62, 149.
Redechem, Jean de, 222.
Redecheym, Henri de, 260.
Reggers, 33, 35, 60.
Reinfeldt, Théodore, provincial, des Franciscains, 389.
Remen, Jean 277.
René, abbé de St. Jacques à Liège, 70.
Rese, Jean, échevin de Heer, 299.
Reson, voir: Reynson.
Resymont de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 92, 148.
Rethyns, Jean, chanoine de St. Servais à Maestricht, 85, 92.
Rex, Jean, 211.
Reynders, bourgmestre de Vlytingen, 136.
Reyners, Antoine, curé de Vlytingen, 55, 56, 59, 60.
Reymon, René, 325, 327.
Reys, Erard de, doyen de St. Servais à Maestricht, 338.
Ridder, Henri, 247, 284; — Nicolas, 345.
Riemst, Gisbert de, 282.
Riquin, chanoine-chantre de l'église St. Servais à Maestricht, 240.
Rochelle, la, 355.
Rocamadour, 103.
Roclenge, 41, 131, 134.
Rode, Marguerite de, 273.
Roden, Herman de, 199.
Roesmer, Pierre de, 217; — Thierri de, 220; — (Roesmaer) Tilman de, échevin de Liége, 289, 290.
Roet, Franco, 193; — Gérard, 286, 307; — Godefroid, 193.
Roetheim, Jean de, 320; — Ylias de, 352.
Rogge, Thierri de, 221.
Roland, 347.

Digitized by Google

Rolant, Arnoul, 197.
Rolingis, Gérard de, 230, 231; — Lambert de, échevin de Maestricht, 203.
Roosen, Sébastien, échevin de Vlytingen, 121.
Rosentroch, (Roesentroch, Rosentroc), Henri, 252, 268; — Jean, 252.
Rosis, Arnoul de, échevin de Lenculen, 215; — Gérard de, échevin de Lenculen, 210, 213, 214, 220, 231, 239, 243, 261, 276, 280, 283, 301; — Henri de, 203, 223, 262; — René de, échevin de Maestricht, 204, 222, 228, 234, 237, 240, 247, 251, 259, 265, 269, 278, 285, 298, 304, 305, 319, 322, 323, 329, 332—334, 344, 348, 350.
Rosmeer, 6, 11, 20, 29, 50, 55, 56, 59, 61, 103, 111, 112, 132, 134, 150, 152, 153, 180, 223, 268.
Rosmeer, Pierre de, 217; — Tilman de, secrétaire de la ville de Maestricht, 205.
Rome, 103, 113.
Rovenius, Phillippe, vicaire apostolique, 391, 396.
Rougrave de 52.
Rubyr, Mathias, 342.
Rueux, comte, 361.
Ruffi, Hildebrand, 220.
Rufi (Ruffi), Franco de, 193; — Godefroid de, 267; — Mathilde de, 193; — Nicolas de, 328.
Rufo Clippeo (Ruffo Clippeo) Gobelin, échevin de Maestricht, 212, 232, 233, 294, 303, 347, 352; — Ode de, 202, 203, 230.
Rufus, Gosuin, 232, 233.
Rupe, Jean de, 285.
Ruren, Mathias van der, 207.
Ruremonde, 133, 354.
Ruremude, Jean de, 343.
Ruremunde, Agnès de, 324.
Ruremundo, Jean de, 255.
Russon, 82, 123.
Ruysch, Melchior, échevin de Vlytingen, 122.
Ruysschen, Gilles, receveur des domaines de leurs Altesses au quartier de Maestricht, 76.
Ruyters, Lambert, échevin de Vlytingen, 124.
Rycolphe, échevin de St. Pierre lez Maestricht, 256.
Rympst, Conrad de, 239, 283; — Giselbert de, 295; — Henri de, 193, 202, 304.

Sac, Jean, 201; — Wiricus, 249.
Sacdregher, Vastrard, 288.
Sach, Henri, 306.
Sach de Wyck, Jean, échevin de Maestricht, 325.
Sack, Henri, 326.
Saint-Albain, martyr de Maintz, 24, 27.
Saint-Albain, martyr d'Angleterre, 24, 27.
Saint-Albain, martyr, 26.
Saint-Amand, évêque de Maestricht, 23.
Saint-Domitien, évêque de Maestricht, 65.
Saint-Gerlache, abbaye de, 297.
Saint-Germain, 26.
Saint-Gondulphe, évêque de Maestricht, 23.
Saint-Hubert, évêque de Maestricht, 25, 26.
Saint-Lambert, évêque de Maestricht, 23, 25.
Saint-Materne, évêque de Tongres, 23.

Digitized by Google

Saint-Monulphe, évêque de Maestricht, 23, 64.
Saint-Pierre lez Maestricht, 132, 134, 196, 256, 297, 301, 302, 321, 322.
Saint-Pléchelme, 24.
Saint-Remacle, évêque de Maestricht, 23.
Saint-Roch, 60.
Saint-Servais, évêque de Maestricht, 23, 24.
Saint-Trond, 57, 58, 60, 62, 72, 270.
Saint-Suitbert, 24.
Saint-Willibrord, évêque d'Utrecht, 24, 25.
Saint-Wiro, 24.
Sainte-Bertille, 151.
Sainte-Gertrude, 40.
Sainte-Harlinde, 25.
Salden, Hubert, chanoine de St. Servais à Maestricht, 94; — Hubert, échevin de Vlytingen, 123.
Salen, 34.
Sancto Georgio, Jean de, 258.
Sancta Margareta, Ide de, 244; — Jean de, 330, 342, 351; — Jean de, échevin de Maestricht, 320, 335, 339; — Guillaume de, chanoine de l'église Saint-Servais à Maestricht, 292, 315, 350; — Guillaume de, écolâtre de l'église Saint-Servais à Maestricht, 349, 350; — Guillaume de, porte-verge de cette église, 207, 350.
Sancto Petro, Gisbert, hôpitalier de l'église Saint-Servais à Maestricht, 344; — Gosuin de, 226; — Lambert de, 216.
Sancto Spiritu, Jean de, 242, 261.
Sancto Trudone, Chrétien de, voir: de Molendino.
Santten, Guillaume de, 280, 281.
Scaefdriesch, Simon, écuyer, 323.
Scarne, Arnoul de, 304.
Scaerwier (Scarwyer), Gérard de, 300; — Gérard de, le jeune, 282, 283, 300.
Scalchoven, René de, 243.
Sceper, Jean, 195.
Scharne, Marsile de, échevin de Heer, 299.
Schats, Gisbert, échevin de Vlytingen, 120.
Schenkenschans, 390.
Scherwen, Jean, 329.
Schwarzenbourg, de, 355.
Scholl, Henri, bourgmestre de Vlytingen, 129; — Jean, idem, 56, 135.
Schijnman, Jean. 210.
Scobben, Gérard, échevin de Vlytingen, 122; - Jean, échevin de Vlytingen, 120, 125.
Scoenborne (Scoenboerne), Aleide de, 195, 196.
Scoenloer, Roger de, 320.
Scoenwinkel, Gertrude, 336.
Scoloer, Aleide de, 255.
Scort, Jean, échevin de Vlytingen, 119.
Scriptoris, Jean de, 290.
Scule, Herman, échevin de Maestricht, 214, 215, 217, 220, 223.
Sechene, Ide de, 212.
Serwir (Servuir), chanoine de l'église St. Servais à Maestricht, 93.
Sekermans, Jean, 283.
Selter, Herman, 305.
Septman, Lambert, 215.
Servatii, Nicolas, 289.
Servoes, Servais, 215.
s' Heeren-Elderen, 36.
Sichen-Sussen-Bolré, 48, 56, 87 88, 91, 121, 127, 132, 134-136.
Sittard, 369.
Sittard, Waleram de, 324.

Digitized by Google

Sint Aechten, Henri de, échevin de Maestricht, 207, 315.
Sint Margraten, Sint Margroeten voir: de Sancta Margareta.
Simpir, Arnoul de, chevalier, 294.
Slabba, curé de Lantremange, 34.
Slueysman, Jean, 341.
Sluisen, 63, 71, 76, 87, 91, 111.
Slunckart, Jean, 327.
Slusis, Jean de, 279.
Slykenburg, 391
Smael, Jean, 280.
Smeit, Godefroid, 336; — Wynkinus, 316.
Smidt, 62.
Smytken, Jean, 300; — Winand, 301.
Snackart, Jean, échevin de St. Pierre, 256.
Sneeskens, Béatrice, 298.
Snewent, Thierri, 250.
Sobbe, Bela de, 335.
Sols, Chrétien de, 330.
Soneken, Jean de, 212.
Soons, chanoine de l'église St. Servais à Maestricht, 94.
Sopman, Lambert, 348.
Sottekeyns (Sottenkeim), Jean, 265, 266.
Sour (Soure), 239.
Spaen, baron de, 48, 149.
Spangen, 391.
Spangerdyck, 391.
Spauden, Godenule de, échevin de Maestricht, 287, 288; — Paul de, échevin de Maestricht, 201, 292.
Spauwen, Lambert de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 29
Spiers, 75, 109.
Spilmeker, 294.
Spoermeyker, Henri, 336.
Spinnen, Gérard, 299.
Spronces (Spronckes), Elise, 290, 291; — Gertrude, 292.
Spronck, Jean 331, 351.
Sproest, Ide, 331.
Sproeten (Sprote), Pierre, 358.
Starwyer, Gérard de, 300.
Staveloe, Nicolas de, 310, 311.
Stappers, Mathieu, secrétaire de Vlytingen, 125.
Stas, Jérôme, secrétaire de Vlytingen, 124, 125.
Stellis, Jean de, 284.
Stembert, Henri de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 93.
Stephani, Jean, 228, 229.
Steyne, Jean de, 250.
Steyngoets, Nicolas, 329.
Steyns, Antoine, bourgmestre de Vlytingen, 129.
Stock, Jean van der, archiprêtre de Leeuwarden, 398, 399.
Stocheim, 80.
Stochem, Arnoul de, vicaire de l'église St. Servais à Maestricht, 271, 279.
Stocheyn, Herman de, 283.
Stockem, Nicolas de, 219.
Stoeter, Lambert, 254.
Stooters, Gérard, chanoine de St. Servais à Maestricht, 92.
Stordeur, Jean, doyen de Vlytingen, 60.
Stouten, Simon, chanoine de St. Servais à Maestricht, 92.
Stouwe, Jean 227.
Straelen, 354.
Straeten de Waillet, van der, chanoine de St. Servais à Maestricht, 12, 94.
Strampart, Jean, 321.
Strasbourg, 134.
Sturbout, Gilles, 324.
Suckenorde, Marie van der, 236.
Suevus, 208.
Supercellarius, Pierre, 233.
Supra Aquam, Jean, échevin de Mechelen, 236

Digitized by Google

Supra Domum, Brunon, 302.
Supra Lake, Mathias, 321.
Surbruet, Arnoul, 195.
Susghen, Jacques de, 324.
Susteren, 25.
Sustersele, Roger de, 210.
Swennen, 59, 61.
Sygera, 312.
Symens, Jean, 36;— Jochem, 397; — Pierre, échevin de Vlytingen, 21.
Symon, 323.
Sypde, Pierre, pléban de l'église St. Nicolas à Maestricht, 345.
Sybes, Sybe, 397.

Tans, Jean, bourgmestre de Vlytingen, 129; — Mathias curé de Vlytingen, 36.
Tapin, Sébastien, 355, 356, 358.
Tartmans, Guillaume, échevin de Vlytingen, 121.
Taubens, Gérard, échevin de Vlytingen, 119.
Telders, 261, 289.
Terborghorst, André, écoutète de Vlytingen, 119.
Teygel, Lambert, 246.
Theophania, impératrice, 26.
Theunen, 62.
Thiel, 65.
Thienen, 112.
Thienen, Elise de, 206, 207.
Thoreman, Jean, 250.
Tille, Henri de, 288.
Tilo, Godefroid, 298.
Timmermans, Arnoul, bourgmestre de Vlytingen, 130.
Thomen, 34, 35.
Thomissen, 150.
Thys, Jean, échevin de Vlytingen, 119, 120; — Jean, bourgmestre de Vlytingen, 129; — Léonard idem, 129, 130; — Nicolas, échevin de Vlytingen, 120.
Thysen, Léonard, échevin de Vlytingen, 124.
Tiara, André, 389.
Tinctor, Jean, 340.
Tinctoris, Herman, 221; — Jean, 308.
Toledo, Ferdinand de, 361.
Tome, Pierre, 197.
Tongres, 6, 16, 23, 34, 35, 46, 65, 72, 149, 151-153, 358.
Totman, Daniel, 289.
Trippion, 286.
Truffelers, Elise, 228, 229.
Tummen, C. H., 370.
Tweebergen, 63, 67, 98.
Tyecwever (Tycwever), Jean, 204; — Gautier, 206, 224, 336.
Tyloei, Arnoul, échevin de Vlytingen, 123.
Tymen, Guillaume, 397.

Udenberg, Macaire, échevin de Vlytingen, 115.
Ulemannus, 200.
Ulenaers, 33, 36, 60.
Ungenere, Gisbert, 220.
Ungere, Jean, 280.
Uteren, Henri d', 275, 346.
Utrecht, 25, 131.

Vaels, 131.
Vaes, Antoine, écoutète de Vlytingen, 118, 123; — Charles, échevin de Vlytingen, 124; — Thierri, chanoine de St. Servais à Maestricht, 94.
Vaessen, Léon, bourgmestre de Vlytingen, 129.
Valdes, François de, 361.
Valkenborch (Valkenborgh), Guillaume de, 308; — Guillaume de, curé de Limmel, 340; — Jean de, 282, 290, 308, 340; — Jean de, maître de la confrérie des chapelains de St. Ser-

Digitized by Google

vais à Maestricht, 264, 266 ; — Matilde de, 300, 344.
Valle, Englebert de, 338, 341 ; — Gertrude de, 252 ; — Jean de, 269, 273, 282 ; — Pierre de, 293 ; — Wiric de, 213, 285, 307.
Varttenberch, Arnoul de, 220.
Veenhuizen, 391.
Veldwezelt, 6, 10, 65, 122, 132.
Velen, Jean, échevin de Vlytingen, 15, 124.
Vendômes, 103.
Venckenbosch, 329.
Venlo, 131.
Verleys, Jean, 246.
Vernenholt, Erard de, échevin de Maestricht, 201.
Verjans, Antoine, bourgmestre de Vlytingen, 129 ; — Chrétien, maire de Vlytingen, 6, 53, 133, 134 ; — Chrétien, bourgmestre de Vlytingen, 129 ; — Corneille, idem, 120 ; — Gisbert, idem, 129 ; — Mathias, idem, 129 ; — Jean, idem, 129 ; Nicolas, idem, 129.
Veugen, écoutète de Vlytingen, 82, 117, 119 ; — Philippe, écoutète de Russon, 82 ; — Laurent, échevin de Vlytingen, 124.
Verulam, 24.
Vetweys, Bernard, provincial des Franciscains, 400.
Vieux-Joncs, 37, 153.
Villa-Hermosa, duc de, 80.
Villaris (Villari), Gérard de, 257, 260 ; — Gérard de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 229.
Vinea, Florent de, échevin de Maestricht, 195, 196, 220, 228, 238, 245, 247, 249, 251, 253, 257, 269, 273, 274, 308, 313, 331, 333, 334, 336, 339, 343, échevin de Lenculen, 231, 243, 261, 276, 280, 283, 301 ; — Godefroid de, 339 ; — Godefroid de, échevin de Maestricht, 314, 325.
Visé, 354.
Viseto, Henri de, 209 ; — Jean de, 233 ; — Lambert de, 325 ; — Roger de, 309 ; — Roger de, échevin de Maestricht, 201, 244, 328, 345.
Vivario, Paul de, chevalier, 282.
Vlenere (Vlenner, Vlennere), Godefroid, 247, 285, 347.
Vleytingen, Gisbert de, 185 ; — Godart de, échevin de Maestricht, 293 ; — Godefroid de, 185 ; — Groytken de, 185 ; — Marie de, 185 ; — Marsile de, 315.
Vliermael, 112.
Vlodbecker, Jean, 257.
Vlydermael, Jean de, 300.
Vlytingen, 210, 254, 263, 267.
Volckerts, Chrétien, 397, 398.
Voeren, Henri de, 324 ; — Macaire de, 291, 292.
Vollenhoven 394, 395.
Volquini, Thierri, chanoine de St. Servais à Maestricht, 338,
Vos, Godefroid de, 325, 326.
Voss, Jean, bourgmestre de Vlytingen, 129.
Vouren, Henri de, 331.
Vrelenbergh, 75.
Vreswindis, 293.
Vriesen, Nicolas, 251.
Vryens, 33.
Vryents, Louis, échevin de Vlytingen, 122.
Vucht, 236.
Vueren (Fouron le Comte), 243.
Vught, Jean de, 275.
Vulweert (Vulwyrt), Jean, 245, 260.
Vuren, Baudouin de, 216 ; — Henri de, 258 ; Lucque de, béguine, 257.
Vygen, Henri, 324.

Digitized by Google

Wachtelaer, Jean, chanoine de St. Servais à Maestricht, 94.
Waltelet, Gautier, 248.
Walteri, Roland, 347.
Waltwilre, 62, 151.
Wasmuet, Jean, 293.
Wassemberg, 67.
Watson, André, chanoine de St. Servais à Maestricht, 93.
Weechaus, Joland, 220.
Weert, 65, 173.
Weert, Henri de, 281; — Jean, de, bourgmestre de Maestricht, 310.
Welde (Wielde, Weylde), Florent de, échevin de Maestricht, 244, 265, 274, 293, 296, 326, 338; — Jean de, 213; — Jean de, écoutète de Mechelen, 236.
Wellen, Englebert, 304; — Goffinus de, 214, 215, 295.
Wellens, Henri, 339.
Weltkinus, 212.
Wenceslas, duc de Brabant, 6.
Wessem, Gérard de, 305; — Jean de, 245, 247.
Wetham, Catherine de, 233, 330.
Weyden, Herman van der, échevin de Vlytingen, 124.
Weyst, Jean de, 257, 286.
Wicht, Gérard de, échevin de Heer, 299.
Wilhelmi, échevin de Vlytingen, 121.
Willems, Chrétien, 33, 60; — Mathias, bourgmestre de Vlytingen, 129; — Vrindt, idem, 129,
Wilmirre, 282.
Wilre (Wylre), 212. 276.
Wilre (Wylre), Gautier de, 255; — Thierri de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 271, 279; — Henri de, 210, 243; — Tilman de, 303.
Wimmertingen, 56, 62.
Winand, 322.
Wintershoven, 23.
Wire, Gautier de, 195.
Wiricus, 216,
Withuis (Withuys), Florent de, échevin de Maestricht, 208, 287, 288, — Jean, 286--288, 299; Pierre, 287.
Witt, Arnoul de, 390.
Wittem, 131, 134.
Witter, Jean, 339.
Wommerson, 112.
Wouf, Henri, 301; — Jean, 301,
Wuseycke, Arnoul, 203.
Wyc, 354, 362, 366, 367.
Wyc, Adam de, 230; — Gautier de, 258; — Gautier de, échevin de Maestricht, 232; — Macaire, maître de la confrérie des chapelains de St. Servais à Maestricht, 315; — Thierri de, 231, 275.
Wyckmans, François, 36, 60, 61, 181; — Jean, curé de Vlytingen, 50, 51; — Michel, 126.
Wyer, Elise de, 220; — Happard de, 220.
Wyllems, Tymen, 397, 398.
Wyngarde, Gosuin van den, échevin de Maestricht, 208.
Wynants, Arnoul, chanoine de St. Servais à Maestricht, 93.

Ylias Gison, 321.
Yseren, Henri de, échevin de Maestricht, 193, 195, 196, 199, 200, 202, 204, 209-211, 213, 217, 223, 236, 242, 252, 254, 255, 257, 258, 267, 269, 283, 284, 287, 289, 308, 314, 319, 320, 322, 323, 327, 328, 330, 333, 334, 341, échevin de Lenculen, 210, 213—215, 220, 231, 239, 243, 261, 276, 280, 283 301.

Digitized by Google

Ysselham, 391.
Ysselhammerdyk, 391.
Yserman, Mathias, 245, 304, 306, 330.
Ytteren, Tilman de, 205.
Zeilwender (Zeylwender), Guillaume, 243, 279.
Zittert, Jean de, 248.
Zeutminne, Henri, échevin de Liége, 286.

PLANCHES.

Plan de Vlytingen, 191.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

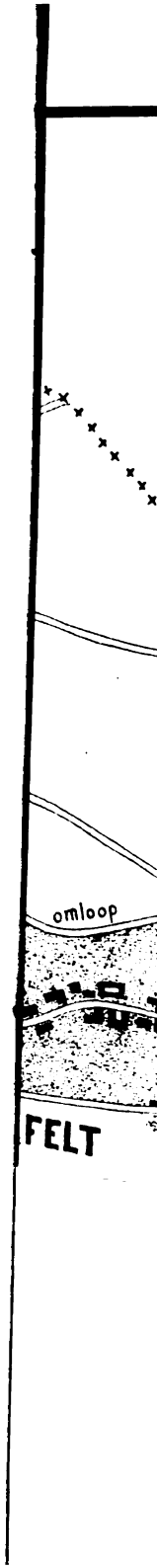

Digitized by Google

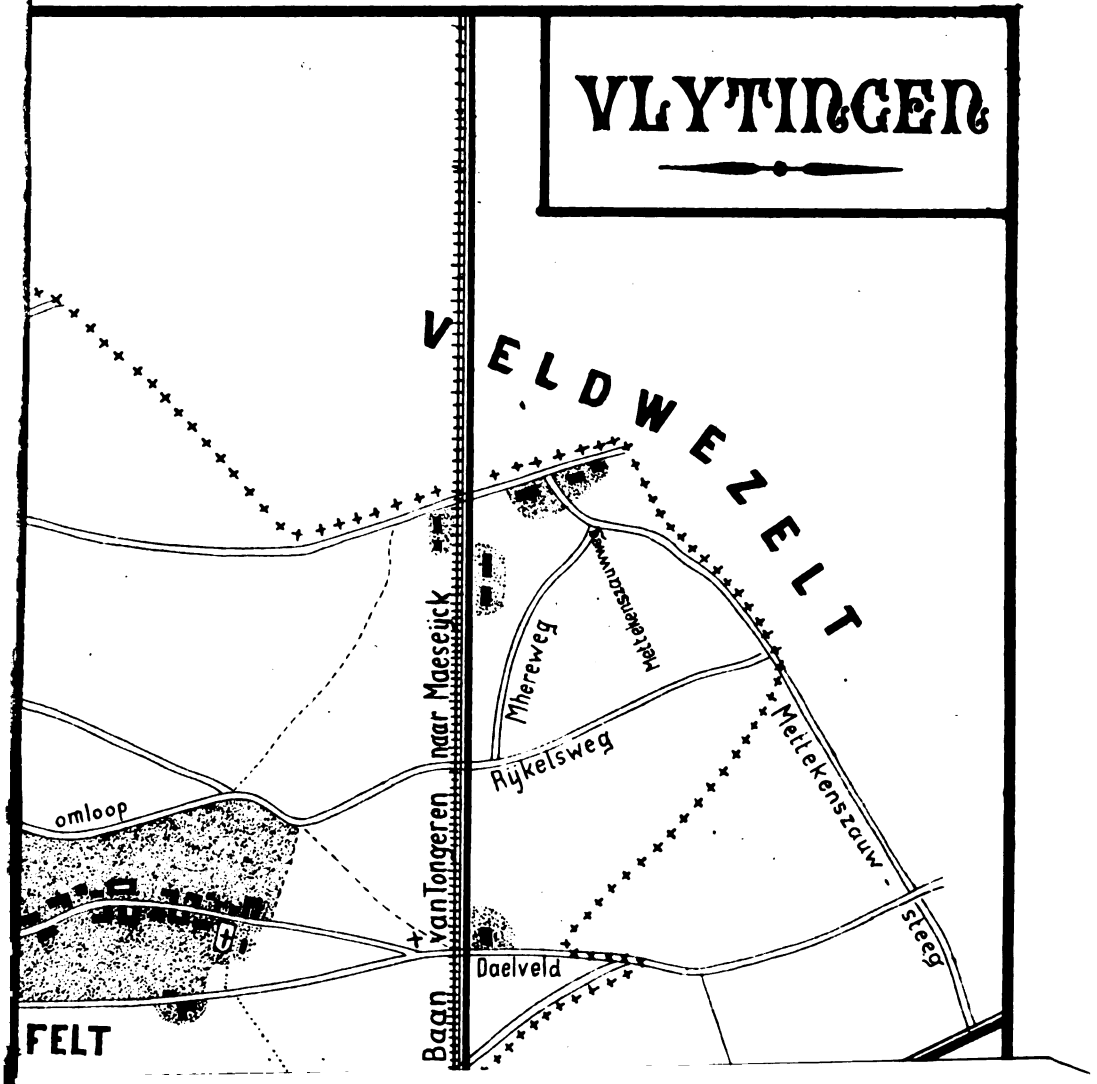

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 06818 5746

Digitized by Google

Digitized by Google